

**T.C.
FATİH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

İBRAHİM HANÎF'İN SİYER-İ MEKKÎ'Sİ (Varak: 1-62)

(İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Tez Danışmanı
Yrd. Doç. Dr. Nurgül ÖZCAN**

**Hazırlayan
Sümeyye YILDIZ**

İstanbul – 2011

ONAYLAMA SAYFASI

Öğrenci : Sümeyye YILDIZ
Enstitüsü : Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı : Türk Dili ve Edebiyatı
Tez Konusu : İbrahim Hanîf'in Siyer-i Mekkî'si
(İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım) (Varak: 1-62)
Tez Tarihi : Haziran 2011

Bu tezin şekil ve içerik açısından Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Doç. Dr.Mehmet GÜMÜŞKILIÇ
Anabilim Dalı Başkanı

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı 51070902 numaralı öğrencisi Sümeyye YILDIZ tarafından hazırlanan bu tezin Yüksek Lisans Tezinde bulunması gereken yeterliliğe, kapsama ve niteliğe sahip olduğunu onaylıyorum.

Yrd. Doç. Dr. Nurgül ÖZCAN
Tez Danışmanı

Tez Sınavı Jüri Üyeleri

Prof. Dr. Mahmut KAPLAN

.....

Doç. Dr. Hüseyin ÖZCAN

.....

Yrd. Doç. Dr. Nurgül ÖZCAN

.....

Bu tezin Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Yazım Kılavuzunda belirtilen kurallara uygun formatta yazıldığını onaylıyorum.

Doç. Dr. Mehmet KARAKUYU
Müdür

ÖZET

SEYYİD İBRAHİM HANİF'İN SİYER-İ MEKKÎ'Sİ (Varak: 1-62) (İnceleme-Tenkitli Metin-Tıpkıbasım)

Bu çalışma, Üsküdarlı âlim bir şair olan Seyyid İbrahim Hanîf'in Siyer-i Nebî adlı eserinin ilk cildi olan Siyer-i Mekkî üzerine yapılmıştır. Siyer-i Mekkî'nin ilk 61 varaklık kısmı çalışılmıştır. Çalışma, beş bölümde gerçekleştirilmiştir:

Giriş bölümünde, siyer ilminin doğuşu, gelişimi ve Türk edebiyatında bu alanda yazılmış manzum ve mensur eserler hakkında geniş bilgiler verilmiştir.

Birinci bölümde, müellifin o dönemde yaşayan Hanîf mahlaslı başka şairlerden nasıl ayrıldığı üzerinde durulmuştur. Daha sonra hayatı, eserleri, edebî kişiliği hakkında bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde, eserin nüshalarının tespiti, tavsifi ve tasnifi hakkında geniş açıklamalarda bulunulmuştur. Metin oluşturulurken bu nüshalar birbirleriyle karşılaştırılmış ve ortaya çıkan farklılıklar her bir sayfada dipnot şeklinde verilmiştir. Üçüncü bölümde, eserin şekil, vezin, dil, üslup ve muhteva özellikleri ortaya konulmuş; dördüncü bölümde, çalışma sonunda ulaşılan sonuçlara yer verilmiştir.

Beşinci bölümde yer alan transkripsiyonlu metin, kaynakça, kişi ve yer adları dizini ile çalışma son bulmuştur.

Siyer-i Nebî, 18. yüzyılda bu türde kaleme alınmış eserlerin bilinen son örneklerindedir. Çalışmadaki amacımız, henüz üzerinde herhangi bir çalışma yapılmamış olan siyer türünde bir eseri tanıtmak ve muhtevasını inceleyerek siyer alanında yapılan çalışmalara katkı sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Siyer, Hz. Muhammed, Seyyid İbrahim Hanîf.

ABSTRACT

SEYYİD İBRAHİM HANİF'S SİYER-İ MEKKÎ (Pages: 1-62) (Analysis-Edition Critic-Faximile)

This dissertation analyses Siyer-i Mekki, the 1st volume of Siyer-i Nebi of Seyyid İbrahim Hanif wise poet from Uskudar. It has been analysed first 61 page of Siyer-i Mekki. The dissertation consists of five main chapters.

In the introduction, the emerge and growing up of the literary genre siyer and general information about the prose and verse works written in this genre in Turkish literature is given.

Chapter One deals with how the poet is separated from other poets also called as Hanif lived in that period. Then the information is given about life, works and literary personality of Seyyid İbrahim Hanif. Chapter Two make a statement about copies of work, specification and classification. These copies are compared with each other and it is given all these difference like a postscript in all pages. Chapter Three consists of works' structure, meter, way of using words, language and content. Chapter Four covers the summary of the results of this work.

Chapter Five includes the transcription of the text and an index of the proper and place names stated in the text.

Siyer-i Nebi is one of the last known works written in that kind at 18.century. Our intent in this work is to introduce a kind of Siyer which has not been studied yet and to provide an advantage for studies on Siyer by analyzing its content.

Key Words: Siyer, Hz. Muhammed, Seyyid İbrahim Hanif.

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	V
KISALTMALAR	VIII
ÖN SÖZ	IX

GİRİŞ

1. KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA DİNİ İÇERİKLİ TÜRLER.....	1
2. SİYER İLMİ, DOĞUŞU VE GELİŞİMİ.....	2
3. TÜRK EDEBİYATINDA SİYER TÜRÜ.....	6
3.1. Tercüme Eserler.....	7
3.2. Telif Eserler.....	8

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SEYYİD İBRAHİM HANİF'İN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. HAYATI.....	10
1.2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ.....	16
1.3. ESERLERİ.....	19
1.3.1. Dîvânçe.....	19
1.3.2. Menâzilü'l-Haremeyn.....	20
1.3.3. Şerh-i Tûfân-ı Mârifet.....	21
1.3.4. Siyer-i Nebî.....	21

İKİNCİ BÖLÜM

2. NÜSHALARIN TAVSİFİ

2.1. NÜSHALARIN TAVSİFİ.....	23
2.2.1. Siyer-i Mekki Nüshaları.....	24
2.2.2. Siyer-i Medeni Nüshaları.....	24
2.2.3. Ulaşılamayan Nüshalar.....	25

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SİYER-İ MEKKİ'NİN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

3.1. TERTİP ŞEKLİ.....	29
3.1.1 Tevhîd.....	29
3.1.2 Münâcât.....	32
3.1.3 Na't.....	34
3.1.4 Medh-i Çâr-yâr-ı Güzîn.....	36
3.1.5 Menkabet-i Eimme-i Müctehidîn.....	37
3.1.6 Medîha-i Hazret-i Pîr.....	38
3.1.7 Medîha-i Hazret-i Şâh-ı Cihân.....	39
3.1.8 Dua.....	40
3.1.9 Sebeb-i Te'lif.....	40
3.1.10 Mevlid.....	48
3.1.11 Esmâ-i Nebî.....	56
3.1.12 Mu'cizât.....	64
3.1.13 Vahy-i Resûl.....	69

3.2. ÂYET VE HADİSLER.....	72
3.2.1. Âyetler.....	73
3.2.2. Hadisler.....	75
3.3. NAZİM ŞEKİLLERİ.....	77
3.3.1. Gazel.....	77
3.3.2. Kaside.....	78
3.4. VEZİN.....	81
3.5. DİL VE ÜSLUP.....	85
3.6. KAFİYE VE REDİF.....	91
3.6.1. Kafiye.....	91
3.6.2. Redif.....	96

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ.....	99
4.2. METNİN KURULUŞUNDA DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR.....	100
4.3. SONUÇ.....	102

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.1. SİYER-İ MEKKÎ (Transkripsiyonlu Metin).....	105
5.2. KAYNAKÇA.....	282
5.3. KİŞİ VE YER ADLARI DİZİNİ.....	287

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m.	: Adı Geçen Makale
a.g.md.	: Adı Geçen Madde
a.g.t.	: Adı Geçen Tebliğ
a.g.tz	: Adı Geçen Tez
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
H.	: Hicrî
M.	: Miladî
nu	: Numara, Sayı
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
v.	: Varak

ÖNSÖZ

Klâsik Türk Edebiyatı çerçevesinde ortaya çıkan eserlere bakıldığında, dinî ve tasavvûfî içerikli türlerin ağırlıklı olduğu görülür. Bunlar içerisinde Hz. Muhammed ile ilgili türlerin daha fazla olduğu dikkat çeker. Daha çok Hz. Muhammed'in şefaatine nail olmak düşüncesiyle yola çıkan şairler ve yazarlar, Kur'ân-ı Kerîm'deki bazı ayetleri de referans alarak, onun hayatının tamamını, ya da hayatından bir bölümü kaleme almayı, manevi bir görev olarak görmüşlerdir. Bu eserler, Hz. Muhammed'in hayatını, yaptığı iş ve davranışları öğrenmek, öğretmek, uygulamak; onu tanımak ve bir model olarak gelecek nesillere aktarmak; toplumda yaşanan siyasî ve sosyal hadiselerle onun yaşamıyla ışık tutmak gibi gayelerle yazılmıştır.

Siyer türü ile ilgili eserler, önce Arap dünyasında ve İranlılarda, daha sonra da Türklerde kendini gösterir. Türk Edebiyatında edebî bir tür olarak, siyer konulu bilinen ilk eser, 14. asırda, Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr'in Sîretü'n-Nebî'sidir. Klâsik Türk Edebiyatının son dönemine kadar her asırda siyer alanında gerek manzum gerek mensur pek çok eser verilmiştir.

Çalışmamıza konu olan Seyyid İbrahim Hanîf'in Manzum Siyer-i Nebî'si, 18. yüzyılda kaleme alınmıştır. Seyyid İbrahim Hanîf, hem medrese hem de tekke kültüründen gelmiş ve devrine göre iyi bir eğitim görmüştür. Bir müddet Dârüssaâde yazıcılığı yaptıktan sonra, Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn olmuştur. Tezkirelerin genelinde; Siyer-i Nebî'nin, 'Siyer-i Mekkî ve Siyer-i Medenî' şeklinde iki ciltten oluştuğu söylenir. Üç biyografik kaynakta ise eserin üçüncü cildinin de olduğu belirtilir. Yaptığımız araştırmalar sonucu eserin iki cildine ulaşılmış, ancak üçüncü cildin herhangi bir nüshasına rastlanmamıştır. Üzerinde çalışma yaptığımız kısım, Siyer-i Mekkî cildinden bir bölümdür. Siyer-i Mekkî'nin nüshaları, Süleymaniye Kütüphanesi, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi ve Kütahya Vahid Paşa İl Halk Kütüphanesi'nde tespit edilmiştir. Eserin elde edilen nüshaları karşılaştırılarak, tenkitli metin olarak oluşturulmuş; nüshalar arası farklılıklar her bir sayfada dipnot şeklinde verilmiştir. Karşılaştırmalarda eserin Kütahya nüshası esas alınmıştır.

Bunun sebebi bu nüshanın erken yazıya geçirilmesi ve hattının düzgün olması dolayısıyladır. Ayrıca eserin yurt içi ve yurt dışındaki farklı kütüphanelerde nüshalarının bulunması, esere, döneminde ve döneminden sonra da rağbet edildiğine delil olarak gösterilebilir.

Çalışmamız, Siyer-i Nebî'nin birinci cildinin, ilk 61 varlığını kapsamaktadır. Bu kısım, Hz. Muhammed'in nübüvvetinden evvelki dönemle ilgilidir ve 1693 beyittir.

Giriş bölümü, Klâsik Türk Edebiyatında Dini İçerikli Türler; Siyer İlmi Doğuşu ve Gelişimi; Türk Edebiyatında Siyer Türü olmak üzere üç başlıkta toplanmıştır. Bu bölümde, Siyer türünün kaynağı, ilk temsilcileri, gelişimi, Türk Edebiyatında inkişafı, müellifleri ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde, eserin müellifi Seyyid İbrahim Hanîf'in, o dönemde yaşayan Hanîf mahlaslı başka şairlerden nasıl ayrıldığı üzerinde durulmuştur. Sonra, müellifin yaşadığı devrin şartları ve özellikleri de esas alınarak, hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında geniş bilgi verilmiştir.

İkinci bölümde, eserin hem Mekkî hem Medenî cildinin bilinen nüshaları hakkında ayrı ayrı bilgi verilmiş; nüshaların tavsifi ve tanıtımı yapılmıştır. Ayrıca, Siyer-i Mekkî cildinin tarafımızdan ne kadarının çalışıldığına dair açıklamalarda bulunulmuştur.

Üçüncü bölüm, eserin şekil ve muhteva özelliklerinin işlendiği bölümdür. Eserin tertibi, kendi içinde; tevhîd, münâcât, na't, mehdiye (4 adet), dua, mevlid, esmâ-i Nebî, mu'cizat olarak on üç ayrı başlıkta ele alınmıştır. Eserde geçen âyet ve hadisler, koyu renkle yazılmış; anlamları kaynaklarıyla birlikte dipnotta gösterilmiştir. Eserin nazım şekli, vezni, dili, üslubu, kafiye ve redifi hakkında, örneklerle bilgi verilmiştir.

Dördüncü bölüm, çeviri yazıda kullanılan transkripsiyon işaretlerinin tanıtımı, metnin kuruluşunda dikkat edilen hususlar ve sonuç kısımlarından oluşmaktadır. Sonuç kısmında, Seyyid İbrahim Hanîf'in hayatı, edebî kişiliği, eserleri ve Siyer-i Nebî hakkında ulaşılan neticeler aktarılmıştır.

Beşinci bölüm ise çalışmanın son bölümüdür. Siyer-i Mekkî'nin çalışılan kısmının transkripsiyonlu metnini ve kaynakçayı ihtiva eder. Çalışmamızın sonunda, kişi ve yer adlarını kapsayan bir dizin hazırlanmıştır.

Metinde yer alan Farsça kelime ve eklerin yazımında, İsmail Ünver'in "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler" adlı makalesi esas alınmıştır. Metindeki âyetlerin mealleri için Prof. Dr. Suat Yıldırım'ın "Kur'ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli" adlı eserine; hadis ve kudsî hadisler açıklamırken de Mehmet Yılmaz'ın "Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler" adlı eserine başvurulmuştur.

Siyer-i Nebî, 18. yüzyılda bu türde kaleme alınmış eserlerin bilinen son örneklerindedir. Metnin kuruluşunda esas alınan Kütahya Nüshası, çalışmanın sonuna eklenmiş; böylece eserin eski ve günümüz harfleriyle karşılaştırılması olanağı sağlanmıştır. Eserin muhtevasının incelenmesi, siyer alanında yapılan çalışmalara katkı sağlayacaktır. Seyyid İbrahim Hanîf'in bu eserinin tanıtılması, bu alanda yazılmış olan ve henüz bilinmeyen bir eserin daha ortaya çıkması adına önemlidir.

Tezimin danışmanlığını üstlenen, bilgi, birikim, hoşgörü ve desteğiyle çalışmayı yönlendirerek büyük katkıda bulunan, Hocam Yrd. Doç. Dr. Nurgül ÖZCAN'a; ayrıca, çalışmamız esnasında bizden yardımlarını esirgemeyen Hocam, Prof. Dr. Mahmut KAPLAN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

2011-İSTANBUL

Sümeyye YILDIZ

GİRİŞ

1. KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA DİNİ İÇERİKLİ TÜRLER

Klâsik Türk Edebiyatı'nın, özellikle muhtevası açısından bakıldığında, dinî bir karakter taşıdığı söylenebilir. Bu dinî karakter de özellikle, başlı başına ortaya çıkan dinî türlerde kendini gösterir. Bu türler, kısa maddeler halinde şöyle sıralanabilir:

- a. **Allah İle İlgili Türler:** Tevhid, Münâcât, Esmâü'l-Hüsna.
- b. **Meleklerle İlgili Türler:** Bu konuyla alakalı henüz müstakil bir eserle karşılaşılmamış olmakla beraber, *Azrâil ile Arap Kıssası* ve *Dâsitân-ı İblis* adlı mesneviler bu gruba örnek gösterilebilir.
- c. **Semâvî Kitaplarla İlgili Türler:** Zebur, Tevrat, İncil ve Kur'ân-ı Kerîm'den yapılan âyet tercümelere ve manzum veya mensur kırk âyetler; *Tuhfetü'l-İslam*, *Âyât-ı Mensûha*, *Fezâil-i Kur'ân* gibi Kur'ân-ı Kerîm'in çeşitli hususiyetleri ile ilgili manzum örnekler bu gruba dâhil edilebilir.
- d. **Peygamberlerle İlgili Türler:** *Kısâsü'l-Enbiyâ*, *Yusuf ile Züleyhâ*, *Halil-nâme*, *Hilye-i Enbiyâ* ve *Füsûsü'l-Hikem*'in peygamberler kısmı bu grupta zikr edilebilir.
- e. **Hz. Peygamber İle İlgili Türler:** *Ahmediyye/Muhammediyye*, *Esmâ-yı Nebî*, *Hilye/Şemâilü'n-Nebî*, *Kırk Hadis/Gül-i Sâd-berg*, *Yüz Hadis*, *Bin Hadis*, *Mevlid*, *Mi'râc-nâme/Mi'râciyye*, *Na't*, *Mu'cizât*, *Şefâat-nâme*, *Hicretü'n-Nebî*, *Gazavât-nâme*, *Siyer/Sîre*.

f. Dinî Günler ve Bayramlarla İlgili Türler: İydiyye/İdiyye/Bayrâmiye, Ramazâniye, Regâibiyye.

g. Ahlâkî Yönü Olan Türler: Fütüvvet-nâme, Pend-nâme/Nasihât-nâme.¹

Görüldüğü üzere, dinî içerikli türler arasında en fazla çeşitlenme Hz. Muhammed ile ilgili olan türlerdedir. Bu konuda Âmil Çelebioğlu şunları söyler:

“Şurası gerçektir ki bütün dünyada hiçbir peygambere, hiçbir din veya doktrin müessesine, istisnasız hiçbir şahsa dair, Hazret-i Peygambere olduğu kadar çeşitli şekil ve türlerde, asırlar boyunca muhtelif eserler devamlı bir tarzda teşekkül etmemiştir. İslam milletleri, edebiyatları arasında Türk Edebiyatı da bu bakımdan tahmin edilebileceğinden daha zengindir.”²

Hız. Peygambere dair yazılan eserlerin bu derece çok olması da Müslümanların önünde örnek bir şahsiyet olması; yaşam tarzı ve hayatını gelecek kuşaklara aktarma gayesi; son dinin son peygamberi olması sebebiyle her millet ve ırka tanıtılmak istenmesi; Müslümanların inançlarının daha da kuvvetlenmesi gibi çeşitli amaçlarla açıklanmaktadır. Bu görüşler, siyer yazıcılığının doğuşu ile ilgili kısımda ele alınacaktır.

2. SİYER İLMİ, DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Siyer, s-y-r kökünden türemiş olması itibariyle, “yönelmek, seyahat etmek” manalarından gelişmiştir.³ Kelime, sözlükte “davranış, hal, yol, âdet, bir kimsenin ahlakı, seciyesi ve hayat hikâyesi” gibi anlamlara gelen ‘sîret’ kelimesinin çoğulu

¹ Âmil Çelebioğlu: “Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler”, Ankara, 1983, s. 156-161; Neslihan Koç Keskin: *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giri-Eski Türk Edebiyatında Edebi Türler*, Ankara, 2008, s. 297-309.

² Âmil Çelebioğlu: a.g.m, s. 158.

³ G.L. Della Vida: ‘Sîre’, *İslam Ansiklopedisi*, c.10, İstanbul, 1988, s.699.

olarak geçmektedir. Ancak siyer yalnızca Hz. Muhammed'in hayatı için kullanılan bir terim haline gelmişken, sîret genellikle başka şahsiyetlerin hayatlarını da anlatabilen kitapların ismi olmuştur: Sîretü'l-Hüseyn, Sîret-i Ahmed bin Hanbel... gibi.⁴

Teknik anlamda siyer kelimesinin Batı medeniyetindeki karşılığı ise biyografidir.⁵ Tarihe mal olmuş veya tarihin seyrinde önemli yeri olan şahısların hayatlarının yazılması ya da bununla ilişkili olarak tarihi olayların kaydedilmesi gibi hususlar, çok eski zamanlardan bu yana uygulanan metotlardır. Siyer de bu zeminde gelişmiş olan bir ilim dalıdır. Siyerin aslî kaynaklarını Kur'ân-ı Kerîm ve Hz. Muhammed'in sünneti oluşturur.⁶ Kur'ân-ı Kerîm'de geçen "Biz hiçbir peygamberi, Allah'ın izni ile, kendisine itaat olunmaktan başka bir gaye ile göndermedik..."⁷ âyetinde de görüldüğü üzere bütün peygamberler, model alınarak uyulmak amacıyla gönderilmişlerdir. İnsanlara belli inançların benimsetilmesinde etkili olan somut anlatım ve örneklerin etkili olduğu bilinmektedir. Bu sebeple gönderilen kutsal kitapların muhtevasının uygulayıcısına ihtiyaç vardır. Bu da ancak peygamber tatbikatı ile olur.⁸ Mesele, biraz daha özelde incelendiğinde ise Kur'ân-ı Kerîm'deki çeşitli ayetlerin, özellikle Hz. Muhammed'in sevilmesi ve örnek alınması yolunda telkin verdiği görülür:

*"Ey Resûlüm, de ki: Ey insanlar, eğer Allah'ı seviyorsanız gelin bana uyun ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah Gafûr'dur, Rahîm'dir. De ki: 'Allah'a ve Resûlullah'a itaat ediniz. Şayet yüz çevirirlerse, bilsinler ki Allah kâfirleri sevmez.'"*⁹

⁴ Mustafa Fayda: 'Siyer ve Megâzî', *İslam Ansiklopedisi*, c.37, İstanbul, 2009, s.319.

⁵ Şaban Öz: *İlk Siyer Kaynakları ve Müellifleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2006, s. 25

⁶ Ahmet Yaman: 'Siyer', *İslam Ansiklopedisi*, c.37, İstanbul, 2009, s.317.

⁷ Nisa Sûresi, 4/64

⁸ Mustafa Çağrı: 'Muhammed - Örnek Oluşu', *İslam Ansiklopedisi*, c.30, İstanbul, 2005, s. 444-445

⁹ Âl-i İmran Sûresi, 3/31-32.

*“Hakikaten, Allah’ın Resûlünde sizler için, Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı bekleyenler ve Allah’ı çok zikredenler için en mükemmel bir örnek vardır.”*¹⁰

*“...Peygamber size ne verirse onu alınız, o sizi neden men ederse onu terk ediniz.”*¹¹

*“...Sen gerçekten insanlara doğru yolu gösterirsin. Yani göklerde ve yerde bulunan her şeyin sahibi Allah’ın yolunu gösterirsin.”*¹²

Bu gibi ayetleri referans alan Müslümanlar, Hz. Muhammed’in hayatını, yaptığı iş ve davranışları öğrenmek, uygulamak; onu tanımak ve bir model olarak gelecek nesillere aktarmak gayesi gütmüşler ve böylece siyer yazma geleneğini başlatmışlardır. Siyer ilminde dünya çapında önemli bir yere sahip olan Muhammed Hamidullah’ın sözlerini referans alan Âdem Apak da bu konuda şöyle der:

*“Allah Resûlü (sav), insanların en şereflişidir ve kâmil insandır, bu sebeple sadece peygamberliğini kabul edenlerin değil, dünyadaki her insanın onu tanımaya ihtiyacı vardır. Çünkü her ırk, her bölge ve her meslekten birçok insan gelip geçmesine rağmen, onun yeri kesinlikle doldurulamamıştır... Bu sebeple o, tanınmayı ve tanıtılmayı her insandan çok daha fazla hak etmektedir. Ayrıca Müslümanların onu özellikle tanımaları gerekir. Çünkü onun yolu bilinmezse sünnetini takip etmek ve gerçek anlamda Müslüman olmak mümkün değildir.”*¹³

Güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderilen Hz. Muhammed’in hayatının her bir karesi Müslümanların düşünüş ve yaşayış tarzına örnek teşkil edecek bir tarzdadır. Özellikle Kur’an ayetlerinin büyük bir kısmının, Müslümanların

¹⁰ Ahzâb Sûresi, 33/21.

¹¹ Haşr Sûresi, 59/7.

¹² Şûrâ Sûresi, 42/52-53.

¹³ Âdem Apak: “Muhammed Hamidullah’ın Siyer İlmine Katkıları”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c.13, S.1, Bursa, 2004, s. 59.

yaşadıkları hadiseler, sorunlara veya olaylara çözüm getirecek, ışık tutacak tarzda olması ve bu ayetleri iletmede, anlamada ve özümsemde Hz. Muhammed'in aracı olması, Müslümanları O'nun hayatını yazmaya sevk etmiştir. Çünkü toplumda yaşanan siyasî, sosyal ve içtimaî hadiseler, ancak Hz. Peygamber zamanında yaşanan hadiselerin ışığı altında açıklığa kavuşacaktır.

Buna bağlı olarak Alman oryantizmi içinde Hz. Muhammed ile ilgili çalışmalarında dikkati çeken Annemarie Schimmel, Müslümanlar için Hz. Muhammed'in, örnekliği takip edilmesi gereken kişi olan "baba figürü" olduğu kanaatini dile getirir. Schimmel'e göre onun hayatı öğrenilir, hayatındaki dengeler esas alınır; kendisine sonsuz saygı duyulur ve salât u selam getirilir; Medine'deki kabrini ziyaret, milyonlarca insanı manevi hazzın doruğuna çıkarır ve bu sebeple sadece Arapların değil, çeşitli ırklara mensup birçok Müslüman şairin bu kutsal topraklara olan özlemini dile getirdiğini belirtir.¹⁴

Siyer yazıcılığının ortaya çıkmasındaki bir diğer önemli âmil de ehl-i kitapla yapılan münazaralardır. Sahip olunan topraklar genişledikçe, tebaa da genişlemekte ve Müslümanlar ile gayr-ı Müslimler arasında ortaya çıkan tartışmalar, Hz. Muhammed hakkında başvurulabilecek eserlere duyulan ihtiyacı gün yüzüne çıkarmıştır. Böylece Müslümanlar siyer çalışmalarına daha fazla şevkle sarılmışlardır.¹⁵

İlk magâzî ve siyer faaliyetleri tâbiîn döneminde başlamıştır. Ebû Muhammed Said b. Müseyyeb al Mahzumî (öl. 94/713), Ebû Fadala Ubeydullah b. Kab b. Malik el-Ensârî (öl. 97/715), Ebu Amr Amir b. Sarahil eş-Şa'bî (öl. 103/721) bu sahadaki ilkler arasında zikredilebilir.¹⁶ Hicri birinci yüzyıl sonu ve ikinci yüzyıl başında siyer türünün öncülüğünü yapan önemli şahsiyetler arasında Urve b. Zübeyr (ö.94/712), İbn Şihab ez-Zührî (ö.124/741) ve İbn İshak (ö.151/761) sayılabilir. Urve ve Zührî

¹⁴ İbrahim Sarıçam: "Alman Siyer Yazıcılığında Hz. Muhammed İmajı (Annemarie Schimmel Örneği)", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi VIII. Kutlu Doğum Sempozyumu (Tebliğler)*, 2005, Isparta, s. 123.

¹⁵Şaban Öz: a.g.tz, s.31

¹⁶ Ümran Ay: *Münîrî'nin Manzum Siyer-i Nebî'si Cilt.1 (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2007, s. XII

muhaddis olmakla beraber aynı zamanda megâzî alanında ilk eser telif eden kişiler olarak bilinir.¹⁷ İlk defa megâzîyi bir araya toplayan ve bu alanda bir kitap yazan kişinin İbn İshak olduğu rivayet edilir¹⁸ ki siyer alanında kalıcı izler bırakmıştır. *El-Mübtede'* ve *'l-Meb'as ve 'l-Megâzî* adlı eserinde İsrailiyyat türü bilgiler ve şüpheli kıssalar barındırması, kendisinden sonra gelen İbn Hişam (ö.218/813)'ın bu eser üzerinde tasarruflarda bulunmasına sebep oldu. Bundan sonra yazılacak siyer türü eserlere kaynaklık eden bu eser, bu sebeple, İbn Hişam'ın adıyla meşhur oldu. Bunların dışında Musa b. Ukbe (141/758), Ma'mer b. Râşid (ö.153/770), Ebu Ma'ser es-Sindî (ö.170/787), Vakıdî (ö.170/787) ve İbn Sa'd (ö.230/845) da bu alanın ilklerini oluşturur.¹⁹ Özellikle Vakıdî'nin *el-Megâzî* isimli eseri ve onun talebesi İbn Sa'd'ın çalışmaları önem arz eder. İbn Sa'd ile muhtevası genişletilen siyer çalışmaları artarak devam etmiş ve bu yolda birçok müellif birçok eser telif etmiştir.

3. TÜRK EDEBİYATINDA SİYER TÜRÜ

Birçok disiplinin ortak konularından olan Siyer, edebiyat alanında da kendini göstermiştir. Daha önce de belirttiğimiz sebeplerle, birçok şair ve yazar Hz. Muhammed'in hayatını, hem manzum hem de mensur şekilde kaleme almıştır. Bazı Arapça Siyer kaynaklarının tercümesi ile başlayan bu gelenek, telif eserlerle kendini göstermeye devam etmiştir. Burada Türk Edebiyatı'ndaki bilinen bazı tercüme ve telif siyerler hakkında kısa bilgiler verilecektir.²⁰

¹⁷ Mehmet Özdemir: "Siyer Yazıcılığındaki Değişim Üzerine", *Kutlu Doğum Sempozyumu 2002: Çağımızda Sosyal Değişme ve İslam*, Ankara, 2007, s. 201

¹⁸ Mustafa Fayda: 'İbn İshak', *İslam Ansiklopedisi*, c.20, İstanbul, 1999, s. 93-94

¹⁹ Özdemir, Mehmet, "Siyer Yazıcılığı Üzerine", *Milel ve Nihal Dergisi*, c.4, S.3, 2007, s.133-134.

²⁰ Bu konu hakkında geniş bilgi için bkz: Mustafa Uzun: 'Siyer ve Megâzî - Türkçe Siyer Kitapları', *İslam Ansiklopedisi*, c.37, İstanbul, 2009, s.324-326; Yıldırım Kaplan: *Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr'in Kitâb-i Siyer-i Nebî'si*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2006, s.22-33.

3.1.Tercüme Eserler

Bizde bilinen ilk Türkçe Siyer, Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr'in H.790/M.1388 tarihinde Mısır'da yazdığı *Sîretü'n-Nebî* adlı eserdir. Ebu'l-Hasan Ahmed bin Abdullah el-Bekrî'nin *el-Envâr ve Miftâhu's-Sürûr ve'l-Efkâr fî Mevlîdi'n-Nebiyi'l-Muhtar*²¹ isimli eserinin Türkçe'ye tercüme edilmesiyle oluşturulmuştur. Mensur ağırlıklı olup içinde manzum parçalar da barındıran eserin bilinen yetmiş kadar nüshası vardır. Türkçe ilk mevlîd manzumesi ile de başta Süleyman Çelebi olmak üzere tüm mevlîd yazarlarına kaynaklık etme niteliğine sahiptir. Bu bakımdan Darîr, ilk mevlîd yazarı olarak da görülebilir.²²

Lâmiî Çelebi'nin *Tercüme-i Şevâhidü'n-Nübüvve li-Takviyeti Yakîni Ehli'l-Fütüvve* adlı eseri de Abdurrahman Câmî'nin H.885/M.1480'de Farsça telif ettiği *Şevâhidü'n-Nübüvve* adlı eserin tercümesidir.²³

Altıparmak Mehmed Efendi'nin *Tercüme-i Meâricü'n-Nübüvve fî Medârici'l-Fütüvve* adlı eseri, Mu'în el-Miskîn'nin *Meâricü'n-Nübüvve* adlı eserinin çevirisidir. Eser, Turgut Ulusoy tarafından çalışılmıştır.²⁴

İmam Şehâbüddîn Ahmed b. Muhammed el-Kastallânî'nin, *el-Mevâhibü'l-Ledünniyye bi'l-Minâhi'l-Muhammediyye* adlı eserinin çevirisi olan *Me'âlimü'l-Yakîn fî Sîret-i Seyyidi'l-Mürselîn* de Bâkî'nin yazdığı bir eserdir. Müellif, eseri yazarken birçok eserden faydalanmıştır. Bu yüzden eser telif olma hüviyeti de taşır.

Bunların dışında Celâlzâde Mustafa Çelebi'nin *Delâil-i Nübüvvet-i Muhammedî ve Şemâil-i Fütüvvet-i Ahmedî'si*; Aydınlı Eyyûb b. Halîl'in *Sîretü'n-Nebî Tercümesi* adlı eseri; Veysîzâde Ahmed İznikî'nin *Tercüme-i Siyer-i Kâzerûnî'si*; Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin *Tercüme-i Siyer-i Kâzerûnî'si*;

²¹ Ümran Ay: a.g.tz., s. XXV.

²² Yıldırım Kaplan: "İlk Türkçe Siyer Müellifi Erzurumlu Kadı Mustafa Darîr", *Diyanet Dergisi*, S.202, Ankara, Ekim 2007, s.63

²³ Mustafa Uzun: a.g.md., s. 324.

²⁴ Mustafa Uzun: a.g.md, s. 325.

Ahmed Neylî Mirzazâde'nin *El-Vefâ-i İbnü'l Cevzî Tercümesi*; Kadı Aduddîn b. Abdurrahman'ın *İşraku't-Tevârih*'i²⁵ ve Mütercim Âsım Efendi'nin *Tercüme-i Siyer-i Halebî*'si de bu grupta sayılabilir.

3.2.Telif Eserler

Siyer-i Veysî olarak da bilinen *Dürretü't-Tâc fî Sîret-i Sâhibi'l-Mi'râc* adlı eser, 17. asrın önemli şahsiyetlerinden Veysî'nin kaleme aldığı bir eserdir. Süslü dilin temsilcisi Veysî, bu eserini de ağır bir dille yazmıştır. Ancak buna rağmen Nâbî, Nev'izâde Atâî, Tıflî Ahmed Çelebi gibi önemli şahıslar tarafından zeyilleri yazılan esere, kendi devrinde ve kendinden sonra da büyük rağbet olduğunu gösterir. Müellif eserini Mekkî ve Medenî olmak üzere iki bölüme ayırmıştır.²⁶ Bu haliyle, üzerinde çalıştığımız İbrahim Hanîf'in *Siyer-i Nebî*'si ile benzerlik gösterir. *Siyer-i Veysî*, Nuran Öztürk tarafından doktora tezi olarak çalışılmıştır.

Münîrî'nin *Manzum Siyer-i Nebî*'si de siyer alanında, mesnevi nazım şekliyle yazılmış bilinen en hacimli telif eserdir. Yedi ciltten oluşan eserin tamamı; Ümran Ay, Reyhan Çorak, Mustafa Özkat ve Yılmaz Top tarafından ayrı ayrı doktora tezleri olarak çalışılmıştır.

10.000 beyitlik bir başka hacimli eser ise Molla Velî'nin 15. yüzyılda telif ettiği eserdir. Eser, kronolojik bir siyer olmamakla beraber, Hz. Muhammed'in hayatını ve özellikle de gazalarını konu alır.

Abdülbâki Ârif Efendi'nin *Sîretü'n-Nebî* adlı eseri de manzum bir mukaddime ile başlar ancak mensur olarak devam eder. Eser, müellifin vefatıyla yarım kalmış, daha sonra damadı Fâiz Efendi tarafından tamamlanmıştır.²⁷

²⁵Ayhan Tergip: "Siyer Yazıcılığı ve Türklerin Siyer İlimine Katkıları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, c.3, S.15, s.228.

²⁶Nuran Öztürk: *Siyer Türü ve Siyer-i Veysî*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Kayseri, 1997, s.29-30.

²⁷Mustafa Uzun: 'Abdülbâkî Ârif Efendi', *İslam Ansiklopedisi*, c. 1, İstanbul,1988, s. 195-198.

İstanbulu Seyyid İbrahim Hanîf'in Manzum Siyer-i Nebî'si, telif edilmiş manzum siyerler arasında hacimli ve edebî değeri olan bir eserdir. Çalışmamıza konu olan İbrahim Hanîf'in Siyer-i Nebî'si, kendi içinde müellif tarafından iki cilde ayrılmıştır. Müellif, eserinin birinci cildini Siyer-i Mekkî; ikinci cildini ise Siyer-i Medenî olarak adlandırmıştır. Türkiye'nin çeşitli yerlerinde ve Mısır ve Almanya'da nüshalarına rastlanan eser, oldukça hacimlidir. Eser hakkındaki ayrıntılar, daha sonra verilecektir.

Bunların dışında Abdullah Zâhidî'nin *Manzum Siyer-i Nebî*'si; Abdürrahim b. Hüseyin'in *Manzum Siyer* adlı eseri; Şeyhülislam Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi'nin *el-Fevâiyhun-Nebeviyye fî Siyeri'l-Mustafaviyye* adlı eseri; Eyüp Sabri Paşa'nın *Mahmûdü's-Siyer*'i; Hakîm er-Rûmî'nin *Acâibü'l-Ahbâr fî Ahbârî Seyyidi'l-Ahyâr*'ı; Hâfız Mehmed Zühdü Efendi'nin *Nazmü's-Siyer*'i; Lutfullah Ahmed'in *Hayat-ı Hazret-i Muhammed* adlı eseri ve Abdullah Âtîf'in *Siyerü'n-Nebî*'si bu grupta sayılabilir.²⁸

²⁸ Mustafa Uzun: a.g.md., s.325.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. SEYYİD İBRAHİM HANİF'İN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

18. asrın âlimlerinden olan Seyyid İbrahim Hanîf Efendi, birçok biyografik kaynakta ismi geçen bir şahsiyettir. Ancak biyografik kaynaklarda, isminin aynı asırda yaşamış başka “Hanîf” isimli veya mahlaslı şair ve âlimlerle karışmış olması dikkat çekicidir. Bu karışıklığı gidermek için biyografik kaynaklarda şair hakkında bulunan bilgileri karşılaştırmak ve böylece şairin hayatı ve eserleri hakkında bir sonuca varmak yerinde olacaktır.

Bu asırda “Hanîf” ismi veya mahlasıyla öne çıkan üç şair vardır. Bunlardan biri, şairlik hayatının bir kısmında “Hanîf”, bir kısmında ise “Servet” mahlasını kullanan Enderunlu Pazarbaşızâde Osman bin Sâlih'tir. İstanbullu, hattat, Dârüssaâde yazıcısı olarak geçen şair, silâhdâr kâtibi Sâlih Çavuş'un oğludur. Tespit edilmiş Dîvân'ı Âtîf Efendi Kütüphanesindedir.²⁹

Eseri üzerinde çalışma yaptığımız Seyyid İbrahim Hanîf ile sık sık karıştırılan bir diğer şair de Rumeli valisi İbrahim Paşazâde Ahmed Bey'in oğlu³⁰ Bağdat Defterdârı Üsküplü Mustafa Efendi'nin oğlu Şifâ-i Şerîf eserinin şârihi, İbrahim Hanîf b. Mustafa el-İstanbulî'dir.

²⁹ Mehmet Nâilî Tûmân: *Tuhfe-i Nâilî*, c.1, s.140, nu.558.

³⁰ Güler Onat: *İbrahim Hanif Kasideleri ve Bazı Şiirleri*, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), İstanbul, 1961.

‘Osmanlı Müellifleri’ adlı eserin “Hanîf İbrâhim Efendi” maddesinde müellifin hayatı hakkında şöyle bir bilgi verilir:

“Fatin Tezkiresi’nin naklettiğine göre Divân-ı Hümâyûn hocalarından, Şeyhülislâm Ârif Hikmet Bey’in kanaatine göre Baltacı zümresinden ilim ve kalem sahibi irfânıyla tanınmış bir zâttır. Resmî memurluktan ayrıldıktan sonra inzivâyaya çekilmişti. Bir aralık kendisine cezbe hali geldiyse de kısa zamanda his âlemine dönerek, temiz Hicaz topraklarına ayak basmış ve hacc-ı şerîfi îfâyâ muvaffak olarak İstanbul’a dönmüştür. Ömrünün sonuna kadar eser yazmakla meşgul olup...”³¹

Sonra yazar, Seyyid İbrahim Hanîf’e ait olduğunu iddia ettiği yirmi bir eser sıralar ve bu eserlerin çoğunu ihtiva eden yazma bir mecmuanın Tire Kütüphanesinde mevcut olduğunu belirtir. Seyyid İbrahim Hanîf’in hayatı ile ilgili bölüm diğer tezkirelerle uygunluk arz eder, ancak ona ait olduğu söylenen eserlerin altısı, başka kaynaklarda, Üskübî İbrahim Hanîf b. Mustafa el-İstanbulî’ye ait olarak kayıtlıdır. Yine burada Müstakimzâde’nin, müellifin ilim meclisinden istifade ettiği belirtilir. Ancak bahsedilen Hanîf Bey, Siyer’ini çalıştığımız Seyyid Hanîf değil; Şifâ Şârihi Üskübî Hanîf Bey’dir.³² Bursalı Mehmed Tahir Bey’in eserinde gözden kaçırılan en önemli husus ise, müellifin şöhret bulduğu “Siyer-i Nebî” adlı eserinden bahsedilmemesidir.

İslâm Ansiklopedisi “Hanîf İbrâhim Efendi” maddesinde ise sözü edilen Hanîf Efendi, Şifâ-i Şerîf şârihi İbrahim Hanîf’tir. Burada Seyyid İbrahim Hanîf hakkındaise şu kısa açıklama yapılmaktadır:

³¹ Bursalı Mehmet Tahir Efendi: *Osmanlı Müellifleri*, c.1, Haz. A.Fikri Yavuz-İsmail Özen, s.329-330.

³² Cemal Aksu: *İbrahim Hanîf Dîvânı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1996, s.VII.

“Süleymaniye Kütüphânesi’nde Siyer-i Şerif manzumesi (Nafiz Paşa, nu.1212) ve Hâsılı Hacc-ı Şerif li-Menâzili’l-Haremeyn (Lala İsmâil Paşa nu.220) adlı eserleri bulunan İstanbullu şair ve hattat Seyyid İbrâhim Hanîf Bey (ö.1217-1802) de Hanîf İbrâhim Efendi ile karıştırılan diğer âlimdir.”³³

Bursalı Mehmed Tahir Bey’in belirttiği eserlerin çoğu, bu maddede Şifâ Şârihi İbrahim Hanîf’e ait olarak gösterilmektedir.

Bunlardan başka birçok tezkirede Seyyid İbrahim Hanîf’le ilgili bilgiye rastlamaktayız. Fatîn Tezkiresi’nde, müellifin Siyer’inden alınma birkaç beyit örnek verildikten sonra, hünerli bir nâzım olduğu söylenir. Dîvân-ı Hümâyûn hocalığı yaptığına değinildikten sonra, “...siyer-i Hazret-i Nebevî’ye müteallik üç cildi şâmil bir kıt’a manzume-i latîfe tertibine muvaffak olmuştur.” denir.³⁴

Şefkat Tezkiresi’nde ise kısaca müellifin darüssaâde yazıcısı olduğu ve daha sonra hâcegânlıkla görevlendirildiği söylenir. Ve:

Halâs et dâmenim dest-i ‘adûdan yâ Resûlullah
Beni kurtar bu hevl-i gussa-cûdan yâ Resûlullah

beyitiyle başlayan na’t-ı şerîfi ve bunun gibi birkaç gazeli örnek gösterilir.³⁵

Silâhdâr Tezkiresi’nde, “Darüssaâde yazıcısı olmuşlar idi. Ba’dehû hâcegânlıkla çerâğ olmuşlardır.”³⁶ kısa bilgisi ile beraber şairin şiirlerinden örnekler vardır.

Kâmusu’l-A’lâm’da müellif hakkında,

³³ Cemil Akpınar: ‘Hanif İbrâhim Efendi’, *İslam Ansiklopedisi*, c.16, s.40.

³⁴ Fatîn Dâvûd: *Hâtîmetü’l-Eş’âr (Fatîn Tezkiresi)*, Haz. Ömer Çiftçi, Erişim: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-219117/h/metin.pdf>, s.117.

³⁵ Şefkat Seyyid Abdülfettah: *Şefkat Tezkiresi*, Ty. Nu:3916, 1229, v. 17a

³⁶ Silâhdârzâde Mehmed Emin: *Silâhdâr Tezkiresi*, Ty. Nu: 2557, v. 60a.

*“Müteahhirîn-i şu’ârâ-yı Osmâniyye’den ve Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûndan olup, 1211 tarihinden sonraca vefat etmiştir. Siyer-i Hazret-i Nebevî’ye müteâllik üç cilt üzere bir manzûmesi vardır.”*³⁷ denir.

Sicil-i Osmânî’de, iki madde dikkat çekicidir. Bunlardan biri “Hanîf İbrahim Efendi”, diğeri “İbrahim Efendi” adlı kişiler hakkında bilgi verilen maddelerdir. “Hanîf İbrahim Efendi” maddesinde şahsın darüssaâde yazıcısı olduktan sonra hâcegândan olduğu yazar ve II. Mahmud devri başlarında yani, 1800’lerde vefat ettiği belirtilir. Bu açıklama, üzerinde çalışma yaptığımız Seyyid Hanîf’in hayatı ile ilgili bilgilerle örtüşür ancak, “İbrahim Efendi” başlıklı diğeri bir maddede de hemen hemen aynı bilgilerin yer aldığı görülür: *“Kâtip olup yükselerek divânî görev sahiplerinden ve hâcegândan oldu. 1211’de vefat etti. Manzum üç ciltlik bir Siyer’i vardır.”*³⁸

Ârif Hikmet Tezkiresi’nde müellif hakkındaki bilgiler şunlardır:

*“Baltacı zümresinden olup azlinden sonra tecennün etmiştir. Çend sâl mürûrununda bu hâl üzere vefât etmiştir... Cünûndan nev’an-mâ ifâkat geldikde hacca gitmiştir. Siyer manzûmesi vardır...”*³⁹

Görüldüğü gibi burada, Hanîf’in yakalandığı cezbe halinden kurtulup bir dereceye kadar iyileştiği anda hacca gittiği, ancak daha sonra yine bu hal üzere vefat ettiği belirtilmektedir. Ârif Hikmet, müellifin bu cezbe hali ile vefat ettiğini ise Pertev’in, Hanîf’in vefatına düşürdüğü tarihe isnad ederek söyler:

“Hüznile nâçâr târihin dedim
‘Adne mahviyyet ile gitdi Hanîf’⁴⁰

³⁷ Şemseddin Sâmî: *Kâmusu’l-Âlâm*, c.3, Ankara, 1996, s. 1993.

³⁸ Mehmed Süreyyâ: *Sicill-i Osmânî*, c.2, İstanbul, 1996, s.605, s.751.

³⁹ Ârif Hikmet (Şeyhülislâm Ahmed): *Ârif Hikmet Tezkiresi*, Ali Emîrî Kitaplığı, Nu:789, v.18a.

⁴⁰ Ârif Hikmet (Şeyhülislâm Ahmed): a.g.e., v.18a.

Ancak Osmanlı Müellifleri'nde, yukarıda da belirtildiği gibi, “...*bir aralık kendisine cezbe hali geldiği...*” durumu, müellifin iyileşip ömrünün sonuna kadar eser yazmakla meşgul olduğu belirtilerek aktarılır.

Tuhfe-i Nâ'îlî'de ise müellif hakkında,

*“İbrâhim Hanîf Efendi, Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûndan, vefâtı h.1217(m.1802)...Ârif Hikmet, Baltacı zümresinden idi diyor. Siyer-i Nebî'ye dâir manzum bir eseri vardır...”*⁴¹ bilgisine rastlanır.

Tüm bu bilgiler ışığında müellifin hayatına bakıldığında, Seyyid İbrahim Hanîf, Baltacılar zümresindedir ve Dârüssaâde yazıcısıdır. Daha sonra Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn olmuştur. Kaynaklarda belirtilmeyen bir sebeple görevinden azledilen Hanîf, bu sebeple kendisine cezbe gelmesi dolayısıyla da bilinmektedir. Müellifin hayatı ile ilgili bilgiye ise “Siyer-i Nebî” adlı eserinin ilk cildinde rastlanır. Şair, eseri kaç yılında yazdığını belirttiği beyitinde, aslında doğum tarihini de vermiş olur:

Bin iki yüz dört sâlinde hemân
Şehr-i Şa'bân içre feyz oldu revân (213)

Sinn-i ömrüm erba'în idi bu dem
Bu kemâli etdi ma'bûdum kerem (214)

Beyitlere göre müellif, eserini H.1204 yılında, kırk yaşında telif etmeye başlamıştır. O halde şairin tam olarak doğum tarihi H.1164'tür. Daha sonra da belirteceğimiz üzere, biyografik kaynaklara göre şairin vefat tarihi H.1217'dir. buna göre şair, 53 yaşında vefat etmiştir.

Şair anne ve babasının ismini, eserin “Şükriyye-i Tertîb-i Ebeveyn ve Gayrihi” bölümünde şöyle yâd eder:

⁴¹ Mehmet Nâîlî Tûmân, a.g.e., c.1, s.230, nu.958.

Vâlidim pîr-i bekâ Kâzım lakab
Nâmdaş-ı mefhar-i Rûm u Arab (154)

Vâlidem Rûkiyye-i sâfi-cenâb
Dürre-i bahr-i siyâdet-intisâb (155)

Görüldüğü gibi müellifin babasının adı Kâzım, annesinin adı ise Rûkiyye'dir. Müellif, Seyyidliğinin annesinden geldiğini yine yukarıdaki beyitte "siyâdet-intisâb" diyerek bildirir. Daha sonra müellif, Osmân Efendi isimli bir dayısının varlığından söz eder:

Terbiyetde etdiler ihsân hep
Hâl u 'ammum varı hep dostân-ı Rab (157)

Siyymâ Osmân Efendi nâm-zât
Hâl-i âli-kadr u bikriyyet-simât (158)

Sicill-i Osmânî'de, Baltacı Osman Ağa (Hacı) hakkında,

*"Dârüssaâde dolap halîfesi ve sonra yazıcı oldu. Azilden sonra Zilkade 1128 (Ekim-Kasım 1716)'de kapıcı başı olup kalyonlara kereste kesimine memur edildi. 1135 (1722/23)'de vefat etti."*⁴²

denilmektedir. Buradan yola çıkarak, Hanîf'in bahsettiği dayısı Osmân Efendi'nin, Sicill-i Osmânî'de zikredilen Osman Ağa olmasının ihtimal dâhilinde olduğunu söyleyebiliriz.

Ali Emîrî Kütüphanesinde Mnz121 numarada, İbrahim Hanîf adına kayıtlı bir Dîvânçe⁴³, de ise şair, ilk gazelinin matla' beyitinde Mevlevî olduğunu şöyle bildirir:

⁴² Mehmed Süreyyâ: a.g.e., c.4, s.1283.

⁴³ İbrahim Hanîf: *Dîvânçe*, Mnz121, v.1b, v.15b.

“Ben müntesib-i Mesnevî-i ma'nâyım
Deryûzeger-i dergeh-i Mevlânâ'yım”

Müellifin nereli olduğunu da yine aynı eserde bulunan Üsküdâr redifli bir gazelinin makta' beyitinden anlıyoruz:

“Hazret-i Monla-yı Rûmun feyz-i pâk ile Hanîf
Ola İhsâniye'de yâ Rab emîn-i Üsküdâr”

Kaynaklarda, şairin vefat tarihi hakkında da kesin bilgiler verilmemektedir. Bazı tezkirelerde “1211(M.1796)⁴⁴, 1211'den sonraca⁴⁵” diye ifade edilen vefat tarihi, diğer tezkirelere ve Pertev'in düştüğü tarihe göre, 1217 (M.1802)'dir.

1.2. EDEBÎ KİŞİLİĞİ

İbrahim Hanîf'in edebî kişiliğini, yaşadığı yüzyılda bulunduğu çevre şekillendirir. Şair, III. Selîm zamanında yaşamıştır. Bilindiği gibi III. Selîm, hem iyi bir devlet yöneticisi, hem iyi bir bestekâr, hem de şiirlerinde “İlhâmî” mahlasını kullanan şair bir sultandır. Her yüzyılda olduğu gibi bu zamanda da devlet ricalinin, özellikle de padişahın sanatla ve sanatçıyla ilgili olması, beraberinde hâmilîği getirmiştir. Sultan III. Selîm, devrinde yaşayan birçok şair ve sanatkârı desteklemiş ve onlara ihsanda bulunmuştur. Sultan'ın Yenikapı Mevlevîhanesi gibi meclislerdeki muhabbetleri ve özellikle Şeyh Gâlib gibi Mevlevî şairlerle olan diyalogları, bu destek ve hâmilîği gösteren en önemli hususlardan biridir.

Yenikapı Mevlevîhanesi'nin dervişlerinden olan Hoca Neş'et'in etrafında oluşan şair ve âlim topluluğu ise Mevlevîliğin şiir, sanat ve ilimle olan alakasını göstermesi hasebiyle önemlidir. İran Edebiyatının Türk Edebiyatı üzerindeki

⁴⁴ Mehmed Süreyyâ: a.g.e, c.2, s.751

⁴⁵ Şemseddin Sâmî: a.g.e, s. 1993.

etkisinin azalmaya başlamasıyla Hoca Neş'et, aralarında Şeyh Gâlib'in de bulunduğu genç şairlere İran Edebiyatını ve Sebk-i Hindî akımının öncülerini okutup aktarmış; böylece bu şairler üzerindeki Sebk-i Hindî üslubunun etkileri artmıştır.⁴⁶ Bu etkiyle yazan şairlerin şiirlerinde giriftlik, ızdırap, ince ve süslü sözlerle anlatım, önemli bir yer edinmiştir. Bu muhitte yetişen İbrahim Hanîf, bir Sebk-i Hindî şairi olmamakla beraber, Siyer'inde ince, süslü, Farsça terkip ağırlıklı bir üslup kullanmış ve böylece bulunduğu çevrenin etkisini hissettirmiştir.

Hatta öyle ki, Osmanlı döneminde sanat hayatında Mevlevîhaneler birer musiki ve edebiyat okulu olmuşlardır. Gerek Mevlevîlik tarikatının içinde yetişmiş dervişler, gerek içinde olmamasına rağmen tarikatın erkân ve âdâbından etkilenen şahsiyetlerin çoğu şiire meyletmişler; kalplerindeki coşkun hisleri semâ yapmanın yanında bu yolla dile getirmişlerdir. Bunda en etkili sebeplerden biri olarak da tarikatın öncüsü Mevlânâ'nın en önemli eseri olan Mesnevî-i Ma'nevî'yi okuma, anlama, anlatma ve aktarma arzusu gösterilebilir.⁴⁷ İşte Hanîf'in üslubundaki coşkunluk ve süslü dil, bu yetiştiği çevrenin etkisiyle ortaya çıkmıştır. Metinde karşımıza çıkan bazı beyitler de eserin, bu ortamın verdiği coşkunun bir mahsulü olduğunu göstermesi bakımından önemlidir:

Âşinâ ol sohbet-i pîrân ile
Gir semâ'-ı şevke bu 'irfân ile (250)

Kutb-ı 'âlemdir efendi Mevlevî
Merkez-i asl-ı binâ-yı dîn evi (251)

'İlm-i Âdem'den beyân-ı ma'nevî
Mesnevî'dir Mesnevî'dir Mesnevî (252)

⁴⁶ Mustafa İsen: 'Hoca Neş'et', *İslam Ansiklopedisi*, c.18, İstanbul, 1998, s.191-192.

⁴⁷ Sezai Küçük: *19. Asırda Mevlevîlik ve Mevlevîler*, (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2000, s.350-362.

Şairin Üsküdarlı bir Mevlevî olduğunu daha önce de dîvânındaki gazellerden yola çıkarak söylemiştik. Ayrıca, Ârif Hikmet Tezkiresi'nde geçen, “*Bu dahi Neş’et telâmizindedir.*”⁴⁸ ibaresinden, Hanîf’in Hoca Neş’et’in çevresinde yetişen zümre içinden olduğu anlaşılır. Yine Siyer’inde karşılaşılan şu beyit, kendisindeki Hoca Neş’et sevgisini gösteren önemli bir unsurdur:

Neş’et-i mu’ciz-demin ihyâsıyım
Bir gedâ-yı dergeh-i vâlâsıyım (175)

Hoca Neş’et’in eserlerinden biri olan ve Arapça olarak kaleme alınan *Tûfân-ı Mârifet* adlı eserinin şerhini yapmak da, *Şerh-i Tûfân-ı Mârifet* adlı eseriyle, İbrahim Hanîf’e düşmüştür.

Siyer-i Mekkî’de geçen Mesnevî-i Ma’nevî’den alınmış Farsça beyitler de müellifin üzerindeki Mevlevîlik etkisini gösteren en önemli hususlardan biridir. Münâcât bölümünün sonunda “Ez-Mesnevî-i Şerîf” başlığı altında verilen Farsça bir beyit şöyledir:

Ey Hudâ ey fazl-ı tu hâcet-revâ
Bâ tu yâd-ı hiç kes nebved-revâ (66)

Başka bir Farsça beyit, yine “Ez-Mesnevî-i Şerîf” başlığı altında, Hz. Peygamber’in babasının vefâtının anlatıldığı bölümde geçer:

Ger kabûl-i hâtır-i îşân sevî
Şod müsellemler ber-tu mülk-i ma’nevî (540)

Bunların dışında, tezkirelerde;

“...ilim ve kalem sahibi irfanıyla tanınmış bir zattır.”⁴⁹;

⁴⁸ Ârif Hikmet (Şeyhülislâm Ahmed): a.g.e., v.18a.

⁴⁹ Bursalı Mehmet Tahir Efendi: a.g.e., s.329.

“Kesret üzere âşıkane eş’ârı vardır.”⁵⁰;

“Nâzım-ı mecmu’â-i hünermendî İbrahim Hanîf Efendi Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûndan olup...”⁵¹;

“...Dârüssaâde yazıcısı olmuştur...”⁵² gibi bilgilerle şairin edebî şahsiyetine dair bazı bilgilere ulaşıyoruz. Görüldüğü üzere hem Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn, hem de Dârüssaâde yazıcısı olması hasebiyle kalemi kuvvetli olan şair, içinde bulunduğu muhitin de etkisiyle, birçok eser vermiştir.

1.3. ESERLERİ

1.3.1. Dîvânçe⁵³:

Tespit edebildiğimiz kadarıyla Seyyid Hanîf’in derli toplu bir Dîvânı bulunmamaktadır. Bilinen tek nüshası Ali Emîrî Kütüphanesinde Mnz121 numarada kayıtlı bulunan eser, besmelesi veya tetimmesi bulunmamakla beraber, müellifin müsvedde şeklinde kullandığı bir defter izlenimi uyandırmaktadır. Gazellerdeki bazı mısraların üzeri çizilmiş, yanına ya da altına yenisi yazılmıştır. Her sayfasında farklı gazellerin yazılı olduğu eserde dikkat çekici olan husus ise, hemen hemen her gazelin alt veya üst köşesinde, o gazelin yazıldığı tarihin kayıtlı olmasıdır. Eserde 14 tane “yâ Resûlullah” redifli gazel vardır. Bu da Siyer müellifinin içindeki coşkunu Peygamber aşkını gösteren önemli bir husustur.

⁵⁰ Ârif Hikmet (Şeyhülislâm Ahmed): a.g.e., v. 18a.

⁵¹ Fatin Dâvûd: a.g.e., s.117

⁵² Şefkat Seyyid Abdülfettah: a.g.e., v.17a.

⁵³ İbrahim Hanîf: *Dîvânçe*, Ali Emîrî Kütüphanesi, nu: Mnz121.

1.3.2. Menâzilü'l-Haremeyn⁵⁴:

Eserin bilinen tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi kayıtlarında mevcuttur. İlk varağında tam adı “Hâsıl-ı Hâccü'l-Menâzilü'l-Haremeyn” olarak kaydedilen eser, 70 varaktır. Dili Türkçedir ve nesih hattıyla kaleme alınmıştır. Satır sayısı 23'tür. Eserin istinsah tarihi ile ilgili kayıtlarda herhangi bir bilgi yoktur. Eser, besmele ile başlar; Allah'a hamd ve sena belirten ibarelerle devam eder ve daha sonra Hz. Muhammed'e salavat getirilir. Sonra müellif, eserin bir Hac Seyahatnamesi niteliğinde olduğunu şöyle bir girişle izah eder: *“Bu abd-i âciz ü zaîf ya'ni es-Seyyid İbrâhim Hanîf ârzû-yı hacc-ı şerîf ü ziyâret-i ravza-i Habîb-i Rabb-i latîf ile 1201 senesi Receb'inde âsitâne-i sa'âdetden Üsküdâr gufrân-âsâra güzâr birle hem kâfile-i hüccâc-ı hidâyet-i minhâc olduğumda...”* Bu ifadelerden Seyyid İbrahim Hanîf'in hac farîzasını 1201 yılında yerine getirdiği anlaşılmaktadır.

Manzum-mensur karışık yazılmış olan eserde, hac mekânlarıyla ilgili dinî-tasavvufî mesajların verildiği hikâyeler mensur şekildedir. Bu hikâyeler anlatılırken gazel, mesnevi, kıt'a, murabbâ, rubai gibi nazım şekilleri kullanılarak yazılan manzumelerle de coşku sağlanmıştır. Eser, nazım türleri açısından da zengindir. Peygamber sevgisinin öne çıktığı çok sayıda na't-ı şerif vardır. Mevlânâ, Şems-i Tebrizî, Sultan Veled, Sadreddîn Konevî, Hüsameddin Çelebi, Ertuğrul Gazi, Hz. Ömer, Hz. Fatimâ gibi şahıslara medhiyeler yazılmıştır. Mevlevî büyüklerinin çoğuna medhiye yazılması müellifin Mevlevî olduğunu bir kez daha göstermektedir. Seyyid İbrahim Hanîf Efendi, Arafat, Kâ'be, Mînâ gibi mekânlara da medhiyeler yazmıştır. Eserin sonunda haccın bittiğini ifade eden manzum dört vedâ'iyeye vardır.

⁵⁴ İbrahim Hanîf: *Menâzilü'l-Haremeyn*, Süleymaniye Kütüphanesi, Lala İsmail Bölümü, nu:220.

1.3.3. Şerh-i Tûfân-ı Mârifet⁵⁵:

Seyyid İbrahim Hanîf'in, devrin meşhur Mevlevî dervişlerinden Hoca Neş'et (Süleyman Neş'et b. Ahmed Refi' el-Edirnevî)'in talebesi olduğunu daha önce de belirtmiştik. Tûfân-ı Mârifet, Hoca Neş'et'in kendi tasavvufî görüşlerini açıkladığı; Hintli şair Mirza Bîdil'in Tûr-ı Mârifet adlı eserine nazire olarak yazdığı⁵⁶; Farsça, manzum-mensur karışık eseridir. Seyyid Hanîf de hocasının bu eserini, daha geniş muhitlerce anlaşılabilmesi için tercüme ve şerh etmiştir. Müellifin böyle bir esere sahip olduğu, Ârif Hikmet Tezkiresinde belirtilir. Bu bilgiden yola çıkılarak yapılan araştırmalar çerçevesinde eserin bilinen iki nüshası olduğu ve bunların ikisinin de Süleymaniye Kütüphanesinde yer aldığı görülür.

Eserin birinci nüshası kütüphanenin Dârülmesnevi bölümünde, 297.7 numara ile kayıtlıdır ve eserin dili Türkçedir. 166 varak olan eser, 17 satırdır ve ta'lik yazıyla kaleme alınmıştır. Eserin ilk varağında "li-Hanîf Efendi RahimeAllah" ibaresi yazılıdır. Mensur olarak kaleme alınan eser, besmele ile başlar. Ve sonunda 1215 tarihi düşürülmüştür.

Eserin ikinci nüshası ise kütüphanenin Hacı Mahmud Efendi bölümünde, 297.7 numara ile kayıtlıdır ve eserin dili Türkçedir. Bu nüsha da ta'lik yazı ile kaleme alınmıştır. 120 varak ve 27 satırdan oluşur. Bu nüshanın sonuna tarih düşülmemiştir.

1.3.4. Siyer-i Nebî⁵⁷:

Kaynakların bazılarında Seyyid İbrahim Hanîf'in siyer türünde bir eseri olduğundan bahsedilirken; Sicill-i Osmânî, Fatin Tezkiresi ve Kâmûsu'l A'lâm'da müellifin bu eserinin üç cilt olduğu söylenmektedir. Yapılan araştırmalardaki

⁵⁵ İbrahim Hanîf: *Şerh-i Tûfân-ı Mârifet*, Süleymaniye Kütüphanesi, Darulmesnevi Bölümü, nu:583; Hacı Mahmud Efendi Bölümü, nu: 2893.

⁵⁶ Mustafa İsen: a.g.md., s.192.

⁵⁷ Eserin nüshaları hakkındaki bilgiler "Nüshaların Tavsifi" bölümünde mevcuttur.

kütüphane kayıtlarına bakıldığında ise ayrı ayrı iki cilt ile karşılaştığı ve bir üçüncü cilde rastlanmadığı görülür. Bundan hareketle ya müellifin ömrü Siyer-i Nebî'nin üçüncü cildini yazmaya yetmemiştir; veya tezkirelerde, yazıldığına dair ciddi rivayetler bulunan bu üçüncü cilt, mevcut kütüphanelerden birinde araştırmacılar tarafından keşfedilmeyi beklemektedir. Eser ve nüshaları hakkında daha geniş bilgi “Nüshaların Tavsifi” bölümünde anlatılacağı için burada, tekrara düşmemek adına, daha fazla ayrıntıya girilmeyecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. NÜSHALARIN TAVSİFİ

Müellif, elimizde bulunan iki cildi, Siyer-i Mekkî ve Siyer-i Medenî olarak ikiye ayırmıştır. Ancak eser, bu isim altında yalnızca Süleymaniye Kütüphanesi kayıtlarında mevcuttur. Eserin kütüphanelere göre kayıtlı isimleri ise şöyle gösterilebilir:

1. Nüsha: Süleymaniye Kütüphanesi: Siyer-i Mekkî ve Medenî
2. Nüsha: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi: Manzum Siyer-i Nebî
3. Nüsha: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi: Manzum Siyer-i Nebî
4. Nüsha: Kütahya Vahid Paşa İl Halk Kütüphanesi: Siyer-al Nebî
5. Nüsha: Kütahya Vahid Paşa İl Halk Kütüphanesi: Siyer-al Nebî
6. Nüsha: İstanbul Üniv. Kütüphanesi: Siyerü'n-Nebî
7. Nüsha: Mısır Hidiv Kütüphanesi: Siyer-i Nebî
8. Nüsha: Mısır Milli Kütüphanesi: Siyer-i Hanîf
9. Nüsha: Mısır Milli Kütüphanesi: Siyer-i Hanîf
10. Nüsha: Almanya Milli Kütüphanesi: Siyer-i Nebevî

İstanbul Üniversitesi'ndeki, Almanya'daki ve Mısır'daki bir nüsha dışında eserin tüm nüshalar temin edilmiş ve incelenmiştir. Mısırdaki üçüncü nüshaya ve Almanya'daki nüshaya maalesef ulaşamamıştır. Kataloglama çalışmalarından dolayı ayrıntısını inceleyemediğimiz bir başka nüsha da İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan nüshadır. Tüm bu nüshalar göz önüne alındığında dikkati çeken husus, bu nüshaların bazılarının Siyer-i Mekkî, bazılarının ise Siyer-i Medenî olduğudur. Aşağıda bu iki eserin nüshaları ayrı ayrı ele alınacağı için bu karışıklığın giderileceğini umuyoruz.

2.1. Siyer-i Mekkî Nüshaları:

- a. **Süleymaniye Kütüphanesi Nüshası:** Arşiv numarası: 297.92; varak sayısı: 114; satır sayısı: 19; yazı türü: ta'lik; istinsah tarihi: 1208.
- b. **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Nüshası:** Arşiv numarası: E.H. 1256; varak sayısı: 111; satır sayısı: 19; yazı türü: ta'lik; mukabele ve tashih kaydı: 1209 (1794); serlevha: müzehhep; cetveller: yaldızlı; miklepli kırmızı deri ve yeşil kadife ciltli; kağıt türü: aharlı.
- c. **Kütahya Vahid Paşa Kütüphanesi Nüshası:** Arşiv numarası: 43 Va 813/1; varak sayısı: 141; satır sayısı: 15; yazı türü: ta'lik; istinsah tarihi: 1208; müstensih: Derviş Ömer al Üsküdârî; nüsha fihristlidir.

2.2. Siyer-i Medenî'nin Nüshaları

- a. **Süleymaniye Kütüphanesi Nüshası:** Arşiv numarası: 297.92; varak sayısı: 117; satır sayısı: 19; yazı türü: ta'lik; istinsah tarihi: 1211.
- b. **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Nüshası:** Arşiv numarası: H. 1244; varak sayısı: 119; satır sayısı: 19; yazı türü: ta'lik; mukabele ve tashih kaydı: 1209(1794), serlevha: müzehhep; cetveller: yaldızlı; miklepli kırmızı deri ve yeşil kadife ciltli; kağıt türü: aharlı.
- c. **Kütahya Vahid Paşa Kütüphanesi Nüshası:** Arşiv numarası: 43 Va 813/2; varak sayısı: 150; satır sayısı: 15; yazı türü: ta'lik; istinsah tarihi: 1211; müstensihi: Derviş Ömer al Üsküdârî; nüsha fihristlidir.

- d. **Kahire-Mısır Milli Kütüphane Nüshası:** Arşiv numarası: Siyeri Muhammediye Türkî Talat 32; varak sayısı: 119; satır sayısı: 19; yazı türü: ta'lik; istinsah tarihi: 1213.
- e. **Kahire-Mısır Milli Kütüphane Nüshası:** Arşiv numarası: m Tarih-i Türkî 63; varak sayısı: 98; satır sayısı: 21; yazı türü: ta'lik; istinsah tarihi: 1213.

2.3. Ulaşılamayan Nüshalar

- a. **İstanbul Üniversitesi Nüshası:** TY02485; Sınıflama Numarası: 297.92; Telif Tarihi: H.1189/M.1775.
- b. **Kahire-Mısır Hidiv Kütüphanesi Nüshası:** Arşiv numarası: 8859; varak sayısı: 119; satır sayısı: 21; yazı türü: ta'lik.
- c. **Almanya Millî Kütüphanesi Nüshası:** Bu nüshada dikkati çeken husus, eser isminin kayıtlarda “Sefâret-nâme” olarak geçmesidir. Ancak yine konu olarak belirtilen kayıt ise, eserin “Siyer-i Nebevî” olduğunu gösterir. Nüshanın bunlar dışındaki özellikleri ise şöyledir: Arşiv Numarası: Ms.or.oct.2908; varak sayısı: 228; satır sayısı: 19; yazı türü: nestalik; kağıt türü: filigranlı; serlevha: müzehhep, mülevven, siyah yıldız çerçvelidir; istinsah tarihi: -

Mısır'daki nüshaların üçü de talep edilmesine rağmen sadece ikisine ulaşılabılmıştır. Mısır'dan gelen nüshaların ikisinin de Siyer-i Medenî'ye ait olduğu görülmüştür. Nüshanın biri 98 varak olarak kayıtlı olmasına rağmen, tarafımıza ulaştığında 119 varak olduğu fark edilmiştir.

Müellifin hayatının anlatıldığı bölümde de belirtildiği gibi, Siyer-i Mekkî'de yer alan beyitlere⁵⁸ göre eser, H.1204 tarihinde telif edilmeye başlanmıştır. Elde edilen ve incelenen nüshaların bitişine düşülen notlar, eserlerin müellif metni olmadığını, tashih ve mukabele ile oluşturulduğunu gösterir. Ayrıca her nüshanın bitişindeki tarihlerin de telif tarihiyle uyuşmadığı görülür. Nüshaların sonlarına düşülen notlar, her nüshada mevcut değildir. Mevcut olanlarda ise şöyledir:

1. **Süleymaniye Kütüphanesi Nüshası - Siyer-i Mekkî:** İn behişt-i Siyer-i Şerîf be-ma'rifet-i nâzım eser-i latîf Seyyid İbrahim Hanîf mukâbele vü tashîh bûde est ez-berây-ı i'timâd-ı nüzzâr-ı kirâm işâret ü erkâm şod.

1208

2. **Süleymaniye Kütüphanesi Nüshası - Siyer-i Medenî:** Temme bi-'avni'llâh-i Te'âlâ ve hüsn-i tevfiikihi in behişt-i Siyer-i Şerîf salavât-ı redîf der bezm-i nâzım eser-i latîf Seyyid İbrahim Hanîf nevişte ve be-ma'rifeti u mukâbele vü tashîh şode bûd. Berây-ı i'timâd-ı nüzzâr-ı kirâm işâret ve erkâm kerdim.

1211

3. **Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Nüshası - Siyer-i Mekkî:** İn behişt-i Siyer-i Şerîf be-ma'rifet-i nâzım eser-i latîf Seyyid İbrahim Hanîf mukâbele vü tashîh şode est ez-berây-ı i'timâd-ı nüzzâr-ı kirâm hâme-i muhibb-i hırâm işâret-nümûd. Ve li'llâhi't-tevfik.

1209

4. **Kütahya Vahid Paşa Kütüphanesi Nüshası - Siyer-i Mekkî:** İn behişt-i Siyer-i Şerîf be-ma'rifet-i nâzım eser-i latîf Seyyid İbrahim Hanîf mukâbele vü tashîh bûde est ez-berây-ı i'timâd-ı nüzzâr-ı kirâm der in mahal-i işâret ü erkâm şod.

1208

⁵⁸ Bkz: 123. ve 124. beyitler

5. **Kütahya Vahid Paşa Kütüphanesi Nüshası - Siyer-i Medenî:** Temme bi-‘avni’llâh-i Te’âlâ ve hüsn-i tevfiikihi in behişt-i Siyer-i Şerîf salavât-ı redîf der bezm-i nâzım eser-i latîf Seyyid İbrahim Hanîf harrehu’l-fakîr Derviş Ömer el-Üsküdârî Hazret-i Pîr Mahmud Hüdâyî Kuddise Sırrahu.

1211

6. **Kahire-Mısır Milli Kütüphane Nüshası - Siyer-i Medenî:** Bi-‘avni’llâh-i Te’âlâ ve hüsn-i tevfiikihi in behişt-i Siyer-i Şerîf der bezm-i nâzım eser-i latîf Seyyid İbrahim Hanîf.

1213

Düşülen kayıtlarda görüldüğü üzere, bütün bu nüshalar mukabele ve tashih yöntemi ile oluşturulmuştur. Ancak yalnız Kütahya Nüshaları’nın müstensihi bellidir.

Üzerinde çalışma yaptığımız eser, Siyer-i Mekkî’dir. Ancak eserin tamamı değil, nübüvvetten önceki bölümü kapsayan 62 varaklık ve 1693 beyitlik kısmı tenkitli metin olarak çalışılmıştır. Bu sebeple çalışma esnasında, Süleymaniye, Topkapı ve Kütahya olmak üzere üç nüsha karşılaştırılacak; edisyon kritik yapılacaktır. Metnin dipnotlarında bu nüshalara sırayla S, T ve K harfleri ile işaret edilecektir. Dipnotlarda önce değişiklik arz eden kelime yazılacak, daha sonra iki nokta üst üste konup kelimenin diğer nüshalardaki şekli aktarılacaktır. Bu değişikliğin hangi nüsha veya nüshalarda olduğu da S, T ve K harflerinin yazımıyla ortaya konulacaktır.

Eserlerin bitişlerinde düşülen notlardan da anlaşılacağı üzere, istinsah tarihleri sırasıyla; 1208, 1209 ve 1208’dir. Metnin kuruluşunda esas alınan nüsha, daha erken yazıya geçirilmiş olan Süleymaniye veya Kütahya Nüshası olmalıdır.⁵⁹ Kütahya

⁵⁹ Ahmet Ateş: “Metin Tenkidi Hakkında”, *Türkiyat Mecmuası*, VII-VIII, 1, Ankara, 1942, s.254-267.

Nüshası, hem erken yazıya geçirilmesi hem de hattının düzgün olması sebebiyle, tarafımızdan esas metin olarak seçilmiştir. Ayrıca bu nüshanın fihristli olması da çalışmamızda kolaylık sağlayan diğer bir unsurdur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. SİYER-İ MEKKÎ'NİN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

3.1. TERTİP ŞEKLİ

3.1.1. TEVHÎD

Tevhîd bölümü otuz yedi beyitten oluşur. Müellif, beyitlerden önce Besmele ile beraber Cumâ Sûresi'nin dördüncü ayeti ile esere başlar. Âyet-i kerimenin manası şudur: “*Bu, Allah'ın lütfu olup onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf ve ihsan sahibidir.*”⁶⁰ Bu ayeti temel alarak başlayan bölümün coşkulu ilk beyiti ise şöyledir:

Allâh Allâh sırr-ı takdîr-i İlâh
Açdı kıl-k-i ‘âcize nâ-refte-râh (1)

Müellif, “*Takdirinin sırrı ile Allah, bu aciz kaleme hiç gidilmemiş yol açmıştır.*” diyerek âyet-i kerimeyi destekler nitelikte bu eseri yazmasının, Allah'ın takdiri olduğunu, bu yolu ona lütfettiğini belirtir. “Allâh Allâh” ikilemesi ise bu bölümdeki Esmâü'l-Hüsna'nın başlangıcı olarak verilmiştir.

Rahm-ı Rahmânü'r-Rahîm oldu bedîd
Mâlikü'l-mülk etdi i'tâ-yı ümîd (2)

⁶⁰ Cumâ Sûresi, 62/4.

“*Rahmân ve Rahîm olan Allah’ın rahmeti apaçık belli oldu ve Mülklerin Sahibi ümit verdi*” dedikten sonra mesnevi şeklinde nazmedilmiş bu eserin, Allah’ın rahmeti sebebiyle oluştuğunu ve feyiz, bereket bulduğunu belirtir:

Bâ’is oldu rahmet-i Rabb-ı Velî
Feyz buldu nazm-ı hûb-ı mesnevî (4)

Tevhîd bölümünde zikredilen Allah’ın isimleri şöyle sıralanabilir: “*Allâh, Âhir, Bâkî, Bârî, Bâsıt, Bâtın, Bedî’, Berr, Câmi’, Cebbâr, Celîl, Cemîl, Dârr, Ehad, Evvel, Fettâh, Gaffâr, Gafûr, Ganîyy, Habîb, Habîr, Hâdî, Hâfız, Hafîz, Hakk, Hakîm, Hâlık, Halîm, Hamîd, Hayy, Kâdir, Kayyûm, Kebîr, Kerîm, Kuddûs, Latîf, Mâlikü’l-mülk, Mecîd, Metîn, Mucîb, Mugnî, Muhsî, Muhyî, Mukaddim, Mukît, Muksit, Muktedir, Mumît, Mu’ahhir, Mu’îd, Musavvir, Muzil, Mübdî’, Müheymîn, Mün’im, Müntakim, Mü’mîn, Nâfi’, Nûr, ‘Afüvv, ‘Alîm, ‘Alîyy, ‘Azîm, ‘Azîz, Râfî’, Rahîm, Rahmân, Rakîb, Ra’ûf, Reşîd, Sabûr, Sâdiku’l-va’d, Samed, Semî’, Settâr, Sultân, Şehîd, Şekûr, Tevvâb, Vâcid, Vâlî, Vâris, Vâsi’, Vedûd, Vehhâb, Velî, Zâhir, Zü’l-celâl-i ve’l-kerem.*” Bunların dışında sadece bu bölümde değil tüm metinde de geçtiği üzere, *Îlâh* ve *Hudâ* kavramları da Allah’ı niteler.

Bölümde, Esmâü’l-Hüsnâ’nın bazıları çeşitli sıfatlarla anılmış, bazıları ise sadece isim olarak verilmiştir. Dikkati çeken husus ise bu esmâların şerhinin yapılmamış olmasıdır. Sıfatlarla anılan isimlere şu beyitler örnek gösterilebilir:

Cân-ı a’ dâyı odur dâ’im muzil
Dârr u nâfi’ hemânâ anı bil (8)

Hem Musavvir’dir bu kâr-ı ‘âlemi
Hâlık oldur cân-ı cinn u âdemi (11)

Hem ‘Afüvv ü hem Şehîd-i kâr-ı dil
Hem Rakîb u hem Mucîb-i zâr-ı dil (17)

Bazı beyitlerde ise sadece isimler anılır:

Berr odur Kuddûs odur Settâr odur
Nûr odur Mugnî odur Gaffâr odur (14)

Hem Mukît u Vâcid u Mün'im celi
Hem Şekûr u hem Gafûr u hem 'Alîyy (15)

Hem Bedî' u hem Habîb u hem Kerîm
Hem Latîf u hem Cemîl u hem Halîm (24)

“Allah, yeryüzünün rızkını genişleten Bâsıt ve kâinata genişlik veren Vâsî'dir. Can, Onun adaletinin gölgesinde rahat bulur. O, düşmanın canını zelil kılan Muzill'dir. Âşıkların âhını duyan Semî''dir. Bütün âlem Onun emrine itaatkârdır. Her hâlden haberdar Habîr ve hâli bilen Alîm'dir. Bu âleme güzel şekil ve suret veren Musavvir'dir. Cin ve insanın canını yaratan Hâlık Odur. O tek olan Zât ki her şeyi yoktan var eden Mübdî''dir ve Onun yaratışı çok güzeldir. O, Hâfız'dır; her rûknün, her temelin koruyanıdır. Âlemlerin Sultân'ı Odur. O, bir olan ruhların, canların sayısını bilen Muhsî ve bunu bilmeye Muktedir olandır. O, gönüllerin kaynağının şahidi, Şehîd ve affedici olan Afüvv'dür. Gönüllerin yakarışı kendisinden gizlenmeyen Rakîb ve bu yakarışları duyup icabet eden Mucîb Odur. O, ruh ülkesinin tek vârisi ve koruyucusu Hafız olandır. Fetih kurtuluşu Onun bereketinin kudretindedir. O, mü'minlere kuvvet veren Metîn ve doğru yolu gösteren Hâdî'dir. O, yoğun var etmeye kâdir olan Muktedir'dir. Nuru ortaya çıkaran, şanı yüksek Azîz'dir. Dünya geçicidir; Vedûd olan Allah ise Bâkî, yani kalıcıdır. O, cömertlik şanından olan azamet sahibidir. Alçak nefis fakirleştikçe; O çok zengin olan Ganiyy, lütfunu artırır. O, intikam alanların en hayırlısı Müntakîm'dir; düşmana azap eder. Ki O intikam alınca ah vah etmenin bir anlamı yoktur ve Onun kahrına cevap olamaz. Tövbe et ki O, Tevvâb'dır. Onun ihsan kapısı daima açıktır. O, şan ve azâmet sahibidir.”

Müellif, otuz birinci beyitten sonra otuz beşinci beyite kadar, Allah'ın esmâsının güzelliğini, lütuf ve ihsanını överek bunları yazmasındaki amacı bildirir:

“Onun isimleri saymakla bitmez; bu yüzden defterlere sığmaz. Amacımız o güzel isimlerin rahmetini, lütuf ve ihsanını elde etmektir. Allah'ın bu her bir isminin nurunun meydana çıkması, bu aciz nazma bereket olacaktır.”

Müellif, bölümün son beyitinde ise,

İntisâb-ı dergah-i ‘avn-i Hudâ
Ola bu nazm-ı eserden rû-nümâ (37)

“Allah'ın yardım kapısına tutunan, bağlı olan bu eserle yüzünü göstere” diyerek bölümü bitirir.

3.1.2. MÜNÂCÂT

Münâcât-ı Be-Dergâh-ı Kâdiye'l-Hâcât; “Dileklerin Kabul Edildiği Kapıya Yakarış” şeklinde bir başlıkla başlayan Münâcât bölümü, 31 beyitten oluşur. Bölümün ilk beyiti şöyledir:

Yâ İlâhî dergahın dârü's-selâm
Kim duhûl eylerse buldu feyz-i tâm (38)

Müellif “yâ İlâhî” yakarışıyla başladığı bu kısımda, Allah'ın kapısının selâmet kapısı olduğunu ve o kapıdan içeri girenin tam bir bereket bulduğunu söyler. Ve şunları belirterek devam eder:

“Âşıklar can ve başla Seni ister. Gönüllerde şenlik ancak Sana kavuşmanın şevkiyle gerçekleşir. Bu aşk hanesine, yani Senin dergâhına perişan gelen her kişi, Senin lütfunun nuruyla isteğine kavuşmuş olur. Kimi Senin temiz yüzünün hazinesini

bulur; kiminin gönlü Sana kavuşmakla memnun olur; kimi ise Onun lütuf, ihsan ve cömertliğine nail olur. Sadakat ehli de tüm bu arzulara kavuşmak için bir adım geri durmayıp bir bakışta bu büyük yola koyulmuştur. Böylelikle ârifler, fazilet ve olgunluğun en son noktasına varmış, ancak kimsesiz günahkârlar yolda kalmıştır. Nefsin cefa ve eziyetine dünya ortak olunca, bahtın, talihin bu işi güç ve takat bırakmadı. Gayrıyı (hak ve hakîkatten başka her şey) düşünmek gönlü huzursuz etti. Baktım ki alçak nefsin istediği olacak şey değil, ben de istikametli, en doğru yola meyl ettim.”

Müellif, Allah’ın adını dilinin zikri etmiş; böylece Onun yardımının nuru, ışığı ile canına güç katmıştır. İhsan ve bağışlanma ümidi ile ahiret bereketinin kapısının açılmasını diler:

Nâm-ı pâkin eyledim zikr-i lisân
Nûr-ı tevfikin vire yârâ-yı cân (50)

Eyledim ümmîd-i lutf u magfiret
Açıla dergâh-ı feyz-i ahiret (51)

“Doğru yolu anlayıp bu kendi malım olmayan elbiseyi üzerimden atayım. Böylece gaflet perdesi gönülden gitsin ki, âlemde canlı cansız her göz gerçeği görsün. Dileğimiz taze bir hayat bulmaktır; yoksa buralardan hemen gitmek gerekir. Şu dünyaya her gelen bir kazanç elde etmeyi seçmiştir, ancak biri bile kararını sonuna kadar sürdürememiştir. Bu gönlün geçici şeylere olan meyli yeter, hayırlı yolları göster bize. Ey Rabbimiz! Kalpleri hayra döndür; Sana açılan bu âciz ve fakir eli başkalarına bırakma. Kâinat Senin bereket dolu nefesinle hayat ve ruh buldu. Ezel bereketinin bu kudsî nefesi, günahkâr kulların gönlünü diriltir.”

Daha sonraki beyitte ise müellif, münâcât bölümünü yazmadaki amacını bildirir ve ihsan ve lütuf bulma ümidiyle halini arz ettiğini söyler. Bu onun için hidayet lütfunun ışığıdır. Son beyitte ise, mahlasını kullanarak, tekrar Rabbine yalvarır:

Her ne kim ihsân edersen yâ Latîf
Ana râzıdır dil-i bî-kes Hanîf (68)

“Ey Latîf (Lütufkâr olan Allah’ım)! Sen ne bağışlarsan bağışla, ne lütfedersen lütfet, bu kimsesiz Hanîf’in gönlü ona razıdır.”

3.1.3. NA’T

Na’t-ı Şerîf-i Seyyid-i Kâ’inât ‘Aleyhi Efdalu’t-Tahiyyât; “Kâinatın Efendisi’ne Şerefli Na’t - En Faziletli Selamlar, Dualar, Onun Üzerine Olsun” anlamına gelen bir başlıkla başlayan bölüm, 22 beyittir. İlk beyiti,

Seyyid-i kevneyn Habîb-i kibriyâ
Sadr-ı a’lâ-yı sudûr-ı asfiyâ (69)

olan Na’t boyunca Hz. Muhammed, şu şekilde övülür:

“O, iki âlemin efendisidir; azamet sahibi sevgilidir. Bütün takvâ sahibi zâtların en önde olanıdır. Temiz Âdem’in alınının temiz nuru, ışığıdır. *Gizli hazinenin* asıl cevheri, özü, esasıdır. Ezel sırlarının nurlarının belirdiği, âyân olduğu kişidir. Onun güzel cemâli Yusuf’a bahşedilenden daha güzeldir. Mükemmel güzelliğin en iyisi, en güzeli; celâl aynasının en hoşu, en latifidir. O, yalnız kendisinden yardım beklenen Allah’ın yarattığı mahlûkâtın ilki ve yedi göğün yaratılma sebebidir. O, ilk nurdur ve Allah’ın gönderdiği elçilerin okudukları ve söylediklerinin sonuncusudur. Her yolun başı ve sonu Odur. Kul Onun özünü, aslını anlama kudretine sahip değildir; Onu ancak Allah u Te’âlâ bildirmiş ve övmüştür. Âlemin canı ve kavuşma canının âlemi Odur. Kur’ân, Onun yüceliğinin şanıdır. Mükemmel güzelliğin sırlarını kendinde toplayan; azamet ve büyüklüğün ışığını ihata eden Odur. Her iki âlem ülkesinin hükümdarı Odur ve Onun emri, insanlara ve cinlere ruhtur, candır. *Hayatın*

hakkı için tacı Ona has bir ikramdır; *Sen olmasan* kaftanı da Ona has bir ziynettir, süstür. Allah'ın en yakınındaki, Onun katındaki mecliste misafir olan Odur.”

O nur, Sonsuz Hayat Sahibi'nden sırrını alıp canlı-cansız her şeye dirilik getirmiştir ve hala getirmektedir:

Hayy-1 dâ'imden alıp sırr-1 zuhûr
Hayy-1 cism ü rûhdur hâlâ o nûr (82)

“Onun kapısı, bağışlanma lütfunun hazinesi; bahçesi ise cennet vatanının özü, aslıdır. Eğer Onun güzel toprağının özü aciz bir göze değse, o toprak o göze ışık ve fer olur. O nur, O ışık, güneşin parıltısını dahi utandırır. Nefisler (insanlar) ve nefisler dışındaki tüm âlemler, Hakka kavuşmak için doğru yolu bulur. Zirâ Rabbe dönen yönün işareti Onun yüzüdür, çünkü Allah'ın sevgisine sebep, Odur, Onun sevgisidir.”

Müellif, bölümün son beyitlerinde Hz. Muhammed'e olan aşkın öneminden bahseder ve bu aşkı elde etmek, Onun nuruna kavuşmak için Ona salât ve selâm getirmek gerektiğini söyler:

Edelim ol 'aşk ile dâ'im salât
Görüne tâ kim o nûr-1 kâinât (89)

Olsun âlâf-1 tahiyyât-1 cenân
Hayy olan bezm-i Resûl'e armagan (90)

Sellimû sallû 'alâ nûri'l-ebed
Vechidir mir'ât-1 envâr-1 Ehad (91)

“Sonuç olarak selamet ve emniyet yerinin asıl gücü, temeli, Muhammed'in aşkıdır. O halde biz de, O kâinatın ışığı görünene kadar, o aşk ile Ona sonsuz dualar edelim, selamlar gönderelim. Kalplerin ve ruhların binler selam ve duaları, Resûl'ün

diri olan meclisine armağan olsun. Bütün dua ve selamlar, O ebedî ışığın üzerine olsun ki Onun yüzü, Allah'ın nurlarının tecellî ettiği aynadır.”

3.1.4. MEDH-İ ÇÂR-YÂR-I GÜZÎN

Bölüm, *Midhat-i Çâr-Yâr-ı Bâ-Safâ ve Ashâb u Evlâd-ı Kirâm Resûl-i Kibriyâ 'Aleyhimü's-Selâm*; “*Safalı Dört Dost ve Azamet Sahibi Resûl'ün Şerefli Evlatları ve Arkadaşları – Allah'ın Selâmı Onların Üzerine Olsun*” anlamına gelen bir başlıkla başlar. 23 beyittir.

Çâr-yâr-ı bâ-safânın her biri
Oldular dîn-i mübînin serveri (92)

diyerek söze başlayan müellif, hilafet sırasına göre Dört Halife'yi öven beyitler dile getirir. Bölümde anlatılanlar şunlardır:

“Ebû Bekir Sıddık, herkesten önce âlemin şeyhi, kurtuluş yolunun rehberi olmuştur. O, azamet sahibi Resûl'e inanarak veliler guruhunun baş tacı haline gelmiştir. Mağaradaki iki kişiden biri olarak da bütün mahlûkatın Rabbinin aşırı izzetine nâil olmuştur. Özellikle, Resûl cennete ihtişamla girdiğinde, adaletli Fârûk⁶¹, yani Ömer, ‘Adn cennetinin kandili olur. Onun hakkında böyle rivayet olunmuştur. Bu değer, kıymet ne büyük bir mutluluk ve şeref ve Allah'ın ne güzel bir lütfu, bereketidir. İki nur sahibi Hazret-i Osman ise gerçekten, yumuşak huyluluk ve ihsanla bayraklaşmıştır. O, Hazret-i Kur'ân'a hizmet etmekle Allah yolunda yakınlık ve kalp rahatlığı elde etmiştir. Mahşer gününde âleme doğru yolu gösterip yaşlı genç herkese şefaath ümidi verir. O, Allah'ın izni ve emri ile Hazret-i Kur'ân'ı hoş nağmelerle okuyarak cennete girecek ve Onun sayesinde nice canlar Hakk'a kavuşacaktır. İlim Kapısı, yani Hazret-i Alî ki bereket nuru, Onun yüzünde

⁶¹ Fârûk: Hak ile bâtılı birbirinden ayıran. Haklıyı haksızı ayırmakta çok mâhir olan. (Hak ile bâtılı birbirinden tam ayırarak İslâmiyeti kabul ettiği, İslâm nurunu izhar ettiği ve imân ve küfrün arasını fark ve faslettiği için Hz. Muhammed tarafından Hz. Ömer'e bu isim verilmiştir.)

parlamıştır. O, ceng meydanının döne döne savaşıyan yiğidi, Allah'ın aslanı, övünç Döldül'ünün binicisidir. O, Kevser suyunun dağıtıcısı, âlemlerin hayatı ve peygamberlerin gururu(Hz. Muhammed)nun amcasının oğludur. Özellikle, ruhların bedenlerinin hoş nuru ve arifler guruhunun tacının incisidir. O, Resûl'ün kızı Fatıma'nın gözünün nuru, razı olunmuş sevgili oğludur. O, Allah Resûlü'nün bahçesinin meyvesidir.

Temiz dinin bütün büyük ashabı; âlemlerin sevgilisinin ailesi ve çocukları... Bunların her biri birer hidayet yıldızıdır ve selamet, emniyet kapısının yolunu gösterirler. Onlar, Allah'ın faziletinin bir göstergesidir, yazılara sığmazlar; bunların hepsi Allah yolunun şahıdır.”

Diğer bölümlerde olduğu gibi, bu bölümün sonunda da müellif, anlattığı şahsiyetlerin üzerine selam gönderir:

Her birine ola bizden sad-selâm
Sellimû sallû ‘alâ hayrû'l-enâm (114)

“Onların her birine bizden yüzlerce selam olsun. Salât ve selam tüm mahlûkatın en hayırlısının üzerine olsun.”

3.1.5. MENKABET-İ E'İMME-İ MÜCTEHİDİN

Menkabet-i E'imme-i Müctehidîn Rıdvânu'llâhi 'Aleyhim Ecma'in; "İctihad İmamlarının Menkıbeleri – Allah'ın Hoşnutluğu Onların Üzerine Olsun" şeklindeki bir başlıkla başlayan bölüm, 12 beyitten oluşur.

Mâ-hâsal her bir imâm-ı bâ-safâ
Etdiler ihyâ-yı dîn-i Kibriyâ (115)

beytiyle başlayan bölümde, her bir imamın dinin ihyası, yeniden canlandırılması için geldiği belirtilerek şunlar anlatılır:

“Safalı İmamların her biri Allah’ın dinini ihya etmişlerdir. Özellikle, Nu’man bin Sâbit sünnet ehline imamdır. Din uluları, âlemlerin elçisinin taşıyıcısı olarak Onu görmüştür. Onun özü, Allah’ın sevdiği şeylerdir ve sözünde davranışında doğruluk vardır. İçtihadında doğru davrandı. Biri İdris, biri Mâlik, diğeri ise Hanbel adında seçilmiş kişiler vardır. Onlar, Allah’ın dininin usulüne göre ders verirler. Usulleri uygulamalarında ayrılıklar vardır ama Onların yolu birdir. Dört İmamın mezhebi de büyük yoldur ve o yollardan şüphe edilmez. Fakat insan bir mezhepte ve o mezhebin imamının sözlerini dinlemede karar kılmalıdır. İmam Yusuf da bu imamlardan biridir. Âlimlerin yolunu ihya edenlerden biri de İmam Muhammed’dir. Onların hepsi âlemlerin azizidir, Allah’ın rahmeti cümlesinin üzerine olsun.”

3.1.6. MEDÎHA-İ HAZRET-İ PÎR

Müellif, 7 beyitten oluşan bu bölümde, Mevlânâ’yı övmektedir. Rum ilinin sultanı ve ariflerin reisi olarak gördüğü Mevlânâ’nın en önemli eseri Mesnevî hakkında şunları söyler:

Hüsrev-i yektâ-süvâr-ı Ma’nevî
Sâhib-i feyz-i kitâb-ı Mesnevî (129)

“(O) Manevînin tek padişahı, Mesnevî kitabının bereketinin sahibidir.”
Kendisindeki ilmin kaynağının, Celâleddin-i Rûmî’deki Hak sırrına dayandığı söylenebilir:

Sırr-ı Hak ya’nî Celâleddîn-i Rûm
Andan oldu ‘âcize keşf-i ‘ulûm (131)

“Celâleddin-i Rûmî Hakk’ın sırrıdır. Benim gibi bir acize ilimlerin keşfi, zuhuru Onun vesilesiyle olmuştur.”

Hanîf, Mevlânâ’nın bereketiyle can bulduğunu belirtir ve Ona “Üstad” diye hitap eder:

Feyz-i üstâd ile buldu cân-ı cân
Başka rûh u başka sır başka revân (134)

“Canımın canı, Üstad ile bereket bulmuştur; başka ruh, başka sır, başka bir akıcılık kazanmıştır.”

3.1.7. MEDÎHA-İ HAZRET-İ ŞÂH-I CİHÂN

Başlığı “*Cihan Padişahına Övgü – Allah Ömrünü Dâim Kılsın*” şeklinde olan ve dönemin padişahı III. Selîm’in methedildiği bu bölüm, 16 beyitten oluşmaktadır. Dünya mülkünün padişahı olarak nitelenen III. Selîm, zengin fakir herkesin arzusunu, dileğini ilettiği mercidir. O, Allah’ın gölgesi; âlemlerin gururu Hz. Muhammed’in ravzasının yani medfun bulunduğu yerin hizmetçisidir.

Sonra müellif yazdığı eserin padişah tarafından kabul olunduğunu gösteren şu beyitlerle karşımıza çıkar:

Vaktine etdi tesâdüf bu eser
Oldu sebt-i defter-i sâdık-haber (143)

Sâye-i lutfunda râhat buldu cân
Sarf-ı vakt etdi bu hayra bir zamân (144)

Rahat ve huzur içinde olan şair, bu esere vakit ayıran padişaha hayır dualar ederek bu bölümü bitirir:

“Allah Onun devletini nurlandırсын; daima düşmanına karşı galip gelsin; Allah’ın gölgesi olmaya mazhar olsun; Resûl, Onun şefaatchisi olsun; pirlerin bereketi, Allah’ın velilerinin yardımı Onunla olsun; Allah, ailesini ve evladını bereketle bol kılsın; her geçen gün mülkü, milleti nurlansın; mahşer gününe kadar tüm belalardan, musibetlerden emin, selamette olsun.”

3.1.8. DUA

Eserde, “*Şükriyye-i Tertîb-i Ebeveyn ve Gayrihi*” başlıklı 11 beyitlik bir kısım vardır. Burada şairin ailesi hakkında bilgiler ve ailesine ettiği dualar bulunmaktadır. Beyitlere göre, babasının adı Kâzım, annesinin adı ise Rûkiyye’dir. Seyyidliğin annesinden geldiğini belirten müellif, her ikisine de hayır duada bulunur. Ayrıca kendisini terbiye etmede deyi ve amcalarının da payı olduğunu ve özellikle Osmân Efendî namı kıymeti yüksek bir dayısının bulunduğunu kaydeder. Tüm ecdadına hayır dualar eder ve hepsinin kendisinden razı olmasını dileyerek bu kısma son verir:

Cümle ecdâd-ı kirâm-ı mâ-sebak
Olalar gark-âb-ı bahr-ı lutf-ı Hak (161)

Olalar râzı-i ‘abd-i pür-kusûr
Afv-ı cürm ede Hudâvend-i Gafûr (163)

3.1.9. SEBEB-İ TE’LÎF

Sebeb-i Te’lif-i Hidâyet-Redîf İn-Nazm-ı Siyer-i Şerîf-i Hazret-i Habîb-i Latîf ‘Aleyhi’s-Salâtu Ve’s-Selâm; “Latîf Allah’ın Sevgilisinin Şerefli Siyerinin Dizildiği Nazmın Oluşma Sebebi – Salât ve Selam Onun Üzerine Olsun” şeklindeki bir başlıktan sonra Besmele ile başlayan bölüm, 50 beyitten oluşur. Bölümün ilk

beyitinde, Allah'ın lütuf ve ihsanına yar olmuş kalemine “Bârekallah-Allah hayırlı, mübarek ve bereketli etsin” dedirtir:

Bâreka'llâh hey mübârek dem bu dem
Feyz-i Hakk'a yâr olup desin kalem (164)

Sonra eseri kaleme alışımın sebebini belirten Hanîf, öncelikle Allah Resûlü'nün, âli ve ashabının ve Allah'ın tüm veli kullarının bu eserden razı olmasını diler ve eserini “şerâfet-nâme” olarak nitelendirir:

Âl u ashâb-ı Resûl-i müctebâ
Cümle pâkân-ı Hudâ-yı kibriyâ (167)

Şâd olup 'aşk-ı salâvat-hâmeden
Râzı olsun bu şerâfet-nâmeden (168)

Daha sonra kendini Mevlevî dergâhının aciz bir kölesi olarak nitelendiren şair, Hoca Neş'et'in meclisinde hayat bulanlardan olduğunu belirtir. Hoca Neş'et bir gün gönülden bir ah çekerek Ona açılır ve şunları söyler:

“Ey Hanîf! Bunca zaman geçti ama gönül sırrını keşfeden kimse olmadı. Çok zamandır hatırıma gelir ki lütuf taliplerinden biri bu sırrı ortaya çıkarmak için bir siyer manzumesi yazsın. Resûl'ün âli, ashabı, mevlidi ve gazalarından bahseden bir eser oluştursun. Eğer vaktim olsaydı, tüm ömrümü buna sarf ederdim. Ancak bu arzunun, bu muradın olması senin nasibindir. Bu işte benim de himmetim vardır. Bir siyer tanzim etmeye niyet et ancak dünya ile alakasını kes. Gerekirse tüm ömrünü bu yolda harca. Allah'ın rahmeti, pirlere himmeti, aşkın nuru, Mevlânâ'nın ilim ve irfanı ile kalemini oynat ve bu eseri Mesnevî vezninde oluştur.”

Dedi bu esnâda merd-i ma'nevî
Gâlib-i râh-ı necât-ı mevlevî (200)

Bu esnada Şeyh Galib olduğu kuvvetle muhtemel bir zât, Mevlevî dergâhının pirllerinden Osmân Dede'yi de zikrederek şunları söyler:

“Mesnevî'nin veznini kabul et. Mevlevîler sığınağı Osmân Dede de Mesnevî vezninde mürşide uymuştur. Sen de Mesnevî'yi meramının imamı yap.”

Müellif, bu can dostlarının söylediği sözlerin, kendisinde büyük etki bıraktığını belirtir ve Allah'ın bereketi, bu pirlerin de himmeti ile eseri oluşturmaya niyet ettiğini söyler.

Bin iki yüz dört sâlinde hemân
Şehr-i Şa'bân içre feyz oldu revân (213)

Sinn-i 'ömrüm erba'în idi bu dem
Bu kemâli etdi ma'bûdum kerem (214)

Beyitlerde görüldüğü üzere müellif, eseri 1204 yılının Şaban ayında oluşturmaya başlamıştır. Bu sırada 40 yaşındadır ve eseri oluşturmanın bu olgunluk zamanına rast gelmesini Allah'ın cömertliği olarak görmektedir.

Sebeb-i Te'lif bölümünden sonra anlatılan birçok konu başlıklar halinde şöyle sıralanabilir:

- Âdem Su ve Çamur Arasında Gidip Gelirken Ben Nebî İdim, Diyen Hz. Peygamberin Nurunun Zuhuru
- Hz. Âdem'in Yaratılışı
- Hz. Muhammed'in Ceddi
- Zemzem Kuyusunun Ortaya Çıkışı
- Hz. Abdullah ve Hz. Âmine'nin İzdivacı
- Hz. Abdullah'ın Vefâtı

Bu başlıklar altında anlatılan mevzular ise şunlardan oluşur:

**ÂDEM SU VE ÇAMUR ARASINDA GİDİP GELİRKEN BEN NEBÎ
İDİM, DİYEN HZ. PEYGAMBERİN NURUNUN ZUHURU**

Hz. Âdem'in yaratılış sebebinden şöyle bahseder:

*Kenz-i mahfi*ydi Cenâb-ı Hak hemîn
‘İlmine ma’lûm idi ‘arş u zemîn (216)

Allah, gizli bir hazine idi. Onun ilmi, tüm yeri, göğü, kâinatı kuşatırdı. Sonra O, bilinmek istedi. Bunun için de,

Fâ’il-i mutlak kılıp kârın beyân
Nûr-ı pâk-i Ahmedî etdi ‘ayân (219)

önce Hz. Muhammed'in temiz nurunu yarattı. Binlerce yıl Allah o nura nazar etti. Kâinat Onun nurundan vücud buldu. Kâinat, Hz. Âdem, Hz. Havvâ... Hiçbir varlık yaratılmamışken Onun nuru zuhur etti. Ve gönül ehli buna kalpten inanır:

Âdem u Havvâ dahi ma’dûm iken
Belki cümle kâ’inat mevhûm iken (223)

Nûr-ı pâk-i Mustafâ etdi zuhûr
İ’tikâd-ı pâk-i ehl-i dil budur (224)

Sonra Hz. Âdem yaratıldı ve İblis hariç bütün melekler Ona secde etti.

Müellif daha sonra, Hz. Muhammed'in nurunu aracı kılarak bu siyer manzumesinin lütuf, bereket ve ihsanla, sırların keşfine vesile olmasını ve bu eserin kendine şefaathçi olmasını diler ve böylece bu kısma son verir:

Sarf edip varı İlahî bir zamân
Bu siyer nazmında bulam sırr-ı cân (234)

Bir vesîle ola bu nazm-ı siyer
Şâyed ol şâh-ı şefâ'at hazz eder (236)

Âsitânında Hanîf-i bî-karâr
Mazhar-ı ihsân ola rûz-ı şümâr (238)

HZ. ÂDEM'İN YARATILIŞI

Allah'ın Hz. Âdem'e ruhundan üfleyip Onu kendine halife kıldığından bahsedilir. "Mübeşşere" adlı küçük başlık altında ise Hz. Âdem'in beş yüz yıl cennette kaldığı söylenir. Bir zaman Hz. Havvâ buğday yemişine meyl etmiş ve Allah'ın yasakladığı ağaçtan Hz. Âdem'le birlikte yemiştir. Bu yüzden cennetten dünyaya gönderilmişlerdir:

Meyl edip Havvâ-yı tab'-ı ber-güzîn
Ekl-i buğday etdi hayretle hemîn (264)

Kıldı Âdem dâr-ı dünyaya sefer
Etdi cennetden buna öyle güzer (266)

Daha sonra, Hz. Âdem merhamet ve af ümidi ile yıllarca niyaz etmiştir. Allah, Hz. Cebrâil'i Hz. Âdem'e göndermiş ve affedildiğini müjdelemiştir. Ancak önemli olan husus, Hz. Âdem ve Hz. Havvâ'nın affına vesile olan hadise, Hz. Âdem'in alnındaki Hz. Muhammed'e ait olan nur ve Hz. Muhammed'in adını şefaatchi kılarak dua ve niyazda bulunmalarındır. Bunun hürmetine afla müjdelenirler:

Âdem u Havvâ'ya rahmet var ezel
Nûr-ı pâk-ı Ahmed'e vechi mahal (283)

Nûr-ı Ahmed'dir anı gûyân iden
İktizâ-yı 'aşkıdır giryân iden (284)

HZ. MUHAMMED'İN CEDDİ

Hz. Âdem'den başlayarak Hz. Muhammed'in nesebinden bahsedilir. Hz. Şît, Hz. İdris, Hz. Nuh, Hz. İbrahim ve Hz. İsmâil ile özetlenen bu nesep, Hz. Muhammed'in bilinen en eski ceddî Adnan ile devam eder. Daha sonra nesebinin Mu'add, Kuza'a, Nezâr, Mudar, İlyas, Âmir (Müdrîke), Huzeyme, Kinâne, Nadr, Mâlik, Fîhr, Gâlib, Lüveyy, Ka'b, Mürre, Kilâb, Kusayy (Zeyd-Mücemmi'), Abdimenaf, Hâşim ve Abdülmuttalib ile devam ettiği belirtilir.

ZEMZEM KUYUSUNUN ORTAYA ÇIKIŞI

Rivayetlere göre Zemzem'i Hz. İsmâil ortaya çıkarmıştır. Bebekken ayağını yere vurmuş ve vurduğu yerden Zemzem suyu çıkmıştır. Ancak daha sonra Cerhim isminde Allah'a inanmayan bir Arap, Zemzem'i gizler ve oradan ayrılır. Yıllar geçer ve Âl-i Hâşim o bölgeye sahip olur. O zaman Abdülmuttalib bir rüya görür. Rüyada Zemzem kuyusu bulunur ve halk Allah'a şükreder. Bu rüyayı üç kez gören Abdülmuttalib, Zemzem'in yerini bulmakla vazifelendirildiğini anlar ve oğlu Hâris ile birlikte rüyada gördüğü yere gider. Biraz çalışırlar ve Nil misali akan Zemzem suyunu bulurlar. Bunu gören Kureyşliler haset edip kuyuda kendi haklarının da olduğu yolunda fitne çıkarırlar. Bunun üzerine Abdülmuttalib kura çekmeyi önerir. Kurada kuyunun sahibi olarak Hâşimoğulları çıkar ve hak yerini bulur.

TETİMME-İ MAKÂLE-İ ZİBÂ

Başka bir rivayet de şöyledir: Abdülmuttalib, Zemzem kuyusunun yerinin bulunması halinde, on evladı olursa birini Hakk'a armağan olsun diye kurban edeceğini söyler. Gün gelir on evladı olur ve adağını yerine getirmesi gerektiğini anlar. Kura çekilir ve Abdullah çıkar. Buna herkes çok üzülür çünkü Abdullah, çocuklar arasında en sevilenidir. Abdülmuttalib ve ailesi Seccâc isimli bir kâhine danışırlar. Kâhin, bu yeminin bir çaresi olduğunu belirtir. Abdullah ve develer arasında kura çekilir. Her bir kura çekişte, kurada Abdullah çıkması halinde, on deve kurban etmesi gerektiğini söyler. Bu onar deve adağı kurada develer çıkana kadar devam etmelidir. Bu şekilde çekilen kura, develerin sayısı yüze ulaşana kadar devam eder. Böylece Allah'ın lütfuyla Hz. Abdullah kurban edilmekten kurtulur. Müellif bu esnada Hz. İbrahim ile Hz. İsmâil arasındaki kurban edilme hadisesini hatırlar:

Sırr-ı İsmâ'îl yine etdi zuhûr
Karn-ı sâbık olmadı ma'nîde dûr (398)

Nükte-i vahdet göründü bî-şümâr
Erdi asla her fûrû'-i i'tibâr (399)

HZ. MUHAMMED'İN CEDDİNİN VEFAT BEYÂNI VE EBEVEYNİNİN İZDIVÂCI

Bu başlık altında Adülmuttalib'in bir rivayete göre 80, bir rivayete göre 90, diğer bir rivayete göre ise 120 yaşında vefat ettiği belirtilir. Bir rivayete göre on bir, diğer bir rivayete göre ise on üç çocuğu vardır. İsimleri, Hâris, Gaydak, Ebû Leheb, Kusem, Hamza, Abbâs, Ebû Tâlib, Hacl, Abdullah, Abdulka'be, Dırar, Zübeyr ve Mukavvim'dir. Bunlardan Hamza ve Abbâs Allah'ın hidayetine mazhar olmuştur. Kız çocuklarının isimleri de Safiyye, Âtike, Ümm-i Hakîme, Beyza, Ervâ, Berre, Ümeyme'dir. Daha sonra Hz. Muhammed'in babası Abdullah hakkında şunlar anlatılır:

“Ahmed’in nuru Abdullah’ın yüzünde parlamıştır. Bu yüzden Onun güzelliğine herkes hayrandır. Bir gün bir vadiye ava çıktığı vakit, Fâtıma adında ismet ve iffet sahibi güzel bir kız Onu görür ve Ona âşık olur. Dayanamayıp yanına gider ve âşık olduğunu söyler. Abdullah ise kendisinin namahrem olduğunu, eğer nikâh olursa kendisini kabul edebileceğini söyler. Bu sırada Şam’dan kötü niyetli bir guruh gelir. Abdullah’ın yüzünü görünce, Onda Ahmed’in nuru olduğuna kanaat getirirler. Ve Onu öldürmeye kasd ederler. Allah’a sığınan Abdullah, ilahi bir inayetle kurtulur. Bu esnada Vehb bin Abdimenâf da seferdedir ve bu manzarayı görmüş ve Allah’ın inayetini hissetmiştir. Abdullah’ı düşmandan uzaklaştırdıktan sonra Ona layık bir kızı olduğunu ve Onunla evlendirmek istediğini söyler. Bu temiz, edepli ve huyu güzel kızın adı Âmine’dir. Abdullah, bu isteği babasına iletmesini söyler. Vehb evine gider ve eşi ile karara vardıldıktan sonra Abdülmuttalib’e gider. Taraflar anlaşır ve Cuma gününe denk gelen Arefe günü, nikâh akdi gerçekleşir. Hz. Peygamber, Regâib gecesinde ana rahmine düşer.”

RESÛL’ÜN BABASININ VEFÂTININ BEYÂNI

Bu kısımda, Hz. Abdullah’ın vefatı anlatılır. Müellif bu kısmın başındaki şu beyitte Veysî’nin Siyer’inden faydalandığını belirtir:

Lîk Veysî-i be-nâm u müştehâr
Etdi birkaç kavli âhir ihtiyâr (500)

Veysî’nin ilettiği rivayetlerden birini şöyle açıklar: Âmine, Hz. Peygamber’e altı ya da yedi aylık hamile iken; Abdullah, Yesrib’de vefât eder. Bazı ravilere göre 25, bazılarına göre ise 30 yaşındadır. Rivayetlere göre Nâbiğ adlı yerde defnedilmiştir ve hala orada medfundur. Diğer bir rivayet ise Hz. Muhammed dünyaya geldiğinde, babası Abdullah’ın hayatta olduğu yolundadır. Bu rivayete göre Hz. Peygamber iki yaşında iken babası vefât etmiştir. Müellif, bu rivayetlerin

herhangi birinin bile yanlış olduğunu iddia etmemek gerektiğini, bunun Hz. Peygamber'in temiz ceddine edepsizlik olacağını söyler:

Cedd-i pâk-i Mustafâ'da kıl edeb
Nâ-sezâ güftâr ile depretme leb (510)

BEYÂN-I GARÎBE-İ LATÎFE

Burada kısa bir hikâye anlatılır: Mısır'da şair edalı biri vardır. Hem imanlı, hem zeki, hem de hoş sohbetir. A'mâ olan bu şahıs bir kaside ile Hz. Muhammed'in ebeveynini anlatır. Ağzından sözler dökülmeye başlayınca, Allah'ın inayetiyle gözleri açılır. İşte bu durum herkese nasihat olmalıdır:

Dinle ey dil bu nasîhatdir sana
Eyle ta'zîm-i Resûl-i kibriyâ (526)

Resûl, âli, ashabı, temiz ebeveyni ve ceddini her fırsatta zikredilmeli ve hoşça anılmalıdır. Böylece her şeyden bereket umulacaktır.

3.1.10. MEVLİD

Kendi içerisinde on ayrı başlıktan oluşan Mevlid Bölümü, 603 beyittir. Siyerlerin önemli bir kısmını ihtiva eden Mevlid bölümü, bu eserde de en hacimli kısımdır. Hanîf, Hz. Muhammed'in doğumu ve doğumu çerçevesinde zuhur eden olayları, hakkındaki çeşitli rivayetleri de dikkate alarak, akıcı ve heyecanlı bir üslupla dile getirmiştir. Mevlid bölümünü oluşturan kısımlar şöyle sıralanabilir:

- Hz. Muhammed'in doğumu ve bunun hakkındaki çeşitli rivayetler
- Hz. Muhammed'in doğumu ile meydana gelen Sâve Nehri mucizesi
- Doğum anındaki mucizeler

- Hassan bin Sâbit'in haber verdiği hadise
- Hanîf'in Mevlidi tebrik için yazdığı kaside

HZ. MUHAMMED'İN DOĞUMUNUN BEYÂNI

Bu başlık altında öncelikle Hz. Muhammed'in nurunu yaratan ve Onu âlemlere rahmet kılan Allah'a hamdedilir. Daha sonra Hz. Peygamber'in amcasının oğlu Abdullah ibn-i Abbâs'ın bir rivayetine yer verilir: Hz. Muhammed ana rahmine düştüğü gece, bütün büyükler ve kâhinler uyanık kalıp birbirleri ile bu müjdeli meseleyi konuşmuşlar ve sabaha kadar sevinçten kasideler okumuşlardır.

Sonra rivayete Hz. Âmine'nin ağzından, "**Mübeşşere**" başlığı altında devam edilir:

"Altı aylık hamile idim, ancak Allah'ın ihsanı ile üzerimde bir ağırlık veya sıkıntı yoktu. Bir gece mânâ âleminde, aziz ve şerefli bir emir gördüm. Dedi ki, 'Müjdeler olsun! Rahmin, deryalar içindeki en değerli cevheri barındırıyor. Allah, sana salât ve selam ediyor, çünkü Onun sevgilisinin nuru sendedir. Onun adını Muhammed koy ki bu, Allah'ın emridir.' Sonra dua buyurdu ve veda etti."

MÜBEŞŞERE-İ DİĞER

Başka bir rivayete göre, bir gece Müminlerin annesi, evinde otururken uykuya dalar. Kendi cisminden bir nurun ortaya çıktığını görür. Sonra o nur bütün âlemi kaplar. Bunu gören Hz. Âmine Allah'a niyaz eder: "Ey Allah'ım! Bana şeref verdin; rahmindeki, bana verdiğin bir hediyedir." Dokuz ay dolunca Hz. Âmine, Hz. Peygamber'in beşiğini, süslü kumaşlarla hazırladı. Bu sırada huri kadar güzel kadınlar ellerinde inci gibi kadehlerle Hz. Âmine'nin etrafını sararlar. Birbirlerine âlemin güneşinin doğuşunu müjdelerler. O anda Hz. Cebrâil gelir. Kanatlarıyla Hz. Âmine'nin cismine dokunur ve şöyle der: "Ey yar! Allah'ın emri ile kalk! Feyiz ve

bereket zamanı gelmiştir.” Bu sırada hurilerden biri Kevser suyu gibi bir kadeh sunar ve o anda kâinat güneşi doğar. Tüm yer ve gök ehli Allah’a şükrederler. Tüm nebilerin ruhları ve velilerin nurları tebrikte ve hayır duada bulunurlar.

Her bir canlının selam ettiği Resûl’e, müellif de salât ve selam ederek bu kısmı bitirir:

Es-salâtü ve’s-selâm ey nûr-ı cân
Nâ’il-i eltâf-ı Rabb-i Müste’ân (645)

PEYGAMBERİN HAYIRLI DOĞUMUNUN DİĞER BİR RİVAYETİ

Burada, Hz. Muhammed’in doğumu esnasındaki mucizelerden bahsedilir. Rebiülevvel ayının on ikinci gecesi, Pazartesi günüdür. Âlemlere rahmet ay yüzlü sevgili doğmuş; bu, kâfirler için kıyamet gibi olmuştur. Kısra’nın sarayındaki sütunlar yerle bir olmuş, Acem şahları bu olaya şaşırıp kalmışlardır. Fâris ateşi baştanbaşa sönmüş, ona tapan Zerdüşter kederden kahrolmuşlardır. Bu durumu gören Şah Nûşirevân, bu olayların sebebi hakkında araştırma yapmaya başlar. Gökyüzünde çok parlak bir yıldız görünmüş ve hikmet sahibi ehil tarafından, Onun yıldızı olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Bu esnada bir hakîm o gece gördüğü bir rüyayı anlatır. Rüyasında atları geçip arkalarında bırakan develer görür. Bunlar Dicle nehrini geçip çöle doğru koşmaktadır. Bunu işiten diğer büyükler, zamanın nebisinin geldiğini ve va’din gerçekleştiğini söyler. Bunu gören Nûşirevân bir ferman yazıp Nu’mân bin Münzir’e verir. Arap diyarında talihi güzel, yüzü nurlu evlat olup olmadığını belirlemesini ve o gece doğanın kim olduğunu araştırmasını ister. Ayrıca yıldız ilmine vakıf, hünerli birini de bulup getirmesini söyler. Nu’mân, Abdulmesih adında itibar edilen bir hakîm bulur ve Onu Nûşirevân’a gönderir. Abdulmesih bu sırrı kendisinin çözemeyeceğini söyler ve Şam’da bulunan Satîh adındaki kâhine sormalarını önerir. Nûşirevân, vücudu nizamsız, beş yüz yaşındaki Satîh’e haber gönderir. Buna karşılık Satîh, Allah’ın habibinin dünyaya geldiğini söyler ve Kısra’nın sarayında yıkılan her bir sütunun bir şaha denk geldiğini; on dört şahın

sonunda Acem mülkünün İslâm olacağını söyler. Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Osman'ın fetihlerinden sonra Hz. Alî'nin de Kûfe'yi fethetmesiyle Acem ülkesi yavaş yavaş İslâm olmaya başlar. Bunlardan sonra Âl-i Osman'ın cihadlarına değinen müellif, zamanın padişahı III. Selîm'den de övgüyle bahseder:

Ba'de-zîn olsun Hudâvend-i kadîm
Nâsır-ı emr-i cihâd-ı şah Selîm (704)

Kim odur şimdi şeh-i nusret-sipâh
Yeryüzünde ehl-i hak devlet-penâh (705)

Hanîf, sultandan gördüğü lütuf ve ihsanları anlattıktan sonra Onu Allah'ın gölgesi olarak görür ve padişaha hayır dua eder, Hz. Muhammed'in yardımının Onun üzerinden eksik olmamasını diler:

Zıll-ı Hak'dır sâyesi emn ü emân
Anlara lâzım du'â-yı bendegân (713)

Çâre-sâz olsun Resûl-i kibriyâ
Nûr-ı nusretle edip imdâd ana (714)

Kande 'azm eylerse ol sâhib-livâ
Ersin imdâdına nûr-ı Mustafâ (722)

Hanîf bu kısmı yine Hz. Muhammed'e salât ve selam getirerek bitirir:

Es-salâtü ve's-selâm ey nûr-ı Hak
Âşinâ-yı sohbet-i Rabbü'l-felak (723)

HZ. MUHAMMED'İN KÂİNATI ŞEREFLENDİRMESİ İLE BÜYÜK SÂVE NEHRİ MUCİZESİ

Bu başlık altında Hz. Muhammed'in doğduğu gece; mucize sonucu, Sâve adında sürekli coşan ve taşan gölün, kuruduğu ve Semâve adlı kuru vadinin ise bereketle taşıdığı rivayeti anlatılır:

Gülşen-i imkâna geldikde o şâh
Verdi nehr-i Sâve'ye Allâh râh (726)

Vâdi-i hûb-ı Semâve oldu pür
Huşk iken buldu yem-i zîbâ-yı dür (727)

İNSANLARIN EN HAYIRLISININ DOĞUMUNUN SON BİR GÜZEL RİVAYETİ

Bu kısımda ise Hz. Muhammed'in doğmasına yakın, Hz. Âmine'nin yanında belirenlerden birinin Hz. Meryem, diğerinin Hz. Sâre, bir diğerinin ise Rıdvân meleği olduğu söylenir:

Mâder-i hayrû'l-beşer vermiş haber
Vakt-i mevlid olacak nezdi keter (743)

Biri Sâre birisi Meryem cenâb
Biri Rıdvân-ı cinân olsa savâb (744)

Birinin elinde ay ve güneş gibi bir su ibriği; birinin başında ayna misali zarif bir leğen; diğerinin omzunda ipekten bir süs vardır. O anda her yeri cennet kokusu kaplar. Hz. Âmine'nin sırtını bir kuş sıvazlar ve eline bir kadeh verir. Bu sırada Hz. Muhammed dünyaya gelir. Üzerine yedi defa su dökerek yıkarlar. Müellif, Hz.

Muhammed'in yedi kere yıkanmasının, yedi cehennem kapısının önüne set olmasına benzettir:

Heft kerre gasl-ı sultânü'l-beşer
Âteş-i nîrânı söndürdü meger (767)

Yedi bâb-ı nâr-ı dûzah oldu sed
Âb-ı gasl-ı Mustafâ etdi meded (768)

O gece nur, her yeri kaplamıştır ve Hz. Muhammed'in doğumu, her sabah ve her geceyi sevinçli ve şen kılmıştır:

Hâsılı i'câz-ı mevlûdu'n-nebi
Etdi hurrem her sabah u her şebi (778)

KIYMETLİ, ŞEREFLİ DOĞUM ZAMANINDA MÜKERREM MELEKLERİN HABÎB'İN NURUYLA ŞEREFLENMESİ

O gece, Arşın kudsî sakinleri, büyük melekler, Onun hizmetine memur olurlar. Hz. Muhammed'in cevher tenini rahmet kundağına sarıp ta'zimle yüceltirler ve Onu bir yere götürürler. Hz. Âmine'ye bu sırrı ifşa etmemesini söylerler. Doğumun sabahında Abdülmuttalib eve gelir. Hz. Âmine Abdülmuttalib'e sabretmesini, bebeğin gök ehli tarafından götürüldüğünü ancak tekrar geri getirileceğini; Onun herhangi biri değil Allah'ın rahmeti olduğunu söyler. Bunu duyan Abdülmuttalib üzülür ama bunun Hakk'ın bir sırrı olduğunu düşünüp susar ve şükreder. Sonunda Hz. Peygamber, tekrar annesine getirilir. Abdülmuttalib bebeği alıp nurlu yüzüne bakar ve bu nimetten dolayı Allah'a hamdeder.

NEBİNİN DOĞUMUNDAKİ BİR HİKÂYİYİ BEYÂN

Mekke’de gerçekleştiği rivayet edilen bir durum anlatılır. Hz. Muhammed’in doğduğu gecenin sabahında Şam tarafından yaşlı bir Yahudi gelir. Ve o gece sırlı bir olayın yaşanıp yaşanmadığını sorar. Muhammed isimli melek simalı bir bebeğin doğduğunu söylerler. Adam ebeveyninden izinle bebeği görmek ister. Onun yüzünü gören Yahudi, “Bu, Allah’ın kâinatı yaratma sebebidir; On inkâr eden zafer bulmaz, rahmetten uzak olur.” der ve sırtına bakar. Sırtındaki mührü de görünce Onun ahir zaman peygamberi olduğuna kesin kanaat getirir. Oradaki kâfirler bunu kabul etmeyip, Yahudi adamı nefretle karşılarlar.

RESÛL’ÜN MÂDİHİ HASSAN’IN HAYRET VERİCİ HABERİ

Bu kısımda, Hz. Muhammed’i kasideleriyle öven Hassan bin Sâbit’in bir rivayetine yer verilir. Hassan bin Sâbit, çocukluk zamanında Yesrib çarşısında bir Yahudi gördüğünü söyler. Yahudi yüksek sesle ah vah ederek çarşığı dolandır. Ve şunları söyler: “Bu gece bambaşka bir ay doğdu. O, Allah’ın nurudur. İsmi Ahmed’dir ve Allah’ın seçilmiş elçisidir.” Hassan, o zamana tarih koyup bu vakıayı kaydeder. Daha sonra müellif, Hassan bin Sâbit’den cesaret alarak, Mevlid-i Nebî hakkında bir kaside yazdığını söyler:

Gayret-i Hassân-ı ‘âlî-intisâb
Verdi kılî-i ‘âcize yârâ-yı tâb (865)

Buldu küstâhâne çend beyt-i cedîd
Etdi ihsân-ı Hudâ ondu ümîd (867)

Bu kasîdeyle o bî-kes bîmdâr
Kıldı tebrîk-i kudûm-ı tâcdâr (868)

“Şanı yüce Hassan’ın gayreti, bu aciz kaleme kuvvet verdi. Allah’ın ihsanıyla (bu kalem), birkaç yeni beyit yazdı ve böylece ümit buldu. Bu aciz ve kimsesiz (Hanîf), Sultan’ın gelişini tebrik eder.” der ve bir başlıkla, kendi yazdığı kasideye geçer.

NEBÎ’NİN DOĞUMUNU TEBRİK EDEN KASİDE

Kasidenin her beytinde Hz. Muhammed’e övgüler yağdıran müellif, Onun dertlere derman olduğunu söyler ve yoluna canını vermeye hazırdır:

Nice derd dermân-ı cism ü cân odur
Yoluna olsun fedâ her demde cân (884)

Onun aşkı ile yanan gönülle lütuf ve bereket umar. Kendini Onun kapısına gelmiş bir fakir görür ve kapıdan geri çevirmemesini ister:

Dil esîr-i derd-i ‘aşkıdır meded
Senden ihsân ey kerem-kân-ı emân (894)

Yüz sürüp dergâhına gelmiş fakîr
Etme red ey server-i âhir-zamân (895)

Kendini aciz ve çaresiz gören Hanîf, her an Onun huzurundan bereket ve ihsan ummaktadır:

‘Âciz ü bî-çâredir gâyet Hanîf
Hazretinden lutf umar her dem her an (896)

Hemen hemen her bölümde olduğu gibi müellif, kasideyi de salât ve selam ile bitirir:

Es-salâtü ve's-selâm ey nûr-ı Rab
Bu nizâm-ı 'âleme sensin sebab (903)

Bu kaside ile Mevlid bölümü son bulur.

3.1.11. ESMÂ-İ NEBÎ

Bilindiği gibi Hz. Peygamber'le ilgili zengin edebi türlerden biri de Esmâ-i Nebî'dir. Eserin bu bölümü 30 beyitten oluşur. *Der Beyân-ı Esâmî vü Elkâb-ı Rahmet-Me'âb Hazret-i Sultânü'l-Enbiyâ ve Habîb-i Kibriyâ 'aleyhi Efdalu't-Tehâyâ; Rahmetin Kendisinde Barındığı Nebiler Sultanı ve Allah'ın Sevgilisinin Lakap Ve İsimlerinin Beyânı* şeklinde başlık verilen bu kısımda Hz. Muhammed'in şu isimlerine ve lakaplarına yer verilir:

“Ahmed, Âkib, Beşîr, Burâk-ı müştehâr, Ebu İbrâhim, Ebu Tâhir, Ebu'l-Kâsım, Emîn, Fâtih, Habîb-i kibriyâ, Hâdi, Hâdi-i râh-ı bekâ, Halîm, Hâşir, Hatmü'l-mürselîn, Hatmü'r-rüsül, Himyâtâ, Baraklit, Kerîm, Kurb-ı Kirdgâr, Kussem, Mâhî, Makâm-ı müntehâ, Mâzmâz, Muhammed, Musaddak, Mustafâ, Mübîn, Müddessir, Münîr, Münzir, Müttakî, Müzekkâ, Müzekkir, Müzemmil, Nebiyy, Nebiyy-i ins ü cân, Nebiyyü't-tevbe, Necm-i sâkib, Nezîr, 'Abdullâh, 'Urvetü'l-vuskâ, Rahîm, Rahmet-nişân, Ra'ûf, Resûl, Resûl-i kibriyâ, Resûlü'l-'âlemîn, Sâhibü'l-gar, Sâhibü'l-havz, Sâhibü'l-mi'râc, Sâhibü't-tâc, Seyyid-i evlâd-ı Âdem, Seyyidü'l-kevneyn, Sirâc, Şâhid, Şeref, Tâhâ, Tayyab, Tayyib, Ümmî, Yâsîn.”

Hz. Muhammed'in bu isimlerinden bazılarının kutsal kitaplarda geçtiğini belirten müellif şu beyitlerde adı geçen isimlere vurgu yapar:

Nâmı İncîl içre Himyâtâ'durur
Ma'nası ol cümleden a'lâ durur (916)

Baraklit nâmı dahi etdi güzer
İncil içre bu da oldu mu'teber (918)

Nâm-ı Ahmed hem Muhammed bî-şümâr
Suhf-ı İncil içre etmişdir güzâr (920)

Ahmed, Muhammed, Baraklit ve Himyâtâ, İncil'de geçen isimleridir.

Oldu Tevrât içre Mâzmâz nâmı yâd
Ahsenü'l-hulk-i Muhammed'dir murâd (921)

Tevrat'ta ise adı Mâzmâz olarak geçer.

Müellif, tüm isimleri sıraladıktan sonra, Hz. Muhammed'in sayısız isim ve lakabının olduğunu; bugüne kadar bunun hakkında yüzlerce kitap yazıldığını; bunların hepsini yazmaya defter yetmeyeceğini söyler ve salâvat getirerek bu bölüme son verir:

Nice elkâb-ı şerîf-i bî-hisâb
Yazdılar te'lîf edip sad sad-kitâb (932)

Sıgmadı o sâf-ı hazret deftere
Bend edip âhir dehânı muhbire (933)

Cân u dilden edelim yüz bin salât
Es-salâtü ve's-selâm ey nûr-ı zât (934)

Esmâ-yı Nebî bölümünden sonra anlatılan konuları şöyle sıralamak mümkündür:

- Hz. Muhammed'in sütannesine verilmesi
- Şakk-ı sadr hadisesi

- Mesnevî-i Şerîf'den bir rivayet
- Na't-ı Şerîf
- Allah Resûlü'nün annesinin Medine-i Münevvere'ye geri dönüş yolunda vefât etmesi
- Abdülmuttalib'in vefâtı ve Resûl'ün Ebû Tâlib'in himayesine verilmesi
- Hz. Muhammed'in Ebû Tâlib refakatinde Şam'a gitmesi
- Diğer bir Şam ziyareti ve Hazret-i Hatîce'ye yardım etmesi

HZ. MUHAMMED'İN SÜTANNESİNE VERİLMESİ

Mekke'de olan bir adet üzere, her doğan çocuk bir kabiledaki aileye verilir ve o aile belli bir zaman çocuğa süt verip onu besler. Çocuk su içmeye ve yemek yemeye başlayınca kadar dadısı tarafından emzirilir. Hz. Muhammed de Hz. Halîme tarafından iki yıl boyunca emniyet altına alınır. Bu süre zarfında eşi Hâris, işlerinde bereket görür, sıkıntı çekmezler; evlerine saadet ve feyz dolar:

Zevci Hâris gördü çok hayr u kerem
Anlara verdi şeref sa'd-i kadem (957)

Hiz. Peygamber gün geçtikçe büyümeye başlar; on aylıkken konuşur. Bu sırada, Hz. Âmine oğlunun yanına gelir ve şakk-ı sadr hadisesi gerçekleşir. Müellif, şakk-ı sadr hadisesine geçmeden dua ve niyazda bulunur:

Yâ İlâhî sadr-ı bî-çâre Hanîf
Hâr-ı gamdan ola vâreste latîf (973)

İncilâ bulsun hemîşe levh-i cân
Kalmasın dilde keder yâ Rab emân (975)

“Ey Allah’ım! Bu çaresiz Hanîf’in göğsü de, lutfunla, gam dikeninden halas olsun, kurtulsun. Bu can levhası daima cilalansın, parlansın. Ya Rab! Eman ver ki gönülde keder kalmassın.”

ŞAKK-I SADR HADİSESİ

Bir gün ev ahalisi bir iş ile meşgulken, Hz. Peygamber yalnız kalır. O anda yanına ay yüzlü iki zât gelir. Hz. Muhammed’in göğsünü açarlar ve düz çizgi şeklinde yararlar. Daha sonra yarayı iyileştirirler. Hz. Muhammed’in Zamîr adlı süt kardeşi bu olaya şahit olur ve bunu annesi Hz. Halîme’ye anlatır. Olayı dinleyen Hz. Halîme üzülür, ağlar ve bunun hikmetini sorar. Hz. Muhammed de bu sırrı kimseye açmamasını, göğsünün felah bulduğunu ve kalbindeki vesveselerin gittiğini söyler. Hz. Halîme buna şükreder. Ancak durumu Hz. Âmine’ye bildireceğini söyler. Hz. Peygamber beş yaşında annesine teslim edilir. Daha sonra yaklaşık bir sene boyunca Ümmü Eymen tarafından himaye edilir.

MESNEVÎ-İ ŞERİF’DEN BİR RİVAYET

Müellif, Mevlânâ’nın Mesnevî’sinden bir rivayet ile kıssaya devam eder. Hz. Peygamber, Hz. Halîme’den süt emmeyi keser ve yemeye içmeye başlar. Bunu gören Hz. Halîme, Hz. Peygamber’i alır ve annesine götürmek için yola koyulur. Beytullah tarafından geçerken gökten bir ses işitilir: “Müjdeler olsun! Bu gelen hidayet nurudur, rahmet semasının güneşidir, Allah’ın ihsanıdır. Putlardan temizlenme vakti gelmiştir.” Bunu duyan Hz. Halîme etrafa bakar ancak kimseyi göremez. Ve anlar ki ses, gaibden gelmiştir. O esnada yaşlı biri gelir ve putlara sadık bir haberin olup olmadığını sorar. Ahmed adını anar ve o anda oradaki bütün putlar yerle bir olur. Durumu gören yaşlı adam, Hz. Muhammed’in peygamber olduğuna kanaat getirir.

Müellif, anlattığı rivayetlerin arasına aldığı na’t ile eserini daha akıcı bir hale getirerek zenginleştirir:

“Ey yüzü selamet güneşi olan Sevgili! Âlem Senin yüzünü görünce sevince boğulmuştur. Anne ve baban, Hz. Âdem ve Hz. Havvâ’ya kadar bütün ceddin şeref bulmuştur. Allah, kevn ü mekânı Senin nurundan yaratmıştır. Ruhlar âleminde sözler verildi, buna yer gök şahitti. Sonra kâinat yaratıldı ve herkes sözünü tecdid etti. Ben de sözümü yineliyorum. Hanîf, Allah’ın halis kuludur ama Senin lütfunu ister. Eğer Sen kurtuluş nasip edersen, hayat ve bereket bulur. Sana, âline ve ashabına bizden salât ve selam olsun.”

ALLAH RESÛLÜ’NÜN ANNESİNİN MEDİNE-İ MÜNEVVERE’YE GERİ DÖNÜŞ YOLUNDA VEFÂT ETMESİ

Hz. Muhammed altı yaşında iken annesi Hz. Âmine Medine’ye doğru yola çıkar. Nâbig taraflarına gider ve eşi Abdullah’ın kabrini ziyaret eder. Orada bir müddet durduktan sonra Mekke’ye doğru tekrar yola koyulur. Ancak yolda vefât eder. Bu yerin Yesrib ve Batha arasında Ebvâ adlı bir yer olduğunu söyleyen siyer ehli, Hz. Âmine’nin kabrinin orada bulunduğunu belirtirler. Yetim ve öksüz kalan Hz. Peygamber, Ümmü Eymen tarafından alınır ve Mekke’ye getirilir. Durumu öğrenen dedesi Abdülmuttalib Onu himayesine alır.

ABDÜLMUTTALİB’İN VEFÂTI VE RESÛLÜ’NÜN EBÛ TÂLİB’İN HİMAYESİNE VERİLMESİ

Siyer büyüklerinin ittifak ettiği rivayet üzerine, Hz. Muhammed sekiz yaşında iken dedesi Abdülmuttalib vefât eder. Amcası Ebû Tâlib Onu alır ve kendi çocuğu gibi ihtimamla himaye eder, büyütür:

Sinn-i iclâl-i Resûl oldukda heşt

Etdi ‘Abdülmuttalib ‘ukbâ-yı geşt (1115)

Oldu Bû Tâlib yerinde çün mukîm
Ekber-i evlâd idi merd-i kerîm (1116)

Müellif, Ebû Tâlib'in Müslüman olduğuna dair bir rivayet olduğunu beyan eder. Ancak buna karşı itiraz kapısını kapalı tutmak gerektiğini de ifade etmekten geri durmaz:

Ba'de-zâ eyler hikâyât-ı güzer
Vardır islâmında kavî-i mu'teber (1119)

Bâb-ı dahl u i'tirâzı eyle sed
Dersen etsin 'avn-i Hak dâ'im meded (1120)

MAHLÛKATIN HABİBİ'NİN EBÛ TÂLİB REFAKATİNDE ŞAM'A GİTMESİ

Hz. Muhammed on iki yaşındadır. İyi bir tüccar olan amcası Ebû Tâlib ticaret amacıyla Şam'a doğru yola çıkmak ister. Bunu gören Hz. Peygamber, kendisini yalnız bırakmamasını ister ve amcasıyla beraber Şam'a gelmek istediğini belirtir. Amcası bu teklifi kabul eder ve beraber yola çıkarlar. Yolda uzun bir zaman ilerledikten sonra Busrâ'ya varırlar. Kefer adlı bir köyde konaklarlar. O köyde Cercîs ve Bahîrâ adlarında yaşlı rahipler ikamet etmektedir. Uzaktan gelen kervanı gören rahipler, kervanın bir kısmının üzerinde bir bulut kümesinin kervana gölgelik ettiğini görürler. Kervan orada konaklar ve Hz. Muhammed bindiği deveden inerek kuru bir ağacın gövdesine yaslanır. O anda ağaç, Allah'ın emri ile yeşerir ve Resûl onun gölgesinde dinlenir. Bahîrâ adlı rahip buna şahit olur ve bu işin hikmetini anlamaya başlar. Ağaç altında gölgelenen zât, İncil'de geleceği müjdelenen ahir zaman peygamberidir. Rahip hemen kervandakileri hanına davet eder ve onları orada hürmetle ağırlamak ister. Bütün kervan ehli davete icabet eder ancak Hz. Peygamber gelmemiştir. Rahip geride kimsenin kalıp kalmadığını sorunca, Muhammed isimli bir gencin kervanı korumak amacıyla gelmediğini söylerler. Rahip, Onun da gelmesini

isteyince, Hz. Peygamber Ebû Tâlib tarafından çağırılır. Onun gelişiyile, kimi kasideler okur; kimi medhiyeler söyler. Müellif bu kısımda,

Etdi ol demde Hanîf-i bî-vücûd
Bir gazel tarhı ile bezl-i vücud (1170)

diyerek kendisinin de bir gazel îrâd ettiğini belirtir.

Müellif gazelden sonra rivayete devam eder: Kervan ehlinin misafirliği bitmiştir ve tekrar yola koyulmak için hazırlanırlar. Bu sırada Bahîrâ, Ebû Tâlib'i yanına çağırır ve Hz. Peygamber'i işaret ederek kim olduğunu sorar. Ebû Tâlib, oğlu olduğunu belirtince Bahîrâ bunu kabul etmez ve İncil'deki müjdelere göre, sırtındaki mührü de işaret ederek, Onun yetim olması gerektiğini söyler. Bunu duyan Ebû Tâlib Bahîrâ'yı doğrular. Bahîrâ, Şam'daki Yahudiler tarafından bu sırrın bilindiğini, bu yüzden daha ileri gitmemeleri gerektiğini; gittikleri halde Ona zarar vereceklerini söyler. Ebû Tâlib, rahibi dinler; kervandaki eşyaları orada satarak Mekke'ye geri döner.

Hanîf, rivayetin sonunda ihlâs ile Hakk'ın temiz nuru Hz. Muhammed'e salât getirmenin kurtuluşa vesile olacağını söyler ve kendisi de salât u selam getirerek bu kısma son verir:

Es-salâtü ve's-selâm ey nûr-ı nûr
Kâ'inâta menşe'-i feyz-i zuhûr (1231)

EBÛ TÂLİB'İN HZ. MUHAMMED'İN DURUMUNU BİR DOKTORA SORMASI VE DOKTORUN VERDİĞİ CEVAP

Rivayete göre Hz. Peygamber yirmi yaşını geçmiştir. Ebû Tâlib bir doktora Hz. Peygamber'in nabzını göstererek Onda bir hastalık olup olmadığını sorar.

Doktor, kalbini ferah tutmasını, herhangi bir hastalık görünmediğini söyler. Daha sonra, Hz. Peygamberin yüzüne bakar ve Onu şöyle över:

Mushaf-ı ruhsârıdır âyât-ı Hak
Hattı *sübhâne'ilezî esrâ* sebak (1245)

Ebruvânı setr-i bismi'llâhdır
Kalbi vahy-i Hakk'a çün âgâhdır (1246)

Bunlar, müellifin benzetme yapmadaki maharetini gösteren önemli beyitlerdir. Burada Hz. Muhammed'in yüzü Mushaf (Kur'an-ı Kerîm)'a; yüzündeki çizgiler Mushaf'taki ayetlere ve özellikle "*sübhânellezi esrâ*" ayetine benzetilmiştir. Kaşları da şekil itibariyle besmeleye benzetilen Hz. Muhammed'in kalbi Allah'ın vahyine açıktır.

HZ. MUHAMMED'İN DİĞER BİR ŞAM ZİYARETİ VE HAZRET-İ HATİCE'YE YARDIM ETMESİ

Hız. Peygamber yirmi beş yaşındadır. Halası Âtike, Ebû Tâlib'e gelip Onu Şam tarafına göndermek gerektiğini, böylece çok kazanç sağlayacaklarını; Onun bereketi ve himmetiyle fakirliğin üzerlerinden gideceğini söyler. Ebû Tâlib kız kardeşine, Onu Şam'a gönderecek kadar sermaye olmadığını belirtir. Bunun üzerine halası, bugünlerde Şam'a gidecek olan büyük bir kervanın varlığından söz eder. Duyulanlara göre kervanın sahibi Hız. Hatîce, kendine bu Şam ticaretine göndereceği yardımcı ve emîn bir kişi aramaktadır. Halası, Hız. Muhammed'i o kervanla gönderme teklifinde bulunur ve bunun için Ebû Tâlib'den izin alır. Daha sonra Hız. Hatîce'nin yanına giden Âtike, arandılan emîn kişi olarak yeğenini önerir. Hız. Hatîce, teklifi sevinerek kabul eder ve kervanıyla gitmesi için Onu davet eder. Sonra daveti kabul eden Hız. Peygamber'i çokça nakit para ile Şam'a gönderir. Bir rivayette ise Allah Resûlü davete icabet edeceğini söylemek için Hız. Hatîce'nin olduğu meclise gelir. Hız. Hatîce perde arkasından gördüğü Hız. Peygamber'in nuruna âşık olur. Ve

şöyle der: “Sana altın, gümüş, para değil; canlar feda olsun. Fakat Sen düşmanın hilelerine karşı dikkatli ol. Meysere adında hem sadık, hem dost, hem de mert bir hizmetçi vardır. O, Sana yol arkadaşı olsun ve hizmetini görsün.” Böylece Hz. Peygamber Meysere ile Şam’a doğru yola çıkar.

3.1.12. MU’CİZÂT

Bilindiği gibi, “irhâsât” olarak adlandırılan; Hz. Muhammed’in, nübüvvetinden önce zuhur eden olağanüstü halleri; peygamberliğine delil teşkil eden hâdiselerdendir. Farklı üç başlık halinde nazmedilen ve Hz. Muhammed’in peygamberliğinden önceki bazı mucizelerini anlatan bu bölüm, 127 beyittir.

ZUHÛR-I İRHÂS-I HAK

Resûl, Şam’a girdiğinde fasit kişiler kendisinden önce bunun haberini alır ve yol üstündeki bütün kuyuları kuruturlar. Yolda susuz kalan kervan ehli, kuyuların kurduğunu ve yıkıldığını görünce çok üzürlüler, takatleri kalmaz. O anda Hz. Peygamber ayağını yere vurur ve vurduğu yerden tertemiz bir su hâsıl olur. Böylece bütün yolcular suya kanarlar.

İRHÂS-I LATÎFE-İ DİĞER

Bir gün Ebû Cehîl, Hz. Peygamberin huzuruna gelir. Onun büyüklüğünü kabul ettiğini, hak yoluna koyulduğunu söyler. Ve bir kervana başkanlık etmesini teklif eder. O zamanlar iman etmiş olan Hz. Abbâs ve Hz. Hamza, Ebû Cehîl’in söylediklerini duyarlar ve bunda bir hile olduğunu sezerler. Kervan başında gitmeyi kabul eden Hz. Peygamber, yolda bir yılanı rast gelir. Bu, Ebû Cehîl’in tuzağıdır. Tuzağı gördüğü an Allah’a sığınan Hz. Peygamber, yılanın dile gelip konuşmaya başladığını görür. Yılan, “Ey Şah! Bin seneden beri ben Sana köle olmuş, Seni

beklemekteyim. Zararlı bir yılan değil, cinnîyim. Temiz ceddin Hz. İbrahim Sana selam gönderdi ve beni hizmetine verdi.” deyip gözden kaybolur.

MU’CİZE-İ BÂHİRE-İ DİĞER

Aynı yolculuk esnasında bir tufan meydana gelir. Herkes feryat ve figanla Hz. Peygamber’e sığınır. O anda Allah’ın ilhamıyla bir dağa doğru yürüyen Hz. Peygamber, dağın yüksek yamacında bir mağara olduğunu fark eder. Görünürde bir delik gibi küçük görünen mağara, içine girildiğinde genişler ve ferahlar. Rivayete göre bu mağarada Hz. Âdem bir müddet kalmış, o zamandan beri ise kimse buraya uğramamıştır. Hz. Peygamber oraya girer ve bütün kervan ehlini de mağaranın içine girmesi için çağırır. Tufan bitene kadar mağarada dinlenirler. Herkes bunun Allah’ın bir lütfu olduğunu anlar. Tufan bitince tekrar yola koyulurlar. Busrâ’ya vardıklarında, Hz. Peygamber bir ağacın gölgesinde dinlenir. Burası, Bahîrâ’nın kilisesinin olduğu yerdir. Fakat Bahîrâ vefât etmiş, yerine Nastûrâ adında bir rahip gelmiştir. Bu rahip İncil, Zebur ve Tevrat’a hâkimdir ve ahir zamanda bir peygamber geleceğinden haberdardır. Ağacın altında gölgelenen Hz. Muhammed’i görünce, hemen kervana gelip Onun kim olduğunu sorar. Meysere Onun, âl-i Hâşim’den olup kervana başkanlık ettiğini; Onu anlatmaya sözlerin yetmeyeceğini söyler. Okuduğu kutsal kitapların ve kendinden önceki büyük rahiplerin müjdeleriyle, Onun nebi olduğuna kanaat getirir. Hz. Peygamber’in yanına gider ve sırtını açmasını ister. Peygamberlik mührünü gören Nastûrâ, heyecanla yüzünü Onun sırtına sürüp müjdelenen insanın O olduğunu söyler. Şam’da Ona zarar vermek isteyen Yahudilerin varlığından haberdar olan Nastûrâ, Hz. Peygamber’den hemen Mekke’ye geri dönmesini ister. Meysere ile görüşen Hz. Peygamber, ticareti Busrâ’da yapar ve Şam’a gitmeye gerek kalmadığını görür. İşlerini bitirdikten sonra Mekke’ye dönerler. Hz. Hatîce, kervanın üzerinde iki kuş görür. Kuşlar kanatlarıyla sanki Hz. Peygamber’i korumaktadır. Meysere hemen Hz. Hatîce’nin yanına gelir. Başlarına gelen mu’cizevî olayları; peygamberlik mührünü gördüğünü ve Rahibin verdiği müjdeyi anlatır. Bunu öğrenen Hz. Hatîce çok sevinir ve Allah’a hamdeder.

Mu'cizât bölümünden sonra Hz. Muhammed'in Hz. Hatîce ile izdivâcına; Ka'be'nin rükünlerinin ne zaman kim tarafından yenildiğine ve Hacerü'l-Esved taşının yerine koyulması hadisesine, başlıklar halinde yer verilmiştir:

HZ. HATİCE İLE EVLENMESİ

Hz. Peygamber Şam'dan döndüğünde, Hz. Hatîce tarafından hürmetle karşılanır. Hz. Hatîce, izdivaç isteğini bildirir ve düğün hazırlıkları başlar. Hz. Hamza, Ebû Tâlib, Hz. Hatîce'nin amcası Amr ve amcasının oğlu Varaka bin Nevfel, nikâh yerinde hazır bulunurlar. Ebû Tâlib Hz. Muhammed'in; Varaka bin Nevfel ise Hz. Hatîce'nin vekili olur. Dualarla nikâh akdi gerçekleşir. Mehir olarak bir rivayette dört yüz altın; bir rivayette ise yirmi deve verilir. Evlendiklerinde Hz. Peygamber yirmi beş; Hz. Hatîce ise kırk yaşındadır. O günden sonra Hz. Peygamber'e sadakatle bağlanan Hz. Hatîce bütün varlığını, malını, mülkünü Onun yolunda harcar. Müellif, Hz. Hatîce'nin kırk yaşında Allah Resûlü ile evlenmesini, peygamberliğin kırk yaşında gerçekleşmesinin bir emaresi olarak görür:

Kırk yaşında olması sinn-i nigâr
Gâlibâ bu remzi eyler âşikâr (1461)

Erecedir erba'în içre kemâl
Zâhir u bâtin bulup bir ittisâl (1462)

Hem velâyet hem nübüvvet bî-gümân
Olacaktır hazrete devlet-resân (1463)

“O güzelin (Hz. Hatîce) yaşının kırk olması galiba, hem velilik hem de peygamberliğin o Hazret'e kırk yaşında geleceğine işarettir.”

KA'BE'NİN YENİLENME AŞAMALARI VE HACERÜ'L-ESVED'İN YERİNE KOYULMASI HADİSESİ

Hz. İbrahim tarafından bina edilen Ka'be ve rükünleri, günbegün zarar görmeye başlar. Kureyş kabilesinin önde gelenleri, harap olan Ka'be'yi tamir etmek isterler. Üç dört sene boyunca devam eden imar işlerinin sonunda kabilenin büyükleri, Hacerü'l-Esved'i yerleştirme şerefinin kime ait olacağı konusunda ihtilafa düşerler. Kabilenin önde gelenlerinin hepsi Hacerü'l-Esved'i öpmek, ona el sürmek ve onu yerine yerleştirmek isterler. Çünkü o taş değil, can gözünün nurudur; siyah değil kalbin içindeki saf süveydadır. Bilindiği gibi süveyda, kalbin içinde ve tam ortasında olduğuna inanılan bir siyah noktadır. Ve varlığın, maddi manevi tüm hakikatlerin özüdür:

Ne hacer nûr-ı sevâd-ı çeşm-i cân
Ne siyeh sâf-ı süveydâ-yı cenân (1483)

Aralarında nesep ve ırk davaları baş gösterir. Hatta Kureyş'in ileri gelen, tanınmış ailelerinden Benî Sehm, Benî Adiy, Benî Cumâh ve Benî Abdüddâr isimli topluluklar, Kureyş kabilesi ile üç gün boyunca savaşırlar. Durumu gören Ebû Ümeyye kavme seslenir, kavgayı bitirmelerini ister ve bunun için bir öneride bulunur. Sabah Ka'be'nin Şeybe kapısından giren ilk kişi hakem tayin edilecek ve taşı kimin yerine koyması gerektiğine o karar verecektir. Herkes bunu kabul eder. Sabah olduğunda kapıdan ilk girenin Hz. Muhammed olduğunu gören kabile büyükleri sevinir. Çünkü herkes Ona güvenmektedir; O, kâfirler tarafından da el-Emîn olarak bilinmektedir ve Onun vereceği kararın doğruluğuna inanmaktadır. Herkes Hz. Muhammed'in etrafında toplanır ve bu işe bir çare bulmasını isterler. Durumu anlayan Hz. Peygamber, yünden hırkasını sırtından çıkarır ve yere koyar. Üzerine de taşı koyduktan sonra, hırkanın her birinin ucunu bir kabile reisine tutturur ve hırkayı kaldırmalarını ister. Sonra Hz. Muhammed Allah'ın adı ile Hacerü'l-Esved'i alır ve kendi eliyle yerine koyar. Bu durumdan herkes memnun kalır ve bütün tartışmalar sona erer.

Daha sonra Ka'be'nin bazı olaylara göre tamir edilme aşamaları anlatılır:

Müellife göre bir rivayette Hz. Ayşe'nin şöyle naklettiği bildirilir: “Hz. Peygamber, ‘Beytullah, Hz. İbrahim’in yaptığı gibi olsaydı ve İslam’ın kapıları doğu ve batıya açılsaydı. Kâfirler fesatlık yapıp kötü işler etmeselerdi, İbrahim’in eseri belli olurdu.’ dedi”. Bu Hadis-i Şerif üzerine Abdullah bin Zübeyr bin Avvâm, doğuya ve batıya yapılan seferlerde önemli roller oynadı. Yapılan savaşlar ve çıkan yangınlarla zarar gören Kâbe’yi tamir ettirdi. Yıllar sonra Haccâc Batha’ya sefer etti ve Mekke’yi muhasara altına aldı. Bu muhasara sırasında Ka’be yıkılacak kadar zarar gördü. Sonra Harun Reşid Ka’be’yi başka bir yapı halinde yenilemek istedi ancak din büyükleri buna izin vermedi. Bu isteğinden vazgeçen Harun Reşid Ka’be’yi sadece tamir etmekle yetindi.

Bu konuyu anlattıktan sonra müellif, bir yıkık gönlü tamir etmekten bahsederek, olayları maddi buuddan manevi buuda taşır. Bir harap, yıkık gönlü kendine getirmek, düzeltmek, her an yüz binlerce Ka’be yaptırmaktan yeğdir, der:

Sad-hezârân Ka’be yapmaktan hemân
Bir harâb olmuş gönül yegdir her ân (1533)

O halde yüksek himmetlerle bunu yapmalıdır ki Allah’ın yardım ve cömertliğine nail olunsun:

Anı ta’mîr eyleye ‘âlî-himem
Tâ ede ‘avn-i Hudâ sana kerem (1533)

3.1.13. VAHY-İ RESÛL

157 beyitten oluşan bölüme, “*Der Beyân-ı Zuhûr-ı Vahy-i Hudâ Ber-Resûl-i Kibriyâ ‘Aleyhi Efdalu’t-Tehâyâ Der Evâsıt-ı Şehr-i Ramazâne’llezî Ünzile Fîhi’l-Kur’ân Der Gâr-ı Hırâ*” şeklinde başlık verilmiştir. Bölümde Hz. Muhammed’in ilk vahyi nasıl ve ne zaman aldığı, vahiyden sonra neler yaşadığı tüm ayrıntılarıyla anlatılır:

Hz. Peygamber kırk yaşına yaklaşır, kuvvetli ihtimalle otuz sekiz yaşındadır. Halktan ayrılıp Hıra mağarasında inzivaya çekilir. Altı ay kadar bir zaman boyunca mânâ âleminde ve rüyalar yoluyla Peygamber’in kalbi vahye hazırlanır. Peygamberlik nişanesinin kırk altı cüz’ünden bir cüz gerçekleşmiş olur. Hz. Muhammed’in peygamberliği, vahiy ile şerefyâb olması, yirmi üç sene sürmüştür. Ehl-i kitap, her yılı ikiye böler ve böylece yirmi üç yılda kırk altı cüz’ elde edilmiş olur. Her altı ay, bir olgunlaşma süreci beyan eder. Bu, Allah’ın sırrıdır ve bunda sayısız hidayet sırrı vardır.

Bundan sonra müellif, besmele ve salavat ile söze başlayarak gönlün Allah’a yaklaşacağını ve böylece feyiz ve bereket kapılarının açılacağını söyler:

Besmeleyle edelim bed’-i kelâm
Çünkü oldur tâc-ı ser setr-i kelâm (1569)

Açıla ebvâb-ı feyz-i kibriyâ
Sellimû sallû ‘alâ nûri’l-Hüdâ (1571)

Ve ilk vahyin nasıl geldiğini anlatmaya başlar:

Hz. Muhammed, Hıra’ya gider. Hz. Cebrâil birkaç kez yüzünü gösterir ancak konuşmaz. Hz. Peygamber bu durumun vahye kapı araladığını anlar. Ve Hz. Cebrâil

her görüldüğünde Allah'a sığınır ve dua eder. Muharrem ayının on yedinci gecesi, Pazartesi'dir ve Hz. Muhammed Allah'ın nuruna gark olur. Hz. Cebrâil:

Dedi ey şâh-ı zemîn ü âsmân
Sensin el-hak server-i âhir-zamân (1586)

Hak Te'âlâ çok selâm etdi sana
Ey Habîb-i ekrem-i Rabbü'l-'ulâ (1587)

“Ey yerlerin ve göklerin Şâhı! Sen ahir zamanın efendisisin. Allah Sana çokça selam ediyor. Şüphesiz kâinatın yaratılmasına sebep Sensin. Şimdi tüm yaratılmışların imamı olma zamanın geldi.” der. Hz. Muhammed de “Ben okuma bilmem” diye cevap verir. Yani ümmî olduğunu beyan eder ancak ümmî olmak Resûl için izzet ve şandır. Bu sual ve bu cevap birkaç kere tekerrür eder. Sonra vahiy, İkra (Alak) Suresi ile inmeye başlar. Hz. Cebrâil kanadını yere vurunca yerden tertemiz bir su çıkmaya başlar. Hz. Peygamber o suyla abdest alır ve Cibrîl-i Emîn'e tâbî olur. Bir rivayette, Hz. Cebrâil imam olur ve ihtimamla Hz. Peygamber'e namaz kılmayı öğretir. Daha sonra Hz. Cebrâil arşa yükselir.

Bu olaylardan sonra Hz. Peygamber, Mekke şehrine doğru yola koyulur. Evine gelir. Zevcesi Hz. Hatîce, Allah Resûlü'nün değişik halini ve yüzündeki kırmızılığı fark eder ve Allah'ın vahyine mazhar olduğunu anlar. Ancak yine de bu halinin sebebini sorar:

Dedi ey nûr-ı Hudâ rûh-ı beden
Vech-i pâkinde bu humret yâ neden (1605)

Gül gibi olmuş şükufte haddi al
Ebruvânın reşk-i envâr-ı hilâl (1606)

“Ey Allah'ın nuru, bedenlerin ruhu! Temiz yüzündeki bu kırmızılık da nedir? Yüzün gül gibi açılmış, kaşlarınsa hilalin nurunu kısılandırmaktadır.”

Hız. Peygamber başından geçenleri anlatınca, zevcesi Hız. Hatıce, Onun Allah'ın vahyine mazhar olduğunu söyler ve sevine, kendisinin peygamberlikle görevlendirildiğini müjdelere. Allah'ın Onu mahzun etmeyeceğini, yalnız bırakmayacağını söyleyerek tesellide bulunur. Sonra birden hatırına amcasının oğlu Varaka bin Nevfel gelir. Onun ilmine güvendiğini ve Ona bu işin sırrını soracağını söyler. Hız. Hatıce hemen Varaka'ya gider ve Cebrâil'in kim olduğunu sorar. Varaka, Allah'ın vahyini, elçisine ulaştıran melektir, der. Ve bu ismi kimden işittiğini merak eder. Hız. Hatıce bu ismi zevci Hız. Muhammed'den duyduğunu, Cebrâil'in Ona gelip Kur'an'ı indirmeye başladığını söyler. Bunu duyan Varaka, Hız. Peygamber'i yanına davet eder. Davete icabet eden Hız. Peygamber, Varaka tarafından mjdelendir. Hız. İsa'nın muştuladığı, İncil'de adının geçtiği peygamber olduğunu söyler ve oracıkta Hız. Peygamber'e iman eder. Ömrünün sonuna geldiğini, Hak dine davetin olduğu zamana erişemezse, ahirette Ona şfaat etmesini ve cennete girmeye vesile olmasını ister. Çok geçmeden Varaka vefât eder. Daha sonraki zamanlarda Hız. Peygamber Varaka için, "Hak daveti gerçekleşmeden iman etti; bu yüzden Onu cennette, güzel elbiseler içinde gördüm." der:

Dedi fahr'l-mrseln b-irtiyb
Cennet içre Varaka giymişdir siyb (1658)

Ahdar'l-levn-i muhabbet cmesi
Oldu imn şef'at nmesi (1659)

Sebkat etdi cümleden imna ol
Da'vet-i Hakk olmadan etdi duhl (1660)

Daha sonra müellif, yukarıda başladığı rivayeti anlatmaya devam eder: Hız. Cebrâil ile ilk karşılaşmadan sonra üç sene boyunca vahiy gelmez. Sonunda Hız. Cebrâil tekrar yüzünü gösterir ve Allah'ın il, yani dini yayma emrini verir. Hız. Peygamber heyecanla Mekke'ye gider ve evine girer. Onu karşılayan zevcesine takatsiz kaldığını söyler ve hemen bir dşeğe uzanarak üstünün örtülmesini ister.

Biraz sakinleştikten sonra zevcesine Hz. Cebrâil'in konuştuğunu ve kendisine şöyle dediğini belirtir: “Müjdeler olsun! Âlemlere rahmet Sensin.” Daha sonra Hz. Peygamber biraz uykuya dalar. O anda Hz. Cebrâil, Müddessir Sûresi'ni beyan ederek vahiy getirir. Ve Hz. Cebrâil'in şu sözlerini işitir:

Dedi Cibrîl-i emîn ey nûr-ı Rab
Müjde oldun rahmet-i Hakk'a sebep (1689)

“Ey Allah'ın Nuru! Hakk'ın rahmetine sebep Sensin. Sana indirileni insanlara anlatıp onları Hak yola çağırarakla mükellefsin. Allah'ın emrini daima ilan et. İman ehline sevinç müjdele. Bırak, din düşmanları huzursuz olsun.

Hak Te'âlâ hatırın şâdân eder
Seni her dü-'âleme sultân eder (1693)

Hakk'ın yanında hatırın âlîdir. O, Seni her iki âlemde de sultan eylemiştir.”

Müellif, Hz. Cebrâil'in getirdiği bu vahiyle Vahy-i Resûl bölümünü bitirir.

2.2. ÂYET ve HADİSLER

Klâsik Türk Edebiyatı eserlerinde, İslam'ın iki temel kaynağı âyet ve hadislerin yeri azımsanmayacak kadar çoktur. Şair veya yazarların, ortaya koydukları eserleri, âyet ve hadisleri birebir almakla veya bunlardan yaptıkları iktibasla zenginleştirdikleri görülür.

Hanîf de Siyer-i Nebî adlı eserinde, âyet, hadis ve kudsî hadislere çokça yer vermiştir. Hatta eserin başlangıcında besmeleden sonra gelen başlık, başlı başına bir âyet-i kerimedir:

“Zâlike fadlu’llâhi yu’fîhi men yeşâ’ va’llâhu zu’l-fadli’l-’azîm⁶²

Müellif, besmeleyle ve Cumâ Sûresi’nin 4. âyeti ile başlayarak, yazacağı eserin Allah’ın lütfu ile oluşacağını, Onun bereketini umarak işe başladığını söyler.

Bunun dışındakiler ise beyitlerde ve başlıklarda iktibas yapılmak suretiyle ele alınmıştır.

3.2.1. Âyetler⁶³

‘Alleme’l-esmâ⁶⁴:

Hazret-i Kur’ân’ı tefsîr eyleyen
‘Alleme’l-esmâ yı ta’bîr eyleyen (551)

Îz hümâ fi’l-gâr⁶⁵:

Îz hümâ fi’l-gâr şânında tamâm
Oldu fart-ı ‘izzet-i Rabbü’l-enâm (95)

⁶² “Bu, Allah’ın lutfu olup onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf ve ihsan sahibidir.” Cuma Sûresi, 62/4

⁶³ Metindeki âyetleri açıklamada Prof. Dr. Suat Yıldırım’ın “Kur’ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâlî” adlı eserinden faydalanılmıştır.

⁶⁴ “...İsimleri öğretti...” Bakara Sûresi, 2/31

(İktibas yapılan âyetin tamamı: Ve Adem’e bütün isimleri öğretti. Müteakiben, önce onları meleklerle göstererek: “İddianızda tutarlı iseniz haydi Bana şunları isimleriyle bildirin bakalım.)

⁶⁵ “...iki kişiden biri olarak mağarada iken...” Tevbe Sûresi, 9/40

(İktibas yapılan âyetin tamamı: Eğer siz Peygambere yardımcı olmazsanız, Allah vaktiyle ona yardım ettiği gibi yine yardım eder. Hani kâfirler onu Mekke’den çıkardıklarında iki kişiden biri olarak mağarada iken arkadaşına: ‘Hiç tasalanma, zîrâ Allah bizimle beraberdir.’ diyordu. Derken Allah onun üzerine sekinesini, huzur ve güven duygusunu indirdi ve onu görmediğiniz ordularla destekledi. Kâfirlerin davasını alçalttı. Allah’ın dini ise zaten yücedir. Çünkü Allah Azîz’dir, Hakîm’dir.)

Kâbe kavseyn⁶⁶:

Kâbe kavseyne nişândır ebruvân
Bir mücessem nûrdur ol cân-ı cân (822)

Kum fe enzir⁶⁷:

Hazret-i Kur'ân cemâl-i şânıdır
Kum fe enzir hem celâl-'ünvânıdır (77)

Kün fe-kân⁶⁸:

Bendedir dergâh-ı sıdka *kün fe-kân*
Es-salâtü ve's-selâm ey nûr-ı cân (827)

Le-'amrük⁶⁹:

Tâc-ı *le-'amrük* ser-i i'zâza hâs
Hil'at-i lev-lâke zîb-i ihtisâs (80)

Sübhâne'lezî esrâ⁷⁰:

Mushaf-ı ruhsârıdır âyât-ı Hak
Hattı *sübhâne'lezî esrâ* sebak (1245)

⁶⁶ “Öyle ki araları yayın iki ucu arası kadar veya daha az kaldı.” Necm Sûresi, 53/9

⁶⁷ “Kalk ve insanları uyar.” Müddessir Sûresi 74/2

⁶⁸ “Ol der, hemen oluverir.” Bakara, 2/117; Âl-i İmran, 3/47; En'âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsîn, 36/82; Mü'min, 40/68

⁶⁹ “(Ey Resûlüm) Hayatın hakkı için...” Hicr Sûresi 15/72

(İktibas yapılan âyetin tamamı: (Ey Resûlüm) Hayatın hakkı için onlar, kendilerini öylesine kaybetmişlerdi ki sarhoşlukları içinde sürünüp gitmekte idiler.)

⁷⁰ “...götüren O zâtın şanı ne yücedir! Bütün eksikliklerden uzaktır O!...” İsrâ Sûresi, 17/1

(İktibas yapılan âyetin tamamı: Bir gece, kendisine bazı delillerimizi gösterelim diye kulu Muhammed'i, Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren O zâtın şanı ne yücedir! Bütün eksikliklerden uzaktır O! Gerçekten her şeyi işiten, her şeyi gören O'dur.)

Şehr-i ramazâne'ilezî ünzile fihî'l-kur'ân ⁷¹

Ulu'l-elbâb ⁷²:

Ola dergâh-ı *ulu'l-elbâb* a hep
Ser-fürû-yı bende-i dergâh-ı Rab (135)

'Urvetü'l-vuskâ ⁷³:

'*Urvetü'l-vuskâ* -yı Hak olsun kavî
Ol fakîrân-ı Hudâ'nın peyrevi (26)

3.2.1. Hadisler ⁷⁴

Kenz-i hafî ⁷⁵:

Nûr-ı pâk-ı cebhe-i Âdem-safî
Cevher-i asliyye-i *kenz-i hafî* (70)

⁷¹ “O ramazan ayı ki insanlığa bir rehber olan, onları doğru yola götüren ve hakkı batıldan ayıran en açık ve en parlak delilleri ihtiva eden Kur'ân, o ayda indirildi...” Bakara Sûresi, 2/185
(İktibas yapıla âyetin tamamı: O ramazan ayı ki insanlığa bir rehber olan, onları doğru yola götüren ve hakkı batıldan ayıran en açık ve en parlak delilleri ihtiva eden Kur'ân, o ayda indirildi. Artık sizden kim ramazan ayının hilâlini görürse, o gün oruca başlasın. Hasta ve yolcu olan, tutamadığı günler sayısınca, başka günlerde oruç tutar. Allah sizin hakkınızda kolaylık ister, zorluk istemez. Oruç günlerini tamamlamanızı, size doğru yolu gösterdiğinden ötürü Allah'ı tazim etmenizi ister. Şükredesiniz diye bu kolaylığı gösterir.)

⁷² “... akıl sahibi kimseler...” Ra'd Sûresi, 13/19

(İktibas yapılan âyetin tamamı: Şimdi Rabbinden sana indirilen vahyin hak ve gerçek olduğunu bilenle kör hiçbir olur mu? Ancak akıl sahibi kimseler düşünüp ibret alırlar.)

⁷³ “...Kopması mümkün olmayan sağlam bir kulp...” Bakara Sûresi, 2/256

(İktibas yapıla âyetin tamamı: Dinde zorlama yoktur. Doğru yol, sapıklıktan; hak batıldan ayrılıp belli olmuştur. Artık kim tağutu reddedip Allah'a iman ederse, işte o, kopması mümkün olmayan en sağlam bir kulpa yapışmıştır. Allah her şeyi işitir, bilir.)

⁷⁴ Eserdeki hadisleri anlamlandırmada, Mehmet Yılmaz'ın “Edebiyatımızdaki İslâmî Kaynaklı Sözler” isimli kitabından faydalanılmıştır.

⁷⁵ “Gizli hazine.”

Kenz-i mahfi⁷⁶:

*Kenz-i mahfi*di Cenâb-ı Hak hemîn
‘İlmine ma’lûm idi ‘arş u zemîn (216)

Lev-lâke⁷⁷:

Tâc-ı le-’amrük ser-i i’zâza hâs
Hil’at-ı *lev-lâke* zîb-i ihtisâs (80)

Aşağıdaki hadis, başlık içerisinde geçmektedir:

Men kâle ene nebiyyen Âdem beyne’l-mâ’i ve’t-tîn⁷⁸

Mâ ene bi kâri’in⁷⁹:

Verdi ol demde Resûl-i kâm-yâb
Mâ ene bi kâri’in lafzın cevâb (1590)

Ayrıca eserdeki beyitlerde sure isimlerine de yer verilir:

Tâb-ı ruhsârın gören ehl-i vefâ
Sûre-i ve’s-şems⁸⁰ okurlarsa sezâ (420)

Hâl-i ‘anber-rîz u zülf-i müşgbâr
Ve’d-duhâ ve’l-leyle⁸¹ sırrı âşikâr (421)

Oldu ta’lîm-i İlâhî ibtidâ
Sûre-i İkrâ⁸² idi vahy-i Hudâ (1595)

⁷⁶ “Gizli hazine.”

⁷⁷ “Sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım.”

⁷⁸ “Âdem, su ile çamur arasında iken ben Nebî idim.”

⁷⁹ “Ben okuma bilmem.”

⁸⁰ Şems Sûresi, 91

⁸¹ Duhâ Sûresi, 93

2.3. NAZIM ŞEKİLLERİ

Eser mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Ancak müellif eserinde, okuyucunun heyecanının ayakta tutulabilmesi amacıyla, farklı iki nazım şekline daha yer vermiştir.

3.3.1. Gazel

Eserin 43b varlığında, 1173-1177. beyitler arasında olan şiire, “Gazel” şeklinde başlık verilmiştir. “Feyz” redifli gazel, Hz. Peygamber’in on iki yaşında Ebû Tâlib ile Şam’a yaptığı ilk ziyaretinin konu edildiği kısımda mevcuttur. Rahip Bahîrâ, yolda dinlenmek için duran kervanı görür ve ikramda bulunmak için hanına davet eder. Hz. Muhammed’in davete icabet edip hana girmesiyle şenlik havası oluşur ve kasideler, medhiyeler söylenir. Bu sırada müellif,

Etdi ol demde Hanîf-i bî-vücûd
Bir gazel tarhı ile bezl-i vücud (1170)

beytinden sonra kendisi de bir gazel dillendirir:

Ey cemâlin matla’-ı hurşîd-i feyz
Bezm-i hâssın gülşen-i câvid-i feyz (1171)

Reşk-i bostân-ı cinândır meclisin
Her demin etmektedir tecdîd-i feyz (1172)

Meclisinde sâz-ı sûz-ı ‘aşk-ı Hak
Seyr-i âheng-i vefâ Nâhîd-i feyz (1173)

⁸² Alak Sûresi, 96

Sözlerin fermân u tuğrâ mu’cizin
Emr ü fermânın eder te’kîd-i feyz (1174)

Dermendindir garîbindir Hanîf
Dergehinden etmede ümmîd-i feyz (1175)

“Ey yüzü lutuf ve ihsan güneşinin doğuşu, başlangıcı olan (Sevgili)! Senin has bahçen, ihsanın dâimî gül bahçesidir. Senin meclisin cennet bahçelerini kısılandırır ve her nefesin o ihsanı yenilemektedir. Senin meclisinde Hak aşkının yakıcılığı, ateşi dile gelir; bereketin Zühresi vefa ahenginde seyr eder. Sözlerin fermanıdır, mucizen tuğra; emir ve fermanın ihsanını sağlamlaştırır. (Bu) Hanif, dertli garibindir; Senin kapından lutuf ve ihsan umar.”

3.3.2. Kaside

Geleneğe uygun olarak, özellikle sultan medhiyesinin yapıldığı bölümler kaside nazım şekliyledir. Ancak çalıştığımız eserde müellif, bu kısımları mesnevi nazım şekli ile yazmış; yalnızca Mevlid bölümünde 35 beyitlik bir kasideye yer vermiştir. Eserin 33a varlığında 871-905. beyitler arasında olan kaside, “Kasîde-i Berây-ı Tebrîk-i Mevlid-i Nebevî ‘Aleyhi’s-Selâm” başlığını taşımaktadır. Bölümde, Hz. Peygamber’in medhedici şairi Hassan bin Sâbit’in bir rivayeti anlatılır. Bunun üzerine müellif, kaleminin Hassan bin Sâbit’den güç aldığını söyleyerek bir kaside îrâd eder:

Gayret-i Hassân-ı ‘âlî-intisâb
Verdi kîl-i ‘âcize yârâ-yı tâb (865)

Ve yazdığı kasideyle Hz. Peygamber’in doğumunu tebrik eder:

Bu kasîdeyle o bî-kes bîmdâr
Kıldı tebrîk-i kudûm-ı tâcdâr (868)

Kasidenin ilk beyiti şöyledir:

Ey ruhun hurşîd-i evc-i kadr u şân
Ebruvânın kible-i kerr ü beyân (869)

“Ey (sevgili) yanağın şanlı ve kıymetli zirvelerin güneşidir. Kaşların ise maksat ve beyanın kiblesidir.”

Onun kalbi, göğsü ihsan ve bereket kandilidir ve ârifler nurunu, ışığını Ondan alır:

Sadrın olmuşdur velî mişkât-ı feyz
Almada envârı andan ‘ârifân (871)

Bilindiği gibi, Hz. Peygamber’in yaratılmışlar arasındaki farklı yerini gösteren en önemli hususlardan biri de gölgesinin olmamasıdır. Gölgesi olmasa ne olur, Onun boyu zaten nurdan bir servidir:

N’ola düşmezse zemîne sâyesi
Nûrdan bir servdir kaddin revân (872)

Şair, birkaç beyit boyunca övdüğü Peygamber’in toprağına yüz sürmek ister:

Pâyine yüz sürmegi ister gönül
Bende yokdur yâ Resûlullâh tuvân (878)

Çünkü canlı-cansız her varlığın derdinin dermanı Odur. Bu yüzden Onun yoluna her an can verilse sezâdır:

Nice derd dermân-ı cism ü cân odur
Yoluna olsun fedâ her demde cân (884)

Hâk-i pâyin sürme-i çeşm-i ümîd
Dîde-i gam dîdeme versin tuvân (892)

Onun ayağının tozu ümidin(in) gözüne sürmedir. Gam gözü benim gözüme güç vesin. Göz gamlıdır çünkü sevgiliden ayrı kalmak sıkıntılı ve meşakkatlidir. Ancak bu sıkıntılar sevgiyi içte hissetmenin vesilesidir. Bu yüzden gönül gözüne sürme çekilse buna şaşılmaz:

İktihâl etsem n'ola dil-çeşmine
Kimyâ-yı ma'nîdir ol hâk-dân (893)

Şair, aciz ve çaresiz olduğunu belirterek, Resûl'ün huzurundan, kapısından meded umar ve ümitle dile getirdiği bu ihsan arzusu karşılığında, Resûl'ün şanına layık cömertlikte bulunmasını talep eder:

'Âciz ü bî-çâredir gâyet Hanîf
Hazretinden lutf umar her dem her an (896)

Etdi ümmîd-i keremle 'arz-ı hâl
Şânına lâyık kerem kıl her zamân (897)

Şefaât ümidiyle yanan kalbinin sesini dile getirmeye devam eden şair, Hz. Peygamber'e salât ve selam ederek kasidesini bitirir:

Es-salâtü ve's-selâm ey nûr-ı Rab
Bu nizâm-ı 'âleme sensin sebab (903)

2.4. VEZİN

Eserde aruzun Remel bahrinin, *fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lün* kalıbı kullanılmıştır. Bu kalıp, Remel bahrinin şairler tarafından en çok kullanılan kalıbdır. Özellikle Arapça ve Farsça kelimelerle kurulan terkiplerde kolayca uygulanır. Eserde karşılaşılan aruz unsurları şunlardır:

- a. Vasl (Ulama):** Sözlük anlamı “birleştirme, ulaştırma” olan vasl, aruz terimi olarak, sessiz harfle biten bir kelimenin sesli harfle başlayan başka bir kelime ile birleştirilmesi, birlikte okunmasıdır.⁸³ Yapılan ulamalarla eserde akıcılık sağlanmıştır. Siyer-i Mekkî’de yapılan ulamalara şu beyitler örnek gösterilebilir:

Hâlden *oldur* Habîr *u* hem ‘Alîm
Vâlî vü Fettâh *u* Cebbâr *u* ‘Azîm (10)

Berr *odur* Kuddûs *odur* Settâr *odur*
Nûr *odur* Mugnî *odur* Gaffâr *odur* (14)

Servet *ü* sâ mânî müzdâd *oldu* çün
Merci’-i hâcât-ı halk *oldu* bütün (958)

Yokdur ‘illet bunda ey merd-i güzîn
Hadşeden *olsun* hemân kalbin *emîn* (1249)

Her birinden *ahz*-1 esrâr *eylemiş*
Cân *u* dilden hubb-1 dildâr *eylemiş* (1367)

⁸³ Haluk İpekten: *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, İstanbul, 2008, s. 142.

b. İmâle (Uzatma): Arapça'da "çekme, uzatma" anlamına gelen imâle, kısa hecenin aruz ölçüsüne uydurabilmek maksadıyla uzatılmasına denir. İmâle-i maksûr ve imâle-i memdûd olmak üzere ikiye ayrılır:

İmâle-i Maksûr: Türkçede uzun sesli bulunmaması sebebiyle Türkçe kelimelerde yapılan uzatmadır. Ve aruzda hata sayılır.⁸⁴ Eserde karşılaşılan imâle-i maksûr, şu beyitlerle örneklendirilebilir:

Kimi buldu devlet-i dîdâr-ı pâk
Kimi oldu vuslatınla şâdnâk (41)

Eyledi nefis-i denî gâyet harâb
 Kalmadı dilde reh-i matlûba tâb (46)

Edecekdir cennet-i vasla duhûl
 Sâyesinde nice cân bulur vusûl (104)

Eyledi kasd-ı sefer böyle Resûl
 'Azm-i râh etse n'ola hurşiddir ol (1331)

Da'vet etdi cümlesin birden hemân
 Geldi cümle gelmedi sultân-ı cân (1157)

İmâle-i Memdûd: Medd de denir. Arapça ve Farsça kelimelerde bir uzun heceyi ya da sonu iki sessiz harfle veya hemze ile biten bir heceyi bir uzun bir kısa olmak üzere iki hece olarak okumaktır.⁸⁵ İmâle çoğu yerde bir ölçü kusuru olmakla birlikte, med bir ses sanatıdır ve şiirde iç uyumu sağlayan en önemli öğelerden

⁸⁴ Haluk İpekten: a.g.e., s. 146.

⁸⁵ Haluk İpekten: a.g.e., s.150.

biridir.⁸⁶ Eserde en çok karşılaşılan husus, ahengi ve akıcılığı sağlamak için yapılan imâle-i memdûddur. Şu beyitler örnek gösterilebilir:

Cümle ashâb-ı kirâm-ı *pâk*-dîn
Âl u evlâd-ı habîb-i ‘âlemîn (111)

Kâ’inât oldu leb-â-leb *şâdmân*
Kâf dan Kâf’a erince nâm u şân (650)

Kıldılar nakl-i serây-ı iftihâr
Gitdi ‘âlemden cefâ-yı *rûzgâr* (1068)

Cennete mânend olur bir arz-ı hûb
Râygân esmâr u erzâk u hubûb (1134)

İ’tidâl üzre edip nûrî zuhûr
Mâh-tâb-ı hüsne vermiş sad-sürûr (1142)

Hiç degildir bunda vardır bir emîr
Dermendân-ı cihâna *dest*-gîr (1144)

Pîşvâ ol *kârbâna* ba’de-zîn
Tâ gide dilden gubâr-ı küfr u kîn (1321)

Eserde ‘med’in, özellikle “*lık*” kelimesi ile yapıldığı görülür:

Lik eyle mezheb-i vâhidde kâr
Ya’nî akvâl-i imâmı ihtiyâr (123)

⁸⁶ Cem Dilçin: *Örnekle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara, 2004, s.14

Lîk ders u devr-i erbâb-ı niyâz
Etmedi bu dergeh-i ümmîd-i bâz (187)

Lîk ‘ırk-ı pâk-ı es’addan yine
Şöhret-i ‘Adnân oldu beyine (311)

c. **Zihaf:** “Kısma” anlamına gelen zihaf, Arapça ve Farsça kelimelerdeki bazı uzun heceleri aruza uydurmak maksadıyla kısa okumaya denir.

Ol kadar yagdırdı *Allâh* rahmeti
Gitdi ol kaht u galânın sıkleti (1104)

Bâreka’*llâh* dest-i cûd-ı rahmeti
‘Âleme gösterdi feyz-i hazreti (1107)

Geldi ahbâba hemîşe şevk-i tâm
Ba’de-*zîn* sensin bu mihrâba imâm (1512)

Bu unsurların dışında, vezne uymak maksadıyla, bazı özel isimlerin yazılışında da tasarrufla bulunulmuştur:

Vakt-i *Bû* Bekr ü ‘Ömer’de gâlibâ
Oldu bir küşte bu devlet câ-be-câ (694)

Görmüş idi *Bû* Cehil evvel anı
Ânın için etdi icrâ bu feni (1329)

Geldi *Bû* Tâlib berây-ı in’ikâd
Da’vet oldu cümle erbâb-ı reşâd (1434)

Eserin iki beyitinde veznin kusurlu olduğu görülmüştür. Birinci beyitin ikinci mısrası, ikinci beyitin ise birinci mısrası vezne uymamaktadır. Bu beyitlerin problemli olduğu çeviride dipnot şeklinde gösterilmiştir:

Fâtih ü Ümmî Resûl ü Mustafâ
Âkib ü Kussem ü Nebî vü Müttâkî (924)

Hikmet-i rabbânî kârın etdi tamâm
Âmine ‘ukbâya kıldı çün hırâm (1086)

2.5. DİL VE ÜSLUP

16. yüzyılda zirve dönemini yaşayan Klâsik Türk Edebiyatı, olgun eserler vermiş ve bu durum 17. ve 18. yüzyılda da devam etmiştir. 18. yüzyılda siyasî, iktisadî ve içtimaî hayattaki gerilemeye mukabil, gelenekten temelini sağlam almış bilim, kültür ve edebiyat alanı, olgunluk dönemini sürdürmeye devam etmiştir.⁸⁷ Özellikle asrın başında Nedîm, sonunda Şeyh Gâlib gibi zirve isimlerin olgun eserler verdiği bu asırda, İbrahim Hanîf de önemli bir ilim adamı olarak karşımıza çıkar. Siyer-i Mekkî’de kullandığı dile, aruza; Arapça ve Farsça’ya hâkimiyetine bakıldığında, Hanîf’in iyi bir eğitim aldığı açıkça anlaşılır.

18. yüzyıl eserlerine bakıldığında, dil hususiyetleri bakımından yavaş yavaş bugünkü Türkiye Türkçesine geçildiği görülür. Ancak bununla beraber, Arapça ve Farsça kelimeler de ağırlıklı olarak kullanılmaktadır. Tabii hangi devre olursa olsun, dilde sadelik veya ağırlığın yazardan yazara değiştiğini unutmamak gerekir.⁸⁸

Mesnevî nazım şekliyle yazılan eserlerin tevhîd, münâcât, na’t gibi bölümlerinde dilin genellikle ağır olması ve Arapça ağırlıklı kelimeler kullanılması,

⁸⁷ A. Atilla Şentürk-Ahmet Kartal: *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, İstanbul, 2004, s.400.

⁸⁸ A. Bican Ercilasun: *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Ankara, 2007, s.458

bilinen özelliklerdir. Aynı şekilde bu özellikler Hanîf'in eseri için de geçerlidir. Eserde tevhid, münâcât ve na't bölümlerinin Farsçadan ziyade Arapça ağırlıklı olduğu görülür. Ayrıca metindeki Farsça kelimelerin yazımı hususunda İsmail Ünver'in bu konu hakkındaki makalesi esas alınmıştır.⁸⁹

Mısraların tamamen Arapça ve Farsça terkiplerle kurulduğu yerlerde dilin ağırlaşması dikkati çeker:

Mâni'-i agyâr-ı şeh-râh-ı selâm
Sâdiku'l-va'd-i cenân-ı ihtirâm (22)

Nûr-ı pâk-ı cebhe-i Âdem-safî
Cevher-i asliyye-i *kenz-i hafî* (70)

Süllem-i mi'râcîdır bâlâ-revân
Bezm-i kurb-ı Hak'da oldur mihmân (81)

Sellimû sallû 'alâ nûru'l-ebed
Vechidir mir'ât-ı envâr-ı Ehad (91)

Eserde Arapça ve Farsça kelimelerle kurulan ikili, üçlü ve dördlü terkiplere şöyle örnekler verilebilir:

Emlahu'l-'ayn-i cemâl-i bâ-kemâl
Eltafu'l-hadd-i merâyâ-yı celâl (72)

Evvel-i halk-ı Hudâ-yı Müste'ân
Bâ'is-i icâd-ı heft-âsmân (73)

⁸⁹ İsmail Ünver: "Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", *Türkoloji Dergisi*, c. XI, S.1, Ankara 1993.

Câmi'-i sırr-ı cemâl-i bâ-kemâl
Şâmil-i nûr-ı celâl-i zü'l-celâl (78)

Sulb-i pâkinde bunun vardır şeref
Âdeme hayr-ı halef nûr-ı selef (394)

Ebr-i nîsân-ı visâlinde hemîn
Dür-tırâz-ı cûd ola sadr-ı hazîn (444)

Bunların dışında tamamen Arapça kelimelerden oluşan bir beyitle karşılaşılır:

Câ'e vaktü'l-feyz yâ hayrû'l-beşer
Kad bede' fi'l-kevn-i sâ'âtü'z-zafer (629)

Farsça, müellifin dilinde ciddi anlamda etkilidir. Eserde, Farsça kelimelerin Arapça kelimelerden daha fazla olduğu gözlenmiştir. Şairin edebî kişiliğini anlatırken değindiğimiz üzere, tamamen Farsça kelimelerden oluşan ve Mesnevî-i Ma'nevî'den alınan iki beyit de bu etkiyi gösteren en önemli işaretlerdendir. Bu beyitlerden biri Münâcât Bölümü'nün sonundadır:

Ey Hudâ ey fazl-ı tu hâcet-revâ
Bâ tu yâd-ı hiç kes nebved-revâ (66)

Diğer bir Farsça beyit ise Hz. Muhammed'in babası Hz. Abdullah'ın vefâtının anlatıldığı kısımda geçer:

Ger kabûl-i hâtır-i îşân sevî
Şod müselleme ber-tu mülk-i ma'nevî (474)

Türkçe ağırlıklı kelimelerden oluşan beyitler metinde yok denecek kadar azdır.

Hanîf, bazen coşkulu bir üslupla karşımıza çıkar:

Hey Te'âla'llâh ne şândur şân-ı zât
Müzhir-i esmâ-yı ef'âl u sıfât (31)

Bâreka'llâh hey mübârek dem bu dem
Feyz-i Hakk'a yâr olup desin kalem (164)

Hâne-i 'Abdullâh olmuş secdegâh
Allâh Allâh bu ne ta'zîm-i İlâh (792)

Bilindiği gibi, âhenk, bir bütünü oluşturan parçaların estetik ölçüler içinde birbirleriyle uyuşması; edebiyat terminolojisinde ise üslubun bir niteliği olarak şiir ve nesirde kelime ve cümlelerin, adeta musikî tesiri yapacak şekilde ard arda gelmesiyle sağlanan uyumdur.⁹⁰ Yazılan metinde ahengi sağlayan bazı unsurların varlığı da hiç şüphesiz yadsınamaz. Manzum bir metinde veya bu metnin bir parçası olan nazım biriminde, sesli harflerin birada bulunarak ahengi sağlamasına asonans; sessiz harflerin bir araya gelerek oluşturduğu akıcılığa da aliterasyon denir. Bu eserde de çoğunlukla, aynı beyitte, aynı harf ve kelimelerin bir arada kullanılmasıyla, akıcılık ve ahenk sağlanmıştır.

Hız. Âdem'in yaratılışının anlatıldığı kısımda, dört unsurun (su, toprak, ateş, rüzgâr) dile getirildiği yerlerdeki ahenk, okumayı kolay ve zevkli kılan unsurlardan biridir:

Kâlib-ı Âdem bulunca feyz-i cûd
Hâk u *bâd* u *âb* u *âteş*den vücûd (226)

⁹⁰ Muhsin Macit: *Dîvân Şirinde Âhenk Unsurları*, Ankara, 1996, s.15.

Çünkü *bâd* u *âb* u *hâk* u *nâra* Hak
Sûret-i müstahseni gördü ehak (241)

Hanîf, üslubunun en akıcı olduğu kısımlardan biri olan Mevlid bölümünde, Hz. Peygamber’i tanıtırken leff ü neşr sanatının güzel örneklerinden birini verir. Sanat, “*zulmet, küfr*” ve “*def* et-, *ref* et-” kelimeleri ile gerçekleştirilmiştir:

Zulmet-i nefis ü hevâyı *def* eden
Küfr-i mahv u cehli dilden *ref* eden (542)

Aşağıdaki beyitte kullanılan *a* sesleri ile yapılan asonans ve *mâ-cerâ* kelimesinin aynı beyitte tekrarı dikkati çeker:

Ol *zamân* etdi hikâyet *Mustafâ*
Mâ-cerâ-yı vahy-i Hakk’ı *mâ-cerâ* (1610)

Aşağıdaki beyitlerde *cân*, *âlem*, *pâk* kelimelerinin tekrarı ve *â* sesinin kullanımını ile coşkunculuk hissedilir:

Cân-ı ‘*âlem* ‘*âlem*-i *cân*-ı visâl
*Cân*lar olsun yolunda *pây*-mâl (76)

Pâk-dîn ü *pâk*-nesl ü *pâk*-rûh
Pâk-mezheb *pâk*-meşreb pür-fütûh (702)

Yine Mevlevî olmanın vermiş olduğu bir şevkle yazılmış olan aşağıdaki beyit, verilebilecek güzel örneklerden biridir:

‘İlm-i Âdem’den beyân-ı *Ma’nevî*
Mesnevî’dir *Mesnevî*’dir *Mesnevî* (252)

Şu beyitte de *p* ve *b* harflerinin oluşturduğu aliterasyon gözden kaçmaz:

Âmine nâmında hûyî müntehab
Pâk-meşreb pâk-mezheb pür-edeb (466)

Bunların dışında, mısra başı kafiye müellifin eserindeki en önemli ahenk unsurlarındandır:

Kimi buldu devlet-i dîdâr-ı pâk
Kimi oldu vuslatınla şâdnâk (41)

Hayy-1 dâ'imden alıp sırr-ı zuhûr
Hayy-1 cism ü rûhdur hâlâ o nûr (82)

Ne sa'âdetdir bu kadr-i i'tibâr
Ne şeref ne feyz-i lutf-i Kirdgâr (98)

Biri İdrîs u biri Mâlik-lakâb
Biri Hanbel-nâm u şân-ı müntehab (120)

Biri Hâris'dir biri Gaydâk-nâm
Biri Bû Leheb biri Kusem be-nâm (405)

Kimi der-dest etdi çârûb-ı deri
Kimi sildi ferş-i hûb-ı minderi (623)

Sâhibü't-tâc u Burâk-ı müştehâr
Sâhibü'l-mi'râc u Kurb-ı Kirdgâr (927)

Sâhibü'l-gar-ı Hirâ'da müctebâ
Sâhibü'l-havz u makâm-ı müntehâ (928)

Ne nidâ-yı gaybdan aldı cevâb
Ne o nûr-ı Hak'la oldu şevk-yâb (1024)

Nice izhâr-ı kerâmet *eyledi*
Nice ibrâz-ı hidâyet *eyledi* (1379)

Ka'be'yi bünyâd edip dest-i Halîl
Ka'be-i kalb oldu i'mâr-ı celîl (1469)

Gâh 'arz-ı kudret-i şân-ı Hudâ
Gâh bast-ı şehper-i rıfk-ı vefâ (1574)

Sendedir asl-ı asîl-i nûr-ı 'ırk
Sendedir fasl-ı celîl-i nûr-ı 'ırk (1616)

2.6. KAFİYE VE REDİF

3.6.1. Kafiye

Kafiye, manzum bir metinde, ahengi sağlayan önemli unsurlardan biridir. Eserde her çeşit kafiye kullanılmıştır. Ancak kullanılan kafiye çeşitlerinin çoğu, Farsça ve Arapça kelimelerle oluşturulmuştur. Farsça, Arapça ve Türkçe kelimelerle kurulan kafiye çeşitlerine, sırasıyla şöyle örnekler verilebilir:
 Farsça kelimelerle oluşturulan kafiyeler:

Var niyâz et Sidre'de şâyed Hudâ
 Âdem u Havvâ'ya lutf eyler sezâ (275)

Gördü 'Abdullâh'ı tenhâ yek-süvâr
 Oldu 'âşık hüsnüne ol dem nigâr (436)

Dediler Şimdi dogar hurŐid-i cn
 ‘leme feyz-i Hud-yı b-niŐn (620)

Arapça kelimelerle oluşturulan kafiyeler:

‘Őikn cn baş ile eyler taleb
 Şevk-i vaslındır gönüllerde tarab (39)

Her biri necm-i hidyetdir tamm
 Eyer irŐd-ı reh-i dr’s-selm (112)

Geldi bb-ı rahmete etdi ved’
 Kldılar cümle mel’ik istim’ (267)

Farsça ve Arapça kelimelerle oluşturulan kafiyeler:

Eyledi teklf-i gasl-i cism  cn
 Dedi ol demde bery-ı imtihan (756)

Cümle bütler oldu ftde be-hk
 Cn-ı kffr oldu havfindan helk (1056)

Ya’n düşdü hke bütler ser-te-ser
 Kldılar yüz yerde takrr-i haber (1305)

Türkçe kelimelerle oluşturulan kafiyeler:

Neş’e-i lda feyz-i Hakkı bil
 Ddeden dilden gubr-ı gayrı sil (249)

Çün Ebî Tâlib işitdi bu sözü
Rûy-ı hazretten yana döndü yüzü (1162)

Mûyuna olmaz zarar sizden sakın
Enbiyâu'llâha olmuşdur yakın (1216)

Türkçe ve Farsça kelimelerle oluşturulan kafiyeler:

Her birinde gördüğüm ihsânı ben
Eylesem îrâd-ı isnâ-yı sühan (708)

Kâ'inât oldu bunun nûruyla var
Vehidir mir'ât-ı feyz-i Kirdgâr (839)

Gördüm ol demde yehûd içre biri
Geşt eder etrâfı gâyet serseri (859)

Türkçe ve Arapça kelimelerle oluşturulan kafiyeler:

Hâricîden eyledi tathîr hep
Kûfe'yi feth eyledi ol şîr-i Rab (698)

Etdi şevk-i tâm ile kasd-ı nazar
Karşı geldi vechine bir yahşı er (812)

Sûreti tatbîk ile ma'nâya hep
Buldu râh-ı vuslatı ehl-i edeb (1031)

Klâsik Türk Şiirinin genel özelliği olarak, eserde en çok tam ve zengin kafiye çeşidi kullanılmıştır. Yarım kafiye, var olmakla birlikte fazla kullanılmamıştır. Eserde, kafiyesiz beyit bulunmamaktadır. Bu da müellifin sanatkârlığını ve kaleminin gücünü gösteren delillerden biri sayılabilir.

Eserde kullanılan yarım kafiyeye şu beyitler örnek verilebilir:

Dergeh-i lutfunda hürmet buldular
Mazhar-ı ihsân-ı hazret oldular (171)

Nice bin yıl Hak nazar kıldı ana
Terledi ol nûr-ı pâk-i Mustafâ (221)

Lîk şimdi eylesem da'vet girü
Yalnız Âdem kokar cennetde bû (286)

Dîde-i bâtın açılsın gonçeveş
Gülsitân olsun gönül bî-gıll u gış (537)

Tam kafiye çeşidi ile kurulan beyitlere örnek:

İktizâ-yı hikmetin bilmem nedir
Oldu 'aklım ebr-i gamda müstetir (281)

Sonra Haccâc etdi Bathâ'ya sefer
Etdi 'Abdullâh'a îsâl-i keder (1521)

Hicr-i İsmâ'îl kıldı taşra hem
Tab'-ı erbâb-ı dile verdi elem (1525)

Seyr ederken çeşm-i mâ-zâgu'l-basar
'Âlem-i 'ummânda dürr ü güher (1680)

Eserde zengin kafiye çok fazla kullanılmıştır. Zengin kafiyenin kullanıldığı kelimelerin daha çok Farsça ve Arapça olduğu görülür:

Varaka bin Nevfel dahi geldi bile
‘Ammi-zâd idi o ‘âlf menzile (1436)

Ka’be’yi bünyâd edip dest-i Halîl
Ka’be-i kalb oldu i’râr-ı celfîl (1469)

Her birinde nice bin nâz u niyâz
Geçdi bu hâl üzre vakt-i imtiyâz (1576)

Yere urdu şehper-i peyk-i celâl
Mâ-i tâhir oldu zâhir çün zülâl (1596)

Cân u dilâsâ hemîşe tâze dem
Kâle gelmez sırr-ı esrâr-ı kadem (1682)

Cinaslı kafiyeler de eserde kullanılan diğer bir kafiye çeşididir:

Nesl-i Hâşim’den erişmiş feyz-i Rab
‘İrk-ı tâhir seyyid-i Rûm u ‘Arab (140)

Bir gün etdi bendeye lutf-ı nigâh
Çekdi dilden ber-cihân bî-zâr-ı âh (176)

Kutb-ı ‘âlemdir efendi Mevlevî
Merkez-i asl-ı binâ-yı dîn evi (251)

Lîk ‘irk-ı pâk-ı es’addan yine
Şöhret-i ‘Adnân oldu beyyine (311)

Vech-i meşrûh üzre eyle sarf-ı mâl
Tâ gide dilden vebâl-i hûn-i al (391)

Kalmadı sabr u karârum dilde hiç
Şerbet-i sâf-ı visâli gel sen iç (443)

Kâse kâse nûr-ı rahmet saçdılar
Dergeh-i feyz-i Hudâ'yı açdılar (788)

Şâhid ü Tâhâ vü Yâsîn dedi Hak
Zâtına Hatmü'r-rüsül şân-ı ehak (914)

2.1. Redif

Şiirde akıcılığı ve ahengi sağlayan bir diğer unsur ise rediftir. “Redif, simetrik tekerrürü ile şiiri belli bir kavram veya bir konu etrafında toplayan, bir atmosfer yaratan mihver olmuştur.”⁹¹ Eserde, ek, kelime, ek-kelime ve kelime-kelime halinde kullanılan redifler vardır.

Siyer-i Nebî’de eklerle yapılan rediflerin fazla olduğu görülür:

Bir rivâyetde olup doksan yaşı
Âsmân-ı rahmete ermiş başı (402)

Dest u pâ-kûb-ı safâ bu zevkden
Okudular çok kasâ'id şevkden (569)

Etdiler da'vet habîb-i ekremi
Ol ebu'l-ervâh olan kudsî demi (1067)

Çün Ebî Tâlib işitdi bu sözü
Rûy-ı hazretten yana döndü yüzü (1162)

⁹¹ Ömer Faruk Akün: ‘Dîvân Edebiyatı’, *İslam Ansiklopedisi*, c.9, İstanbul, 1994, s.402.

Kelimelerle yapılan rediflerin çoğunun Türkçe olması dikkati çeker:

Hak Te'âlâ devletin efzûn ede
Emrini tevfikine makrûn ede (146)

Kim görürse hüsnünü mecnûn olur
Hüsn-i hulk-ı hazrete meftûn olur (428)

Nice izhâr-ı kerâmet eyledi
Nice ibrâz-ı hidâyet eyledi (1379)

Nâm-ı Îsâ'yı bilir yok Mekke'de
Şeytanet kârın bilir çok Mekke'de (1636)

Ek+kelime halinde oluşturulan rediflere örnekler:

Rahmet-i esmâ'-i hüsnâdır garaz
Lutf u ihsân-ı müsemmâdır garaz (33)

Kalbi taklîb et Îlâhî hayra sen
Verme dest-i 'âcizânı gayra sen (58)

Ben de bî-kes 'âciz u dermânda em
Bâb-ı feyz-i rahmet u ihsânda em (172)

Var selâm eyle bana gelsin meded
Vakt-i pîrîde kerem kılsın meded (1642)

Eserde, kelime+kelime şeklinde kurulan redifler yok denecek kadar azdır:

Dîn-i Ahmed' dir şikest eden bizi

Böyle rüsvâ böyle pest eden bizi (1038)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.1. TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ş

ğ

h

z

ş

ž, đ

t

z

ç

ğ

ķ

ñ

ı

4.2. METNİN KURULUŞUNDA DİKKAT EDİLEN HUSUSLAR

1. Eser 18. yy metni olduğundan günümüz imlasına yakın çeviri yapılmıştır.
2. Metinde Arapça ve Farsça kelimeler uzun vokal sırasıyla â, î, û şeklinde gösterilmiştir.
3. Çeviride, metnin muhtevası ve yapısının zarar görmemesi için bazı istisna kelimeler olduğu gibi yazılmıştır. Örnek: irgürür, kendüye, söğündü, urup gibi.
4. Arapça âyet, hadis ve ibareler koyu renkle yazılarak latin harfleriyle transkribe edilmiş ve Türkçe anlamları dipnot olarak gösterilmiştir. Ayrıca ayetlerin mealinin verildiği dipnotlarda, öncelikle tırnak içinde iktibas edilen kısmının anlamı, daha sonra anlam bütünlüğünü sağlamak amacıyla ayetin tamamı verilmiştir.
5. Farsça'daki “vâv-ı ma'dûleler”in geçtiği kelimelerde “ ” işareti kullanılmıştır. H'âb h'âcegân, h'âst-gârân vs.
6. Özel isimlere gelen ekler, ayrıçla ayrılmıştır. Mustafâ'nın, Abdullâh'a, Alî'nin vs.
7. Arapça terkiple oluşturulmuş özel isimler; terkipsiz şekilde, bugün kullanıldığı gibi latinize edilmiştir. 'Abdülmuttalib, 'Abdülka'be vs.
8. Metinde “Âmine” ismi bazı yerlerde “Emine” şeklinde kullanılmıştır. Çeviride “Âmine” şekli tercih edilmiştir.
9. Eserde geçen “acâ'ib, dâ'imâ, fâ'ik” gibi kelimelerin yazımında, “ ” li şekilleri tercih edilmiştir.

10. Eser 18. yüzyıl metni olması dolayısıyla, “turur, toksan, tokuz, togup, togdu, tolup” gibi kelimelerde t<d değişimi göz önüne alınmış ve kelimeler d-‘li şekilde çevrilmiştir.
11. Vezne uymak amacıyla yapılan harf düşmelerinin olduğu kelimelerin yazımında metne bağlı kalınmıştır. Görürsüz, görme misin, hiç bilir misiz, olursuz vs.
12. Metinde geçen “hep, yapıp, idüp” gibi Türkçe kelimelerdeki zarf-fiil eki Arap alfabesinde “b” ile yazılmasına karşın “-p” olarak çevrilmiştir.
13. Metinde kendinden önceki kelimeye birleşik halde yazılmış olan “ile, ise” gibi bağlaçlar, ayrı yazılarak latinize edilmiştir.
14. Metinde geçen -acak zarf-fiil ekinin yazımında herhangi bir değişikliğe gidilmemiş; bu hususta metne bağlı kalınmıştır. Örnek: Göricek, ericek vs.
15. Bazı yerlerde “o”, bazı yerlerde ise “ol” şeklinde geçtiği görülen üçüncü şahıs zamirinin yazımı hususunda metne bağlı kalınmıştır.
16. Eserde imla birliğine dikkat edilmiştir.

4.3. SONUÇ

Seyyid İbrahim Hanîf, 18. asırda yaşamış, verdiği eserlerle edebî ve ilmî birikimini ortaya koymuş âlim bir şairdir. Ancak eserleri üzerinde henüz bilimsel bir çalışma yapılmamıştır. Şairin hayatı hakkında birçok tezkire ve biyografik eserde detaylı bilgi verildiği görülür. Çalışmamıza konu edindiğimiz Siyer-i Nebî ve müellifi Seyyid İbrahim Hanîf ile ilgili vardığımız sonuçlar şöyledir:

III. Selîm döneminde yaşamış olan Seyyid İbrahim Hanîf, Baltacılar zümresindedir ve Dârüssaâde yazıcısıdır. Daha sonra Hâcegân-ı Dîvân-ı Hümâyûn olmuştur. Bazı kaynaklarda, bilinmeyen bir sebeple görevinden azledildiği söylenir. Şair, ailesi ile ilgili detaylı bilgiyi Siyer-i Nebî’inde vermektedir. Müellif, genellikle kaynaklarda aynı dönemde yaşamış “Hanîf” mahlası kullanan iki şair ile karıştırılmıştır. Şairin, Dîvânçe’sinden Üsküdarlı bir Mevlevî olduğu anlaşılmaktadır. Dönemin önemli Mevlevî dedelerinden, Hoca Neş’et’in talebesi olmuş; hatta hocasının Farsça, Tûfân-ı Mârifet adlı eserinin şerhini yapmıştır. Yenikapı Mevlevîhanesinin müdâvimlerindedir. Müellif, 1217 (M.1802) tarihinde vefât etmiştir.

Hanîf’in edebî kişiliği, yaşadığı yüzyılın muhiti ile şekillenir. Dönemin padişahı III. Selîm’in ihsanlarına mazhar olmuştur. Yetiştirdiği edebî ortamın da etkisiyle, Farsça ve Arapça kelimeleri ağırlıklı olarak kullanan şair; süslü ve ağır dile rağmen, eserde bir akıcılık ve ahenk sağlamayı başarmıştır.

Seyyid İbrahim Hanîf’e ait olduğu kesin olarak tespit edilmiş dört eser vardır. Bunlar, *Dîvânçe*, *Menâzilü'l-Haremeyn*, *Şerh-i Tûfân-ı Mârifet*, *Siyer-i Nebî* adlı eserlerdir. Yapılan araştırmalarda görüldüğü kadarıyla, kaynaklarda bunların dışında zikredilen birçok eserin Seyyid İbrahim Hanîf’e değil, çağdaşı diğer Hanîf’lere ait olması daha muhtemeldir. Bu eserlerin en hacimli ve bilinen son dönem Siyer türü eserlerinden olması sebebiyle Siyer-i Nebî, büyük önem arz etmektedir. Eser, iki cildi ile toplam 291 varak ve yaklaşık 7300 beyittir. Eserin birinci cildinin nüshaları,

Kütahya, Süleymaniye ve Topkapı Sarayı Kütüphanelerinde; ikinci cildinin nüshaları ise Kütahya, Süleymaniye, Topkapı Sarayı ve Mısır Kütüphanelerinde mevcuttur. Eser incelenmeden önce bilinen bütün nüshaların tavsifi ve tanıtımı yapılmıştır.

Çalışmamız, Siyer-i Nebî'nin birinci cildi (Siyer-i Mekki) nin Evvel-i Nübüvvet'e kadar olan bölümünü kapsamaktadır. 62 varakta toplam 1693 beyit üzerinde inceleme yapılmış, elde edilen nüshalar karşılaştırılarak tenkidli metin oluşturulmaya çalışılmıştır.

Siyer-i Nebî, mesnevî nazım şekliyle yazılmış manzum bir eserdir. Ancak müellif, okuyucunun heyecanını sağlamak için, bir gazel ve bir kaside olmak üzere farklı iki nazım şekline daha yer vermiştir. Eserde, aruzun Remel bahrinin, *fâ i lâ tün / fâ i lâ tün / fâ i lün* kalıbı kullanılmıştır ve vezin hatası yok denecek kadar azdır.

Müellifin kullandığı dil, Arapça ve Farsça ağırlıklı bir dildir. Bu da şairin ilminin ve kaleminin gücünü gösteren en önemli delillerden biridir. Eserde, tevhîd, münâcât ve na't bölümlerinde Farsça kelimelerden ziyade Arapça kelimelerin ağırlıklı olduğu görülür. Mısraların tamamen Arapça ve Farsça terkiplerle kurulduğu yerlerde dilin ağırlaşması dikkati çeker. Eserde, Arapça ve Farsça kelimelerle kurulan ikili, üçlü ve dördü terkipler, önemli bir yekûn tutmaktadır. Beyitlerde görülen aliterasyon, asonans, kelime tekrarı, mısra başı kafiye, cinas gibi özellikler, eseri coşkulu, akıcı ve ahenkli kılan unsurlardır.

Çalışmamız, eserin nübüvvetten evvelki kısmını kapsamaktadır. Bu bölümde, bir mesnevînin başlangıcında olması gereken; tevhîd, münâcât, na't, mehdiye, dua gibi bütün bölümler mevcuttur. Eserin asıl konusunun anlatıldığı âgâz-ı dâstân bölümü, Hz. Muhammed'in nurunun yaratılışı, daha sonra Hz. Âdem'in yaratılıp bu nurun Hz. Âdem'in alınına konulması; Hz. Âdem'den başlayan peygamberler silsilesi ve nurun Hz. Muhammed'in ceddine geçmesi; Hz. Muhammed'in doğumu, çocukluğu, gençliği, evlenmesi ve son olarak da ilk vahyi alması şeklinde özetlenebilir.

Bu çalışmada; isminde ve eserlerinde belirsizlikler olan Seyyid İbrahim Hanıf, Hanıf mahlaslı diğer şairlerden ayrılmış; eserleri ve hayatı hakkında daha kesin bilgiler elde edilmiştir. 18. yzyılda yaşamış Mevlevi bir şair ayrıntılı olarak tanıtılmış; tasavvuf alanındaki -özellikle Mevlevilikle ilgili- çalışmalara, katkıda bulunulmuştur. Ayrıca, Siyer-i Nebi'nin tamamı çalışıldığında, farklı disiplinlerde siyer alanında yapılacak akademik çalışmalara kaynaklık edecek bir eser daha bilim dünyasına kazandırılacaktır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.1. SİYER-İ MEKKİ

1b

Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

*ZĀLIKE FAḌLU'LLĀHİ YU' TĪHİ MEN YEŞĀ' VA'LLĀHU ZU'L-
FAḌLİ'L-'AZĪM*⁹²

- 1 Allāh Allāh sırr-ı taḳdīr-i İlāh
Açdı kılki-i 'ācize nā-refte-rāh
- 2 Raḥm-ı Raḥmānū'r-Raḥīm oldu bedīd
Mālikū'l-mülk etdi i'tā-yı ümīd
- 3 Hükümün icrā kıldı ol Ḳādir Ḥakīm
Rāfi' -i erkān-ı beyt-i İbrahīm
- 4 Bā' iş oldu raḥmet-i Rabb-ı Velī
Feyz buldu nazm-ı ḥüb-ı meşnevī
- 5 Bāsıṭ-ı erzāk-ı ruzı-ḥ'āregān
Vāsi' -i vüs' at-dih-i kevn ü mekān

⁹² “Bu, Allah’ın lutfu olup onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf ve ihsan sahibidir.” Cuma Sûresi, 62/4

- 6 Evvel ü Āhîr odur Vehhâb Hâk
Zâhir u bâtın Mu'îd-i her varâk
- 7 Sâye-i 'adlinde râhat buldu cân
Kahr-ı kâhhâriyyeti verdi nişân
- 8 Cân-ı a' dâ'ı odur dâ'im muzil
Dârr u nâfi' hemânâ anı bil
- 9 Āh-ı uşşâkı odur el-ğâk Semî'
Emrine fermânına 'âlem mutî'
- 2a
- 10 Hâlden oldur Hâbîr u⁹³ hem 'Alîm
Vâlî vü Fettâh u Cebbâr u 'Azîm
- 11 Hem Muşavvir'dir bu kâr-ı 'âlemi
Hâlık oldur cân-ı cinn u âdemi
- 12 Bârî vü Muhyî Mumî't⁹⁴ oldur ezel
Mübdî'-i vâhid hemîn kârı güzel
- 13 Hâfız-ı erkân-ı in u ân odur
Mâ-ğaşal 'âlemlere Sultân odur
- 14 Bîrr⁹⁵ odur Kudûs odur Settâr odur
Nûr odur Muğnî odur Ğaffâr odur

⁹³ u: - S

⁹⁴ Muhyî Mumî't: Muhyî vü Mumî't S

⁹⁵ Esmâü'l-Hüsna'dan olan "Berr" ismi, bu nüshada harekeli şekilde "Birr" olarak gösterilmiştir. Kelime, diğer nüshalarda harekesizdir.

- 15 Hem Muḳīt u Vācid u Mün^ç im celī⁹⁶
Hem Şekūr u hem Ğafūr u hem ^ç Aliyy
- 16 Cāmi^ç u Muḳsiṭ Ra'ūf u hem Şamed
Muḳtedir Muḳşī-i enfās-ı eḫad
- 17 Hem ^ç Afüvv ü hem Şehīd-i kār-ı dil
Hem Raḳīb u hem Mucīb-i zār-ı dil
- 18 Vāriş-i vāhid Ḥafīz-i mülk-i rūḫ
Ḳudret-i feyzindedir fevz-i fütūḫ
- 19 Hādī-i rāh-ı Metīn-i mü' minīn
Mü' min u Müheymīn-i her-kār-ı dīn
- 20 Yoĝu var etmekte oldur Muḳtedir
Hem Muḳaddim hem Mu' aḫḫir zātı bir
- 21 Derk-i idrākinde ey dil ol Şabūr
Ol ^ç Azīzü'ş-şān eder izḫār-ı nūr
- 22 Māni^ç -i aĝyār-ı şeh-rāh-ı selām
Şādıḳu'l-va^ç d-i cenān-ı ihtirām
- 23 Mā-sivā fānī vü Bāḳī ol Vedūd
Hem Kebīr u hem Celīlü'ş-şān-ı cūd
- 24 Hem Bedī^ç u hem Ḥabīb u hem Kerīm
Hem Laṭīf u hem Cemīl u hem Ḥalīm

⁹⁶ Mün^ç im celī: Mün^ç im u celī S

2b

- 25 Fağra erdikçe dil-i nefsi denî
Artırır ihsânını her dem Ğaniyy
- 26 ‘*Urvetü’l-vuşkâ*⁹⁷-y1 Hağ olsun kavî
Ol faķirân-ı Hudâ’niñ peyrevi
- 27 Müntakımdır düşmana eyler ‘azâb
Vâ-y1 hâle kahr-ı Hağğ’a yok cevâb
- 28 Tevbe kı1 Tevvâbdır yâ hû Hudâ
Dâ’imâ meftûhdur bâb-ı ‘ağâ
- 29 Hayy u Kayyûm’u bilip dâ’im Mecîd
Hem Hamîdü’z-zâtdır Rabb-i Reşîd
- 30 Zü’l-celâl-i ve’l-kerem⁹⁸ oldur ebed
Kibriyâ-şân-ı ‘azîminde sened
- 31 Hey Te‘âla’llâh ne şândur şân-ı zât
Müzhir-i esmâ-y1 ef‘âl u şıfât
- 32 Deftere şığmaz taħıyyât-ı Ehad
Olmaz esmâ-i İlâhî çünki ‘add
- 33 Rağmet-i esmâ’-i ħüsnâdır ġarağ
Luğf u ihsân-ı müsemmâdır ġarağ

⁹⁷ “...Kopması mümkün olmayan sağlam bir kulp...” Bakara Sûresi, 2/256

(İktibas yapıla âyetin tamamı: Dinde zorlama yoktur. Doğru yol, sapıklıktan; hak batıldan ayrılıp belli olmuştur. Artık kim tağutu reddedip Allah’a iman ederse, işte o, kopması mümkün olmayan en sağlam bir kulpa yapışmıştır. Allah her şeyi işitir, bilir.)

⁹⁸ Zü’l-celâl-i ve’l-kerem: Zü’l-celâl-i ve’l-kirâm ST

34 Tā ola envār-ı zāt-ı kibriyā
Müzhir-i esmā-yı mesbūku'l-edā

35 Her bir ism-i Rab edip ibrāz-ı nūr
Vire nazm-ı 'ācize feyz-i zuhūr

36 Zāhir u bāṭın bulunca i' tidāl
Ola feyz-i 'izzete bu neş'e-dāl

37 İntisāb-ı dergeh-i 'avn-i Hudā
Ola bu nazm-ı eşerden rū-nümā

MÜNĀCĀT-I BE-DERGĀH-I QĀDĪYE'L-ḤĀCĀT

3a

38 Yā İlāhī dergehiñ dārü's-selām
Kim duḡul eylerse buldu feyz-i tām

39 'Āşıkān cān baş ile eyler taleb
Şevq-i vaşlıñdır gönüllerde tarab

40 Nūr-ı ihsānıñla oldu kām-yāb
Her gelen bu ḡāne-i 'aşqa ḡarāb

41 Kimi buldu devlet-i dīdār-ı pāk
Kimi oldu vuşlatıñla şādnāk

42 Kimine kıldı tecellī-i kerem
Yek nazarda koydu şeh-rāha qādem

- 43 Vāşıl-ı maqşūd oldu her biri
 Qalmadı bu yolda şıdķ ehli geri
- 44 Erdi pāyān-ı kemāle ‘ārifān
 Qaldı ancaķ yolda bī-kes mücrimān
- 45 Āh-ı derd-i hālet-i ‘işyān ise
 Cāna kār etdi dem-i tuġyān ise
- 46 Eyledi nefis-i denī ġāyet ħarāb
 Qalmadı dilde reh-i maṭlūba tāb
- 47 Tāb u ṭaķat mi ķodu kār-ı felek
 Cevr-i nefse oldu dūnyā müşterek
- 48 Bī-ħuzūr etdi dili fikr-i sivā
 ‘Ömre sürdü nefis-i kāfir mā-cerā
- 49 Gördüm olmaz maṭlab-ı nefis-i le’im
 Eyledim meyl-i şırāt-ı müstaķim
- 50 Nām-ı pākiñ eyledim zıkr-i lisān
 Nūr-ı tevfiķiñ vire yārā-yı cān
- 51 Eyledim ümmīd-i luṭf u maġfıret
 Açıla dergāh-ı feyz-i aḫıret
- 52 Mā-hüve’l-maṭlūb olan nūr-ı vişāl
 Ola pertev-efken-i fark-ı su’āl

3b

- 53 Rāh-ı rast-ı ħurremi idrāk edem
Bu libās-ı müste‘ārı çāk edem
- 54 Perde-i ğaflet gide dilden emān
Gün göre ‘ālemde çeşm-i cism ü cān
- 55 Bir ħayāt-ı tāze bulmağdır dilek
Yoğsa bu yerden hemān gitmek gerek
- 56 Her gelen bir kār etdi iħtiyār
Etmedi ammā biri āħir qarār
- 57 Fānīye mā’il yeter oldu göñül
Eyle irşād-ı reh-i ħayr-ı sübül
- 58 Qalbi taqlīb et İlāhī ħayra sen
Verme dest-i ‘ācizānı ğayra sen
- 59 Nefħa-i feyziñle oldu kā’ināt
Rūħ-yāb-ı neş’e-i fevz-i ħayāt
- 60 Nefħa-i qudsī-dem-i feyz-i qadīm
Ede iħyā-yı dil-i ‘abd-i eşim
- 61 Gülşen-i tevħīd ola her dem bahār
Şeb-nem-i tevfiq olunca dūr-nişār
- 62 Açıla gül gonce-i dāğ-ı murād
Bāğ-ı ümmīd-i fu’ād ola güşād

63 Şerha-i sīnem olunca geşt-zār
Şāhid-i maḳşūd ede şāyed güzār

64 Cūybār-ı eşk-i şevḳ u cidd u ḫāl
Ede sīr-āb-ı çemenzār-ı ḫayāl

65 Ḳālden ḫāle ola taḳlīb-i kār
Etmeye āzürde dest-i rūzgār

EZ-MEŞNEVĪ-İ ŞERĪF

66 Ey Ḥudā ey faẓl-ı tu ḫācet-revā
4a Bā tu yād-ı hiç kes nebved-revā

67 Etdim ümmīd-i keremle ‘ arz-ı ḫāl
Nūr-ı iḥsān-ı hidāyetdir me’āl

68 Her ne kim iḥsān edersen⁹⁹ yā Laṭīf
Aña rāzıdır dil-i bī-kes Ḥanīf

NA‘ T-I ŞERĪF-İ SEYYĪD-İ KĀ‘İNĀT ‘ALEYHİ EFḌALU’T- TAḤĪYYĀT¹⁰⁰

69 Seyyid-i kevneyn Ḥabīb-i kibriyā
Şadr-ı a‘ lā-yı şudūr-ı aşfiyā

70 Nūr-ı pāk-ı cebhe-i Âdem-şafī
Cevher-i aşliyye-i *kenz-i ḫafī*¹⁰¹

⁹⁹ edersen: ederseñ ST

¹⁰⁰ Na‘ t-ı şerīf-i seyyid-i kâ’inât ‘aleyhi efḍalu’t-taḥiyyât: Na‘ t-ı Şerīf ST

¹⁰¹ “Gizli hazine.”

- 71 Mazhar-ı nūr-ı tecellā-yı ezel
Vech-i hūbı hūsn-i Yūsuf' dan güzel
- 72 Emlaḥu'l-^ç ayn-i cemāl-i bā-kemāl
Elṭafu'l-ḥadd-i merāyā-yı celāl
- 73 Evvel-i ḥalk-ı Ḥudā-yı Müste^ç ān
Bā^ç iş-i icād-ı heft-āsmān
- 74 Nūr-ı aḳdem ḥatm-i ḳur'ān-ı rüsül
Mübtedā vü müntehā-yı her sübül
- 75 Zātını idrāke yoḳ ḳulda mecāl
Vāşıf-ı u nā^ç it anı Allāh Te^ç āl
- 76 Cān-ı ^ç ālem ^ç ālem-i cān-ı vişāl
Cānlar olsun yolunda pāy-māl
- 77 Ḥazret-i Ḳur'ān cemāl-i şānıdır
Kum fe enzir¹⁰² hem celāl-^ç ünvanıdır
- 78 Cāmi^ç -i sırr-ı cemāl-i bā-kemāl
Şāmil-i nūr-ı celāl-i zü'l-celāl
- 4b
- 79 Şehryār-ı kişver-i her dü-cihān
İns ü cinne emr ü fermānı revān

¹⁰² “Kalk ve insanları uyar.” Müddessir Sûresi, 74/2

- 80 Tāc-ı *le-‘amrük*¹⁰³ ser-i i‘ zāza hāş
 Hıl‘ at-i *lev-lāke*¹⁰⁴ zīb-i ihtişāş
- 81 Süllem-i mi‘ rācıdır bālā-revān
 Bezm-i kurb-ı Hāķ’da olur mihmān
- 82 Hāyy-ı dā’imden alıp sırr-ı zuhūr
 Hāyy-ı cism ü rūhdur hālā o nūr
- 83 Kān-ı ihsān-ı şefā‘ atdir deri
 Ravzasıdır ‘adn-i cennet cevheri
- 84 Cevher-i hāk-i laṭifinden eger
 Erse bir çeşm-i za‘ife nūr u fer
- 85 Tāb-ı hurşīdi eder maḥcūb nūr
 Tā bu rütbe keşf-i Hāķ eyler zuhūr
- 86 Enfüs ü āfāk olmaz hiç hicāb
 Vuşlat-ı Hāķķ’a bulur rāh-ı şavāb
- 87 Vechidir zīra nişān-ı vech-i Rab
 Hūbbudur hūbb-ı İlähīye sebep
- 88 Hāşılı ser-māye-i dār-ı selām
 Māye-i ‘aşķ-ı Muḥammed’dir tamām
- 89 Edelim ol ‘aşķ ile dā’im şalāt

¹⁰³ “(Ey Resûlüm) Hayatın hakkı için...” Hicr Sûresi 15/72

(İktibas yapılan ayetin tamamı: (Ey Resûlüm) Hayatın hakkı için onlar, kendilerini öylesine kaybetmişlerdi ki sarhoşlukları içinde sürünüp gitmekte idiler.)

¹⁰⁴ “Sen olmasaydın, felekleri yaratmazdım.”

Görüne tā kim o nūr-ı kâināt

90 Olsun ālāf-ı taḥiyyāt-ı cenān
Ḥayy olan bezm-i Resūl'e armağan

91 Sellimū şallū 'alā nūri'l-ebed
Vechidir mir'āt-ı envār-ı Eḫad

MİDḤAT-İ ÇĀR-YĀR-I BĀ-ŞAFĀ VE AŞḤĀB U EVLĀD-I KİRĀM
RESŪL-İ KİBRİYĀ 'ALEYHİMŪ'S-SELĀM

5a

92 Çār-yār-ı bā-şafāniñ her biri
Oldular dīn-i mübīniñ serveri

93 Cümleden aḳdem Ebū Bekr-i Şadīḳ
Şeyḫ-i 'ālem mürşid-i fevz-i ṭarīḳ

94 Etdi imān-ı Reşūl-i kibriyā
Oldu ser-tāc-ı gürūh-ı evliyā

95 *İz hümā fi'l-gār*¹⁰⁵ şanında tamām
Oldu fart-ı 'izzet-i Rabbū'l-enām

96 Siyyemā Fārūḳ-ı 'ādil kim Resūl
Cennete etdikde devletle duḫūl

¹⁰⁵ "...iki kişiden biri olarak mağarada iken..." Tevbe Sûresi, 9/40

(İktibas yapılan âyetin tamamı: Eğer siz Peygambere yardımcı olmazsanız, Allah vaktiyle ona yardım ettiği gibi yine yardım eder. Hani kâfirler onu Mekke'den çıkardıklarında iki kişiden biri olarak mağarada iken arkadaşına: 'Hiç tasalanma, zîrâ Allah bizimle beraberdir.' diyordu. Derken Allah onun üzerine sekinesini, huzur ve güven duygusunu indirdi ve onu görmediğiniz ordularla destekledi. Kâfirlerin davasını alçalttı. Allah'ın dini ise zaten yücedir. Çünkü Allah Azîz'dir, Hakîm'dir.)

- 97 Cennet-i ‘Adn’iñ sirâcıdır ‘Ömer
Böyle vârid oldu haqqında eşer
- 98 Ne sa‘âdetdir bu kıadr-i i‘tibâr
Ne şeref ne feyz-i luţf-i Kirdgâr
- 99 Hâzret-i ‘Osmân-ı zî’n-nüreyn hem
Oldu hilm u luţf ile el-haqq ‘alem
- 100 Hâzret-i Kur’ân’a etdi hizmeti
Buldu râh-ı Haqq’da kıurb u şavleti
- 101 Mürşid-i ‘âlem olup yevm-i hisâb
Eyler ümmîd-i şefâ‘at şeyh u şâbb
- 102 İzn-i Haqq emr-i celilü’ş-şân ile
Hâzret-i Kur’ânı hoş elhân ile
- 103 Ederek tekbîr-i hatme ibtidâr
Muşhaf-ı devr-i diger bulup kıarâr
- 104 Edecekdir cennet-i vaşla duhûl
Sâyesinde nice cân bulur vuşûl
- 105 Hâzret-i bâb-ı ‘ilim ya‘nî ‘Alî
Nûr-ı feyz oldu yüzünden müncelî
- 106 Hâydar-ı kerrâr-ı rezm-i kâr u zâr
Şîr-i Haqq Düldül-süvâr-ı iftihâr

5b

- 107 Sākî-i kevşer hayât-ı  alemîn
İbn-i  amm-i pāk-ı faħru'l-mürselîn
- 108 Bâ-ħuşuş nür-ı şafâ-yı cism-i cān¹⁰⁶
Dürretü't-tâc-ı gürüh-ı  arifân
- 109 Necl-i ħüb-ı Murtażâ aşl-ı betül
Nür-ı çeşm-i Fâţımâ bint-i Resül
- 110 Ĥazret-i şebbîr ü şebber-nâm şân
Meyve-i bâğ-ı Resül-i Müste an
- 111 Cümle aşĥâb-ı kirâm-ı pāk-dîn
Âl u evlâd-ı ĥabîb-ı  alemîn
- 112 Her biri necm-i hidâyetdir tamâm
Eyler irşâd-ı reh-i dârü's-selâm
- 113 Şığmaz erĥâm-ı beyâna fażl-ı Ĥağ
Cümlesi şâh-ı reh-i Rabbü'l-felağ
- 114 Her birine ola bizden sad-selâm
Sellimü şallü  alâ ĥayrü'l-enâm

¹⁰⁶ cism-i cān: çeşm-i cān ST

MENKABET-İ E'İMME-İ MÜCTEHİDİN RİDVĀNU'LLĀHİ 'ALEYHİM
ECMA'İN

- 115 Mā-hāşal her bir imām-ı bā-şafā
Etdiler ihyā-yı dīn-i Kibriyā
- 116 Siyyemā Nu' mān bin Şābit tamām
Oldur ehl-i sünnete el-ḥaḳ imām
- 117 Oldu maḥmūl-i Resūl-i 'ālemīn
Böyle gördü ḳadrini erbāb-ı dīn
- 118 Ya'nī maḥbūb-ı Ḥudā oldu özü
Ḳavl u fi' linde hemān ḥaḳdır sözü
- 119 İctihādında şavāb etdi zuhūr
Ġayrılar da olmadı ammā ki dūr
- 6a
- 120 Biri İdrīs u biri Mālik-laḳāb¹⁰⁷
Biri Ḥanbel-nām u şān-ı munteḳab
- 121 İḥtilāfāt-ı 'ameldir bu sebaḳ
Rāh-ı vāḥiddir uşūl-i dīn-i Ḥaḳ
- 122 Çār-imāmıñ mezhebidir şāh-rāh
Etme birinde efendi iştibāh
- 123 Līk eyle mezheb-i vāḥidde kār
Ya'nī aḳvāl-i imāmı iḥtiyār

¹⁰⁷ Biri İdrīs u biri Mālik-laḳāb: Birisi İdris biri Mālik-laḳāb ST

- 124 Küll-i mezheb yezheb olmaz merd-i dîn
Bize kâfî mezheb-i Nu‘mân hemîn
- 125 Oldu Bū Yūsuf hükümetde imām
Ya‘nî kâdı-ı ümem seyf-i hıṣām
- 126 Eyledi ammā Muḥammed bezl-i cān
Etdi ihyā-yı tarîk-i ‘ālimān
- 127 Cümlesi oldu ‘azîz-i ‘ālemîn
Raḥmetu’llāhi ‘aleyhim ecma‘în

MEDİHA-İ HAẒRET-İ PİR QUDDİSE ŞIRRAHU’L-MÜNİR

- 128 Pîşvā-yı ‘ārifān sultān-ı Rūm
Vāriş-i rāz-ı mezāyā-yı ‘ulūm
- 129 Hüsrev-i yektā-süvār-ı Ma‘nevî
Şāhib-i feyz-i kitāb-ı Meşnevî
- 130 Vāşıl-ı ser-menzil-i rāh-ı kemāl
Nūr-ı ma‘şūkiyyet-i ḥubb-ı cemāl
- 6b
- 131 Sırr-ı Hāḫ ya‘nî Celāleddîn-i Rūm
Andan oldu ‘ācize keşf-i ‘ulūm
- 132 Şükr-i ni‘metdir bu keşf-i rāz-ı cān
Yoḫsa söylenmez efendi ḫāl u şān

- 133 Pîr-i pîrân ârifân-ı râh-ı Hâk
Etdiler irşâd-ı râh-ı müsteḥâk
- 134 Feyz-i üstâd ile buldu cân-ı cân
Başka rûḥ u başka sır başka revân
- 135 Ola dergâh-ı *ulu'l-elbâb*¹⁰⁸ a hep
Ser-fürû-yı bende-i dergâh-ı Rab

MEDİḤA-İ ḤAZRET-İ ŞÂH-I CİHÂN EDÂMA'LLÂHU TE' ÂLÂ
‘ ÖMREHU

- 136 Ḥazret-i sulṭân-ı şevket dâstân
Şâh-ı şâhân ḥüsrev-i mülk-i cihân
- 137 Ḥâmi-i şer' -i şerîf-i Aḥmedî
Ḥâris-i mülk-i laṭîf-i sermedî
- 138 Kible-i ḥacât-ı erbâb-ı recâ
Ka'be-i maḥşûd-ı her bây u gedâ
- 139 Ḥâdim-i ser-ravza-i faḥr-ı cihân
Sâye-i Hâk mâye-i emn ü emân
- 140 Nesl-i Hâşim'den erişmiş feyz-i Rab
‘ Irk-ı ṭâhir seyyid-i Rûm u ‘ Arab

¹⁰⁸ “... akıl sahibi kimseler...” Ra’d Sûresi, 13/19

(İktibas yapılan âyetin tamamı: Şimdi Rabbinden sana indirilen vahyin hak ve gerçek olduğunu bilenle kör hiçbir olur mu? Ancak akıl sahibi kimseler düşünüp ibret alırlar.)

7a

- 141 Āl-i ‘Osmān’uñ güzīde hilkati
‘Āleme Hakk’ın ‘atā-yı rahmeti
- 142 Ya‘nī kim Sulṭān Selīm Hān-ı zamān
İbn-i Sulṭān Muṣṭafā Hān-ı cihān

VELEHÜ’L-BEYĀN¹⁰⁹

- 143 Vaḳtine etdi teşādūf bu eṣer
Oldu ṣebt-i defter-i ṣādık-ḫaber
- 144 Sāye-i luṭfunda rāḫat buldu cān
Ṣarf-ı vaḳt etdi bu ḫayra bir zamān
- 145 Vācib oldu ni‘met-i Hakk’ı ṣenā
Ya‘nī ṣāh-ı ‘āleme ḫayr-ı du‘ā
- 146 Hakk Te‘ālā devletin efzūn ede
Emrini tevfiḳine maḳrūn ede
- 147 Dā’imā manṣūr ola a‘dāsına
Ola maḫzar ḫıll-ı Hakk fehvāsına
- 148 Her umūrunda ṣefi‘ olup Resūl
Zāhir u Bāṭın ede zātın ḫabūl
- 149 Hızmet-i faḫr-i cihānla ser-te-ser
Bula dīn u devleti dā’im zafer

¹⁰⁹ velehü’l-beyān: - ST

150 Feyz-i pîrân ede ‘avn-i âşikâr
Sırr-ı ehlu’llâh ola nuṭkunda var

151 Âl u evlâdın edip Allâh ziyâd
Sâye-i luṭfunda gün görsün ‘ibâd

7b

152 Gün-be-gün efzûn olup iḳbâl-i dîn
Tâ-be-maḥşer ola âfetden emîn

ŞÜKRİYYE-İ TERTİB-İ EBEVEYN VE ĞAYRİHİ

153 Çünkü aṣl oldu medâr-ı feyz-i tâm
Vâlideyne muḳtezâdır ihtirâm

154 Vâlidim pîr-i beḳâ Kâzım-laḳâb
Nâmdâş-ı mefḥar-ı Rûm u ‘Arab

155 Vâlidem Rûḳiyye-i şâfi-cenâb
Dürre-i baḥr-ı siyâdet-intisâb

156 Olalar şâyân-ı nûr-ı ma‘rifet
Bulalar ḥayr-ı keşîr-i aḥiret

157 Terbiyetde etdiler iḥsân hep
Ḥâl u ‘ammum varı hep dostân-ı Rab

158 Siyyemâ ‘Oşmân Efendî nâm zât
Ḥâl-i ‘âlî-ḳadr u bikriyyet-simât

159 Etdi enzār-ı mürüvvet i' tibār
Buldu cānım başka zevk-i iftiḥār

160 Ola zātı mazḥar-ı luṭf-ı Eḥād
Zāhir u bāṭın ede Allāh meded

161 Cümle ecdād-ı kirām-ı mā-sebaḳ
Olalar ğark-āb-ı baḥr-ı luṭf-ı Ḥaḳ

162 Ḥazret-i nūr-ı ḥudāvend-i Mu' in
Ede iḥsān-ı şefā' at yevm-i dīn

8a

163 Olalar rāzı-i 'abd-i pür-ḳuşūr
Afv-ı cürm ede Ḥudāvend-i Ğafūr

SEBEB-İ TE' LİF-İ HİDĀYET-REDİF-İ İN-NAZM-I SİYER-İ ŞERİF-İ
ḤAZRET-İ ḤABİB-İ LAṬİF 'ALEYHİ'Ş-ŞALĀTU VE'S-SELĀM

Bismi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥīm

164 Bāreka'llāh hey mübārek dem bu dem
Feyz-i Ḥaḳḳ'a yār olup desin ḳalem

165 Allāh Allāh yād edip feryād edip
Derd-i 'aşḳı māye-i dil-şād edip

166 Nūr-ı pāk-ı nūr-ı Ḥaḳ'dan feyz-yāb
Ola cān u dil reh-i 'aşḳa türāb

- 167 Āl u aşhāb-ı Resūl-i müctebā
Cümle pākān-ı Hudā-yı kibriyā
- 168 Şād olup ʿ aşk-ı şalāvat-ḥāmeden
Rāzı olsun bu şerāfet-nāmeden
- 169 Yā İlāhī nūr-ı enzār-ı Ḥabīb
Ola pertev-efken-i çeşm-i ğarīb
- 170 Sırr-ı pākān u şafā-yı ʿ ārifān
Her niyāz-ı ʿ āciz u bīçāregān
- 171 Dergeh-i luṭfunda ḥürmet buldular
Mazhar-ı iḥsān-ı ḥazret oldular
- 172 Ben de bī-kes ʿ āciz u dermānda em
Bāb-ı feyz-i raḥmet u iḥsānda em
- 173 Mevlevī dergahınıñ efgendesı
Şāh-ı maʿ nā kullarınıñ bendesı
- 8b
- 174 Meşnevī'niñ feyz-yāb-ı raḥmeti
ʿ Āşık-ı germiyyet-i Ḥaḳ soḥbeti
- 175 Neş'et-i muʿ ciz-demiñ iḥyāsıyım
Bir gedā-yı dergeh-i vālāsıyım
- 176 Bir gün etdi bendeye luṭf-ı nigāh
Çekdi dilden ber-cihān bī-zār-ı āh

- 177 Dedi geçdi hayf bunca rûzgâr
Olmadı sırr-ı dile bir kimse yâr
- 178 Bir ‘aceb feyz-i Hudāvârdur nihân
Etmedim ammâ anı hâlâ ‘ayân
- 179 Çok zamândır kim gelirdi hâtıra
Olsa ebvâb-ı ‘inâyet Fâtıra
- 180 H̱âst-kârân-ı ‘atâdan bir kişi
Derk edip sırr-ı zamîr dil-keşi
- 181 Bir siyer manzûmesi tensîk edip
Âl u aşhâbı daği terfîk edip
- 182 Şûret-i şâh-ı dü-kevn-i cism ü cân
Sîret-i rahmâni-i rahmet nişân
- 183 Bir bir olsa anda tezkîr ü beyân
Her cihâd u her gâzâ-yı serverân
- 184 Dâsitân-ı mevlid-i nûr-ı İlâh
Olsa ser-nâme sezâ bî-iştibâh
- 185 Âh eger vaqtim olaydı bir zamân
Şarf ederdim naqd-i ‘ömrü râygân
- 186 Bir eşer ibkâsın eylerdim murâd
Ġayrı söyle etmez idim i‘tiyâd
- 187 Lîk ders u devr-i erbâb-ı niyâz
Etmedi bu dergeh-i ümmîd-bâz

9a

- 188 Saña kaldı bu murādın hāşılı
Himmetim kıldı seni Hāq vāşılı
- 189 Bir siyer tanzīmine eyle heves
Mā-sivādan rişte-i ümmīdi kes
- 190 Ba‘de-zīn şarf et yürü sen varıñı
Cümle naqd-i ‘ömrüñü eş‘arıñı
- 191 Nūr-ı ‘aşk u himmet-i pīrān ile
Bā-ħuşuş ol rahmet-i Raħmān ile
- 192 Ğayr-zād-ı soħbet-i maħbūb ile
Baħş-ı feyz-i ğayret-i ma‘lūb ile
- 193 Cūd-ı ‘irfān-ı Celāleddīn-i Rūm
Baħş edip ‘ilm-i ledünnīden ‘ulūm
- 194 Cānıñı muħkem zebānıñ ter kıla
Feyz-i esrār-ı Ğudā’ya yer kıla
- 195 Çeşmiñi ğurşīd-i evc-i ‘aşk ede
Sīneden tā kim zālām-ı ğam gide
- 196 Destiñi miftāħ-ı genc-i rāz edip
Ğāmeñi bir nāy-ı ğoş-āğāz¹¹⁰ edip

¹¹⁰ ğoş-āğāz: ğoş-āvāz ST

- 197 Meşnevî vezninde āgāz et sūhan
Gerçi çok evzān-ı eş‘ār-ı kühen
- 198 Līk bu remz-i ġarīb-i yārdır
Bunda nice sırr-ı hikmet vardır
- 199 Nice āşār-ı selef sırr-ı hālef
Bu rumūz-ı vezn ile buldu şeref¹¹¹
- 200 Dedi bu eşnāda merd-i ma‘nevī
Ġālib-i rāh-ı necāt-ı mevlevī
- 201 Vezn-i hūb-ı Meşnevī’yi kıl kabūl
Ṭavr-ı Hākk-ı pīrdır isr-i vuşul
- 202 Buldu bu işr-i mübārekde şafā
Āşināyān-ı zebān-ı āşinā
- 9b
- 203 Birisi ez-cümle nazm-ı müştehār
Dāsītān-ı Mevlid-i raḫmet-şi‘ār
- 204 Siyyemā manzūme-i mi‘rāc ise
Uydu bu vezn-i laṭif ü aḫdese
- 205 Mevlevīler melce’i ‘Oşmān Dede
Meşnevī vezninde uydu mürşide

¹¹¹ Nice āşār-ı selef sırr-ı hālef
Bu rumūz-ı vezn ile buldu şeref: - ST

- 206 Sen de git rāh-ı ‘azīze ve’s-selām
Meşnevī’yi et emām-ı her-merām
- 207 Bu kelām-ı hazret-i yārān-ı cān
Dilde etdi bir zamān te’şīr hemān
- 208 Feyz-i Hāḡ’dan himmet-i pīrān ile
Nuṡḡ-ı üstād-ı sūḡan iḡsān ile
- 209 Eyledim cān u gönülden niyeti
Çün eşer ibḡāsı Hāḡḡ’ın ni’meti
- 210 Rūḡ-ı pūr-nūr-ı Resūl’e biñ şalāt
Ederek buldum Ḥanīfā ben necāt
- 211 Ba’de-zīn dāhī bu güftār-ı cedīd
Ola envār-ı şalātdan müstefīd
- 212 Āline aşḡābına her dem selām
Ola cān u dilden ihdā-yı merām
- 213 Bin iki yüz dōrt sālinde hemān
Şehr-i Şa’bān içre feyz oldu revān
- 214 Sinn-i ‘ömrüm erba’ın idi bu dem
Bu kemāli etdi ma’būdum kerem

VAŞF-I ZUHÜR-I NÜR-I *MEN KÂLE ENE NEBİYYEN ÂDEM*
BEYNE'L-MÂ'İ VE'T-TİN^{112c} ALEYHİ'Ş-ŞELÂTÜ MÂ-DÂMETİ'S-
SEMÂVÂTİ VE'L-ARADİN

10a

- 215 Ey eden esrâr-ı rahmetten su 'âl
Böyle vâkı' oldu feyz-i Zü'l-celâl
- 216 *Kenz-i mahfî*¹¹³ ydi Cenâb-ı Hâk hemîn
'İlmine ma' lüm idi ' arş u zemîn
- 217 İstedi kim bildire esrârını
Bağş ede ' âlemlere envârını
- 218 Etdi âşâr-ı şifât-ı Kibriyâ
İktizâ-yı hilkat-i hayrû'l-verâ
- 219 Fâ' il-i muṭlaḳ kılıp kârın beyân
Nür-ı pāk-i Aḫmedî etdi ' ayân
- 220 Nice dem nür-ı Hüdâ'ya yâr olup
Âşinâ-yı vuşlat-ı dil-dâr olup
- 221 Nice biñ yıl Hâk nazâr kıldı aña
Terledi ol nür-ı pāk-i Muştafâ
- 222 Reşḫa-i nürundan oldu kâ 'inat
Feyz-yâb-ı neş 'e-i sırr-ı hayât

¹¹² “Âdem, su ile çamur arasında iken ben Nebî idim.”

¹¹³ “Gizli hazine.”

- 223 Ādem u Ḥavvā daḡi ma^ç dūm iken
Belki cümle kā^çinat mevhūm iken
- 224 Nūr-ı pāk-i Muştafā etdi zuhūr¹¹⁴
İ^ç tiķād-ı pāk-i ehl-i dil budur
- 225 Ba^ç de-zīn feyż-i İlähī lâ-yu^ç ad
Eyledi nūr-ı Muḡammed'den meded
- 226 Ḳālīb-ı Ādem bulunca feyż-i cūd
Ḥāk u bād u āb u āteşden vücūd
- 227 Nūr-ı pak-i Muştafā kıldı vürūd
Ādem'e etdi melā^çik hep sücūd
- 228 Cān-ı İblīs oldu merdūd-ı İläh
Nār-ı hicrān içre etdi āh u vāh
- 229 Ḥilķat-i aşliyyesi nīrān idi
Ol sebebden ḡaşılı ḡarmān idi
- 10b
- 230 Yā İlähī nūr-ı pāk-i Muştafā
Ḥürmetine kıl bize luṡfuñ revā
- 231 Feyż-i tevfiķi refiķ-i kār kıl
Cān-ı zārı mażhar-ı envār kıl
- 232 Bu mühimm-i ḡayrı āsān et kerem
Feyż-i pīrān ile yā Rab dem-be-dem

¹¹⁴ etdi zuhūr: kıldı zuhūr T

- 233 Mevlid-i pāk-ı Resūl-i müctebā
 Hürmetine kıl baña feyz-i becā¹¹⁵
- 234 Şarf edip varı İlähî bir zamān
 Bu siyer nazmında bulam sırr-ı cān
- 235 Sırr-ı cānı pīşkeş-i yārān idem
 Hamd u şükr-i ni‘ met-i Raḥmān idem
- 236 Bir vesîle ola bu nazm-ı siyer
 Şāyed ol şāh-ı şefā‘ at ḥazḫ eder
- 237 Mazḫar-ı feyz-i etemm edip dili
 Hall ede remz-i nihān-ı müşkili
- 238 Āsitānında Ḥanīf-i bî-ķarār
 Mazḫar-ı iḥsān ola rüz-ı şümār

BEYĀN-I HİLĶAT-İ ḤAZRET-İ ĀDEM ‘ALEYHİ’S-SALĀTÜ VE’S-
 SELĀM

- 239 Āyet-i Qur‘ ān ile sābit budur
 Hilķat-i Ādem’ dedir envā‘ -i sır
- 240 Ḥaķ ḫalīfe kıldı çünkim Ādem’i
 Bende etdi cümle ḫalk-ı ‘ālemi
- 241 Çünki bād u āb u ḫāk u nāra Ḥaķ
 Şüret-i müstaḫseni gördü eḫaķ

¹¹⁵ feyz-i becā: feyz-i ‘aṭā T

- 242 Rūḥa emr etdi Ḥudā-yı Zü'l-celāl
Ede seyr-i ḳālīb-ı dil-keş vişāl
- 11a
- 243 Cān-ı şīrīn eyledi seyr u sefer¹¹⁶
Āsmān raḳş etdi demler urdu yer
- 244 Şūr-ı İsrāfil edip āḡāz-ı ʿaşḳ
Zühre aldı deste çeng ü sāz-ı ʿaşḳ
- 245 Müşterī oldu bu devre mihr ü māh
Hep semāʿ a girdiler göründü rāh
- 246 Çarḫ-ı devvār eyledi devrin tamām
Ādem'e geldi bu şevk ile ḫīrām
- 247 Nefḫ olundu rūḫ cism-i Ādem'e
Ḳopdu dilde bir ʿacāʿib demdeme
- 248 Devr-i Ādem oldu yā hū āşikār
Mevlevī bu devri etdi iḫtiyār
- 249 Neşʿe-i ūlāda feyz-i Ḥaḳḳ'ı bil
Dīdeden dilden ḡubār-ı ḡayrı sil
- 250 Āşinā ol şoḫbet-i pīrān ile
Gir semāʿ-ı şevḳe bu ʿirfān ile
- 251 Ḳuṭb-ı ʿālemdir efendi Mevlevī
Merkez-i aşl-ı binā-yı dīn evi

¹¹⁶ seyr u sefer: seyr-i sefer T

- 252 ‘İlm-i Ādem’den beyān-ı Ma‘nevī
Meşnevī’dir Meşnevī’dir Meşnevī
- 253 Hāḡ Te‘ālā Ādem’e kıldı ‘atā
Cennet içre verdi cāy-ı irtikā
- 254 Minber-i ‘ilm-i ledün üzre qarār
Etdi Ādem fenn-i ‘aşkı āşikār
- 255 Nūr-ı ‘aşḡ-ı Muştafā’dan urdu dem
Nūra ḡarḡ oldu o dem bāḡ-ı İrem
- 256 İhtirām etdi Resūl’üñ nūruna
Aldı dest-i raḡmet-i maḡfūruna
- 257 Öpdü nūr-ı Aḡmed’i kıldı du‘ā
Cebhesine soñra naḡl etdi Hūdā

11b

- 258 Çün melā’ik gördüler nūrı bülend
Etdiler her dem şalāt-ı lā-yu‘ad
- 259 Eş-şalātü ve’s-selām ey nūr-ı Hāḡ
Āşinā-yı şoḡbet-i Rabbü’l-felaḡ

MÜBEŞŞERE

- 260 ‘Ārif-i ‘ilm-i ledün bir merd-i dīn
Etdi bu sırr-ı nihānı çün yaḡīn

- 261 Hāzret-i Ādem baħis kim Kirdgār
Etdi beş yüz yıl cinān içre qarār
- 262 Nışf-i yevm-i cennet-i iħsān idi
Müddet-i merķūma kim fermān idi
- 263 Oldu te'vīl-i me'ānī-i şecer
Hātır-ı Ādem'de āħir cilveger
- 264 Meyl edip Hāvva-yı şab' -bir-kezīn
Ekl-i buğday etdi ĥayretle hemīn
- 265 Nā-gehān emr-i İlāh oldu revān
Bařka gūne sırr-ı Hāķ oldu 'ayān
- 266 Kıldı Ādem dār-ı dünyaya sefer
Etdi cennetden buña öyle güzer
- 267 Geldi bāb-ı raħmete etdi vedā'
Kıldılar cümle melā'ik istimā'
- 268 Besmeleyle pāyını etdi dırāz
Dedi ey Rabb-ı 'ařā-baħř-ı niyāz
- 269 Dünya vü 'uķbā seniñ mülküñ hemān
Kanda olsam sañadır řıdķ-ı cenān
- 270 Feyz-i 'ařķıñla olup ābād-ı dil
Emriñe fermāñıña münķād-ı dil

12a

- 271 Eyledi ümmîd-i ‘afv u merhamet
Luṭf u iḥsānuñla eyle mağfîret
- 272 Bu niyâz-ı Ādem’i gūş etdi çün
Ḳudsiyân-ı ‘arş olan pākân bütün
- 273 Etdiler Cibrîl’e ‘arz-ı ilticâ
Dediler ey peyk u Ḥayy-ı kibriyâ
- 274 İsm-i Ḥaḳ’la eyledi Ādem ḥırâm
Mağfîret eyler bunu Rabbü’l-enâm
- 275 Var niyâz et Sidre’de şâyed Ḥudâ
Ādem u Ḥavvâ’ya luṭf eyler sezâ
- 276 Rûḥ-ı ḳudsî eyledi pervâz-ı ‘arş
Dedi ey dānende-i esrâr-ı ferş
- 277 Cümle pākân-ı zemîn ü āsmân
Saña eylerler niyâz ü el-emân
- 278 Bâb-ı cennetde durur Ādem ḥazîn
Anı eyler ḥimmet-i ‘afva ḳarîn
- 279 Ādem etdi nāmıñı yâ Rabbi yâd
Cennet-i luṭfuñla eyle sen de şâd
- 280 Dâr-ı dünyâya ḳoma maḥzûn gide
Kendiñi ‘aşḳıñla şâyed ḳahr ede

- 281 İktizā-yı hikmetiñ bilmem nedir
Oldu ‘aqlım ebr-i gamda müstetir
- 282 Dedi ol demde Hudā-yı Müste‘ān
Ey emīn-i vahy ve’y kudsi-zebān
- 283 Ādem u Havvā’ya rahmet var ezel
Nūr-ı pāk-ı Aḥmed’e vechi maḥal
- 284 Nūr-ı Aḥmed’dir anı gūyān iden
İktizā-yı ‘aşkıdır giryān iden
- 285 Vardır āṣār-ı edeb kārında hep
Hıfz eder dā’im anı tevfiḳ-i Rab
- 12b
- 286 Līk ūimdi eyleşem da‘vet girü
Yalınız Ādem koḳar cennetde bū
- 287 İktizā-yı hikmetim etdi güzer
Āline evlādına versin ḥaber
- 288 Cümlesi maḡfūr olurlar ba‘de-zīn
Sebḳat eyler ḥimmetim tā yevm-i dīn
- 289 Dār-ı dünyāda varıp etsin ḳarār
Olacaḳdır ḥimmetim çün āṣikār
- 290 Böyle tebşīr eyle var sen Ādem’e
Sākinān-ı ‘arṣa düşsün demdeme

- 291 Eylesinler Ādem'e ta' z̄im-i tām
İsmim ile eyledi z̄irā ḥırām
- 292 Besmele ser-tāc u Ādem şahdır
Nūr-ı Aḥmed cebhesinde māhdır
- 293 Geldi Rūḥu'l-ḳuds verdi şad-selām
Bāb-ı cennetde edip Ādem ḳıyām
- 294 Bu tecellī vü teselliden hemān
Hep melā'ik oldu ḥurrem şādmān
- 295 Müjde ey mücrim Ḥanīf-i nā-tuvān
Sırr-ı Ādem'dir niyāz u el-emān
- 296 Nām-ı Ḥaḳ'la eyle feryād u figān¹¹⁷
Cürmüñe yoḳ gerçi imkān-ı beyān
- 297 Sebḳat etdi raḥmet-i Ḥaḳ' āleme
Erdi her yüzden 'ināyet Ādem'e
- 298 Nesl-i Ādem'den gelip nice emīr
Bā-ḥuşuş ol raḥmet-i Rabb-i Ḳadīr
- 299 Hem şefi' u hem müşeffi' dir özü
Sırr-ı envār-ı hüviyyetdir yüzü

¹¹⁷ feryād u figān: feryād-ı figān T

13a

DER BEYÂN-I İNTİKÂL-İ NŪR-I SERVER-İ KÂ'İNÂT 'ALEYHİ'S-
SALÂT BER-CİBÂH-I SİTŪDE-ŞİFÂT 'ALEYHİMÜ'S-SELÂM

- 300 İktizâ-yı hikmet-i Rabb-i Qadîr
Âdem oldu dâr-ı dünyâya emîr
- 301 Bir nice yıl âh u feryâd eyledi
Haq Te'âlâ sonra dil-şâd eyledi
- 302 Âdem ü Havvâ edince ictimâ'
Nŭr-ı rahmet buldu tâb-ı iltimâ'
- 303 Cebhe-i Şit'e edip naql-i eşer
Anda kıldı nŭr-ı yezdân baḡş-fer
- 304 Şit'den İdrîs'e naql etdi o nŭr
Pertev-i feyz-i Hudâ buldu zuhŭr
- 305 Andan oldu zîver-i ruḡsâr-ı Nuh
Nesl-i Âdem Nuh'dan buldu sŭnŭḡ
- 306 Âdem-i şânîdir ol zât-ı şerîf
Sırr-ı feyz-i ekmele-i nŭr-ı laḡîf
- 307 Andan erdi devr-i âbâ ederek
Haḡret-i İbrâhim'e bî-rayb u şek
- 308 Cebhe-i İbrâhim oldu feyz-yâb
Nŭr-ı pâk-i Aḡmed'i kıldıḡda tâb

- 309 Andan aldı vech-i İsmā' il nūr
Nūr-ı Aḥmed etdi rüyunda zuhūr
- 310 Ḥazret-i İsmā' il'in nesli bülend
Rište-i ta' dāda gelmez lā-yu' ad
- 311 Līk 'ırķ-ı pāk-ı es' addan yine
Şöhret-i ' Adnān oldu beyyine
- 312 Āl-i ' Adnān'dan Mu' add-ı pür-sürūr
Bu Ḳuzā' a nām ile etdi zuhūr
- 13b
- 313 Nūr-ı Aḥmed cebhe-i iclāline
Verdi ziyet āline aḥvāline
- 314 Andan oldu bir hümāyūn baḥtyār
Bū-Rebī' a künyesi nāmı Nezār
- 315 Andan etdi naḳl-i ruhsār-ı Muḍār
Soñra İlyās'a edip tāb-ı eṣer
- 316 Nūr-ı Aḥmed bundan i' lān etdi hū
Vaḳt-i ḥacda oldular lebbeyk-gū
- 317 Şulb-i İlyās'da nice zāt-ı şerīf
Etdiler idrak-i tesbīḥ-i laḫīf
- 318 Andan etdi ' Āmir'e naḳl-i eṣer
Müdrīke nāmıyla oldu cilveger

- 319 Ba^ç de-zā oldu Huzeyme^ç işveger
Nūr-ı Aḥmed cebhesinde tutdı yer
- 320 Ba^ç dehu Kināne'de etdi karar
Andan etdi Naḍr'a baḥş-ı iştihār
- 321 Soñra Mālik oldu nūruñ māliki
Fihris¹¹⁸ oldu soñra feyziñ sāliki
- 322 Mālik'e vü Fihris etdikde ḥırām
Ġālib'e oldu bu feyz-i iḥtirām
- 323 Andan etdikde Lüveyy-i pür-şafā
Kesb-i envār-ı Ḥabīb-i kibriyā
- 324 Ba^ç de-zā Ka^ç b oldu sırrıñ vāşılı
Andan oldu Mürre nūruñ nā'ili
- 325 Andan erdi sırr-ı Kilāb rüşene
Ayrı oldu bŷy-ı zībā gülşene
- 326 Ba^ç de-zīn oldu Quşayy-ı kām-kār
Zeyd nāmıyla cihānda müştēhār
- 327 Cem^ç edip āl-i Qureş'i dā'imā
Oldu kavm içre müşār-ı bi'l-vefā
- 14a
- 328 Nāmına ol dem Mücemmi^ç dediler
Ehl-i tāriḥ-i qadīm Ḥaqq-ı ḥaber

¹¹⁸ İsim, kaynaklarda "Fihri" olarak geçmesine rağmen, eserde "Fihris" şeklinde kullanılmıştır. Bu husus burada belirtildiği için diğer kullanımlarda dipnot gösterilmeyecektir.

- 329 Andan envārı alıp ʿ Abdimenāf
Hāşim'e etdi ʿ aṭā-yı bī-ḫilāf
- 330 Hāşim oldu nūr-ı Aḫmed mazḫarı
Etdi icrā ḫaşlet-i peygām-beri
- 331 Pīş-i Ḥüccāc'a keşide-ḫʿān olan
Her gedāya māʿil-i iḫsān olan
- 332 Ḥaşlet-i Hāşim'dir ey ʿ ālī-naẓar
İttifāḫ etdi bütün ehl-i siyer
- 333 İsm-i sāmīsi anıñ ʿ Amr-ı güzīn
Ḥāmil-i nūr-ı Resülü'l-ʿ ālemīn¹¹⁹
- 334 Andan aldı nūrı ʿ Abdülmüṭṭalib
Oldu nām-ı aşlı ammā münselib
- 335 Şeybetü'l-ḫamd oldu muḫliş şānına
Mūy-i ebyaz verdi revnaḫ ānına
- 336 Liḫye-i pāki anıñ oldu sefid
Nūr-ı Aḫmed'den olunca müstefid
- 337 Ehl-i Mekke aña taʿ zīm etdiler
Emrini her kāra taḫdīm etdiler
- 338 Bende oldu aña her bāy u faḫīr
Etdiler tevfir-i sırr-ı müstenīr

¹¹⁹ Resülü'l-ʿ ālemīn: Resül-i ʿ ālemīn T

- 339 Çāh-ı Zemzem oldu vaqtinde güşād
Raḥmet oldu devr-i cevrinde ‘ibād

DER BEYĀN-I ZUHŪR-I ÇĀH-I ZEMZEM-İ ŐERĪF

- 340 Naql eder ekser cemāhir-i kibār
Zemzem’i İsmā‘il etdi āşikār

14b

- 341 Pāyını urdu yere ma‘şūm iken
Oldu feyz-āver ‘aṭā-yı zü’l-minen

- 342 Zāhir oldu çāh-ı Zemzem ol zamān
Nūş için cümle cihān ḥalkı her an

- 343 Līk bir def‘a olundu ketm-i āb
Çāh-ı tüktem kaldı nāmı çün serāb

- 344 Cerhim isminde ‘Arab sergerdesi
Āb-ı iḥsān-ı ḥayānıñ mürdesi

- 345 Etdi evlād-ı zebīḥ Allāh’a kīn
Zemzem’i ketm eyledi nākes la‘īn

- 346 İki āhū şüreti vardı ğarīb
Zer-ṭılādan ğāyet a‘lā vü ācīb

- 347 Var idi çok esliḥa pür-sīm ü zer
Ka‘be’ye olmuş idi ta‘līk-i ser

- 348 Anları defn eyledi h̄ake tamām
Andan etdi vādi-i ğayra h̄irām
- 349 Nice dem mektūm k̄alup çāh-ı şerīf
Raḥmete muḥtāc olup her bir za‘īf
- 350 Āb-ı raḥmetden içerlerdi ū hep
Bu cefāya ol ḥasīs oldu sebeb
- 351 Erdi vaḫtā ki o eyyām-ı kerem
Āl-i Hāşim oldu vālī-i ḥarem
- 352 Gördü ‘ Abdūlmuttalib ru’yā-yı ḥayr
Ref‘ olup dilden ğubār-ı fikr-i ğayr
- 353 Çāh-ı Zemzem olmuş el-ḥaḫ āşikār¹²⁰
Cümle nās eyler şenā-yı Kird-gār
- 354 Dest-i ‘ Abdūlmuttalib olmuş sebeb
Raḥmet etmiş ‘ āleme ‘ abdiyle Rab
- 355 Gördü üç def‘ a bugüne ḥāb-ı ḥaḫ
Ya‘nī ilhām eyledi Rabbu’l-felaḫ
- 15a
- 356 Bir seḫer erdi ḥarīm-i beyte ol
Buldu çāh-ı Zemzem’e nūr fethe yol
- 357 Oĝlu Ḥarīş’le kılıp cidd-i k̄alil
Zāhir oldu āb-ı Zemzem hem-çü Nīl

¹²⁰ olmuş el-ḥaḫ āşikār: el-ḥaḫ olmuş āşikār ST

- 358 Her gürüh etdi bu kâra şad-pesend
Oldular yer yer emîre müstemend
- 359 Çıkdı ol demde o âhû berreler
Hâke defn olmuş nice eşvâb u zer
- 360 Düşdü evlâd-ı Kureyş'e şad-ğased
Sürdüler tağsîm-i mâle pâ vü yed
- 361 Her biri bir gûne vaz' etdi 'ayân
Bâ' iş-i fitne olup âhîr o kân
- 362 Dedi 'Abdülmuṭṭalib bî-ğayd-ı zer
Ḳur' a-endâz olalım pîr u siper
- 363 Kime eylerse Hudâ bağş-i 'aṭâ
Sevğ-i Hağğ'a verelim biz de rızâ
- 364 Nâm-ı Ka' be nâm-ı 'Abdülmuṭṭalib
Oldu tağrîr-i adîm-i münğalib
- 365 Nâm-ı cumhûr-ı Kureyş'i yazdılar
Ḳur' ayı atdı o dem bir yağşi er
- 366 Ka' be'ye düşdü iki âhû bere
Muṭṭalib'de ħaldı bâğî yek-sere
- 367 Hiçe çıkdı da' va-i kizb-i 'Arab
Bu nizâ' a mekr-i şeyṭândır sebeb
- 368 Etdi 'Abdülmuṭṭalib bî-irtiyâb

Ol iki āhūyı bend-i ʔarf-ı bāb

369 Ya‘nī bāb-ı Ka‘be’ye ta‘līk edip
Zīnet-i beyti güzel tensīk edip

370 Mā-‘adā eşyāyı naqd etdi hemān
Cümle şarf etdi reh-i Hāḡḡ’a ol an

15b

371 Beyt-i Hāḡḡ’ı eyledi ta‘mīr-i tām
İhtirāmında edip dā’im kıyām

372 Nice yıl geçdi bu kār üzre meger
Bir gedā bir gün eder beyte güzer

373 Sirḡa etdi ahuvān-ı sābıḡı
Nefs-i bed oldu bu kārıñ sā’iḡı

374 Gizli bey‘ etdi o ‘ālī-ḡıymeti
Çekdi bār-ı vizr-i kār-ı tōhmeti

375 Şoñra duyduḡda cemāhir-i ‘Arab
Urdular şad-ḡadd-i ta‘zīr-i edeb

376 Çāre yoḡ zāyi‘ olunca bir eşer
Nāmı ḡaldı dilde maḡv oldu hūner

TETİMME-İ MAḡĀLE-İ ZİBĀ

377 Rāviyān derler ki ‘Abdülmuḡḡalib
Ol nikū-ḡaşlet ḡaḡādan muḡtecib

- 378 ‘Ahd edip ez-cān u dil verdi peyām
Şāhid olsun qavlime cümle enām
- 379 Çāh-ı Zemzem eyler ise ger zūhūr
Sırr-ı İsmā‘il ederse yā şudūr
- 380 On nefer evlād olursa baña yār
Zebh ederdim birini vaqt-i şümār
- 381 Nezrime ifā edip bī-şek hemān
Haq katında eyler idim armağan
- 382 Hikmet-i Haqq oldu evlādı füzūn
On nefer add etdi aşhāb-ı qurūn
- 383 Qur‘a-endāz oldular bir bir hemān
Düşdü ‘Abdullāh’a qur‘a ol zamān
- 16a
- 384 Etdiler zebh-i ğarībe qaşd-ı cān
Qopdı her evde ğırīv ü el-emān
- 385 Geldi bir kāhin ki ismidir Seccāc
Şoḥbetiyle cümle ref‘ oldu lecāc
- 386 Dedi ‘Abdülmuṭṭalib etme cefā
Mālñ¹²¹ eyle bu ‘azīze gel fedā

¹²¹ mālñ: mālın ST

- 387 Çāresi vardır bu ahdiñ bî-ḥilāf
Ol ‘iyāl evlād ile var şīne şāf
- 388 Diyyet-i ādem be-ḳavl-i i‘tibār
On deve zebḥ etmedir ey nāmdār
- 389 Onar onar eyle zamm-ı üştürān
Tā gelince ḳur‘ a-i maṭlūb-ı cān
- 390 Her ne dem ḳur‘ a düşerse üştüre
Nūr-i yezdān¹²² vech-i raḥmet göstere
- 391 Vech-i meşrūḥ üzre eyle şarf-ı māl
Tā gide dilden vebāl-i ḥūn-i al
- 392 Ḳur‘ a-endāz ol be-vech-i iltizām
Eyle ‘Abdullāh’a bezl-i iḥtirām
- 393 Dest-i Ḥaḳ’dan iştirā et ol şehi
Sırr-ı Ḥaḳ’dan¹²³ ol ‘arīf ü āgehī
- 394 Şulb-i pākinde anıñ vardır şeref
Andadır sırr-ı selef ḥayr-ı ḥalef
- 395 Etdiler bu vech ile āḫir ḳarār
Yüz deve iḥzār edip ol nāmdār
- 396 Onar onar ḳur‘ a-endāz oldular
Yüz olunca nāḳaya etdi güzer
- 397 Yüz deve zebḥ oldu birden ve’s-selām

¹²² Nūr-i Yezdān: Nūr-i Raḥmān ST

¹²³ Sırr-ı Ḥaḳ’dan: Sırr-ı Ḥaḳḳ’ın T

Etdi ‘ Abdullāh’a Mevlā ihtirām

- 398 Sırr-ı İsmā‘ il yine etdi zühūr
 arn-ı s̄abı olmadı ma‘ n̄ide dūr

16b

- 399 Nükte-i vadet göründü b̄i-ümār
 Erdi ala her fūrū‘ -i i‘ tibār

BEYĀN-I VEFĀT-I CEDD-İ ŐEFİ‘ -İ RŪZ-I CEZĀ VŪ EZVĀC-I
 EBEVEYN-İ KİRĀM HĀBİB-İ HŪDĀ

- 400 Rāvıyān-ı nükte-i sırr-ı ader
 Böyle etdi nal-i abār-ı siyer
- 401 Sinn-i ‘ Abdūlmutalib seksen idi
 Belki yūz yirmi denilmi cān idi
- 402 Bir rivāyetde olup dosan yaı
 Āsmān-ı ramete ermi baı
- 403 Āır-i ‘ ōmrūnde evlād-ı kibār
 On bire ermidi olduda ümār
- 404 Bir rivāyetde on ūçdūr dediler
 Nāmların ta‘ dād edip ehl-i siyer
- 405 Biri H̄ari’dir biri Ğaydā-nām
 Biri Bū Leheb biri¹²⁴ usem be-nām

¹²⁴ Biri Bū Leheb biri: Biri Bū Leheb u biri ST

- 406 Ҳамза ve ʿ Abbās olup İslam-şiʿār
Etdi Bū Ṭālib ḥacāletle firār
- 407 Ҳacl u ʿ Abdullāh u ʿ Abdülkaʿbe hem
Biri Ɖirrār u Zübeyr-i muḥtešem
- 408 Biri de nāmı Muḳavvim merd-i pāk
Oldu biʿšetden muḳaddem defn-i ḥāk
- 409 Ҳамза vü ʿ Abbāsʻadır luṭf-ı Ҳudā
Mā-ʿadāsında sükūt etmek revā
- 410 Buldu evlād-ı ināş içre hemān
Faḥr-i ʿālemden Şafıyye ʿizz ü şān
- 411 Geldi imāna o ümmüʻl-müʻminīn
ʿĀtike daḥi olup devlet-ḳarīn
- 17a
- 412 Biri de Ümm-i Ḥakīme nām-nigār
Beyḍa-i dürr-i saʿādet-iştihār
- 413 Oldu Ervā-yı şefāʿat şāh-rāh
Devlet-i İslām ile iḳbāl penāh
- 414 Biri Berreʻdir biri Ümeyme-nām
Altidır ʿammāt-i devlet irtisām
- 415 Baʿzınıñ İslāmı oldu āşikār
Baʿzısı etdi nihānī cān-nişār

- 416 Hâşılı tavr-ı edeb budur hemân
Eyle semt-i digere ‘atf-ı inân
- 417 Çünkü ‘Abdullâh çekdi kıadd-i nâz
Oldu ihvân içre el-ḥaḳ ser-firâz
- 418 Nūr-ı Aḥmed cebhesinde verdi tâb
Oldu ‘aşkından nice diller ḥarâb
- 419 Ebruvânı kıble-i ümmîd idi
Vechi gūyâ pençe-i ḥurşîd idi
- 420 Tâb-ı ruḥsârın gören ehl-i vefâ
*Sûre-i ve’s-şems*¹²⁵ okurlarsa sezâ
- 421 Hâl-i ‘anber-rîz u zülf-i müşgbâr
*Ve’d-duḥâ ve’l-leyl*¹²⁶ sırrı âşikâr
- 422 Gönce-fem olduğça şeb-nem-rîz-i ḥand
Gülşen-i aḥbâb olur pür-şehd ü ḳand
- 423 Şubḥ-ı şâdıḳveş binâgüş-ı münîr
Eylemişdi dîde-i dehri ḳarîr
- 424 Çeşm-i şūḥı iki âhûdur hemân
Veche-i beytü’l-ḥarâm olmuş mekân
- 425 Ebruvânı tîğ-i ser-tîz-i zafer
Eylemekde cân-ı a‘ dâya eşer

¹²⁵ Şems Sûresi, 91.

¹²⁶ Duḥâ Sûresi, 93.

- 426 Şehd ü şekkerveş sözünde var mizāc
Eylemiş aḥbāb ile hoş imtizāc
- 17b
- 427 Qāmeti ṭūbā gibi ra‘ nā-ḥırām
İki desti dergeh-i dārü’s-selām
- 428 Kim görürse ḥüsnünü mecnūn olur
Ḥüsn-i ḥulq-ı ḥazrete meftūn olur
- 429 Çıkdı bir gün seyre ol ‘ālī-cenāb
Vādi-i şayda edip şevḳ-i şitāb
- 430 Geşt ederken dest-i kühsārı hemān
Oldu bir ḥūr-ı cinān şayd-ı zamān
- 431 Ya‘ nī vardı bir perī-peyker nigār
Fāṭımā nāmıyla bulmuş iştihār
- 432 Ḥaş‘ amiyye-künye vü āl-i ṭahūr
Ādemī-neş’e velikin ‘ayn-ı ḥūr
- 433 Hem edībe meşreb u ḥikmet-şinās
Āşinā-yı remz-i icmā‘ u kıyās
- 434 ‘İsmet u ‘iffet ile şöhret-şi‘ār
Bikr idi ḡonce-mizāc-ı iftiḥār
- 435 Ḥüsnü Leylī’den hemān efzūn idi
Cān-ı ‘ālem kendüye mecnūn idi

- 436 Gördü ‘ Abdullāh’ı tenhā yek-süvār
Oldu ‘ aşık hüsnüne ol dem nigār
- 437 Dedi budur var ise şāh-ı cihān
Hāmīl-i envār-ı feyz-i Müste‘ ān
- 438 Şulb-i pākīnde bunuñ vardır şeref
Ādeme hayr-ı halef nūr-ı selef
- 439 Bundadır āhīr zamānıñ rahmeti
Cebhesinde var hidayet devleti
- 440 Perde-i nāmūsı etdi çāk çāk
Şīşe-i ‘ arı edip üftāde hāk
- 441 Dedi ey nūr-ı sevād-ı çeşm-i cān
Saña ‘ aşıkdır dil ü cānım amān
- 18a
- 442 Merḥamet kıl baña ey şāh-ı cemāl
Cānım olsun mihr-i iqbāl-i vişāl
- 443 Kalmadı şabr u qarārım dilde hiç
Şerbet-i şāf-ı vişālī gel sen iç
- 444 Ebr-i nīsān-ı vişālīñde hemīn
Dür-tırāz-ı cūd ola şadr-ı hazīn
- 445 Dedi ol demde o şāh-ı ‘ izz ü nāz
Şoḥbet-i ‘ aqd-i nikāḥa var cevāz

- 446 Yoḥsa nā-maḥremle yoḡdur kār u bār¹²⁷
Eyler imānı olan ondan firār
- 447 Bu ricā vü nāz eşnāsında āh
Geldi Şām'dan bir nice güm-kerde-rāh
- 448 ʿİlm-i ḥikmetle bulup rāh-ı nazar
Dediler budur o merd-i muʿ teber
- 449 Cebhesinde nūr-ı Aḥmed vardır
Görme misin vechi pür-envārdır
- 450 Ƙatline Ƙaşd etdiler bi'l-ittifāƘ
Ƙıldılar ednā bahāneyle şıƘāƘ
- 451 Ḥikmet-i Ƙaşd-ı Ƙitāle bu sebeb
Oldu derler baʿ zı pīrān-ı ʿ Arab
- 452 Şam yehūdunda nihān idi bu rāz
Cübbe-i Yaḥyā'yı etmişlerdi bāz
- 453 Her ne dem levni olursa ḥūn-çekān
Ġayret-i ḤaƘ eyler aḥkāmın beyān
- 454 Vālid-i ḥatm-i rūsül zāhir olur
Mekke'den sırr-ı Ḥudā bāhir olur
- 455 Cübbe-i Yaḥyā'dan oldu ḥūn-revān
Bildiler kim pek Ƙarīb oldu zamān

¹²⁷ kār u bār: kār-bār ST

- 456 İsm ü resmiyle yehūd-ı bed-gümān
 Buldu ‘ Abdullāh’ ı bir tıbķ-ı beyān
 18b
- 457 Geldi yetmişden füzūn ħūn-rīz yehūd
 Etdi ‘ Abdullāh’ a ķaşd-ı bed-nümūd
- 458 Ol zamān Ĥaķ’ dan erip imdād-ı ğayb
 Yoķ bu ķavl-i müttefikde Őekk u rayb
- 459 Etdi ecnād-ı İlāhī def’ -i Şer
 Oldu ğaltān hāke nice tūb-ı ser
- 460 Bu sitād u dād eŐnāsı meger
 Vehb bin ‘ Abdimenāf etmiş sefer
- 461 Őayd iķūn Őaĥrāya geldi serseri
 Görđi ecnād-ı melā’ ik manzarı
- 462 Vāķıf oldu sırr-ı taķdıre bu pīr
 Ol daĥı oldu mu’ in ü dest-gīr
- 463 Etdi ‘ Abdullāh’ ı a’ dādan ba’ id
 Dedi ey merd-i ğüzīn rūy-ı sefid
- 464 Bir kerīmem var saña lāyık sezā
 ‘ Aķdine rağbet idersen merĥabā
- 465 Dürretü’ t-tāc-ı zamāndır bī-ĥilāf
 Nūr-ı ķeŐm-i Vehb bin ‘ Abdimenāf

- 466 Āmine nāmında hūyı münteḥab
Pāk-meşreb pāk-mezheb pür-edeb
- 467 Nesl-i ṭāhirden bulup feyz-i zuhūr
Ḥicr-i pīr-i terbiyetde oldu nūr
- 468 Dedi ‘ Abdullāh eyā pīr-i cihān
Vālidimle eyle şoḥbet var hemān
- 469 Sebḳat etmişse Ḥudā’niñ raḥmeti
Görünür vech-i suhūlet ruḥşatı
- 470 Vehb geldi beytine etdi ḳarār
Zevcesi Berre’yle ḳıldı re’y-kār
- 471 Dedi var mı bir münāsip iş-güzār
Maşlaḫat añlar bilir nāzik nigār
- 19a
- 472 Vāsıṭa olsun bu kār-ı ḫurreme
İş becersin yardım etsin ādeme
- 473 Varsın ‘ Abdülmuṭṭalib a’ vānına
Mā-cerāyı naḳl edip yārānına
- 474 Ger ḳabūl eylerse ‘ aḳd-i soḥbeti
Vardır Allāh’iñ nihānī raḥmeti
- 475 Āmine raḥminden eyler ser-zuhūr
Şulb-i vālididen edip devlet şudūr

- 476 Ğālibā sırr-ı Ğudāvend-i kādīm
Eyler i' t̄ā-yı ŧeh-i rahmet-nedīm
- 477 İftihār-ı āl u aŧhāb-ı kūrūn
Neslimizden olacak devlet-nümūn
- 478 Ğamd edip bu kāra Berre oldu ŧād
Dedi izn-i Ğaħħ ile temme'l-murād
- 479 Vāsıta buldu netice bu iŧe
Girdi mā-beyne hūmāyūn-endiŧe
- 480 Kār-ı ' aħdi etdiler āmāde-kār
Ğıṭbe-ı ħayr-ı nikāh etdi gūzār
- 481 ' Arefe gūn çūn vuħū' buldu bu ħayr
Girmede aŧla miyāna re'y-i ħayr
- 482 Ol gece oldu zifāf-ı izdivāc
ŧir ü ŧekkerveŧ bulundu imtizāc
- 483 Leyle-i Cum' a idi vaħt-i duħūl
Cem' olup bir yerde ol iki uŧūl
- 484 Baħŧiŧ-i rahmet saħıldı ' āleme
' Āleme dūŧdü ŧafā-yı demdeme
- 485 Feyz u in' ām-ı Ğudāvend-i kādīm
Etdi iħŧān-ı kerem luħf-ı amīm

- 486 Leyle-i hayr-ı Regāib'de Hābīb
Etdi raḥm-i ümmiñi cevher-naşīb

19b
- 487 Naql ederler ki şeb-i kār-ı zifāf
Düşdü hūbān içre nice iḥtilāf
- 488 'Aşq-ı 'Abdullāh ile şad-hūr-i pāk
Etdi şadr-ı cism ü cānı çāk çāk
- 489 Ya' nī cān verdi zenān ḥasret-künān
Yirmiden efzūn melā'ik-ḫal' atān
- 490 Biri Leylā-nām idi şöhret-şī'ār
'Aşq-ı cānān ile etmezdi qarār
- 491 Qays-ı vādi-i cünūn-ı muḫterem
Aña olmuş nice āhū-yı ḥarem
- 492 Her biri oldu şehīd-i 'aşq-ı yār
Etdiler ḫāk-i firāk içre qarār
- 493 Aşl-ı 'ālem kim Muḫammed nūrudur
Mā-'adā hep ol şehiñ mesrūrudur
- 494 Etdi naql-i cebhe-i ümmü'l-beşer
Mihr ü māha döndü rüy-i mu'teber
- 495 Cevherin bulduḫda kār-ı iftiḫār
Geçmedi çok gerdiş-i leyl ü nehār

496 Etdi ‘ Abdullāh ‘ uqbāya sefer
Doğmadan ol mihr-i ‘ ālem-tāb-ı fer

497 Şarşar-ı tīz-i ecel verdi ḥazān
Oldu Yeşrib’de defin-i ḥākdān

498 Olmadı ğayrı naşīb evlād hem
Cevher-i vāḥiddir ol nūr-ı etemm

TAFŞİL-İ KEYFİYYET-İ İNTİḲĀL-İ VĀLİD-İ RESŪL-İ EKREM
ŞALLA’LLĀHU TE‘ĀLĀ ‘ALEYHİ VE SELLEM

499 Etdi aşḥāb-ı siyer naql-i eşer
Her biri bir kevne verdi çün ḥaber

20a

500 Līk Veysī-i be-nām u müştēhār
Etdi birkaç kavli āḥir iḥtiyār

501 Biri bu ki raḥmet-i Rabbü’l-enām
Etmeden dünyāya şevḳ ile ḥırām

502 Altı aylık ḥāmileyken ḥazrete
Yā yedi aylık zuhūr-ı raḥmete

503 Tıttı ‘ Abdullāh Yeşrib’de mekān
Böyle naql etdi bu ḥālī rāviyān

504 Oldu Nābig’de defin-i mağfıret
Andadır ḥālā o ‘ ālī-menḳabet

- 505 Sāl-i sinnin ḥamse ʿıṣrīn dediler
Baʿzılar daḥi şülüṣīn dediler
- 506 Bir rivāyet daḥi oldu muʿteber
Dünyeye geldikde ol hayrūʿl-beşer
- 507 Şāḡ u sālimdi çü ʿAbdullāh o dem
Oldu rūy-ı Aḥmed ile muḥterem
- 508 Nūr-ı pāk-i Muştafāʿyı gördi ol
Buldu imān-ı Ḥudāʿya rast yol
- 509 İki yaşında iken Ḥayrūʿl-enām
Etdi ʿAbdullāh ʿuḡbāya ḥırām
- 510 Cedd-i pāk-i Muştafāʿda kııl edeb
Nā-sezā güftār ile depretme leb
- 511 Baḥrdır anlar gevāhir kāmıdır
ʿAḡl-ı kül bu şoḥbetiñ ḥayrānıdır
- 512 Dürrün aldıkda şadef olmaz fedā
Raḥmet-i Mevlāʿyı eyle ḥūlyā
- 513 Leyle-i Miʿrācʿda ḥalk-ı cedīd
Verdi cism-i ʿāleme rūḥ-ı saʿīd
- 514 Yā o rüz-ı hicret-i Faḥr-i cihān
Anlara oldu ḥayāt-ı cāvidān

20b

- 515 Etdiler ervāḥ-ı pāk-i vālideyn
Kesb-i envār-ı Resūl-i ḥāfiḳeyn
- 516 Buldular feyz-i şehādetle necāt
Böyle der ḥall-i mu' ammā-yı ruvāt
- 517 Raḥmet-i Mevlā'ya yok pāyān u ḥad
Eyle bāb-ı i' tirāzı sen de sed

BEYĀN-I ĞARĪBE-İ LAṬĪFE

- 518 Naql eder bir merd-i pāk-i pür-vefā
Mısr içinde vardı bir şā' ir-edā
- 519 Zihni pāk u şöḥbeti ra' nā idi
Anadan doğma velī a' mā idi
- 520 Şıdḳ-ı dil imān-ı kāmil üzre ol
Buldu rāh-ı maḡfıretde tāze yol
- 521 Vālideyn-i Muştafā'yı etdi yād
Rūḥ-ı eslāf-ı kirāmı kıldı şād
- 522 Bir ḳaşīde söyledi a' mā iken
Oḳudu dü-çeşm ile bīnā iken
- 523 Ya' nī ol ḥinde göründü gözleri
Zāhir olduḳda lebinde sözleri

- 524 Nūr-ı çeşmin eyledi Allāh füzün
Raḥmet-i Mevlā olup ḥikmet-nümün
- 525 Çok zamān oldu mu‘ammer bu vücūd
Zāhir u bāṭın edip keşf-i şuhūd
- 526 Diñle ey dil bu naşīḥatdir saña
Eyle ta‘zīm-i Resūl-i kibriyā
- 527 Āline aṣḥābına ensābına
Vālideyn-i pākine aḥbābına
- 21a
- 528 Ceddine tā Ādem ü Havvā’ya dek
Andan evvel nūr-ı raḥmet-zāya dek
- 529 Biñ şalāt u biñ selām eyle müdām
Tā ki olsun sende feyz-i sırr-ı tām
- 530 Dīde-i Ḥaḳ-bīne gelsin inkişāf
Ref‘ olup dilden ğubār-ı iḥtilāf
- 531 Şāf olunca āyīne hemvāre pāk
‘Arz eder ruḥsārı maṭlūb sīne-çāk
- 532 Her taraftan āyīne eyler zuhūr
Kanda baḳsan yār eder ibrāz-ı nūr
- 533 Rā’ı vü mer’ı olur mest-i vişāl
Bir ‘acā’ib ittiḥād ü ittişāl

- 534 Bî-kem ü bî-keyf eder vaḥdet zuhūr
 ʿ Abd-i maḥẓ ol tā bula ḥikmet şudūr
- 535 Yā İlāhî dīde-i cism-i Ḥanīf
 Ola envār-ı Muḥammed’le şerīf
- 536 Ẕalb ü Ẕalībda bulunsun nūr-ı dost
 Cevher-i ma’ nāyile dolsun bu post
- 537 Dīde-i bāṭın açılsın gonçeveş
 Gülsitān olsun gönül bî-ğill u ğış
- 538 Bülbül-i tevfiḳ olup nağme-tırāz
 Nergis-i çeşmin açıp baḥt-ı niyāz
- 539 Bezm-i raḥmetde bu remz-i Meşnevî
 Ola maḳbül-i ḥuzūr-ı uḥrevî

EZ-MEŞNEVÎ-İ ŞERİF

- 540 Ger ḳabül-i ḥāṭır-ı işān sevî
 Şod müselleme ber-tu mülk-i ma’ nevî

21b

DER BEYÂN-I VİLÂDET-İ BÂHİRÜ’S-SA’ÂDET ḤAZRET-İ FAḤR-İ
 KÂ’İNÂT ʿ ALEYHİ EFDALU’Ş-ŞALAVÂT

- 541 Evvelâ ḥāmd-i İlāh-ı bî-zevāl
 K’oldur iḥsān eyleyen nūr-ı cemāl

- 542 Z̤ulmet-i nef̤s ü hevāyı def^c eden¹²⁸
Küfri maḥv u cehli dilden ref^c eden¹²⁹
- 543 ‘ Āleme raḥmet eden dā’im ‘ aṭā
Nūr-ı Aḥmed’le verip dehre şafā
- 544 ‘ Āşıkāna girye-i vuşlat veren
Vāşılāna şoḥbete ruḥşat veren
- 545 Gülsitān-ı ‘ ālemi ḥandān eden
Her zamān biñ dürlü ‘ arz-ı şān eden
- 546 İḳtiżā-yı ḥikmetin izḥār edip
Her dem içre biñ ‘ acāyip kār edip
- 547 Şun^c -ı pākin etdi şāhid zātına
Bāreka’llāh zātına āyātına
- 548 Cümle şun^c -ı Ḥaḳ Te^c ālā’dan berī
Mevlid-i ḥoş-lücce-i peygām-berī
- 549 İbn-i ‘ Abbās eyledi naḳl-i laṭif
Nāmı ‘ Abdullāh’dır zātı şerīf
- 550 ‘ Amm-zād-ı ḥazret-i peygām-berī
Cümle aşḥābiñ emīr ü serveri
- 551 Ḥazret-i Ḳur’ān’ı tefsīr eyleyen
‘ *Alleme’l-esmā*¹³⁰ yı ta^c bīr eyleyen

¹²⁸ eden: eder S

¹²⁹ eden: eder S

¹³⁰ “...İsimleri öğretti...” Bakara Sûresi, 2/31

(İktibas yapılan âyetin tamamı: Ve Adem’e bütün isimleri öğretti. Müteakiben, önce onları meleklerle göstererek: “İddianızda tutarlı iseniz haydi Bana şunları isimleriyle bildirin bakalım.)

- 552 Hāk-i Tā'if'de kılan cāy-ı mezār
Anda bulan çok leṭāyif¹³¹ çok şikār
- 553 Böyle eyler haḳ rivāyet ol emīr
Āşinā-yı hikmet-i Rabb-i Ḳadīr
- 554 Cevher-i pūr-lem' a-i Ḥayrū'l-beşer
Ya' nī dürr-i nuṭfe-i ḥurşid-fer
- 22a
- 555 Dürre-i nīsān-ı ebr-i iftiḥār
Etdi baḥr-ı raḥm-ı māder¹³²de ḳarār
- 556 Ol gece āgāh olup cümle kibār
Birbirine etdiler tebşīr-i kār
- 557 Kāhinān-ı deyr-i 'ālem duydu hep
Bu şafā-yı ḥāṭıra oldur sebab
- 558 Raḥmet-i Mevlā edip cūş u ḥurūş
Hep lisāna geldi murgān-ı vuḥūş
- 559 Bir yere geldi bütün ehl-i vefā
Ref' olup dilden ğubār-ı mā-sivā
- 560 Birbirine etdiler tebşīr-i yār
Dediler müjde bu şeb Perverdgār

¹³¹ leṭāyif: leṭā'if ST

¹³² baḥr-ı raḥm-ı māder: raḥm-ı baḥr-ı māder ST

- 561 Nūr-ı pāk-i Aḥmed'e verdi vücūd
 Ẕudsiyān-ı 'arş etdi hep sücūd
- 562 Yā ne ğam biz de ederseḱ şad-sürūd
 Yā alırsaḱ deste sāz-ı çeng ü 'ūd
- 563 Bezm-i şevḱi eyler isek pūr-şafā
 İns ü cinne baḱş edip zevḱ-i ğınā
- 564 Cāy-ı şevḱ u zevḱ-i ādemdir bu dem
 Geldi zīrā 'āleme feyz-i etemm
- 565 Bu sürūr ile edip tarḱ-ı laḱif
 Encümen-sāz oldu her bāy u za'if
- 566 Ol gece tā şubḱa dek oldu bülend
 Na'ra-i dil-beste-i yā Rab meded
- 567 Etdiler zevḱ-i semā' -i bī-ḱarār
 'Ālem-i āzādegāide bī-şümār
- 568 Oldular şevḱ-i ḱudüm-ı yār ile
 Halkā-i tevḱidveş ezḱār ile
- 569 Dest u pā-küb-ı şafā bu zevḱden
 Oḱudular çoḱ ḱaşā'id¹³³ şevḱden
- 22b
- 570 Nāy-ı zīkr-i ḱāḱır-āĝāh-ı cenān
 Etdi yārān içre çün devr-i revān

¹³³ ḱaşā'id: ḱaşāyid T

- 571 Eyledi taḫsīm-i evvelde pesend
Nağme-i ʿuṣṣāḫı cān-ı müstemend
- 572 Yā İlāhī sırr-ı Mevlānā-yı Rūm
Ede cān-ı ʿācize baḫş-ı ʿulūm
- 573 ʿĀşıkān içre vere cāy-ı şeref
Olmaya yā Rab bu āşārım telef
- 574 Zevḫ-yāb ola sözümden ʿārifān¹³⁴
Sır bula cān u dilimden ʿāşıkān¹³⁵
- 575 Şoḫbet-i pīrān ola nuṭkumda var
Raḫmet-i Raḫmān ede kārımda kār
- 576 Etmeye dest-i cefā-yı rūzgār
Gülşen-i āmāli yā Rab tārmār
- 577 Cümle eslāf-ı kirām-ı muʿteber
Yaʿnī ervāḫ-ı süḫan-dān-ı siyer
- 578 Edeler yardım tamām kārıma
Kilk-i dest-i jājhā güftārıma
- 579 Feyz-i ilhāmıñ edip yā Rab zuhūr
Ede envār-ı maʿānī baḫş-ı nūr
- MÜBEŞŞERE
- 580 Baʿde-zā naḫl eyler ol ʿālī-güher
Yaʿnī ibn-i ʿamm-i sulṭānü'l-beşer

¹³⁴ ʿārifān: ʿāşıkān ST

¹³⁵ ʿāşıkān: ʿārifān ST

- 581 Āmine hazretlerinden rāvidir
Şıdķ-ı esrāra kelāmi hāvidir
- 582 Söylemiş ol dūrre-i tāc-ı cihān
Ya‘ nī ümm-i seyyid-i kevn ü mekān
- 23a
- 583 Altı aylık hāmileyken bī-gümān
Zerrece yoğdu dilimde haml-i cān
- 584 Ya‘ nī yokdu şıķlet-i haml-i nisā
Baña ihsāñ eyleyip hıffet Hūdā
- 585 Bir gece ma‘ nāda gördüm bir emīr
Hem ‘azīz ü hem şerāfetmend-pīr
- 586 Dedi ey nūr-ı başar ey hūr-ı yār
Ey enīs-i raḥmet-i Perverdgār
- 587 Müjde raḥmiñdir şadef deryā-vücūd
Kān-ı gevhersin sañā lāyık dūrūd
- 588 Şad-şalāt u şad-selām eyler Hūdā
Sendedir nūr-ı Hābīb-i kibriyā
- 589 Her ne dem eylerse dünyāya vūrūd
İbtidā eyler Hūdāvende sücūd
- 590 Nāmını ol dem Muḥammed ķo hemān
Emr-i Hāķ’dır bu nihān-ı mürdümān

591 Āşikār eyler nice esrār-ı Hāḡ
Dünyeye geldikde baḡtyāra baḡ

592 Bir du‘ ā ta‘ līm edip etdi vedā‘
Ḳıldı dilde nūr-ı ‘ālem iltimā‘

MÜBEŞŞERE-İ DİĞER

593 Bir gece daḡı o ümmü’l-mü’minīn
Ḥānesinde oldu devletle mekīn

594 Ḥāba vardı ‘izz ü devletle hemān
Gördü cisminden olur bir nūr ‘ayān

595 ‘Ālemi tutdu o nūr-ı nev-zuhūr
Tā Dimişḡ-i Şām’a dek gördü o hūr

596 Añladı sırr-ı nihānı āşikār
Bildi ḡadr-i ḡazreti etdi ḡarār

23b

597 Şad-şalāt u şad-selām etdi hemān
Dedi ey nūr-ı Ḥudā-yı şems ‘ayān

598 Āsmān-ı ḡadrime verdiñ şeref
Burc-ı raḡm-i māderiñ buldu tuḡaf

599 Ba‘ de-zīn fermān-ı Hāḡ’la ol vücūd
Etdi iḡhār-ı ‘imārāt-ı vürūd

- 600 Doğuz ay tekmîl olunca haml-i yâr
Çok ‘alâyim oldu el-hağ aşikâr
- 601 Hâşılı ehl-i harem bildi bütün
Kaddini tāk eyleyip pîr-i kühen
- 602 Nice yıldır dehr-i fâniyyü’l-vücûd
Nûr-ı bâkîden alıp feyz-i vürûd
- 603 İstedi ol gevheri ityân ede
Çâr-sû-yı ‘âlemi hayrân ede
- 604 Göstere sırr-ı zühûr-ı ‘âdemi
Bildire remz-i kudûm-ı hurremi
- 605 Evvelâ etdi kumâş-ı ‘arş u ferş
Ferş içinde kurdu kürsî kevnê ‘arş
- 606 Düzdü dîbâ-yı sitebr-i kıdn-kıtmât
Mehdini yapmağda etdi ihtiyât
- 607 Şâhsâr-ı sidreyi gördü bülend
Dedi âyâ bu mudur re’y-i pesend
- 608 Bundan etsem mi ‘aceb mehd-i şafâ
Yoğsa tûbâdan mıdır izn-i Hudâ
- 609 Dedi tûbâla Hudâ-yı Müste‘ân
Re’yine şad-âferîn ey dehr-i fân
- 610 Sende yokdur gerçi yârâ-yı mecâl
Lîk etdiñ bunda izhâr-ı kemâl

- 611 Ğāyretiñ oldu velī maǵbūl-i kār
Başkadır ammā murād-ı Kirdgār
- 24a
- 612 İktizā-yı kudret-i Rabbü'l-enām
Eyler ol nūruñ mühimmiñ cümle tām
- 613 ʿArş u ferşiñ nūru anıñ nūrudur
Nūru ol nūruñ Hudā manzūrudur
- 614 Hāşılı bu cilve eylerken güzer
Oldu ğayb-ı Hāķ'dan ihsān-ı zafer
- 615 Āmine kavlince nice hūb-nigār
Ellerinde ke's-i raḥmet dūr-nişār
- 616 Ya' nī huddām-ı melā'ik ihtizāz¹³⁶
Ğālibā hūr-ı cinān-ı ʿizz ü nāz
- 617 Her biri gül-pūş-ı bāĝ-ı iftiḥār
Her biri nūr-ı leṭāfet-intişār
- 618 Geldiler bāĝ-ı cināndan bī-şümār
Ellerinde gül kıaranfil bū-nişār
- 619 Çevre yanımda olup devlet-mekīn
Birbirine etdiler tebşir hemīn

¹³⁶ ihtizāz: ihtirāz T

- 620 Dediler şimdi doğar hürşid-i cān
 ‘ Āleme feyz-i Hūdā-yı bī-nişān
- 621 Nūra ğarķ eyler dü-kevnı bu vücūd
 Ādem’e bu nūr için oldu sücūd
- 622 Etdiler ta‘ zīm ile şad şad-şalāt
 Hıdmete bel bağladı ehl-i necāt
- 623 Kimi der-dest etdi çārüb-ı deri
 Kimi sildi ferş-i hūb-ı minderi
- 624 Kimi iķād-ı çerāĝ etdi çü māh
 Kimi ta‘ lık-i sitār-ı intibāh
- 625 Kimi çekdi rişte-i dürr ü güher
 Kimi dizdi cevher-i kān-ı kader
- 626 Micmere-süz oldu kimi ‘ üd ile
 Kimi ‘ anber saçdı dest-i cūd ile
- 24b
- 627 Ol zamān geldi bir āhū-yı cinān
 Ğālibā Cibril-i vaħy-i Müste‘ ān
- 628 Etdi dü-bāl ile mess-i cism-i ümm
 Dedi emr-i Hāķķ ile ey yār kum
- 629 Cā’ e vaktü’ l-feyz yā Hāyrü’ l-beşer
 Kād bede’ fi’ l-kevn sā’ atü’ z-zafer

- 630 Şundu ol demde hemān bir cām hūr
 Āb-ı kevşer'den lezīz pür-tāb nūr
- 631 Mest olup ol dem o ümm-i pür-vaqār
 Doğdu dünyāya o mihr-i iftiḥār
- 632 Cümle sükkān-ı semāvāt u zemīn
 Etdiler şükr-i Ḥudā-yı 'ālemīn
- 633 Secdeye vardı hemān-dem ol şerīf
 Āşinā-yı şoḥbet-i Rabb-i Laṭīf
- 634 Etdi ta'zīm-i 'ināyet-i Ḥudā
 Ba'zı cān oldu bu sırra āşinā
- 635 Kim melā'ik etdiler Ḥaḳḳ'a sücūd
 Devr-i Ādemveş olup emr-i vürūd
- 636 Evvelīn ü āḥirīn nūru tamām
 Verdi emr-i Ḥaḳḳ ile bir bir selām
- 637 Şoḥbet-i sırr-ı nihān u āşikār¹³⁷
 Etdi Cebrā'īl ile ol tācdār
- 638 Cümle ervāḥ-ı kirām-ı enbiyā
 Ser-te-ser envār-ı sırr-ı evliyā
- 639 Etdiler tebrīk-i ḥayr-i menzilet
 Kıldılar ümmīd-i luṭf-ı maḡfīret

¹³⁷ nihān u āşikār: nihānı āşikār ST

640 Hâk Te'âlâ'dan gelip peyk-i celîl
Dedi ey nûr-ı Hüdâvend-i cemîl

641 'Âleme rahmet seniñ nûruñ yeter
Feyz-i hâzretle bu dem etdiñ sefer

25a

642 *Kenz-i mahfi*¹³⁸den murâd-ı Kirdgâr
Cevher-i zâtiñ idi ey şehryâr

643 Ba' de-zîn dergâh-ı feyz-i kibriyâ
Oldu mekşûf-ı vücûh-ı âşinâ

644 Her kim eylerse saña meyl-i derûn
Luţf-ı Hâk'dır aña da'im reh-nümûn

645 Es-şalâtü ve's-selâm ey nûr-ı cân
Nâ'il-i elţâf-ı Rabb-i Müste'an

DER BEYÂN-I VİLÂDET-İ BÂHİRÛ'S-SA'ÂDET HÂZRET-İ FAHR-İ
KÂ'İNÂT 'ALEYHİ EFĐALU'Ş-ŞALAVÂT

646 Bir rivâyet dağı oldu mu'teber
Ekşer-i ehl-i siyer verdi haber

647 Kudret-i Mevlâ bu kâr-ı dil-nişin
Oldu meşhûd-ı 'uyûn-ı 'âlemîn

¹³⁸ "Gizli hazine."

- 648 Mevlid-i hayr-ı Resül-i kibriyâ
Mağdem-i pāk-i Ḥabīb-i bā-şafâ
- 649 Gör ince şaldı cihāna velvele
Düşdü yād-ı mevlidi dilden dile
- 650 Kā'ināt oldu leb-ā-leb şādmān
Ḳāf' dan Ḳāf'a erince nām u şān
- 651 Çün Rebī' ü'l-evvel oldu cilveger
On ikinci gecesidir müşteher
- 652 Ol şeb-i sa' dü's-su' üd-ı pür-şafâ
Oldu leyl-i mevlid-i nūr-ı Ḥudâ
- 653 Leyle-i işneyn idi ol şām-ı ḥüb
Māh-rüy-ı raḥmet-i 'ālem doğup
- 25b
- 654 Oldu ol şeb rüz-ı rüşenden sefid
Her demi şad-ı id-i es' addan sa' id
- 655 Ḳuvvet-i ṭali' le necm-i pür-ziyâ
Buldu tā bālā-yı 'arş üzre şafâ
- 656 Ol zamān ḳopdu ḳıyāmet 'āleme
Düşdü küffār içre ḳahr-ı demdeme
- 657 Ṭāḳ-ı Kisrâ oldu üftāde be-ḥāk
Oldu şāhān-ı 'Acem hep sīne-çāk

- 658 Ne kadar deyr-i kadīm-i bī-mesās
Var ise buldu hemīşe indirās
- 659 Bütleri işkeste tākı ser-nigūn
Hep esāsından olup nikbet-nümūn
- 660 Āteş-i Fāris sögündü ser-te-ser
Mūbidān oldu gamından der-be-der
- 661 Kalmadı ‘ālemde hiç deyr-i fesād
Cümle küffār oldu mağmūmü’l-fu’ād
- 662 Eyledi Nūşirevān bu sırrı fāş
Cüst-cūda edecek gāyet telāş
- 663 Mūbidān-ı dehri cem‘ etdi tamām
Şordu bir bir her biri verdi peyām
- 664 Dediler cümle hākīm-i mūbidān
Bunda vardır ihtirāk-ı aḥterān
- 665 Tālī‘i kuvvetde bir necm-i sa‘id
Oldu aḥtār-ı cihān üzre bedid
- 666 İktizā eyler ki ol necm-i şeref
Ola aḥter-süz-ı her-baḥt-ı selef
- 667 Ba‘de-zīn devlet anıñ didārıdır
Şāhlardır gāhi ḥidmetkārıdır
- 668 Gālibā oldur nebiyy-i Kibriyā
Aḥmed-i mürsel emīr-i aşfiyā

26a

- 669 Bu kelām eşnāsı geldi bir ḥakīm
Dedi ey şāh-ı cihān bu şeb ‘ aẓīm
- 670 ‘ Ālem-i ma‘ nāda gördüm üştürān
Eylemişler bir nice esbi revān
- 671 Dicle nehrinden edince hep güzer
Oldular şahrāya doğru cilveger
- 672 Fārisān-ı ḥayli hep pūr-i‘ Arab
Hāşimiyyü’l-vech u maḥmūdu’n-neseb
- 673 İşidip bu ḳavli cümle mübidān
Dediler şaḥḥu’l-ḥaber cā’e’z-zamān
- 674 Ba‘ de-zīn şāha gerekdir ihtiyāt
Mīr-i A‘ rāb ile etsin ihtilāt
- 675 Nāme yazdı ol zamān Nūşirevān
Nu‘ mān ibn-i Münzir’e verdi nişān
- 676 Var mı evlād-ı ‘ Arab’da nev-zuhūr
Ṭālī‘ i sa‘ d u yüzü ḥurşid-nūr
- 677 Cüst-cū et ol gece kimdir gelen
‘ Ālemi lerzān u dehre şān şalan
- 678 Var ise fenn-i nücūma āşinā
Bir ḥakīm-i pūr-hüner gönder baña

- 679 Çünki erdi nāme-i Nūşirevān
Etdi Nu‘mān cüst-cūlar pür-zamān
- 680 Soñra buldu bir ḥākīm-i pür-hüner
Nāmıdır ‘ Abdülmesīḥ-i mu‘teber
- 681 Gönderip Nūşirevān’a dedi var
Bildigiñ esrārı eyle āşikār
- 682 Ol da geldi dedi ey şāh-ı cihān
Bende yoḡdur ḡuvvet-i keşf u ‘ayān
- 26b
- 683 Lāk vardır Şam’da bir eski ḥākīm
Nāmıdır pīr-i Saṭīḥ ‘azmi ‘adīm
- 684 Başı şadrında vücūdu bī-‘ızam
Sinni beş yüzden ziyāde sāl hem
- 685 Andan istikşāf olunsa bu zuhūr
Gitse dilden ḡadşe-i sırr-ı umūr
- 686 Gönderip Nūşirevān aña ḡaber
Aldı el-ḡaḡ ḡışşadan şıdḡ-eşer
- 687 Dünyeye gelmiş o şāh-ı baḡtyār
Raḡmet-i ‘ālem ḡabīb-i Kirdḡār
- 688 Ṭāḡ-ı Kısra olmuş üftāde be-ḡāk
Ba‘de-zīn devlet gider elden çe bāk

- 689 Çünkü on dört tākıdır üftāde bām
Olur on dördüncü şehde iş tamām
- 690 Devlet-i İslām'a naql eyler cihān
Kalmaz aşla kāfire taht-ı şehān
- 691 Bu haber geldikde şāh etdi sürür
Dedi vardır daḫi eyyām-ı ḫubūr
- 692 Ben ölürsem daḫi on dört şāhvār
Eyler anlar da bu taht üzre qarār
- 693 Haḫ Ta'ālā verdi ğaflet ve's-selām
Ez-zamānda inḫırāz buldu tamām
- 694 Vaḫt-i Bū Bekr u 'Ömer'de ğālibā
Oldu bir küşte bu devlet cā-be-cā
- 695 'Ahd-i Zī'n-nūreyn idi ki Yezd-cürd
Oldu tīr-i Sa'd ile üftān ü mürd
- 696 Rişte-i Sāsāniyān oldu şikest
Yerleri oldu cehennem ḫadri pest
- 697 Āfitāb-ı tal'at-i tīĝ-i 'Alī
Oldu Fāris'de hemīşe müncelī
- 27a
- 698 Ḥāricīden eyledi taḫhīr hep
Kūfe'yi feth eyledi ol şīr-i Rab

- 699 Gün-be-gün envār-ı feyz-i kibriyā
Şām u şarka şaldı āşār-ı şalā
- 700 Hamdüli'llāh āl-i ' Osmān-ı be-nām
Fātiḥ-i Rūm u ' Acem ḥünkār-ı Şām
- 701 Ḥādīm-i beyt-i Ḥudāvend-i laṭīf
Ḥāk-rüb-ı ravza-i pāk-i şerīf
- 702 Pāk-dīn ü pāk-nesl ü pāk-rūḥ
Pāk-meżheb pāk-meşreb pür-fütūḥ
- 703 Etdiler dīn-i Muḥammed'de cihād
Yüzlerinden fetḥ olundu çok bilād
- 704 Ba' de-zīn olsun Ḥudāvend-i ḳadīm
Nāşır-ı emr-i cihād-ı şah Selīm
- 705 Kim odur şimdi şeh-i nuşret-sipāh
Yeryüzünde ehl-i ḥaḳ devlet-penāh
- 706 Ḥ'ācegān-ı südde-i dīvāndan
Buldu ḳadrim imtiyāz aḳrāndan
- 707 Nice ḥidmetde¹³⁹ bulup evvel şeref
Eyledim evḳātımı taḥsile şarf
- 708 Her birinde gördüğüm iḥsānı ben
Eylesem irād eşnā-yı süḥan

¹³⁹ ḥidmetde: ḥizmetde T

- 709 İdde gelmez mā-ḥaşal luṭf u kerem
Bu kadar taḥdīs-i ni' metçün direm
- 710 Devlet-i 'Osmāniyān oldu sebeb
Luṭf u iḥsān etdi Mevlā rūz şeb¹⁴⁰
- 711 Şükr-i ni' metdir medār-ı merḥamet
Bendeye lāzım hemīşe ma' zeret
- 712 Dergeh-i Mevlā'yadır ḥāmd u şenā
Pādişahlar menşe'-i luṭf-ı Ḥudā
- 27b
- 713 Zıll-ı Ḥaḳ'dır sāyesi emn ü emān
Anlara lāzım du' ā-yı bendegān
- 714 Çāre-sāz olsun Resūl-i kibriyā
Nūr-ı nuşretle edip imdād aña
- 715 Hem mu' in olsun ilā yevmi'l-kıyām
Din ü devlet bula vechinden niḫām
- 716 Olsun erkānı hemīşe pāydār
Devlet ü şevketle bulsun iştihār
- 717 Nesl-i pākin eylesin Allāh füzūn
Görmesinler hiç cefā-yı dehr-i dūn
- 718 Olsun āşāra muvaffaḳ bī-şümār
Ḥayrı sevḳ etsin aña yā Rab kibār

¹⁴⁰ rūz şeb: rūz u şeb ST

719 Cümle ehlu'llāh edip 'avn-i zafer
Hızr-ı tevfiķ ola her dem rāh-ber

720 Çār-yār olsun hemīşe hoş-refiķ
Gösterip semt-i hidāyetde tārīķ

721 Gülşen-i bürān ola her ḥandesi
Mażhar-ı feyż ola her bir bendesi

722 Kānde 'azm eylerse ol şāhib-livā
Ersin imdādına nūr-ı Muştafā

723 Eş-şalātü ve's-selām ey nūr-ı Hāķ
Āşinā-yı şöḥbet-i Rabbü'l-felaķ

ZUHÜR-I NEHR-İ KEBİR-İ SĀVE BE-ŞEREF-KADEM-İ ḤABĪB-İ
KİBRİYĀ 'ALEYHİ'Ş-ŞALĀTÜ VE'S-SELĀM¹⁴¹

724 Naķl eder ekşer emirān-ı siyer
Nehr-i şāf-ı Sāve oldu cilveger

725 Çok zamān gā'ib olup cūy-ı murād
Teşne-dil ķalmışdı ezvāķ¹⁴²-ı 'ibād

28a

726 Gülşen-i imkāna geldikde o şāh
Verdi nehr-i Sāve'ye Allāh rāh

¹⁴¹ 'aleyhi'ş-şalātü ve's-selām: 'aleyhi's-selām ST

¹⁴² ezvāķ : erzāķ S

- 727 Vādi-i hūb-ı Semāve oldu pür
Huşk iken buldu yem-i zībā-yı dūr
- 728 Menba‘ -ı feyz-i Hudā’ dan çün zülāl
Cūlar oldu reh-revān-ı her-cibāl
- 729 Ebr-i bārān-ı ‘ aṭā-yı kibriyā
Etdi ervā-yı çemenzār u giyā
- 730 Būstān-ı ‘ ālem oldu pür-bahār
Nev-be-nev cūlar aḳıp leyl ü nehār
- 731 Būlbūl-i āvāre buldu gülşeni
Şāhsār-ı gülde tutdu meskeni
- 732 Nağme-i ‘ uşşāka verdi hoş-ḳarār
Oldu vuşlat-yāb-ı bezm-i gül-‘ izār
- 733 Naḳl ederler kim gül-i āl-i cihān
Oldu ‘ ālemde hemīşe ḳūt-i cān
- 734 Feyz-i sırr-ı gülşen-i ihsānıdır
Yek-nişān-ı ḳande-i şāyānıdır
- 735 Terlerinden oldu ḳāşıl verd-i al
Būy-ı rahmet-ḳūydur bu ḳavle dal
- 736 Her ne dem şemm olsa verd-i hūb-ı al
Şad-şalātıyla anı sen deste al

737 Sürdü çeşm ü rüyuñu¹⁴³ ey yār-ı cān
Eyle ta' zīm-i ' āḫā-yı Müste' ān

738 Eş-şalāt ey verd-i al-i Muştafā
Şemmesi şad-gülşen-i āl-i ' abā

RİVĀYET-İ ZĪBĀ-YI ĀḤİR¹⁴⁴ DER BEYĀN-I ZUHŪR-I NŪR¹⁴⁵-İ
MEVLĪD-İ ḤAYRŪ'L-BEŞER ' ALEYHİ'Ş-ŞALĀTŪ VE'S-SELĀM

28b

739 Vāḫıfān-ı sırr-ı ma' nādan biri
Böyle söyler mevlid-i peygām-beri

740 Ol zamān kim geldi hengām-ı ṭulū'
Kār-ı ḫayra Āmine etdi şürū'

741 Açılıp dergāh-ı feyż-i Kibriyā
Ya' nī ebvāb-ı hümāyün-ı semā

742 Cennet-i A' lā'dan erdi ḫāfiżān
Emr-i yezdān ile bunlar maḫremān

743 Māder-i Ḥayrū'l-beşer vermiş ḫaber
Vaḫt-i mevlid olıcak nezdikter

744 Biri Sāre birisi Meryem cenāb
Biri Rıdṫvān-ı cinān olsa şavāb

¹⁴³ çeşm ü rüyuñu: çeşm-i rüyuñu ST

¹⁴⁴ zībā-yı āḫir: zībā-yı diger ST

¹⁴⁵ nūr: - T

- 745 Hāşılı şekl-i havātinde melek
Üç neferden her biri hūr-ı felek
- 746 Biriniñ destinde var ibrîķ-i āb
Mişli yoķ māh-ı felek yā āfītāb
- 747 Biriniñ başında bir teş-tı zarīf
Levha-i āyīneveş gāyet latīf
- 748 Çār-gūşe mişl-i çār-erkān-ı dīn
Bir taraf dürr-i girān-ķadr u şemīn¹⁴⁶
- 749 Biriniñ düşunda bir zībā harīr
Sündüs-i cennet aña nisbet haşīr
- 750 Ol zamān kim bunlar etdi ‘ arzı rū
Geldi cennetden dimāğa zevķ-i bū
- 751 Arķasın mess etdi bir murġ-ı sefīd
Cām şundu destine yār-ı sa‘īd
- 752 Mest iken ol zevķden nā-geh Hudā
Verdi nūr-ı Aħmed’e tāb-ı bahā
- 753 Geldi dünyāya o cān-ı kā’ināt
Buldu cism-i mürde-i ‘ālem hayāt
- 29a
- 754 Aldılar ol nūru me’ mūrān-ı kār
Taşt içinde yuyalar bi’l-i‘ tibār

¹⁴⁶ girān-ķadr u şemīn: girān-ķadr-ı şemīn ST

- 755 İçlerinden bir melek ta^ç zîm-künân
Ġālibā Rıd̄vān-ı cennetdir o cān
- 756 Eyledi teklîf-i ġasl-i cism ü cān
Dedi ol demde berāy-ı imtiḥān
- 757 Çār-gūşe taştıñ¹⁴⁷ ey^ç ālî-tebār
Ķanġı¹⁴⁸ semtin eylediñ cāy-ı qarār
- 758 Şekl-i dünyādır bu taşt-ı dūr-niṣār
Çār-gūşe rub^ç -ı meskūn i^ç tibār
- 759 Şundu dest-i pākini ol meh-benān
Keff-i ħurṣîd-i zemīn ü āsmān
- 760 Sā^ç idi bir nāvdān-ı beyt-i cūd
Etmede feyz-i Ĥudā dā'im vürūd
- 761 Taşt-ı ma^ç hūduñ miyān-ı ħūbuna
Tā niṣān-ı devre-i maṭlūbuna
- 762 Geldi ol demde Ĥudā'dan vaḥy-i rāz
Ka^ç be'yi etdi Muḥammed çün niyāz
- 763 Biz de ettik Ka^ç be'ye anı imām
Feth olup aṣḥābına bābü's-selām
- 764 Dār-ı ħuld-i cennet-i vaṣl-ı Ĥudā
Āline aḥbābına olsun sezā

¹⁴⁷ taştıñ: taştın ST

¹⁴⁸ kanġı: kanġı ST

- 765 Ba^ç de-zîñ yârân-ı mesbûku'l-beyân
Etdiler âyîne ğaslı der-miyân
- 766 Yedi def^ç a etdiler pâşide şu
Taşt içinde etdi peygam-ber vuzû
- 767 Heft kerre ğasl-ı sulţânü'l-beşer
Âteş-i nîrânı söndürdü meger
- 768 Yedi bâb-ı nâr-ı dûzağ oldu sed
Âb-ı ğasl-ı Muştafâ etdi meded
- 29b
- 769 Heşt-bâb-ı cennet oldu rû-güşâd
Ümmet-i merhûmeye erdi murâd
- 770 Secdeye vardı hemân etdi niyâz
Ümmete rahmet o şâh-ı ç izz ü nâz
- 771 Nürdan ç âlem hemân nev-rûz olup
Şeb degil ol dem şabâh-ı rûz olup
- 772 Tutdu âfâkı celâ-yı pür-zîyâ
Oldu aqmâr-ı Hudâ'ya hep şalâ
- 773 Şâh-ı hâver gösterip cünd-i keşîr
Etdi ta^ç zîm-i şeh-i rahmet-maşîr
- 774 ç Arz edip üç râyet-i şevket-şîçâr
Şarğ u ğarb u Ka^ç be'de tutdu qarâr

- 775 Her biriniñ meh-çesi hürşid-fer
Her biriniñ şukkası mişl-i kamer
- 776 Necm-i gīsū-dārı tūğ etmiş felek
Merd-i sancaqdārı da mīr-i melek
- 777 Ol kadar işrāk-ı nūr etdi cihān
Tā Dimişk-i şāmı gördü nāzırān
- 778 Hāşılı i'cāz-ı mevlūdu'n-nebi
Etdi hurrem her şabaḥ u her şebi
- 779 Hāriḳ-i 'āde' ināyetden biri
Hoş meşāff-ı ḥazret-i peygām-beri

MUŞĀFAḤA-İ NŪR-I ḤABĪB-İ EKREM BE-MELĀ'İKE-İ
MŪKERREM DER ḤĪN-İ VĪLĀDET-İ MUḤTEREM

- 780 Çünki maḥtūnā toḡup ol nūr-ı zāt
Geldi cism-i 'āleme tāze ḥayāt
- 781 Ḥidmete me'mūr olan kerrūbiyān
Sākinān-ı 'arş-ı Raḥmān ḳudsiyān
- 30a
- 782 Birbirine ederek tebşir-i feyz
Ederek tekbir-i Ḥaḳ tezkir-i feyz
- 783 Gevher-i ferd-i ten-i Ḥayrū'l-beşer
Olıcak pīrāye-i dest-i ḳader

- 784 Şardılar ra^ç nā-ķımāṭ-ı raḥmete
Etdiler tevķir vücūd-ı ḥāzrete
- 785 Ƙoydular bir ğurfe-i zībā-dere
Ya^ç nī bir kāḥ-ı hümāyūn-manzara
- 786 Āmine bin Vehb'e te^ʔkīd etdiler
Ketm-i sırra ya^ç nī teşḍīd etdiler
- 787 Üç gün üç gece bütūn ehl-i semā
Tehniyet kevne gelip şubḥ u mesā
- 788 Kāse kāse nūr-ı raḥmet şaçdılar
Dergeh-i feyz-i Ḥudā'yı açdılar
- 789 Güft-ġū-yı sırr-ı Raḥmān etdiler
Şükr-i ni^ç met ḥamd-i yezdān etdiler
- 790 Gördü bu eşnāda ^ç Abdülmuṭṭalib
Dīdeden oldu ḥicāb-ı münselib
- 791 Beyt-i Ḥaķ secde-ġüzār-ı Rab olur
^ç Āleme feyz-i Ḥudā muşab olur
- 792 Ḥāne-i ^ç Abdullāh olmuş secdegāh
Allāh Allāh bu ne ta^ç zīm-i İlāh
- 793 Bir rivāyetde maķām-ı İbrahīm
Oldu secdegerde-i beyt-i ķadīm

- 794 Gördü bu sırrı o pîr-i nâ-tuvân
Dedi âyâ sırr-ı Hağ n'olsun bu an
- 795 Geldi hâtifden mübârek bir nidâ
Dedi müjde ey emîr-i pür-vefâ
- 796 'Âleme rahmet emân-ı ahîret
Dünye vü 'uğbâda mağz-ı mağfiret
- 797 Hazret-i sultân-ı iklîm-i kerem
Geldi dünyâya habîb-i muhterem
- 30b
- 798 Âl-i Hâşim buldu ta' zîm-i Hudâ
Beyt-i 'Abdullâh'ı gör fevka'l-'alâ
- 799 Andadır ol nûr-ı esrâr-ı kader
Andadır ol gevher-i hürşîd-fer
- 800 Andadır cism-i cihânîñ cânı hem
Mağdemidir 'âleme rahmet bu dem
- 801 Erişecek bu nidâ-yı hağ-beyân
Beyte 'Abdülmüttalib oldu revân
- 802 Gerçi vardı dergeh-i feyze bu zât
Lîk oldu böyle tağkîk-i ruvât
- 803 Kim Âmine hazreti dedi peder
Eyle şimdi sen biraz şabr-ı nazar

- 804 Raḥmet-i Ḥaḳ'dır bu cism ü cān degil
Başka sırdır bildigin cānān degil
- 805 Ğayrı evlāda kıyās olmaz bu zāt
Nūrudur zīrā necāt-ı kâ'ināt
- 806 Cān atıp ol dem o pīr-i pūr-şafā
Etdi nūr-ı Aḥmed'e şevḳ-i liḳā
- 807 Mā-cerāyı naḳl edip bir bir hemān
Ḥāriḳ-i 'āde vuḳū'atı 'ayān
- 808 Sākinān-ı 'arş aldı ol şehi
Bend edip dervāze-i şāh-ı rehi
- 809 Edeceklerdir ziyāret bir zamān
Şoñra nevbet bizlere gelir hemān
- 810 Ol zamān teşrīf eden erbāb-ı şevḳ
Eyler ol nūr-ı Ḥudā'dan kesb-i zevḳ
- 811 Oldu 'Abdülmuḩḩalib ğāyet ḥazīn
Dedi görmek şimdi olmaz mı dirīn
- 812 Etdi şevḳ-i tām ile ḳaşd-ı nazar
Ḳarşı geldi vechine bir yaḥşı er
- 31a
- 813 Elde tiğ u serde efser pūr-vaḳār
Dedi yoktur izn-i Ḥaḳ ile ḳarār

- 814 Şimdi eylersen¹⁴⁹ eger ısrār-ı tām
Cāniñ¹⁵⁰ eyler semt-i ‘ uqbāya hırām
- 815 Havf edip ol demde ‘ Abdülmuṭṭalib
Oldu semt-i inzivāya müncelib
- 816 Keşf-i sırra bulmadı nuṭṭ-ı dehān
Bildi Hāḡ’dandır bu remz-i hoş-nişān
- 817 Hāmd edip Mevlā’ya oldu muntazır
Tā ede ol nūr-ı ḡazret keşf-i sır
- 818 Çün tamām oldu o eyyām-ı sürūr
Āmine şadrında revnaḡ buldu nūr
- 819 Geldi ‘ Abdülmuṭṭalib etdi ṭaleb
Ol emīr-i Ka‘be vü pīr-i ‘ Arab
- 820 Aldı rūy-ı Aḡmed’e kıldı nazār
Gördü vechinde ne naḡş etmiş ḡader
- 821 Cebhe-i iḡbāli br mihr-i vefā
Kā’ināt olmuş yüzünden pūr-ziyā
- 822 ***Ḳābe ḡavseyñ***¹⁵¹e nişāndır ebruvān
Bir mücessem nūrdur ol cān-ı cān

¹⁴⁹ eylersen: eylerseñ ST

¹⁵⁰ cāniñ: cānın ST

¹⁵¹ “Öyle ki araları yayın iki ucu arası kadar veya daha az kaldı.” Necm Sûresi 53/9

- 823 ‘Azm edip beyt-i Hudā içre o pîr
Etdi vaz‘ -ı kıble-i Rabb-i Qadîr
- 824 Yüz sürüp erbâb-ı ‘aşk-ı ins ü cân
Buldular Hâk‘dan nice i‘zâz u şân
- 825 Bu rubâ‘îyle verip herkes selâm
Dediler ey nûr-i Yezdân feyz-i tām
- 826 Bâreka’llâh maqdem-i hayr-ı zuhûr
Verdi cân-ı ‘âleme başka sürür

31b

- 827 Bendedir dergâh-ı şıdka *kün fe-kân*¹⁵²
Eş-şalâtü ve’s-selâm ey nûr-ı cân

ĠARİBE-İ LEṬĀFET-BEYĀN DER HÎN-İ MEVLİD-İ RESÛL-İ
ÂḤİRİ’Z-ZAMĀN ŞALLA’LLĀHU ‘ALEYHİ VE SELLEM

- 828 Bir rivāyet daḥi etmişdir güzer
Mekke’de olmuş bu söz de mu‘teber
- 829 Dünyeye geldikde ol hayrû’l-enām
Geldi bir pîr-i yehûd-ı taraf-ı Şām
- 830 Dedi var mı bu gece sırr-ı vürûd
Beyt-i Hâk‘da dünyeye gelmiş vücûd
- 831 Dediler geldi Muḥammed-nām u şân
Bir melek-manzar şerāfet dāstān

¹⁵² “Ol der, hemen oluverir.” Bakara, 2/117; Âl-i İmran, 3/47; En’âm, 6/73; Nahl, 16/40; Meryem, 19/35; Yâsîn, 36/82; Mü’min, 40/68

- 832 Nūr ḥandān etdi bu şeb ʿālemi
 Qayd-ı ğamdan qurtarıp her ādemi
- 833 Şādmān oldu bütün ehl-i Harem
 Gıtdi dilden mā-sivā kaydıyla ğam
- 834 Dedi görmek mümkün olur mu ʿaceb
 Vālidinden etdiler āḥir taleb
- 835 Baʿ de icrā-yı rūsūmāt-ı melek
 Rūʾyete izn aldı sükkān-ı felek
- 836 Dāyesi şadrında ol ḥurşid-şān
 Hāle içre gūyiyā māh-ı cihān
- 837 Gördü nūr-ı ḥazreti çeşm-i yehūd
 Dedi bu kimdir nedir sırr-ı vürūd
- 838 Hiç bilir misiz nedir bu nūr-ı Rab
 İşte budur raḥmet-i Haqqā sebep
- 839 Kāʾināt oldu bunuñ nūruyla var
 Vechidir mirʾāt-ı feyz-i Kirdgār
- 840 İns ü cinne emr ü fermānı revān
 Ḥubbudur ḥubb-ı Ḥudā-yı Müsteʿān
- 32a
- 841 Şıyt-ı şerʿi şarqdan ğarba gider
 Bunu inkār eyleyen bulmaz zafer

- 842 Hāşılı ser-tābe-pā bu nūr-ı Rab
Seyf-i Hāḳ'dır ey cemāhīr-i ' Arab
- 843 Dediler kimdir bu vaşf üzre emīr
Ola şehler bende vü ' ālem esīr
- 844 Ol zamān vaşf etdi pīr-i nā-tuvān
Dedi budur mürsel-i ḳavm-i zamān
- 845 Nūr-ı maḳz-ı Kirdgār-ı dü-cihān
Ya' nī kim peygām-ber-i āḫir zamān
- 846 Zahr-ı pākinde bunuñ vardır nişān
Mīhr-i ḫatm-i mürselīndir bī-gümān
- 847 Vāḳı' ā olduḳda meḳşūfū'l-vücūd
Gördü mīhr-i ḫāzreti çeşm-i şuhūd
- 848 Ol zamān dīn ehli etdi şevḳ-i tām
Bi' şet-i peygām-bere dā'ir kelām
- 849 Hāḳ'dan istid' ā-yı rahmet etdiler
Luṭf-ı Hāḳḳ'a şükr ü minnet etdiler
- 850 Dīdesi a' mā olan küffār-ı bed
Oldular ḫuffāş-ı ḫurşīd-i bülend
- 851 Görmediler ya' nī nūr-ı Aḫmed'i
Ol hümāyün-ḳadr-i vālā-mesnedi

852 Etdiler pîr-i yehûda şad-keîâm
 ‘Aql u fikre gelmedik nefrîn-i tām

853 Nûr-ı çeşm-i ‘arîfândır Muştafâ
 32b Şad-şalâtü şad-selâm olsun aña

ḤABER-İ LAṬİF-İ ḤAZRET-İ ḤASSÂN MÂDİḤ-İ ḤÂŞŞ-I RESÛL-İ
 ÂḤİRİ’Z-ZAMÂN ŞALLA’LLÂHU ‘ALEYHİ VE SELLEM

854 Şâ‘ir-i hoş-lehçe vü kudsî-beyân
 Vâşıl-ı bezm-i habîb-i Müste‘ân

855 Burda ber-düş-ı mübâhât ü şeref
 Oldur el-ḥaḫ iftiḥâr-ı her ḫalef

856 Ya‘nî Ḥassân-ı hümâyün-ḫadr u şân
 Mâdiḫ-i zât-ı Resûl-i ins ü cân

857 Nükte-i beytü’l-ḫaşîd-i i‘tibâr
 Ḥâşıl-ı mażmûn-ı ferd-i iştihâr

858 Naḫl eder vakt-i şabâvetde hemân
 Çâr-sû-yı Yeşrib’e ol dem revân

859 Gördüm ol demde yehûd içre biri
 Geşt eder eṭrâfî gâyet serseri

860 Çîn-seḫer eyler bülend-âvâz u âḫ
 Dedî toĝdu bu gece bir başḫa mâḫ

861 Burcu sa‘d u ṫâlî‘i gâyet bülend
 Necm-i baḫt-ı ḫûbuna el-ḫaḫ pesend

- 862 Geldi müjde dünyeye nūr-ı Hudā
Nāmı Aḥmed bir Resūl-i müctebā
- 863 Ol zamān tāriḥ ḳodum bu sırra ben
Eyledim ṣoñra ḥisāb-ı ḥūb-ı fen
- 864 Hicret-i peygām-berīden ṣoñra bu
Vāḳı' a oldu muṭābıḳ güft-gū
- 865 Ğayret-i Ḥassān-ı 'ālī-intisāb
Verdi kilik-i 'ācize yārā-yı tāb

33a

- 866 Şad-hezār 'aciz u niyāz-ı bī-şümār
Ederek ya' nī Ḥanīf-i bī-ḳarār
- 867 Buldu küstāḥāne çend beyt-i cedīd
Etdi iḥsān-ı Hudā ondu ümīd
- 868 Bu ḳaşıdeyle o bī-kes bīmdār
Ḳıldı tebrīk-i ḳudūm-ı tācdār

ḲAŞİDE-İ BERĀY-I TEBRİK-İ MEVLİD-İ NEBEVİ 'ALEYHİ'S-
SELĀM¹⁵³

- 869 Ey ruḥuñ ḥurşīd-i evc-i ḳadr u şān
Ebruvāniñ ḳible-i kerrūbiyān

¹⁵³ ḳaşıde-i berāy-ı tebrīk-i mevlid-i Nebevī 'aleyhi's-selām: - T

- 870 Lā-mekān pervāzdir rūhuñ hele
Vaşfa gelmez ol hayāt-ı cāvidān
- 871 Şadriñ olmuşdur velī mişkāt-ı feyz
Almada envārı andan ‘ārifān
- 872 N’ola düşmezse zemīne sāyesi
Nūrdan bir servdir addiñ revān
- 873 Şāh-ı iqlīm-i şefā‘ atsin ebed
Emriñe maħkūmdur ħalk-ı cihān
- 874 Taħtgāhiñ ‘arş-ı Raħmānu’r-Raħīm
Oldu dīvāniñ yeri şaħn-ı cinān
- 875 udsiyāndır bān u perriler peri
Oldu mefrūş-ı zemīn-i nerdübān
- 876 Süllem-i mi‘rāc-ı pākiñdir felek
Ġāşiye ber-düş cülūdāriñ mihān
- 877 Atlas-ı gerdūna yodur iħtiyāc
Çün döşenmişdir vücūh-ı ‘āşıkān
- 878 Pāyine yüz sürmegi ister gönül
Bende yodur yā Resūlullāh tuvān
- 879 Līk luţfuñ etse baħş-ı ārzū
Fā’ik-i aqrān olur üftādegān

33b

- 880 Ka'be'dir zāhirde cāy-ı mevlidiñ
Līk ma' nīde saña Ka' be devān
- 881 Kim tavāf eylerse kūy-ı hurremiñ
Ka' be-i ḳalbi bulur zer nāvdān
- 882 Āb-ı şāf-ı kevşer-i feyz-i Hudā
Oldu ' ayn-ı ḥubb-ı zātıñdan revān
- 883 Her kim içdiyse şarāb-ı ' aşḳ-ı pāk
Oldu derd-i vaşlıñ ile şādmān
- 884 Nice derd dermān-ı cism ü cān odur
Yoluna olsun fedā her demde cān
- 885 Cezbe-i Haḳ'dır delīl-i ma' nevī
Oldu şeh-rāhiñ ḳulüb-ı ' ārifān
- 886 Kīmyādır nazra-i çeşmiñ meded
Nice ḥikmet gösterir her dem her an
- 887 Hāki zer eyler eder gāhi zeri
Gevher-i tēc-ı şeh-i mülk-i cihān
- 888 Eyler ezdāda hemīşe ḥükm-i tām
Şu' le-i āteşden eyler cū revān
- 889 Bir ḥazef-pāre-i dil-üftādeye
Ger düşerse nazra-i şefḳat hemān

- 890 Maḥv olur z̄ulmet gider dilden keder
Şāf olur āyīne-i rūḥ-ı revān
- 891 Aña ‘arz eyler nice esrārı Ḥaḳ
Ṭūṭiveş söyler gönül şad-dāstān
- 892 Ḥāk-i pāyiñ sürme-i çeşm-i ümīd
Dīde-i ğam dīdeme versin tuvān
- 893 İktiḥāl etsem n’ola dil-çeşmine
Kimyā-yı ma‘ nīdir ol ḥāk-dān
- 894 Dil esīr-i derd-i ‘aşkıñdır meded
Senden iḥsān ey kerem-kān-ı emān
- 34a
- 895 Yüz sürüp dergāhıña gelmiş faḳīr
Etme red ey server-i āḫir-zamān
- 896 ‘Āciz ü bī-çāredir ğāyet Ḥanīf
Ḥazretiñden luṭf umar her dem her an
- 897 Etdi ümmīd-i keremle ‘arz-ı ḥāl
Şanıña lāyıḳ kerem kıl her zamān
- 898 Ey şefā‘ at şāhı cān-ı mücrimīn
Dergehiñden buldular rāh-ı cinān
- 899 Ben de mücrim bende-i nā-çiz yetīm
El-emān ey kān-ı raḥmet el-emān

- 900 Gösterip rāh-ı necāt-ı rahmeti
Vuşlatıñla bende olsun şādmān
- 901 Cān fedā etsem reh-i ħubbuñda ben
Āh bulsam bir ħayāt-ı cāvidān
- 902 Hāşılı ey çāre-sāz-ı her murād
Senden ümmīd-i kerem senden emān
- 903 Eş-şalātü ve's-selām ey nūr-ı Rab
Bu niżām-ı 'āleme sensin sebeb

DER BEYĀN-I ESĀMĪ VÜ ELĶĀB-I RAĦMET-ME'ĀB-I HAZRET-İ
SULTĀNÜ'L-ENBİYĀ¹⁵⁴ VE ĦABĪB-İ KĪBRİYĀ 'ALEYHİ
EFĐALU'T-TEĦĀYĀ

- 904 Nām-ı AĦmed'dir eden evvel zūĦūr
Böyle naĦl etdi bilen ehl-i şu'ūr
- 905 Şoñra taĦmīd eyleyip ehl-i nazār
Nām-ı evveldir MuĦammed dediler
- 906 Hāşılı AĦmed MuĦammed nāmıdır
ĦaĦ nihād-ı zāt-ı rahmet-fāmıdır
- 34b
- 907 Şoñra Bu'l-Ķāsım¹⁵⁵ denildi künyede
Ya' nī evlādı olunca dünyede

¹⁵⁴ sultānū'l-enbiyā: sultān-ı enbiyā T

¹⁵⁵ Bu'l-Ķāsım: Bū Ķāsım ST

- 908 Şoñra İbrāhīm edince ‘ arz-ı nūr
Verdi şadr-ı hazrete nice sürūr
- 909 Oldu Bū İbrāhīmle künye-şi‘ ar
Aña Bū Ṭāhir daħi dedi kibār
- 910 Ol Resūl-i kibriyādır hem Beşīr
Hem Nebiyy ü hem Müzekkir hem Nezīr
- 911 Dā‘ī-i rāh-ı ila’llāhdır tamām
Hem Sirāc u hem Münīr-i şubħ u şām
- 912 Hem Ra’ūf u hem Raħīm ü hem Kerīm
Hem Muşaddaħ hem Müzemmil hem Ḥalīm
- 913 Münzir ü Müddeşsir ‘ Abdullāh-nām
Hādi-i Ḥaħ’dır odur el-ħaħ imām
- 914 Şāhid ü Ṭāhā vü Yāsīn dedi Ḥaħ
Zātına Ḥatmü’r-rüsül şān-ı eħaħ
- 915 Hem Emīn ü hem Mübīn ü hem Şeref
Nūr-ı maħz-ı hazret-i Rabb-i Laṭīf
- 916 Nāmı İncīl içre Ḥimyāṭā’ durur
Ma‘ nası ol cümleden a‘ lā durur
- 917 Ḥāmī-i beyt-i Ḥudā mennā’ -ı şer
Mūṭī-i cümle helāl-i mu‘ teber
- 918 Baraħliṭ nāmı daħi etdi güzer
İncīl içre bu da oldu mu‘ teber

- 919 Ma' nası rūḥu'l-ḳudüs fehvāsıdır
Nik u bed fark etmeniñ ma' nāsıdır
- 920 Nām-ı Aḥmed hem Muḥammed bī-şümār
Şuḥf-ı İncil içre etmişdir güzār
- 921 Oldu Tevrāt içre Māzmāz nāmı yād
Aḥsenü'l-ḥulḳ-i Muḥammed'dir murād
- 35a
- 922 Ṭayyib ü Ṭayyab demek maṭlūb idi
Çünkü ḥulḳ-ı Aḥmedī maḥbūb idi
- 923 Māhī ü Ḥāşir Nebiyy-i ins ü cān
Hem Nebiyyü't-tevbe vü Raḥmet-nişān
- 924 Fātiḥ ü Ümmī Resūl ü Muştafā
Āḳib ü Ḳuşsem ü Nebī vü Müttāḳī¹⁵⁶
- 925 Bunlar olmuşdur velī cümle şıfāt
Farṭ-ı isti' māl ile i' lām-ı zāt
- 926 Cümle elḳāb-ı ma' ānī i' tibār
Ḥayṭa-i ta' dāda gelmez bī-şümār
- 927 Şāhibü't-tāc u Burāḳ-ı müştehār
Şāhibü'l-mi' rāc u Kurb-ı Kirdgār

¹⁵⁶ Bu mısradā vezin problemlidir.

- 928 Şāhibü'l-ğar-ı Hirā'da müctebā
Şāhibü'l-ḥavz u maḳām-ı müntehā
- 929 Seyyidü'l-kevneyn ü Ḥatmü'l-mürselin
'Urvetü'l-vuṣṣā'¹⁵⁷ Resülü'l-ālemīn
- 930 Necm-i şāḳıb Hādi-i rāh-ı beḳā
Hem Müzekkā hem Ḥabīb-i kibriyā
- 931 Seyyid-i evlād-ı Ādem'dir tamām
Enbiyā u evliyāya o imām
- 932 Nice elḳāb-ı şerīf-i bī-ḥisāb
Yazdılar te'līf edip şad şad-kitāb
- 933 Şıḡmadı o şāf-ı ḥazret deftere
Bend edip āḫir dehānı muhbire
- 934 Cān u dilden edelim yüz biñ şalāt
Eş-şalātü ve's-selām ey nūr-ı zāt

DER BEYĀN-I TEMETTU' -YĀFTEN-İ ḤABĪB-İ ḤUDĀ EZ-PISTĀN-I
DĀYE-İ ŞĪRĪN-ĠIDA

35b

- 935 Şehr-i Mekke vaḳt-i germāda hemān
Ġāyet ıṣṣı olduḡu günden 'ayān

¹⁵⁷ "...Kopması mümkün olmayan sağlam bir kulp..." Bakara Sûresi, 2/256
(İktibas yapıla âyetin tamamı: Dinde zorlama yoktur. Doğru yol, sapıklıktan; hak batıldan ayrılıp belli olmuştur. Artık kim taḡutu reddedip Allah'a iman ederse, işte o, kopması mümkün olmayan en sağlam bir kulpa yapışmıştır. Allah her şeyi işitir, bilir.)

- 936 Ol cihetden sākinān-ı beyt-i Rab
Etdiler bu resmi āyīn-i ‘ Arab
- 937 Her kaçan gelse vücūda bir veled
Bir kabīle ehline olurdu red
- 938 Ol kabīle nāzenīnānı hemān
Süt verip beslerdi anı bir zamān
- 939 Tā olunca āb hūre āşinā
Süt ile beslerdi dāye dā’imā
- 940 Çün Resūl-i müctebā etdi zuhūr
‘ Āleme bahş oldu tāb-ı hūr-ı nūr
- 941 Etmedi bir hafta şire iltifāt
Nūr idi cism-i Resūl-i kā’ināt
- 942 Şīr-i şāf-ı ma‘ nevīden bir zamān
Buldu a‘ lā-yı ğidā-yı cism ü cān
- 943 Besledi deryā-yı hubbunda Hudā
Nūr-ı rahmetdi aña aşl-ı ğidā
- 944 Şoñra emr-i Haqq ile ta‘ līm olup
Sırr-ı Ādem hürmeti taḫhīm olup
- 945 Ni‘ met-i dünyāya etdi nev‘ ummā
Emr-i Haqq’la meyl-i ṭab‘ -ı iktifā
- 946 Çün Süveybe-nām ḫātūn ibtidā
Murzi‘ a oldu Resūl’e ğālibā

947 Şoñra etdikde Ḥalīme ʿ arz-ı ḥāl
Buldu nūr-ı Aḥmed'e hoş ittişāl

948 Murzi' a oldu o zāt-ı emcede
Erdi cānı inbisāt-ı sermede

949 Başdı şadr-ı cānına ol serveri
Etdi ʿ azm-i vādī-i deşt ü deri

36a

950 Ḥayme-gāh-ı Sa' de irgürdü hemān
Gīsuvān u zülfün¹⁵⁸ etdi sāyebān

951 İki yıl etdi reḡā' a ihtimām
Cism-i pāk-i Aḥmedi kıldı ḥırām

TETİMME-İ LAṬİFE

952 Şāriḥ-i yek-za' n-ı ḥüb- ı Meşnevī
Merd-i meydān-ı cinān-ı Ma' nevī

953 Verd-i zibā-yı gülistān-ı merām
Ya' nī ʿ Abdullāh Efendi-i be-nām

954 Derresinde etdi taḥkīk-i beyān
Bu siyāḡ üzre o pīr-i ʿ ārifān

955 Çün Ḥalīme oldu me' mūr-ı reḡā'
Nūr-ı raḡmet kıldı tāb-ı iltimā'

¹⁵⁸ zülfün: zülfün ST

- 956 Fer ü şevket geldi kıadr ü şānına
Sürdü yüz ħurşid ü meh eyvānına
- 957 Zevci Ħāriş gördü çok ħayr u kerem
Anlara verdi şeref sa' d-i kıadem
- 958 Şervet ü sāmānı müzdād oldu çün
Merci' -i ħācāt-ı ħalk oldu bütün
- 959 Nice ħālāt-ı laṭife oldu fāş
Çekmediler derd-i dünyā vü ma' āş
- 960 Ħāşılı gördükleri feyz-i Ħudā
Ħayta-i ta' bire şıgmaz mā-cerā
- 961 İki aylıkken o māh-ı āsmān
Vaş olunmaz ħaller oldu ' ayān
- 962 Çünkü üç aya erişdi sinn ü sāl
Etdi vech-i ' āleme ' arz-ı cemāl
- 36b
- 963 Çār-māh olduķda bā-' avn-i Ħudā
Etdi meyl-i gülşen-i semt-i şafā
- 964 Penc-māh içre bulup kuvvet tamām
Etdi ' izz ü nāz ile zibā ħırām
- 965 ' Ādet üzre etdi şeş-māh içre ħoş
Zümre-i eṭfāl ile meyl-i ħurūş

- 966 Heft-māh olduḡda nutḡa ibtidār
Heşt ü nüh-māha erince bī-řümār
- 967 Etdi elfāz-ı belīḡ ile kelām
Erdi deh-māha bu ḡāl üzre tamām
- 968 Gün-be-gün erdi kemāle bī-ḡisāb
Etdi irhāřāt ile ref' -i ḡicāb
- 969 Nice āyāt-ı Ḥudā etdi zuḡūr
Mu' cizāt-ı bāhire ḡıldı řudūr
- 970 İbtidā ḡüftārıdır tevḡīd-i Ḥaḡ
Ḥamd ü şükr-i ni' met-i Rabbü'l-felaḡ
- 971 Geldi bir def' a Āmīne yanına
Nūr-ı raḡmet řaldı gevh̄er kānına
- 972 řoñra etdi yine 'azm-i sāyebān
řaḡḡ-ı şadr oldu o demde rāyḡān
- 973 Yā İlāḡi şadr-ı bī-ḡāre Ḥanīf
Ḥār-ı ḡamdan ola vāreste laḡīf
- 974 Āb-ı raḡmet maḡv edip evsāḡı hem
Dīdede dilde ḡöre feyż-i kerem
- 975 İncilā bulsun hemīře levḡ-ı cān
Ḥalmasın dilde keder yā Rab emān

DER BEYÂN-I ŞEREF-VUĞŪ[‘]-I ŞADR-I SERVER-İ KÂ[‘]İNÂT¹⁵⁹
[‘]ALEYHİ EFĐALU’T-TAĦİYYÂT

- 976 Böyle naql eyler cemâhîr-i siyer
 Şakq-ı şadr oldu Resûl’e cilveger
- 37a
- 977 Bir işe meşgûl idi âl-i Harem
 Kaldı tenhâ ol habîb-i muhterem
- 978 İki zât-ı ‘ âlî geldiler çü bedr
 Etdiler cism-i Resûl’den şakq-ı şadr
- 979 Şadr-ı pâkin şerhadâr-ı râz edip
 Soñra cebr-i hâtıra âgâz edip
- 980 İltiyâm-ı ‘ aşk u ‘ arz-ı iştiyâk
 Oldu bend-i yâre-i hikmet-nıtâk
- 981 Gördü bu sırr-ı ğarîbi bir şabî
 Dedi yâ ümmi ve yâ rûh-ı ebî
- 982 Sûd birâderdi Resûl’e ol civân
 Nâmına derdi Zamîre ‘ ârifân
- 983 Şakq-ı şadr oldu Muhammed’de ‘ ayân
 Dîv etdi sırr-ı Raĥmânı beyân
- 984 Çün Halîme vâkıf-ı esrâr olup
 Kan dökdü şîşe-i çeşmi dolup

¹⁵⁹ şadr-ı server-i kâ’inât: şadr-ı hazret-i server-i kâ’inât ST

985 Dedi ey nūr-ı bařar ey cān-ı men
Böyle řakķ-ı şadr-ı hikmet yā neden

986 Keş edip rāz-ı nihānı ol emīr
Etme nā-maķremleri bundan ĥabīr

987 Emr-i Ĥaķ'la oldu bu sırr-ı nihān
Vesvese def' oldu şadrimdan hemān

988 Yoķsa yoķdur yāre-i řakķ-ı şadr
Buldu cānım başka ' irfān u ķadr

989 Ĥamd edip ol dem Ĥalīme bī-řümār
Dedi etmem ba' de-zīn aşla ķarār

990 Ümmine iřāle lāzımdır řitāb
Olmaya tā kim baņa başka ĥitāb

991 Etdi ' azm-i sūy-ı Mekke ol zamān
Āmine ' indinde ķıldı dāstān

37b

992 Mā-cerāyı nakl edip bir bir tamām
Dedi lāzımdır bu nūra iķtirām

993 Çok ' acāyip ĥāl gördüm bunda ben
Vařf-ı zāt-ı pākine ermez sūĥan

994 Beş yaşında oldu telsīm mādere
Gūyiyā ĥurřid erdi ĥāvere

- 995 Erecek dest-i temennāya güher
Etdi zīb-i şadr-ı ta' zīm-i nazar
- 996 Şoñra kıldı Āmine emr-i laṭif
Ümm-i Eymen oldu ol nūra redif
- 997 Hıdmet-i peygām-bere oldu revān
Bir sene miqdārı etdi bezl-i cān
- 998 Ğıbbe-zā aldı Āmine yanına
Nur şaldı beytine eyvānına
- 999 Bir zamān etdi dil ü cānın qarir
Nūr-ı pak-i Muşafā'dan müstenir

BEYĀN-I SIRR-I LAṬİF BE-RİVĀYET-İ HAẒRET-İ MEŞNEVĪ-İ
ŞERİF

- 1000 HaẒret-i pīr-i ma' ārif-baḥş-ı Rūm
' Ārif-i esrār-ı ma' nā-yı ' ulūm
- 1001 Meşnevī-i Ma' nevī'de etdi yād
Cümle ' uşşāķı kılıp irşād murād
- 1002 Bir ' aceb sırr-ı sa' ādet-dāstān
Meşnevī'de böyle olmuşdur beyān
- 1003 ' Ārifi zevķ-i muḥabbet söyledir
Kışşa-i rāz-ı Ḥalīme böyledir

- 1004 Çünkü erdi mevsim-i hayr-ı fiṭām
Etdi terk-i şîr ol hayrî'l-enām

38a
- 1005 Başladı ekl-i helâl ü şürbe hem
Etdi seyr-i deşt-i vâdi-i Harem
- 1006 Gördü bu hâli Halîme bir seher
Kıldı ol sultân-ı kevni zîb-i ser
- 1007 Başı üzre aldı şad-ta' zîm ile
Gâh şadr-ı sîne de tekrîm ile
- 1008 Ederek gül-geşt-i şahrâ-yı Harem
Koydu şehr-i Mekke'ye ol gün kadem
- 1009 Tâ ede ol cevheri îşâl-i kân
Şadr-ı mâder bula şad-âğâz u şân
- 1010 Etdi bu eşnâda sultân-ı beşer
Beyt-i Hakk'ın taraf-ı rüknünden güzer
- 1011 Dâyesi Sa' d-i Halîme kıldı şevk
Ede cüz'-i beyt-i Raḥmân içre ' avk
- 1012 Geldi ol demde hevâ¹⁶⁰ dan bir nidâ
' Âlem-i gayb-ı haqîqatten şadâ
- 1013 Kim bu mazmûnu beyân eyler tamâm
Müjde ey rükn ü haṭîm-i müstedâm

¹⁶⁰ T nüshasında "hevâ" kelimesinin tam üzerinde, açıklama maksadıyla "semâ" kelimesi yazılmıştır.

- 1014 Āfitāb-ı evc-i rahmetdir gelen
   Āleme n r-ı hidāyetdir gelen
- 1015 Müjde ey Ka be im m-ı enbiy 
 Oldu tekbir- ver-i r kn-i şaf 
- 1016 Müjde ey hatm-i hat m-i beyt-i Ha 
 Etdi ihs n h zret-i Rabbü'l-fela 
- 1017 Geldi b tlerden t h ret va tı c n
 Oldu z hir i te sult n-ı ledün
- 1018 Ş ret-i Ra m nı g r bunda tam m
 K ble-i Ha  'a budur el-ha  im m
- 1019 Şe -cihetden h l  bu  v z-ı ş n
 Olıca  mesm ' -ı d ye bir zam n
- 38b
- 1020 Oldu hayr n-ı be-v di-i H rem
 G h etdi c st-c -yı Şit u dem
- 1021 Görmedi etr fda did r-ı kes
 A ladı g 'ibden ermişdir bu ses
- 1022 L k bu e n -yı hayretde o Ő h
 Ya n  ma b b-ı Hud  n r-ı İlah
- 1023 Oldu  e m-i d yeden g 'ib naz r
 K ldı hayretde Hal me b -haber

- 1024 Ne nidā-yı ğaybdan aldı cevāb
Ne o nūr-ı Hāḡ'la oldu şevk-yāb
- 1025 Hāyret-ender-hāyrete düşdü bu dem
Geldi bu eşnāda bir pīr-i Hārem
- 1026 Şūret-i 'aḡl olsa cā'iz der bu pīr
Etdi irşād-ı reh-i 'ibret-maşīr
- 1027 Reh-i 'aḡl olmaz egerçi rāh-ı Rab
Līk derk-i ḡikmete oldur sebab
- 1028 Hīkmet-i Hāḡ gösterince rāh-ı feyż
'Aşḡ eder cān u dili āḡāh-ı feyż
- 1029 Eyle bu te'vīl-i ma' nāyı ḡabūl
'Aşḡ ile 'irfān ile çıkar bu yol
- 1030 Şūret-i ḡışşada vardır ma' nevī
'Aşḡ u 'aḡla remz-i ḡūb-ı mevlevī
- 1031 Şūreti taḡbīḡ ile ma' nāya hep
Buldu rāh-ı vuşlatı ehl-i edeb
- 1032 Hāşılı ol pīr-i mezkūrü'l-beyān
Etdi bütlerden su'āl-i imtiḡān
- 1033 Dedi sizde var mıdır şādīḡ ḡaber
ḡanda gitdi ḡāzret-i hayrū'l-beşer

- 1034 Nām-ı pāk-i Aḥmedī olduḡda yād
Cümle bütler oldu üftāde remād
39a
- 1035 Ya‘ nī düşdü ḡāke bütler ser-te-ser
Ḳıldılar yüz yerde taḡrīr-i ḡaber
- 1036 Dediler ey pīr-i ‘ aḡl-ı müsteḡāb
Çünki etdiñ nām-ı Aḡmed’le ḡiḡāb
- 1037 Ba‘ de-zīn yoḡdur bize devrān-ı kār
Oldu zāhir raḡmet-i Perverdgār
- 1038 Dīn-i Aḡmed’dir šikest eden bizi
Böyle rüsvā böyle pest eden bizi
- 1039 Ḥaḡ Resūl-i kibriyādır ol emīr
Oldur el-ḡaḡ ins ü cinne dest-gīr
- 1040 Bu zamān-ı fitneye erdi zevāl
Gün-be-gün nūr-ı Ḥudā bulup kemāl
- 1041 Edecek irᡡād-ı rāḡ-ı mü’minīn
Raḡmet-i Ḥaḡ’dır Resūl-i ‘ ālemīn
- 1042 Geldi ‘ Abdūlmuttalib cedd-i nebi
Etdi Mevlā’dan ricā bu maḡlabı
- 1043 Beyt-i Ḥaḡ’dan oldu zāhir bu cevāb
Geldi hātifden ḡiḡāb-ı müsteḡāb

- 1044 Ey emîr-i Âl-i Hâşim sen hemân
Ol bu dem vâdi-i tevfiķe revân
- 1045 Var falan vâdide bul ol serveri
Ya' nî pehnâ-yı şefâ' atdir yeri
- 1046 Eyler ihsân-ı şefâ' at saña ol
Hidmetinde rahmet-i Raḥmânı bul
- 1047 Etdi ' Abdülmuṭṭalib-i şevķ taleb
Ol ma' âlî-menķabet ' âlî-neseb
- 1048 Âl-i Hâşim oldu birden çün revân
Oldular cüyâ-yı nür-ı Müste' ân
- 1049 Vâdi-i Baṭṭa'da ol nür-ı ezel
Bir dıraḥtıñ sâyesin kılmış maḥal
- 39b
- 1050 Almış eṭrâfiñ¹⁶¹ gürüh-ı ḳudsiyân
Nūra ğarķ olmuş zemîn ü âsmân
- 1051 Göricek bu ḥâli ' Abdülmuṭṭalib
Oldu yârânı o cāya müncelib
- 1052 Cümlesi birden edip ' arz-ı ricâ
Dediler ey nür-ı zât-ı kibriyâ
- 1053 Ḥ'âst-kârân-ı şefâ' atdir cihân
Senden ey nür-ı Laṭîf-i Müste' ân

¹⁶¹ eṭrâfiñ: eṭrâfin ST

- 1054 Sensin el-ḥaḳ raḥmet-i Raḥmān olan
Sensin el-ḥaḳ ‘āleme sulṭān olan
- 1055 Beyt-i Ḥaḳ’dan erdi Ḥaḳ-āvāz-ı ğayb
Gıtdi dillerden abeş efkār-ı rayb
- 1056 Cümle bütler oldu üftāde be-ḥāk
Cān-ı küffār oldu ḥavfından helāk
- 1057 Şehr-i Mekke etdi teşrifiñ taleb
Çıldı ümmid-i kerem bā-izn-i Rab
- 1058 Ḥānedān-ı Āl-i Hāşim geldiler
Edeler tā kim fedā yoluñda¹⁶² ser
- 1059 Eyleyip tertib-i ālā-yı duḥūl
Eşki-çeşm ile şulandı rast-ı yol
- 1060 Gel buyur ey şāh-ı iqlim-i kerem
Ey ḥabib-i ekrem ü nūr-ı kıdem
- 1061 Taḥtgāh-ı *kābe kavseyn*¹⁶³dir yeriñ
Çurb-ı *ev-ednā*¹⁶⁴ya ermişdir seriñ
- 1062 Beyt-i ma‘ mūr-ı şefā‘ atdır diliñ
Baḥr-ı mescūr-ı‘ ināyetdir diliñ
- 1063 Şimdi eyle bizleri ḥandān-ı feyż
Ḥānedān-ı Hāşimi şāyān-ı feyż

¹⁶² yoluñda: yolunda ST

¹⁶³ “Öyle ki araları yayın iki ucu arası kadar veya daha az kaldı.” Necm Sûresi 53/9

¹⁶⁴ “Öyle ki araları yayın iki ucu arası kadar veya daha az kaldı.” Necm Sûresi 53/9

1064 Ya' nî eyle Mekke'ye azm-i laîf
Bula rif' at mesned-i hûb-ı şerîf

40a

1065 Mâder ü ceddîñ bula tâze hayât
Eş-şalâtü ve's-selâm ey nûr-ı zât

1066 Diyerek ta' zîm ile tevķîr ile
Şad-hezârân bula hoş ta' bîr ile

1067 Etdiler da' vet habîb-i ekremi
Ol ebu'l-ervâh olan kudsî demi

1068 Kıldılar naql-i serây-ı iftihâr
Girdi ' âlemden cefâ-yı rûzgâr

1069 Zevķ u şevķ ile dolup ' âlem bu dem
Etdiler bu şevķ ile böyle nağam

NA' T-I ŞERÎF

1070 Ey cemâliñ maţla' -ı mihr-i selâm
' Âlem oldu gül yüzüñden şâd-kâm

1071 Mâder ü ceddîñ bulup kadr-i tuhaf
Âdem ü Havvâ'ya dek erdi şeref

1072 Sen ebu'l-ervâhı bulmaķdır murâd
Etdi nûruñdan Hudâ ekvânı şâd

- 1073 Evvelin ü ahirîn oldu saña
Cümle imân-âver-i şıdķ u şafâ
- 1074   Alem-i ervâhdadır bu ahd-i c n
Buña şahiddir zem n   asm n
- 1075 Geldi bir bir so ra halkın f yıkı¹⁶⁵
Etdiler tecd d-i ahd-i ş bıkı
- 1076 Ben de geldim    lem-i ekv na hem
Eyledim tecd d-i ahd-i mu terem
- 1077   Abd-i h lişdir H n f-i d n-i Rab
Senden eyler n r-ı ihs nı taleb
- 1078 Ola manz r-ı nig h-ı i  tib r
Etmeye  z rde anı r zg r
- 40b
- 1079 Ere cism   c nına feyz-i hay t
Sensin ey c n-ı cih n n r-ı nec t
- 1080 Saña v  a h b u  le bi't-tam m
Ola bizlerden şal t u hem sel m

  AZ MET Kerdem-   mm-  Res lu'll h   Aleyhi's-sel m¹⁶⁶
BE-MED NE-  MÜNEVVERE VE İNTİK LEŞ DER ESN -YI R H

- 1081  mine h zretleri etdi sefer
Oldu yanınca rev n n r-ı başar

¹⁶⁵ f yıkı: f 'iki ST

¹⁶⁶   aleyhi's-sel m: şalla'll hu   aleyhi ve sellem ST

- 1082 Altı yaşında idi ol mähveş
Yeşrib'e oldu Āmine nāka-geş
- 1083 Ya' nī ' izz ü nāz ile etdi vürüd
Dār-ı hūb-ı Nābiğ'e kıldı vürüd
- 1084 Qabr-i ' Abdullāh'ı etdi nūra ğarq
Gördü anda rahmeti erbāb-ı fark
- 1085 Bir zamān ārām edip bā-' izz ü fer
Etdi şoñra Ka' be'ye qaşd-ı sefer
- 1086 Hikmet-i rabbānī kārın etdi tamām¹⁶⁷
Āmine ' uqbāya kıldı çün hırām
- 1087 Yeşrib ü Baḥḥā miyānı dediler
Qabr-i pāk-i Āmine ehl-i siyer
- 1088 Meşhed-i Ebvā' dadır cism-i teri
Sırr-ı esrār idi sırr oldu yeri
- 1089 Ümm-i Eymen etdi ikrāmı ziyād
Nūr-ı pāk-i Aḥmed ile oldı şād
- 1090 Aldı gitdi Mekke'ye ikrām ile
Şevket-i aşliyye-i İslām ile

¹⁶⁷ hikmet-i rabbānī kārın etdi tamām: hikmet-i rabbānī etdi kār-ı tām ST
Ayrıca, bu mısradaki vezin problemlidir.

41a

- 1091 Andan ‘ Abdülmuṭṭalib etdi ṭaleb
Dedi n’oldu māder-i müşfik ‘ aceb
- 1092 İntikālen feh̄m edince bir zamān
Oldu nuṭṭ-ı maṭlab-ı ḥikmet beyān
- 1093 Dedi ey nūr-ı zuhūr-ı kā’ināt
Tā edince terk-i esbāb-ı ḥayāt
- 1094 Ḥidmetiñde ben seniñ bir bendeyim
Ḥāk-i pāy-i ‘ aşkıña efgendeyim
- 1095 Sinn-i ‘ ömrüm āḥir olduḡda tamām
Ṭālib olsun emr ü fermāniña rām
- 1096 Eyledi ‘ izzetle da‘vet ol ŧehi
Oldu esrār-ı Ḥudā’niñ āgehi
- 1097 Ol zamān kim Mekke’de ḳaḥṭ-ı ‘ aẓīm
Vermişdi¹⁶⁸ ḥalka ḥavf-ı cān u bīm
- 1098 Bir ‘ acā’ib vāḳı‘ a gördü biri
Naḳl edip aḥbāba sırr-ı serveri
- 1099 Dedi kim dest-i Muḥammed’dir güşād
Aña verdi raḥmeti Rabbü’l-‘ibād
- 1100 Ger du‘ā eylerse zāt-ı Aḥmedī
Siz görürsüz sırr-ı feyż-i sermedi

¹⁶⁸ vermişdi: vermiş idi ST

- 1101 Ol sebebden etdiler da‘vet hemān
Oldular semt-i muşallāya revān
- 1102 Dest-i pāk-i Aḥmed’i bāz etdiler
Ḥaḳdan istid‘āya āgāz etdiler
- 1103 Raḥmet-i Raḥmān edip ol dem zuhūr
Dest-i ḥāk-i Mekke’ye āb-ı ṭahūr
- 1104 Ol kadar yağdırdı Allāh raḥmeti
Gitti ol kaḥṭ u ḡalāniñ şıḳleti
- 1105 Tāze cān geldi cihāna ser-te-ser
Ḥāk-i Mekke gösterip hep sebz-i ter
- 41b
- 1106 Vādi-i Baṭḥā olup kān-ı ‘aṭā
Eyledi te’sīr-i raḥmet ol du‘ā
- 1107 Bāreka’llāh dest-i cūd-ı raḥmeti
‘Āleme gösterdi feyż-i ḥazreti
- 1108 Yā İlāhī raḥmet-i feyż-i Resūl
Bende-i nā-çize de kılsın vuşul
- 1109 Ḳalb-i bī-çāre Ḥanīf-i nā-murād
Ola feyż u raḥmet-i zātıñla şād
- 1110 Ānı da sen maḥrem-i esrār kıl
Nā’il-i gencine-i envār kıl

1111 Dest-i cūd-ı Muştafā ola güşād
 Āb-ı raḥmet baḥş ola fevka'l-murād

1112 Sırr-ı enfās-ı nefīs-i ʿārifān
 Vere dest-i ʿācize yā rab tuvān

1113 Raḥmet-i Mevlā'yadır āḥir nazar
 Yoḥsa yoḡdur bende de tāb-ı hüner

DER BEYĀN-I VEFĀT-I ʿABDŪLMUṬṬALİB Ü BE-ḤİDMET-İ
 RESŪLĀMEDEN-İ¹⁶⁹ EBŪ ṬĀLİB

1114 İttifāḡ üzre cemāhir-i siyer
 Verdiler böyle ḥaḡıḡatde ḥaber

1115 Sinn-i iclāl-i ResŪl olduḡda heşt
 Etdi ʿAbdŪlmuṭṭalib ʿuḡbā-yı geşt

1116 Oldu Bū Ṭālib yerinde çün muḡīm
 Ekber-i evlād idi merd-i kerīm

1117 Cān u dilden eyledi el-ḥaḡ kıyām
 Ḥidmet-i ḥāş-ı ResŪl'e ihtimām

1118 Vālid-i şīr-i Ḥudā'dır ol emīr
 Ḥādīm-i beyt-i Ḥudāvend-i Ḳadīr

1119 Ba' de-zā eyler hikāyāt-ı güzer
 Vardır islāmında ḡavl-i mu' teber

¹⁶⁹ ResŪl-āmeden: ResŪl-aleyh-āmeden ST

42a

- 1120 Bāb-ı daḥl u i' tirāzı eyle sed
Derseñ etsin 'avn-i Ḥaḳ dā'im meded

ĞURBET KERDEN-İ ḤABİB-İ ENĀM BE-DİYĀR-I ŞĀM BE-
REFĀĀT-İ EBİ ṬĀLİB-İ BE-NĀM

- 1121 Rāḳımān-ı mıştār-ı sırr-ı siyer
Şıḥḥat-i ma' nāyı böyle dediler
- 1122 Çünki erdi sinn-i iḳbāl-i Resūl
On iki yıl ḥükmüne etdi duḥūl
- 1123 Ol zamān etdi Ebū Ṭālib¹⁷⁰ murād
Şām'a doğru naḳl-i aḥmāl-i ziyād
- 1124 Ya' nī ḳaşd etdi ticāret etmegi
Cānib-i Şām'a seyāḥat etmegi
- 1125 Kār-bār¹⁷¹-ı 'azmine verdi niḫām
Kārbānı eyledi sevḳ-i ḥırām
- 1126 Ol zamān duydu ḥabīb-i kibriyā
Kim Ebī Ṭālib eder 'azm-i ḳurā
- 1127 Dedi ey 'amm-i güzīn-i baḥtiyār
Ḳandadır 'azmiñ nedir geşt ü güzār
- 1128 Ḳanda 'azm eyler iseñ ey mu' teber
Baña lāzımdır bile etmek sefer

¹⁷⁰ Ebū Ṭālib: Ebī Ṭālib ST

¹⁷¹ kār-bār: kār u bār S

- 1129 Hāşılı sensiz ben olmam şād-kām
Sen de bensiz olma ey şīrīn-kelām
- 1130 Ğayret-i ‘ırķ-ı aşālet böyledir
Āfitāb-ı ‘aşķ olmaz müstetir
- 1131 Eyledi ķaşd-ı sefer böyle Resūl
‘Azm-i rāh etse n’ola ħurşiddir ol
- 1132 Tāyy edip nice merāhil bir zamān
Oldu Buşrā-yı Dimişķ bir gün ‘ayān
- 42b
- 1133 Gördüler bir cāy-ı ħurremdir bu yer
Ābı şāf u rüzgārı ħūbter
- 1134 Cennete mānend olur bir arz-ı ħūb
Rāygān eşmār u erzāk u ħubūb
- 1135 Ķondular bir kūya kim nāmı Kefer
Nūr-ı imān anda meşhūdü’l-başar
- 1136 Var idi ol kūyda pīr-i rāhibān
Nāmı Cercīs u Baĥīrā vaşf u şān
- 1137 Gördü semt-i Ka‘be’den yārān gelir
Tāze cism-i ‘āleme bir cān gelir
- 1138 Nūra ĝarķ olmuş yüzünden arz-ı pāk
Ĥasretinden yerler olmuş sīne-çāk

- 1139 Lü'lü-i şehvāra dönmüş her hācer
Zümrüdīn cāme giyinmiş hep şecer
- 1140 Tāzelenmiş her nebātīñ hil'ati
Eylemiş te'sīr o zātīñ haşleti
- 1141 Sāyebān olmuş bir ebr-i dür-nişār
Tāb-ı şemsi eylemiş revnaķ-şī'ār
- 1142 İ' tidāl üzre edip nūrı zuhūr
Māh-tāb-ı hūsne vermiş şad-sürūr
- 1143 Bildi rāhib bunda sırr-ı hikmeti
Kārbān ehline etdi hürmeti
- 1144 Hiç degildir bunda vardır bir emīr
Dermendān-ı cihāna dest-gīr
- 1145 Fikr ederken geldi ol şāh-ı cihān
Nāķadan oldu zemīn üzre revān
- 1146 Etdi ol demde be-vefķ-i i' tiyād
Bir ķuru naħl-i 'atīķa istinād
- 1147 Emr-i Hāķ'la ol şecer buldu nemā
Şāħlar peydā olup verdi şafā
- 43a
- 1148 Sāyesinde ol Resūl etdi ķarār
Ebr-i mezkūr daħi oldu sābe-kār

- 1149 Çün Baḥīrā gördü bu esrârı Ḥaḳ
Ḥikmetin izhâr edip Rabbü'l-felaḳ
- 1150 Dedi varsa budur ol ʿālî-tebâr
Seyyid-i ʿâlim ḥabîb-i Kirdgâr
- 1151 Nâmı İncîl içre olmuşdur beyân
Budur ol peygâm-ber-i âḥir zamân
- 1152 Baña lâzımdır ki taʿzîm eyleyim
Dînini edyâna taḳdîm eyleyim
- 1153 Lîk evvel eyleyim taḳdîm-i ḥʿân
Niʿmet-i Ḥaḳḳ'a gelince doştân¹⁷²
- 1154 Şâyed ol nûr-ı Ḥudâ ede vürüd
Ferr-i digeḳ bula inzâr-ı şuhû
- 1155 Maḥv ola zûlmet doĝa nûr-ı ümîd
Çeşm-i dil mihrinden olsun müstefîd
- 1156 Bu ümîd ile edip başt-ı taʿâm
Kârbân ḥalḳına etdi iḥtirâm
- 1157 Daʿvet etdi cümlesin birden hemân
Geldi cümle gelmedi sulṫân-ı cân
- 1158 Dedi var mı sizde ĝayrı şehryâr
Ebr-i maʿhûd aña olmuş sâyedâr

¹⁷² doştân: dâştân T

- 1159 Dediler vardır Muḥammed-nām u şān
Kārbān ḥıfzı için kaldı hemān
- 1160 Dedi rāhib anı da da^ç vet kılıñ
Bu niyāz-ı pīre siz ḥürmet kılıñ
- 1161 Oldur ancaḳ da^ç vet-i ḥāşşa sebeb
Oldur ancaḳ mihmān-ı ^ç izz-i Rab
- 1162 Çün Ebī Ṭālib işitdi bu sözü
Rūy-ı ḥazretten yaña döndü yüzü
- 43b
- 1163 Dedi gel gel ey cihān sulṭānı gel
Saña lāyık şadr-ı i^ç zāz-ı milel
- 1164 Sensin ey nūr-ı ziyā-pāş-ı derün
^ç Āciz ü bī-çāre kāna reh-nümün
- 1165 Geldi ol dem ḥazret-i maḥbūb-ı Ḥaḳ
Şānına ta^ç zīm-i ^ç ālemdir eḥaḳ
- 1166 Etdiler cümle kıyām u iḥtirām
Şadr-ı bezmi kıldılar aña maḳām
- 1167 Nūrı neşr oldu o cāy-ı ḥurreme
Kopdu yārān içre şevḳ u demdeme
- 1168 Kimi inşād-ı ḳaşāyid¹⁷³ eyledi
Kimi da^ç vāt-ı meḥāmid eyledi

¹⁷³ ḳaşāyid: ḳaşā³id ST

1169 Kimi   arz etdi hez r n ifti ar
Kimi eşk-i  eŐmini etdi niŐar

1170 Etdi ol demde  an f-i b -v c d
Bir  azel  ar ı ile bezl-i v c d

 AZEL

1171 Ey cem li  ma la  -ı  urŐid-i feyz
Bezm-i  aŐŐi  g lŐen-i c vid-i feyz

1172 Reşk-i bost n-ı cin ndır meclisi 
Her demi  etmektedir tecd d-i feyz

1173 Meclisi nde s z u s z-ı   aşk-ı  a 
Seyr-i  heng-i vef  N hid-i feyz

1174 S zleri  ferm n u  u r  mu  cizi 
Emr   ferm ni  eder te k d-i feyz

1175 Derdmendi dir  ar bi dir  an f
44a Dergehi nden etmede  mm d-i feyz

ŐADED

1176  aŐılı ol meclis-i   an-ı sim t
Oldu bezm-i zevk u ¹⁷⁴Őevk u inbis t

1177 K rb n ehli edip cümle ved  
Şaldı ol n r-ı hid yet iltim  

¹⁷⁴ u: - ST

- 1178 Ol zamān etdi Baḥīrā keşf-i rāz
Eyledi Bū Ṭālib'e ʿ arz-ı niyāz
- 1179 Dedi ey pīr-i hümāyun ʿ izz ü nāz
Ey kerīm-i ʿ ālem ü bende-nevāz
- 1180 Bu emīr-i muḥterem kimdir ʿ aceb
Oldu bir ikrām-ı Ḥaḳḳ'a ol sebeb
- 1181 Bāʿ iş-i daʿ vet sizi budur hemān
Yoḫsa yoḫdur bende ḳayd-ı nām u şān
- 1182 ʿ Āşıkım ol māh-ı ḫüsnüñ rüyuna
Ḥāk-i pāyim rāh-ı raḫmet boyuna
- 1183 Söyle ey cān-ı cihān kimdir bu rūḫ
Nūr-ı ʿ aşkı dilde etmişdir sünūḫ
- 1184 Dedi oḫlumdur Ebī Ṭālib bu nūr
Etdi luṭf-ı Ḥaḳḳ ile böyle zuhūr
- 1185 Dedi yoḫ yoḫ bu yetīm olmaḳ gerek
Rāst ḳavlim müstaḳīm olmaḳ gerek
- 1186 Bunda esrār-ı Ḥudā etmiş zuhūr
Ḥāleti İncil'de etdi mürūr
- 1187 Ḥālık-ı ʿ arz u semā verdi ḫaber
Mekke'den doḫmaḳ gerek ḫayrū'l-beşer

- 1188 Vālideyni ‘azm-i ‘uqbā edeler
‘Ammisiyle eyler ol Şām’a sefer
- 44b
- 1189 Sāyedār olsa gerek ebr-i felek
Hidmetinde dā’imā ins ü melek
- 1190 Mihr-i hatmü’l-mürselin zahrında var
Lā nebiyyü ba‘dehu temmü’l-ķarār
- 1191 Ol zamān Bū Tālib etdi keşf-i hāl
Dedi ey merd-i güzīn nīkū-ķışāl
- 1192 Mā-şadaķ bu ķavle bu nūr-ı cihān
Dāderimden baña naķl etdi bu şān
- 1193 Vālideyni gerķi olmuşdur revān
Dār-ı ‘uqbāya muķaddem bī-gümān
- 1194 İntīķāl etdi baña bu nūr-ı Rab
Gevher-i yek-dāne-i baķr-ı ķaseb
- 1195 Budur işte zīver-i tāc-ı kirām
Hidmetiyle buldu cānım feyż-i tām
- 1196 Ya‘nī ķıldım ķidmetin ez-māl u cān
Kendime ser-māye-i emn ü emān
- 1197 Maķdemiyle bulduķum ķayr-ı eger
Rişte-i ta‘dāda etsem cilveger

- 1198 Biñde bir dürr-i laṭif-i feyz-i Ḥaḳ
Olamaz pīrāye-i dest-i sebaḳ
- 1199 Ḥāşılı yoḳdur lehimde tāb-ı cān
Tā ede bu serveri naḳl ü beyān
- 1200 Dedi ol demde Baḥīrā ey hümām
Etme bundan ileri luṭf et ḥırām
- 1201 Arz-ı Şām'ın kāfiri murdārdır
Hem yehūdu kāşif-i esrārdır
- 1202 Vardır anlarda nice ğayz ehli nās
Etme ehl-i Mekke'ye anı kıyās
- 1203 Şāyed eylerler bu zāta bed-nigāh
Yoḳdur āşār-ı edeb anlarda āh
- 45a
- 1204 Ḥā'in-i dīn-i Ḥudādır hep yehūd
Rūmu nā-pāk u naşārāsı 'anūd
- 1205 Oldu Bū Ṭālib bu sözden ḥişşe-yāb
Mekke'ye doĝru edip ḳaşd-ı şitāb
- 1206 Kār u bārın¹⁷⁵ etdi āmāde sefer
Bey^c edip zā'id metā^c ı muḥtaşar

¹⁷⁵ Kār u bārın: Kār-bārın T

- 1207 İntifā^ç etdi o yerde bî-şümār
Aldı lāzım olanı düzdü kıtār
- 1208 Zevk u şevk ile edip ‘azm-i diyār
Etdi şehir-i Mekke’de yine qarār
- 1209 Bir rivāyetde Bāhīrā-yı güzīn
Gördü Buşrā’da gezer birkaç mehīn
- 1210 Dedi kimlersiz nedir kaçd-ı sefer
Dediler ehl-i nücüm verdi haber
- 1211 Bizi gönderdi naşārā-yı ‘Irāk
Şāmda etdi çün yehūdān ittifaq
- 1212 Var imiş silk-i Kureyş içre Resūl
Añadır kaçd-ı haṭākār-ı cuhūl
- 1213 Şimdi geldik edelim kaçd-ı habīb
Görmek olursa eger bize naşīb
- 1214 Dedi hayretle Bahīrā vāh āh¹⁷⁶
Sizde yoqdur zerre deñlü intibāh
- 1215 Ger Resūl-i Rabb-i ‘ālemse o zāt
Bulur elbette reh-i rāst-ı necāt
- 1216 Mūyuna olmaz zarar sizden şaқın
Enbiyāu’llāha olmuşdur yaқın

¹⁷⁶ vāh āh: vāh u āh ST

1217 Yā degilse ol vücud maḥbûb-ı Rab
 atlı-i maẓlûma olursuz siz sebeb

1218 Hâşılı bu kârı siz terk ediñiz
 Geldiğiz yola doğru gidiñiz

45b

1219 Etdi te'şîr-i naşîhat şoḥbeti
 Girdiler terk eyleyip ol şiddeti

1220 Geldi ol demde Baḥîrâ pür-sürûr
 Etdi naql-i mâ-cerâ-yı şerr ü şûr

1221 Dedi ey Bû Tâlib-i şefkat-şî'âr
 Eyle terk-i intifâ' -ı kesb ü kâr

1222 Var şafâ-yı bâl ile eyle sefer
 Şâm'a varmağda göründü çok ḥaṭar

1223 Cānib-i beyte revān ol ba' de-zîn
 Mekk-i a' dādan emîn ol var emîn

1224 Re'y-i rehbān oldu āḥir ihtiyār
 Etdi Bû Tâlib hemān 'azm-i diyār

1225 Vech-i meşrûḥ üzre ol sulṭān-ı rāz
 Etdi Bû Tâlib'le beyte tek ü tâz

1226 Cünbüş-i şevk-āver-i iclāl ile
 Nice yüz biñ 'izz ile iḳbāl ile

- 1227 Geldi şehir-i Mekke'de etdi qarār
Nūra ğarķ oldu o cāy-ı müştehār
- 1228 Sūd-i sevdā-yı muḥabbetle cihān
Etdi kāla-yı neşātı rāygān
- 1229 Çār-sū-yı maġfıret oldu güşād
‘ Ālem içre oldu çok dād u sitād
- 1230 Naķd-i ihlāş ile kesb et var necāt
Zāt-ı pāk-i nūr-ı Ḥaķķ’a ķıl şalāt
- 1231 Eş-şalātü ve’s-selām ey nūr-ı nūr
Kā’ināta menşe’-i feyz-i zuhūr

SU‘ ĀL KERDEN-İ EBŪ ṬĀLİB EZ-ṬABİB ḤĀL-İ ḤAZRET-İ
SEYYİD-İ KĀ‘ İNĀT VE CEVĀB-I DĀDEN-İ ṬABİB

46a

- 1232 Naķl eder ba‘zı emİRĀn-ı siyer
Sinn-i ḥazret etdi ‘ısrĪnı gŭzer
- 1233 Ḥikmet-i yezdĀn-ı pāk etdi zuhūr
Cā-be-cā tebşİR-i ğayb etdi şudūr
- 1234 Biri ez-cümle bu kim ba‘zı melek
SākinĀn-ı kürsi-i ‘ızz ü felek
- 1235 Şekl-i insanda teşekkŭl etdiler
‘ Arz-ı dĪdār-ı temesşŭl etdiler

- 1236 Gösterip rû dediler budur o şāh
 ʿ Āleme rahmet olan ʿ abd-i İlāh
- 1237 Hāḡ Resūl etdi bu zāt-ı ekremi
 ʿ Āleme rahmet hemīşe maḡdemi
- 1238 Bārekaʿllāh şunʿ -ı pāk-i kibriyā
 Muştafā vü Müctebā vü Murtażā
- 1239 Muntazırdır vaḡt-i mevʿ ūda velī
 Nūr-ı Raḡman bunda oldu müncelī
- 1240 Çünkü semʿ -i ḡazrete erdi bu şān
 Eyledi Bū Ṭālibʿe naḡl u beyān
- 1241 Vāḡıf olduḡda Ebū Ṭālib hemān
 Etdi bir pīr-i ṭabībe meyl-i cān
- 1242 Gösterip nabż-ı Resūlʿü dedi ger
 Söyle varsa bunda ʿ illetden eşer
- 1243 Çāre-sāz ol ey devā-baḡş-ı ḡayāt
 Sırr-ı ḡāʾibden ḡaber söyler bu zāt
- 1244 Dedi ol demde ṭabīb ʿ irfān bulup
 Nūr-ı rahmetden bu ḡazret şān bulup
- 1245 Muşḡaf-ı ruḡsārıdır āyāt-ı Hāḡ
 ḡaṭṭı *sūbhāneʿllezi esrā*¹⁷⁷ sebaḡ

¹⁷⁷ "...götüren O zâtın şanı ne yücedir! Bütün eksikliklerden uzaktır O!..." İsrâ Sûresi, 17/1
 (İktibas yapılan âyetin tamamı: Bir gece, kendisine bazı delillerimizi gösterelim diye kulu Muhammed'i, Mescid-i Haram'dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa'ya götüren O zâtın şanı ne yücedir! Bütün eksikliklerden uzaktır O! Gerçekten her şeyi işiten, her şeyi gören O'dur.)

46b

- 1246 Ebruvānı seṭr-i bismi'llāhdır
 albi vaḥy-i Ḥaḫḫ'a un āgāhdır
- 1247 Sırr-ı ḥikmetden ḥaber vermiş saña
 Budur el-ḥaḫ ol ḥabīb-i kibriyā
- 1248 Her ne derse sırr-ı ḥikmetdir sz
 şret-i şıd-ı nbvvetdir yz
- 1249 Yodur  illet bunda ey merd-i gzn
 Ḥadředen olsun hemān albiñ emn
- DİGER-BĀR-I  AZĪMET KERDEN-İ SEYYĪD-İ ENĀM BE-DĪYĀR-I
 řĀM U ZUHR-I MU AVENET-İ ḤADĪCETL-KBRĀ
- 1250 Ḥuṭbe-ḥānān-ı menābr-i siyer
 Ḥuṭbe-gyān-ı  ud-ı mu teber
- 1251 Byle etdi cmle āgāz-ı sḥan
 Szleri el-ḥaḫ derār-i  adn
- 1252 Ḥamse  şne erince sinn-i pāk
  Ātike oldu fardan derdnāk
- 1253 Far-ı şr şretin etdi ḥarāb
 Devlet-i ma nā edince fetḥ-i bāb
- 1254  İzzet-i şriyyede etdi zuhr
 Bu ma ān albine ıldı ḥuṭr

- 1255 Dāderi Bū Ṭālib'e geldi hemān
Dedi ey nūr-ı sevād-ı çeşm-i cān
- 1256 Gerçi sende bende yokdur naq̄d-i māl
Edelim kesb-i ğināya iştigāl
- 1257 Ḥamdüli'llāh erdi iḥsān-ı Ḥudā
Buldu envār-ı kemāli Muştafā
- 47a
- 1258 Ya' nī zāt-ı raḥmet-i 'ālem-kerem
Aḥmed-i efḥam ḥabīb-i muḥterem
- 1259 Ḥazret-i faḥr-ı cihān sulṭān-ı cān
İns ü cinne luṭf-ı Rabb-i Müste'ān
- 1260 Ger ederse meyl-i sūy-ı ḥüb-ı Şām
Sūd-i sevdā-yı ğinā olur tamām
- 1261 Vech-i pākinden görüp ḥayr-ı keşir
Şüret ü ma' nide olsaḳ dāye-ġir
- 1262 Devlet-i baḫtı füzündür ol şehiñ
Nūrı dā'imdir cihāna ol mehiñ
- 1263 Āfitāb-ı himmeti olsun bülend
Faḳr u fāḳa üstümüzde tābe-çend
- 1264 Etdi bu ğüne nice rengin ḫiṭāb
Vermedi Bū Ṭālib ammā hiç cevāb

- 1265 Hāşimiyyet ğayretin etdi füzün
Çekdi dilden nice āh-ı ğam-nümün
- 1266 Dedi ey hemşire-i ʿ anķā-mizāc
Şimdi n’olsun böyle ʿ arz-ı ihtiyāc
- 1267 Hāmd ola Mevlā’ya vardır zādımız
Hem erişdi ālimiz evlādımız
- 1268 Her biri bir genc-i ʿ izz u iftiḥār
Her biri bir şir-i pehnā-yı yesār
- 1269 Çünkü böyle eylediñ re ʿy-i şavāb
Aña ser-māye gerekdir bī-ḥisāb
- 1270 Bende yoķ şimdi tiz elden naķd-i tām
Tā verem esbāb-ı ʿ azme intizām
- 1271 Sende varsa ger metā^c u sīm u zer¹⁷⁸
Ver ticāret eylesin kılsın sefer
- 1272 ʿ Ātike ol demde etdi āh u zār
Dedi yoķdur bende naķd-i iķtidār
- 47b
- 1273 Līk geldi ḥātırā re ʿy-i rezin
Diñler iseñ söyleyim bir bir hemin

¹⁷⁸ metā^c u sīm u zer: metā^c -ı sīm u zer ST

- 1274 İstimā[‘] etdim bugünlerde hemān
Şām’a doğru kārbān olmuş revān
- 1275 Çün Ḥadīce gūş edip demiş meded
Baña lāzım bir emīn-i kār-ı merd
- 1276 Nağd-i vāfirle ederdim hem revān
Hem ticāretde şerīk olsun o cān
- 1277 İzn-i ‘ālī şādır olursa hemān
Eder idim ‘arz-ı bezm-i imtiḥān
- 1278 Ger Ḥadīce eyler ise meyl-i kār
Ede i‘ṭā-yı nüḳūd-ı bī-şümār
- 1279 Tā ola ol server-i ‘ālem ḡulām
Ḳāfile-sālār-ı rāh-ı ḥayr-ı Şām
- 1280 Bula dībā-yı felek başka bahā
Çār-sū-yı ‘āleme ersin ḡinā
- 1281 Kesb-i feyz etsin o ‘arz-ı pak-i Şām
Devlet ü raḥmetle etdikte ḥırām
- 1282 Her ne deñli re’ye ederse ol ‘afif
Söylerim saña eyā merd-i zarīf
- 1283 Verdi Bū Ṭālib bu re’ye izn-i tām
‘Ātike etdi sa‘ādetle ḥırām
- 1284 Çün Ḥadīce yanına erdi o ḥūr
Etdi rüy-ı dille biñ ‘arz-ı sürūr

- 1285 Fehm edip ol dem Hādīce şoḥbeti
Dedi erdi baña Hāḳḳ'ıñ ni' meti
- 1286 Ger tenezzül eyler ise ol emīr
Aña māl u cān ile olam esīr
- 1287 Hep fedādır yoluna varım benim
Ben aña evvelden imān eyledim
- 48a
- 1288 Līk da' vet ederim bā-' izz ü fer
Hānıma etsin o şeh luḫf-ı sefer
- 1289 Ba' d-i itmām-ı taḫıyyāt u selām
Naḳd-i vāfirle eder Şām'a ḫırām
- 1290 Bir rivāyetde Resūl-i müctebā
Da' vete oldu icābet-āşınā
- 1291 Devlet ü ' izzetle vardı şoḥbete
Ba' dehu ' azm etdi beyt-i ' izzete
- 1292 Çün Hādīce gördü ol nūru hemān
Oldu nūr-ı ' aşḳ-ı Hāḳ günden ' ayān
- 1293 Mest olup cām-ı temāşādan biraz
Etdi şad-kevne recā vü biñ niyāz
- 1294 Perde ardından edip baş-ı kelām
Dedi ey nūr-ı cihān faḫrū'l-enām

- 1295 Saña cānlardır fedā ne naqd-i zer
LİK eyle mekr-i düşmenden hāzer
- 1296 Meysere nāmında vardır bir gūlām
Hem enīs ü hem şadiķ bir merd-i tām
- 1297 Ol saña olsun refiķ-i rāh-kār
Kulluĝuñ etsin efendim ihtiyār
- 1298 Şām'a var gel ' izz ile iķbāl ile
Şevket ü nuşret-şafā-yı bāl ile
- 1299 Ba' de-zā Mevlā verince ruḥşatı
Sende bulsun cümle ' ālem devleti
- 1300 Vech-i meşrūḥ üzre oldu kavlı-i tām
Meysere'yle etdi ol şeh ' azm-i Şām

ZUHŪR-I İRHĀŞ-I ḤAĶ

48b

- 1301 ' Ārifān-ı sırr-ı Ḥaķ'dan çākerī
Nāzımı ḥoş mevlid-i peyĝam-berī
- 1302 Āşinā-yı şoḥbet-i mi' rāc-ı ḥāş
Çāker-i dergāh-ı kurb-ı ihtişāş
- 1303 Ḥüsrev-i ' aşka süvār-ı iftiḥār
Mādiḥ-i zāt-ı ḥabīb-i Kirdgār

- 1304 Yazdı Miftāhü'l-ḳulübunda hemān
Böyle naḳl-i şıdḳ ile şad-dāstān
- 1305 Cümleden evvel biri bu kim Resūl
Çünkü etdi rāh-ı Şām içre duḫūl
- 1306 Bu cehel mānendi erbāb-ı fesād
Etdiler evvelce 'azm-i her-bilād
- 1307 Vardığı yerlerde ol kāfir ḫarīf
Etdi her çāh-ı 'amīḳi bend-i lif
- 1308 Ḥār u ḫāşāk ile ḳıldı hep ṭulū'
Ḳalmadı zāhir şulu hiçbir ḳuyu
- 1309 Tā mübārek maḳdemi etdi eşer
Zulmāta varıcak verdi keder
- 1310 Teşne ḳaldı yolda mihmānān-ı der
Çekdi zaḫmet ekşer erbāb-ı sefer
- 1311 Gördüler kim ābdan ḫālī zemīn
Teşne diller etdi şad-āh u enīn
- 1312 Nā-gehān sulṭān-ı kevneyn urdu pā
Oldu yerden āb-ı ṭāhir rū-nümā
- 1313 Gördü bu iḫsān-ı Ḥaḳḳ'ı her faḳīr
Oldular ikrām-cüyā-yı emīr
- 1314 Raḫmet-i Ḥaḳ etdi iḫsānın füzūn
Nice enhār oldu yolda rū-nümūn

1315 ‘Ayn-i zerķavārı yenbū‘ āt-ı şāf
Mu‘ cizāt-ı maķdemidir bī-ķilāf

49a

1316 Ey hoşā ser-çeşme-i ihsān-ı Rab
Oldu sīr-āb-ı şafā her teşne-leb

1317 Havz-ı Kevşer’den nişāndır kef-i pāk
İn aşķat sevfe tedrī vü terāk

İRĦĀŞ-I LAṬİFE-İ DİĞER

1318 Ba‘ de-zā bir gün Ebū Cehl-i la‘ in
Geldi pīş-i ḥazrete ğāyet ḥazīn

1319 Dedi ey sultān-ı iķlīm-i kerem
Ben de ķoydum rāh-ı iķrāra ķadem

1320 Sensin ey refref-nişin-i rāh-ı Ḥaķ
Rehrevān-ı Şām’a sultān-ı eḥaķ

1321 Pīşvā ol ķārbāna ba‘ de-zīn
Tā gide dilden ğubār-ı küfr u ķīn

1322 Ḥazret-i ‘Abbās u Ḥamza ol zamān
Ḥāzır-ı bezm-i Resūl idi hemān

1323 Fehm edip sırr-ı derūn-ı kāfiri
Añladılar bāṭını vü zāhiri

- 1324 Dedi ol sulţān-ı rāh-ı ʿizz ü şān
Bende bir mekr-i ʿadū vardır nihān
- 1325 Līk eyler hāzret-i Rabb-i ʿAlīm
Def ʿ-ı şerr-i haşm-ı rāh-ı müstaķīm
- 1326 Nām-ı Hāķ’la kıldı sālār-ı cihān
ʿAzm-i rāh-ı menzil-i hikmet-beyān
- 1327 Pīşvā oldu gürūh-ı ümmete
Rāst geldi yolda mār-ı müfrete
- 1328 Añladı sevķ-i ʿadū-yı dīni hem
Kıldı şıdķ-ı tām ile ʿatf-ı ķadem
- 1329 Görmüş idi Bū Cehil evvel anı
Ānñ için etdi icrā bu feni
- 49b
- 1330 Şan ʿat-ı hīleyle etdi gūyiyā
Hāzret-i şāh-ı cihānı reh-nümā
- 1331 Fitne iķāz etmek ister ol çiyān
Tā ede ejder Resūl’e ķaşd-ı cān
- 1332 Līk etdi server-i āķir-zamān
Bunda da iẓhār-ı ʿavn-i Müste ʿān
- 1333 Gördüğü dem Hāķķ’a etdi istinād
Nā-geh etdi ef ʿi iẓhār-ı murād

- 1334 Dedi ey şāhenseh-i rahmet-maşīr
Rāh-ı şıdķıñda benim hālā esīr
- 1335 Biñ sene evvel saña oldum ğulām
Cinnīyim ben degilim mār-ı zalām
- 1336 Cedd-i pākiñ İbrāhīm etdi selām
Bendegī kıl hıdmetiñle iħtirām
- 1337 Etdi fermān ħazret-i sulţān-ı dīn
Oldu ğā'ib cinni-i imān-ġüzīn
- 1338 Gördü bu ħāli nice āgeh revān
Etdiler ta'zīm-i şāh-ı ins ü cān
- MU' CİZE-İ BĀHİRE-İ DİGER
- 1339 Cümleden āġreb bu yolda nā-ġehān
Kopdu bir tūfān-ı ħikmet-dāstān
- 1340 Birbirine girdi erbāb-ı sefer
Maħşere döndü o vādī-i ġüzer
- 1341 Kıldı feryād u fiġān ebnā-yı rāh
Tutdular sulţān-ı kevneyni penāh
- 1342 Ĥaķ Te'ālā'dan erip ilhām-ı tām
Etdi maħbūb-ı Ĥudā kūha ħırām

50a

- 1343 Gördü anda var ‘ aceb ğār-ı bülend
 Kıalb-i ‘ aşıkveş laṭif ü¹⁷⁹ dil-pesend
- 1344 Şüret-i zāhirde gūyā bir surāḥ
 Līk ma‘ nīde pehīn cāy-ı ferāḥ
- 1345 Bu’l-beşer Ādem Şafi kılmış eşer
 Böyle naql eyler bilen ehl-i ḥaber
- 1346 Ol zamāndan şoñra hiç ehl-i vefā
 Tıtmamışdı ğār-ı mezkūr içre cā
- 1347 Cāy-ı ḥüb-ı vaḥdet-i Ādem idi
 Behcet-efzā-yı dil-i ḥurrem idi
- 1348 Verdi vüs‘ at pāy-ı ḥüb-ı nūr-ı Ḥaḳ
 Kārbān ehli bütün ḳoydu ayak
- 1349 Şıġdı ve’l-ḥāşıl cemī‘ -i kār-bār
 Oldu ol ğār-ı laṭif cāy-ı ḳarār
- 1350 Etdiler ārām u rāḥat bir zamān
 Gitdi dillerden helāk-i nefis ü cān
- 1351 Ba‘ de-zān ṭūfān buldu çün sükūn
 Oldu tevfiḳ-i İlāhī reh-nümūn
- 1352 İbtidā ‘ azm etdi rāha nūr-ı Rab
 İşrine gitdi bütün āl-i ‘ Arab

¹⁷⁹ ü : - ST

- 1353 Şāğ u sālīm erdiler maqşūda hem
 Kıldılar ta^c zīm-i qadr-i muhterem
- 1354 Rāh-ı āhirden eden seyr ü sülūk
 Oldu ğarq-ı baħr-ı tūfān-ı şükūk¹⁸⁰
- 1355 Sāhil-i maqşūda yoqdur hiç güzer
 Olmayınca işr-i raħmetden eşer
- 1356 Hāşılı ser-cümle yārān-ı şafā
 Oldular memnūn-ı luḫf-ı kibriyā
- 1357 Reh-nümā-yı Haq olup dā'im Resūl
 Buldular şeh-rāh-ı ümmide vuşul
- 50b
- 1358 Tayy edip nice merāhil Şām'a dek
 Mihrveş her yer seher aħşāma dek
- 1359 Erdiler Buşrā'ya bir gün pür-sürūr
 Etdiler başt-ı mühimmāt-ı hużūr
- 1360 Bir dırahtıñ sāyesin etdi maqarr
 Ol hümāyūn-ı qadr olan ħurşid-i fer
- 1361 Sāyedār oldu yine ebr-i laḫif
 Etdi rāħat cism-i sulṫān-ı şerif

¹⁸⁰ Oldu ğarq-ı baħr-ı tūfān-ı şükūk: Oldular ğarq-āb-ı tūfān-ı şükūk ST

- 1362 Sāḥa-i deyr-i Baḥīrā'dır o yer
Vaşfi bundan evvel etmişdir güzer
- 1363 Çün Baḥīrā eylemiş 'azm-i beḳā
Cā-nişin olmuş aña ḳasīs-edā
- 1364 Nasṭūrā nāmında bir ruhbān-ı dīn
Hem 'arīf-i dīn-i İslām-ı mübīn
- 1365 Eylemiş İncil'i da'im pīşvā
Anda bulmuş çok nikāt u çok şafā
- 1366 Hem Zebūr'a āşinā olmuş tamām
Eylemiş Tevrāt'a ḡāyet ihtirām
- 1367 Her birinden aḫz-ı esrār eylemiş
Cān u dilden ḥubb-ı dildār eylemiş
- 1368 Ḥazret-i sultāna 'āşıkmiş o zāt
Bulacaḳ şimdi yüzünden şad-necāt
- 1369 Ol dıraḫtıñ sāyesinde gördü nūr
Eylemiş feyz-i tecellīden zuhūr
- 1370 Nūra ḡarḳ olmuş semāvāt u zemīn
Gördü ol nūru edip 'izzet hemīn
- 1371 Dedi budur işte faḫrū'l-enbiyā
Merḥabā ey nūr-ı 'ālem merḥabā
- 1372 Kārbāna geldi tīz şordu hemān
Dedi kimdir bu 'azizü'l-ḳadr u şān

51a

- 1373 Meysere ol demde etdi ‘ arz-ı rû
Dedi budur server-i devrân kamu
- 1374 Nâm-ı pâkin yâda yoğdur tâb-ı leb
Eyle ey pîr-i cihân ya‘ nî edeb
- 1375 Âl-i Hâşim’den edip el-ğax zuhûr
‘ Âleme şaldı şafâ-yı feyz-i nûr
- 1376 Mekke’den geldiñ ber-â-ber ey hümâm
Nûr-ı zâtın eylediñ dâ’im imâm
- 1377 Gösterip râh-ı reşâdı her zamân
Reh-nümâ oldu bize verdi nişân
- 1378 Ne nişân ‘ ayn-ı ‘ inâyet âdeme
Ererek her dem fezâ-yı hurreme
- 1379 Nice izhâr-ı kerâmet eyledi
Nice ibrâz-ı hidâyet eyledi
- 1380 Hayret el verdi baña kaldım dü-tâ
Mişli yoğ ‘ âlemde luğf-ı kibriyâ
- 1381 Nasûrâ hep dedi ey yâr-ı cân
Müjdeler olsun saña şad şad hemân
- 1382 Böyle yazmışdır bütûn ehl-i kitâb
Oğumuşdum ben muğaddem bâb bâb

- 1383 Cāy edinmez bu yeri illā meger
Birini etse gerekdir dediler
- 1384 Geldi çıkdı şimdi aḥbār-ı selef
Cāy edindi bu yeri nūr-ı şeref
- 1385 Şübhesiz budur nebiyy-i kibriyā
Bundadır envār-ı esrār-ı Hudā¹⁸¹
- 1386 Zāhr-ı pākinde olan mihr-i Hudā
Buña şāhiddir görölse yā n'ola
- 1387 Dedi ol dem Meysere vardır cevāz
Eyler iseñ görmegi gāyet niyāz
- 51b
- 1388 Dedi cān u dilden etdim ārzū
Nice yıldır cān dimāğında bu bū
- 1389 Ol zamān etdi ḥabīb-i kibriyā
Keşf-i mihr-i kudret-i Rabbü'l-^c ulā
- 1390 Etdi imān sürdü yüz rāhip hemān
Dedi şıdķ-ı tām ile ey nūr-ı cān
- 1391 Nāmiñi ĩsā seniñ yād eyledi
Ümmeti luṭfuñla dil-şād eyledi

¹⁸¹ Hudā: Hüdā ST

- 1392 Çok ‘alāmetler¹⁸² haber verdi o rūḥ
Cümlesi sende hemān etdi sünūḥ
- 1393 Ba‘ de-zīn ey nūr-ı ‘ālem sen hemān
Eyle sūy-ı Mekke’ye ‘aṭf-ı ‘inān
- 1394 Şam’da kāfir-i yehūd vardır meded
Şāyed eylerler saña bir ṭavr-ı bed
- 1395 Hāṭır-ı pāke verirler inkisār
Olmaz anlar fi‘l-i bedden şermsār
- 1396 Enbiyāya çok ihānet etdiler
Bilmeyip rāh-ı ḍalāle gitdiler
- 1397 Çün Resūl etdi bu ḳavli istimā‘
Nūr-ı şıdḳa verdi tāb-ı iltimā‘
- 1398 Meysere’yle ittifāḳen ḥayr-ı kār
Etdiler Buşrā’da bey‘-i bī-şümār
- 1399 Aldılar nāzik metā‘-ı nev-revāc
Ḳalmadı Şām’a duḥūle ihtiyāc
- 1400 ‘Avdet etdi ‘izz ile nūr-ı başār
Vech-i meşrūḥ üzre pür-ḥayr-ı sefer
- 1401 Çün yaḳīn oldu o nūr-ı ibtihāc
Şehr-i Mekke buldu sūdundan revāc

¹⁸² ‘alāmetler: ‘alāmetle T

1402 Gördü kim çeşm-i Hadice iki tayr
Kārbān fevķinde eyler hūb-ı seyr

52a

1403 İ' tidāl üzre hevā eyler gehī
Bāl u perle hıfz ederler ol Şehi

1404 Bildi ol dem kim gelir nūr-ı cihān
Ebr-i ma' hūd sāyedār olmuş hemān

1405 Cān atıp dedi eyā Rabbe'l-enām
Ėayr-ı maķdem kıl bu zātı bi't-tamām

1406 Meysere evvel gelip verdi Ėaber
Dedi geldi müjdeler nūr-ı bařar

1407 Mu' cizāt-ı Ėazreti etdi beyān
Dedi gördüm nice ' izz ü nice řān

1408 Nařtūrā nāmında bir merd-i güzīn
Dedi budur fağr-i cümle mürselīn

1409 Zāhr-ı pākinde nübüvvet mührü var
Yüz sürüp gördük o mihri āřikār

1410 Geldik īmāna hemān bī-şübhe biz
Eyledik sūd-ı ticāret řübhesiz

1411 Ėamd edip cān-ı Ėadice oldu řād
Cān u dilden etdi ķavle i' timād

- 1412 Geldi ol günde Resül-i kibriyâ
Kârbânı kondurup buldu şafâ
- 1413 ‘Arz edip her bir metâ‘ -ı tâzeyi
Şükr-i Hâk‘dan eyledi âgâzeyi
- 1414 Çün Hadîce gördü hayr-ı hazreti
İntifâ‘ -ı tām u feyz-i ni‘ meti
- 1415 Dedi kim ey server-i hüsn ü bahâ
Saña maḥşüşdur bu luḥf-ı kibriyâ
- 1416 Tâcirâna olmamışdır bu kerem
Ḳat-ber-Ḳat eylemek hayr-ı derem
- 1417 Maḥz-ı faẓl-ı hazret-i Mevlâ budur
Māye-i ‘izz ü şeref ḥaḳḳâ budur

52b

- 1418 Ba‘ de-zīn eyle efendim var ḥuzūr
Şabr ile luḥf-ı Hudâ eyler zuhūr

DER BEYĀN-I İZDİVĀC-I ḤADĪCETÜ’L-KÜBRĀ BE-ḤABĪB-İ
KĪBRİYĀ ‘ALEYHİ’Ş-ŞALĀTÜ VE’T-TEḤĀYĀ

- 1419 Ḥacle-pīrâ-yı ‘arūs-i ibtihâc
Ya‘ nî kilik-i râvi-i şoḥbet-nütâc
- 1420 Böyle etdi rüy-ı ma‘ nâ-yı münîr
Bürḳa‘ -i elfâzı çekdi bir bir

- 1421 Şām'dan geldikde ol faḥrū'l-enām
Etdi gāyetde Ḥadīce iḥtirām
- 1422 ʿAşq-ı pākin eyledi iẓhār-ı yār
Bez̄l edip māl u menāl-i bî-şümār
- 1423 Ṭālib-i naḳd-i vişāl oldu hemān
Şüret-i ʿaşq-ı nihān oldu ʿayān
- 1424 İḳtiżā-yı sırr-ı taḳdīr-i İlāh
Verdi tebdīr-i Nefise şāh-rāh
- 1425 Yaʿnī kim vardı Nefise-nām ile
Ḥayyire ḥātūn idi ikrām ile
- 1426 Ḥüsn-i şüret verdi maʿnāya tamām
Ḳıldı tekmīl-i mühimmāt-ı merām
- 1427 Şoḥbet-i ʿaḳd-i nikāḥ etdi ḳarār
Girdi mā-beyne murād-ı Kırdgār
- 1428 İbtidā ʿaḳd etdi Rabb-i Zü'l-celāl
Rūy-ı raḥmet eyledi ʿarz-ı cemāl
- 1429 Ber-murād olsa Ḥudā'nıñ maṭlabı
Eyler ol demde hümāyūn kevkebi
- 53a
- 1430 Baht olur esʿad müsāʿid rüzgār
Ṭālīʿ-i firūz olur devlet-medār

- 1431 Halk-ı ' âlem yâr olur yârân olur
Emr-i Hakk'ı her gönül gūyân olur
- 1432 Hâzret-i Hamza olup şağdaş-ı şâh
Etdi bir yerde kırân hursîd ü mâh
- 1433 Hâne-i şād-ı Hadîce ol zamân
Oldu bālâ rütbe-i kaçır-ı cinân
- 1434 Geldi Bū Tâlib berây-ı in' iķād
Da' vet oldu cümle erbâb-ı reşād
- 1435 Hâzret-i sultân Hadîce bî-gümân
' Ammisi ' Amr'ı edip da' vet hemân
- 1436 Varça bin Nevfel dağı geldi bile
' Ammi-zād idi o ' âlî menzile
- 1437 Oldu Bū Tâlib vekîl-i ' aķd-i kâr
Varça'yı etdi Hadîce ihtiyâr
- 1438 Ol dağı oldu vekîl-i ' aķd-i ĥayr
Girmedi aşla miyâna şey' -i ĥayr
- 1439 Bir mübârek sâ' at-i firûz idi
Necm-i sa' d-i vaķt-i hoş-nevrûz idi
- 1440 Hııtbeye âġâz edip ol dem vekîl
Ya' nî Bū Tâlib edip ĥamd-i celîl
- 1441 Cedd-i pâk-i ĥâzret-i ĥayrû'l-enâm
Ka' be'yi bünyâd eden ' âlî maķâm

- 1442 Ba' de-zā İsmā' il-i devlet-maşır
Andan Āl-i Hāşim-i ' izzet-serir
- 1443 Hayr ile bir bir olundu zıkr ü yād
Rūh-ı eslāf-ı kirāmı etdi şād
- 1444 Hıttbe-i ' aqd-i nikāh oldu tamām
Varqa bin Nevfel dahi verdi selām
- 53b
- 1445 Dedi gerçektir sözüñ ey pır-i kār
Nūr-ı rahmetdir bu feyz-i Kirdgār
- 1446 Ben de ' aqd etdim Hadice hazretin
Destine verdim zimām-ı rağbetin
- 1447 Şahid olsun buña cümle hāzırān
Hazret-i Allāh ola rahmet-resān
- 1448 Dört yüz altın idi miqdār-ı şıdāk
Böyle naql etdi zebān-ı ittifaq
- 1449 Bir rivāyetde ağırlık nām ile
Yirmi üştür verdiler ikrām ile
- 1450 Pādişāh-ı her dü-' ālem etdi hem
Cümlesin baqş-ı ' iyāl-i muhterem
- 1451 Hikmet-i sırr-ı tehbū oldu fāş
Etme ta' dād-ı temādūda telāş

- 1452 Mā-ḥaşal oldu muḥabbet āşikār
 Kıldı iḥsān u ‘ ināyet Kirdgār
- 1453 Ol gece etdi Resūlullah zifāf
 Yokdur aşla bunda ḳavl-i iḥtilāf
- 1454 Nūr-ı mihrāsā edip ḥoş-ımtizāc
 Buldu kālā-yı muḥabbet çün revāc
- 1455 Ḥazret-i ḥayrū’n-nisā etdi fedā
 Mā-melek her ne olursa iḳtizā
- 1456 Yār olup ṭab‘ -ı Resūle ol hümām
 Etdi şıdḳ u ḡayreti el-ḥaḳ tamām
- 1457 Sinn-i ḥazret ḥamse ‘ işrīn idi tām
 Buldu bu sūr-ı hümāyün ḥoş-nizām
- 1458 Erba‘ in idi ‘ idād-ı sinn ü sāl
 Ol ‘ arūs-ı ḥacle-i raḥmet-me’āl
- 1459 Oldu ‘ aḳd-i rişte-i pāk-i nikāḥ
 Böyle taḥḳīḳ eyledi ehl-i felāḥ
- 54a
- 1460 Etdi bir sırr-ı Ḥudā dilde zuhūr
 Buldu bā-feyz ü kerem ḥikmet şudūr

- 1461 Kırk yaşında olması sinn-i nigār
Ġālibā bu remzi eyler āşikār
- 1462 Erecekdir erba‘in içre kemāl
Zāhir u bāṭın bulup bir ittisāl
- 1463 Hem velāyet hem nübüvvet bī-gümān
Olacaqdır ḥazrete devlet-resān
- 1464 İki ‘ālemden beşāretdir murād
Bulacağ ‘ahdinde her şey’ ittiḥād
- 1465 Nice esrār-ı ḥafī olmağ gerek
Anı bilmez ins ü cin belki melek
- 1466 Ḥikmet-i Mevlā’dan olmaz hiç su’āl
Etmese idrāk ḥafāyāda cidāl
- DER BEYĀN-I TECDĪD-İ ERKĀN-I KA‘BETU’LLĀH VE VAZ‘-I
ḤACERÜ’L-ES‘AD KERDEN-İ ḤABĪB-İ İLĀH
- 1467 İḳtiżā-yı ḥikmet-i Rabbü’l-enām
Kārgāh-ı ‘āleme verdi nizām
- 1468 Etdi icād-ı semāvāt u zemīn
‘Arş u ferşi eyledi ihyā hemīn
- 1469 Ka‘be’yi bünyād edip dest-i Ḥalīl
Ka‘be-i ḳalb oldu i‘mār-ı celīl
- 1470 Zāhir u bāṭın nişān-ı zāt-ı Ḥağ
Gelmez evşāfa velī Rabbü’l-felağ

- 1471 Gine zāt-ı Bārī'den olmaz su 'āl
Edelim ālā-yı Hāq'dan biz maqāl

54b
- 1472 Çünkü eyyām-ı vefir-i iḥtilāl
Fetret-i ḳavm oldu bādī-i ḳalāl
- 1473 Gün-be-gün erkān-ı beyt oldu ḫarāb
Saḳf u bāmı oldu üftāde türāb
- 1474 Maḳdem-i ḫayr-ı Resūl verdi şafā
Ref' olup şūmī-i iḳdām-ı hevā
- 1475 Meyl edip i' māra kār-ı kā'ināt
Bā-ḫuşūs ol Ka'be-i rüy-ı necāt
- 1476 Oldu esbāb-ı nihānı āşikār
Re'y edip tecdīdini ba'zı kibār
- 1477 Ya'nī kim āl-i Ḳureyş'in ekremi
Ba'zı esrār-ı Ḥudā'nıñ maḫremi
- 1478 İttifāḳ ile edip teşmīr-i sāk
Etdiler tecdīd-i rükn ü bāb u tāk
- 1479 Sī vü penc sāl idi sinn-i şehryār
Ḳıldılar tecdīd-i beyte ictisār
- 1480 Ḳıldı ancak merdüm-i çeşm-i cihān
Armağan-ı dīde-i kerr ü beyān

- 1481 Ya' nī levḥ-i sīne-i beyt-i Ḥudā
Nūr-ı esved şūret-i ğayb-ı beḳā
- 1482 Ḥacerü'l-esved¹⁸³ yemīn-i Kirdgār
Eyler istilām anı dā'im kibār
- 1483 Ne ḥacer nūr-ı sevād-ı çeşm-i cān
Ne siyeh şāf-ı süveydā-yı cenān
- 1484 Etdiler vaz'ında ekşer ihtilāf
Kıldı her bir fırka şad-lāf u güzāf
- 1485 Koptu da'vā-yı neseb ğavğaları
Ġayret-i 'ırq-ı 'Arab ğavğaları
- 1486 Etdiler ḥūn-ı cezūrātı şi'ār
Ellerinde mişl-i ḥınnā āşikār
55a
- 1487 Çün Benī Sehm ü 'Adiyy ü Cumaḥ-nām
'Abdüddār mānendi ḳavm-i pür-ḥışām
- 1488 Kıldılar āl-i Kureyş ile cidāl
Oldu üç gün ḳaşd-ı evzār-ı kıtāl
- 1489 Her biri destin edip pür-ḥūn hemān
Etdiler imā-yı ḳatl-i merdümān
- 1490 Bu gürūha ol zamān koydu laḳab
Lefḳatü'd-dem diye erbāb-ı edeb

¹⁸³ esved: es' ad ST

- 1491 Hāşılı ğavġa-yı cumhūr oldu fāş
Etdi erbāb-ı edeb ġāyet telāş
- 1492 Ol zamān etdi Ebū Ümeyye kār
Ya‘nī re‘y-i hūb ile def‘-i şirār
- 1493 Dedi ey kavm-i kıtāl cūy-ı beled
Bāb-ı şerr-i şūr olsun şimdi sed
- 1494 Çin-seher ebvāb-ı mescidden hemān
Kim olursa bāb-ı şeybeden ‘ayān
- 1495 Vaz‘ede ol nūrı cāy-ı hūbuna
Herkes ersin ba‘de-zā maṭlūbuna
- 1496 Kimsede olmaz bu vech ile cidāl
Sevķ-i Hāķ’dan olmaz aşla ķil u ķāl
- 1497 Etdiler bu re‘yi āhır ihtiyār
Havli-i mescide ķıldı hep kibār
- 1498 Ol gece ārām edip bī-ķayd u ġam
Gördüler vaķt-i seher ehl-i haram
- 1499 Geldi bāb-ı şeybeden ol nūr-ı Hāķ
Āşinā-yı hikmet-i Rabbü’l-felaķ
- 1500 Pertev-i hūsnü çü mihr-i āsmān
Şaldı etrāfa şu‘ā‘-ı nūr-ı cān

- 1501 Vechini gördükde her bir ehl-i dīn
Dediler kıad cā'e hayrū'l-ālemīn
- 55b
- 1502 Rāzıyız bu nūr-ı Hakk'ın kārına
Re'yine güftārına aḥbārına
- 1503 Ol zamān etdi o nūr-ı kā'ināt
Ḥāke ilkā-yı kisā-yı cism-i zāt
- 1504 Başt olunca ol ridā-yı nāzenīn
Ḥacerū'l-es'adı aldı ol emīn
- 1505 Dest-i raḥmet-pāşına bā-ism-i Rab
Etdi vaż'-ı kisve-i'izzet-ṭaleb
- 1506 Gördü bu re'y-i rezīni şeyḥ ü şāb
Şanki māh oldu semāda şu'le-tāb
- 1507 Aldılar eṭrāfını hep hāleveş
Dest-bā-dest oldular aḥrām-keş
- 1508 Vardılar tā rükn-i beyt-i Hakk'a çün
Ol zamān el şundu sulṭān-ı ledün
- 1509 Aldı 'izz-i tām ile vaż' etdi hoş
Yerde gökde ḥalk-ı Hakk etdi ḥurūş
- 1510 Kıldılar şad-şükr ü şad-tevkīr-i tām
Ol emīn-i'āleme cümle enām

- 1511 Dediler şad-āferīn ey nūr-ı cān
Oldu āşār-ı fiten dilden revān
- 1512 Geldi aḥbāba hemīşe şevḳ-i tām
Ba‘ de-zīn sensin bu miḥrāba imām
- 1513 Naḳl eder ba‘ zı cemāhir-i siyer
Gerçi oldu Ka‘ be maṭbū‘ u’l-eşer
- 1514 Līk şoñra etdi peyğam-ber ḥaber
Vaż‘ -ı İbrāhim olaydı āh eger
- 1515 Olsa beyt-i Ḥaḳ binā-yı ber-güzīn
Şām u şarḳa açılıp ebvāb-ı dīn
- 1516 Etmese küffār bed-ifsād-ı kār
Resm-i İbrāhim olurdu āşikār
- 1517 Bu ḥadīşi ‘ Āyişe etdi ḥaber
Ḳaldı ‘ Abdullāh’a bu ma‘ nā eşer
- 56a
- 1518 Şoñra olduḳda ḥalīfe ol hümām
Ya‘ nī ferzend-i zebīr İbn-i ‘ Avvām
- 1519 Etdi bünyād-ı Ḥalīl’i iḥtiyār
Yapdı ma‘ nā-yı ḥadīş üzre cidār
- 1520 Şarḳ u ğarba açdı bāb-ı inbisāt
Buldu sükkān-i cihān şevḳ-i neşāt

- 1521 Şoñra Haccâc etdi Baḥḥâ'ya sefer
Etdi ' Abdullâh'a îşâl-i keder
- 1522 Ka'be'yi hedm etdi ol zâlim ḥarîf
Oldu rencide bütün âl-i şerîf
- 1523 Tarḥ-ı sâbıķveş edip vaż' -ı esâs
Eyledi resm-i Kureyş üzre kıyâs
- 1524 Yapdı ḥâlâ olduĝu resm üzre ol
Bâb-ı vâḥidden olur şimdi duḥûl
- 1525 Hicr-i İsmâ'îl kıldı taşra hem
Ṭab' -ı erbâb-ı dile verdi elem
- 1526 Şoñra Hârûn er-Reşîd etdi murâd
Tâ ede tecdîd-i bünyâd u ' imâd
- 1527 Vaż' -ı İbrâhim'i etdi ihtiyâr
Vermedi ammâ rızâ re'y-i kibâr
- 1528 Etdi istiftâ-yı bünyâd-ı cedîd
Dediler beyt-i Hüdâ'dır ey Reşîd
- 1529 Mel'abe olmaz mülûka bu eşer
Eyle bu da'vâ-yı şoḥbetden güzer
- 1530 Geçdi ol da'vâdan âḫir şeh Reşîd
Kaldı ḥâlî üzre ol beyt-i sedîd
- 1531 Beyt-i dil kim ehl-i dil me'vâsıdır
Her biri nûr-ı Hüdâ iḫyâsıdır

56b

- 1532 Eyle ta' mîr-i kulüb-ı pür-şafâ
İnkisâr-ı hâtırı görme revâ
- 1533 Şad-hezârân Ka' be yapmağdan hemân
Bir harâb olmuş gönül yegdir her ân
- 1534 Anı ta' mîr eyleye 'âlî-himem
Tâ ede 'avn-i Hudâ saña kerem
- 1535 Ka' be-i kalbiñ ola i' mâr-ı Hağ
Göstere dîdârını Rabbü'l-felağ

DER BEYÂN-I ZUHÛR-I VAHY-İ HUDÂ BER-RESÛL-İ KİBRİYÂ
'ALEYHİ EFDALU'T-TEHÂYÂ DER EVÂSİT-I *ŞEHR-İ*
*RAMAZÂNE'LEZİ ÜNZİLE FİHİ'L-ĞUR'ÂN*¹⁸⁴ DER ĞÂR-I HİRÂ

- 1536 Nâkilân-ı hâlet-i peygâm-berî
Çok rivâyet etdiler işte biri
- 1537 Çün Resûl-i müctebâ oldu yağîn
Erba'îne sinn-i sâlinde hemîn
- 1538 İnqitâ' -ı halkı 'âdet eyledi
Çün Hırâ'da çok 'ibâdet eyledi

¹⁸⁴ “O ramazan ayı ki insanlığa bir rehber olan, onları doğru yola götüren ve hakkı batıldan ayıran en açık ve en parlak delilleri ihtiva eden Kur’ân, o ayda indirildi...” Bakara Sûresi, 2/185
(İktibas yapıla âyetin tamamı: O ramazan ayı ki insanlığa bir rehber olan, onları doğru yola götüren ve hakkı batıldan ayıran en açık ve en parlak delilleri ihtiva eden Kur’ân, o ayda indirildi. Artık sizden kim ramazan ayının hilâlini görürse, o gün oruca başlasın. Hasta ve yolcu olan, tutamadığı günler sayısınca, başka günlerde oruç tutar. Allah sizin hakkınızda kolaylık ister, zorluk istemez. Oruç günlerini tamamlamanızı, size doğru yolu gösterdiğinden ötürü Allah’ı tazim etmenizi ister. Şükredesiniz diye bu kolaylığı gösterir.)

- 1539 İhtiyār etdi o ğār-ı enveri
Buldu anda feyz tamām-ı serveri
- 1540 Ğālibā sinn-i şerīf-i Aḥmedī
Sī vü heşt-sāl-i şerīf olmuş idi
- 1541 Altı ay miqḍārı vaḥy-i Kirdġār
‘Ālem-i ma‘nāda oldu āşikār
- 1542 Nice ḫālāt-ı ġarīb etdi zuḥūr
Vākı‘a oldu muṭābıķ her ḫuṭūr
- 1543 Ol sebebden dedi ḫayrū’l-mürselīn
Şübhesiz ru‘yā-yı ḫaķķ-ı mü‘minīn
- 57a
- 1544 Müjde āşār-ı nübüvvetden yaķīn
Oldu kırķ altı cüz’üden cüz hemīn
- 1545 Bu ḫadışi etdiler ehl-i ḫisāb
Yirmi üç yıl ḫükmüne taķsīm-i bāb
- 1546 Sāl-i bi‘şetden yigirmi üç sene
Oldu vaḥy-i Ḥaķķ ile çün beyyine
- 1547 Her yılı tensīf edip ehl-i kitāb
Etdi kırķ altı cüz’ü bī-irtiyāb
- 1548 Altı ay her cüz’ü kāmildir tamām
Bu ḫisāb üzre olup şıdķ-ı kelām

- 1549 Düşdü bir cüz'-i nübüvvet ümmete
Erdi ' izzet ehl-i haqq u himmete
- 1550 Görülen ru'yâ-yı hayr-ı ' ârifin
Ma' nâ-i cüz'-i nübüvvetdir hemîn
- 1551 Haq Te' âlâ eyleye irşâd-ı râh
Gele cism-i kalbe nür-ı intibâh
- 1552 Nice esrâr-ı Hudâ eyler zühür
' Âlem-i ma' nâdadır zevk-i şudür
- 1553 Ref' olup estâr-ı gayb u irtiyâb
Mâni' olmaz perde-i nür-ı hicâb
- 1554 Bî-tekellüf bî-tehallüf bî-çarâr
Şâhid-i ma' nâ olup rüy âşikâr
- 1555 Vâkı' â olur muṭâbık hep zühür
Her ne eylerse dil ü câna huṭûr
- 1556 Etmede ta' birini ehl-i himem
Nür-ı irşâd-ı hidâyet birle hem
- 1557 Zâhir ü bâṭın görüp seyr ü şafâ
Nice ' uşşâk-ı hidâyet-âşinâ
- 1558 Mürşid-i ' âlem be-feyz-i Kirdgâr
Eyler irşâd-ı tarîkat âşikâr

57b

- 1559 ‘ Ālem-i ‘ ayn-ı ḥaḳīkīde hemān
Ma‘ rifet ehli görür i‘ zāz-ı şān
- 1560 Āşikār olur dü-kevníñ ḥāşılı
Ehl-i dildir bu kemāliñ vāşılı
- 1561 Şuret ü ma‘ nāda feyz-i Müste‘ ān
Ede cān u dīdeyi ḥurşīd-şān
- 1562 Gösterip sırr-ı nihān-ı ḥāzreti
Bildire rāh-ı necāt-ı raḥmeti
- 1563 Olmaya aḍgāş u aḥlām u ḥicāb
Rāh-ı bend-i dergeh-i raḥmet-me’āb
- 1564 Etmeye şeytān u nefsi bed-gümān
Perde-i ğafletle setri-i çeşm-i cān
- 1565 İnkışāf-ı ḥāṭır-ı erbāb-ı rāz
Edeler imdād-ı aşḥāb-ı niyāz
- 1566 Himmet-i pīrān-ı ‘ āli-menḳabet
Edeler irşād-ı rāh-ı aḥiret
- 1567 Diñle ey nūr-ı süveydā ey fu’ād
Nicedir baḥşāyiş-i Rabbü’l-‘ ibād
- 1568 Sırr-ı taḳşīm-i İlāhī’dir bu kār
Bunda esrār-ı hidāyet bī-şümār

1569 Besmeleyle edelim bed' -i kelām
Çünkü oldur t̄ac-ı ser seṭr-i kelām

1570 Edelim z̄ıkr ü şalātı vird-i ḥāş
Tā bula dil ḫurb-ı Ḥaḫḫ'a iḥtişāş

1571 Açıla ebvāb-ı feyż-i kibriyā
Sellimū şallū 'alā nūri'l-Hüdā

58a

Bismi'llāhi'r-raḥmānı'r-raḥīm

1572 Çünkü 'azm etdi Ḥırā'ya ol kerīm
Oldu anda ḥāzır-ı emr-i Raḥīm

1573 Etdi birkaç kere Cibrīl 'arz-ı rū
Olmadı ammā birinde güft ü gū

1574 Gāh 'arz-ı ḫudret-i şān-ı Ḥudā¹⁸⁵
Gāh baştı-ı şehper-i rıfḫ-i vefā

1575 Gāh ref' -i bürḫa' -i rüy-ı selām
Gāh def' -i vaḥşet-i ḫikmet-nizām

1576 Her birinde nice biñ nāz u niyāz
Geçdi bu ḥāl üzre vaḫt-i imtiyāz

1577 Fehm edip ol server-i 'ālī-cenāb
Bildi vaḫy-i Ḥaḫḫ'adır bu fetḫ-i bāb

¹⁸⁵ 'arz-ı ḫudret-i şān-ı Ḥudā: 'arz-ı ḫudret ü şān-ı Ḥudā ST

- 1578 Etdi istid' ā-yı luṭf-ı kibriyā
Her birinde kıldı riḳḳatle du' ā
- 1579 Nā-gehān Cibrīl-i Rabbū'l- 'ālemīn
Ol hümāyūn-ḳadr nāmūs-ı emīn
- 1580 Rūḥ-ı ḳuds u ḡayret-i subbūḥuyān
Nūr-ı feyż-i ' izzet ü şādıḳ-beyān
- 1581 On yedinci yevm-i işneyn idi hem
Māh-ı ravza günlerinden Muḥarrem
- 1582 Ḥ'āb-ı vuşlatda Resūl-i kibriyā
Olmuş idi ḡarḳa-i nūr-ı Ḥudā
- 1583 Nūr-ı raḫmet içre buldu serveri
Öpdü rüy-ı ruḫşat-ı peyḡam-beri
- 1584 Nūr-ı Ḥaḳḳ u şems-i Ḥaḳ etdi kırān
Vaḫdet-i sırr-ı vücūd oldu ' ayān
- 1585 Ḳum dedi emr-i İläḫ ile o şāh
Demeden geldi Resūl'e intibāh
- 58b
- 1586 Dedi ey şāh-ı zemīn ü āsmān
Sensin el-ḫaḳ server-i āḫir-zamān
- 1587 Ḥaḳ Te' ālā çok selām etdi saña
Ey Ḥabīb-i ekrem-i Rabbū'l- 'ulā

- 1588 Evvel ü āhîr sen olduñ bî-gümân
Bâ' iş-i icād-ı bu kevn ü mekân
- 1589 Vaqti geldi şimdi Haq kıldı selām
Kıble-i hācāta sen ol gel imām
- 1590 Verdi ol demde Resūl-i kām-yāb¹⁸⁶
*Mā ene bi kārî 'in*¹⁸⁷ lafzın cevāb
- 1591 Ya' nî ümmî olduñun kıldı beyān
Ümmî olmaqdır Resūl'e ' izz ü şān
- 1592 Tā ki kimse olmaya üstād āña
' İlm-i Haq'dan feyz ola vaḥy-i Hudā
- 1593 Def' aten vaḥy-i Hudā ola revān
Tā ki kimse etmeye inkār-ı şān
- 1594 Bu su'āl ü bu cevāb eşnāsı hem
Oldu başka nefḥ-i Raḥmānî kerem
- 1595 Oldu ta' lîm-i İlāhî ibtidā
*Sûre-i İkrā'*¹⁸⁸ idi vaḥy-i Hudā
- 1596 Yere urdu şehper-i peyk-i celāl
Mā-i tāhir oldu zāhir çün zülāl
- 1597 Āb-dest aldı Resūl-i müctebā
Oldu Cibrîl-i Emîn'e muqtedā

¹⁸⁶ kām-yāb: kā'ināt ST

¹⁸⁷ "Ben okuma bilmem."

¹⁸⁸ Alak Sûresi, 96

- 1598 Bir rivāyetde olup Cibrīl imām
Etdi ta' līm-i şalāta ihtimām
- 1599 Mübtedā gāhi mu 'aḥḥar yād olur
Anda da ta' zīm-i şān müzdād olur
- 1600 Bu 'ināyet-i Ḥudā oldu tamām
Etdi Cibrīl-i Emīn 'arşa ḥırām
59a
- 1601 Ḥazret-i maḥbūb-ı Ḥaḳḳ iḳbāl ile
Şūret-i müstaḥsen-i iclāl ile
- 1602 Şehr-i ḥūb-ı Mekke'ye etdi vürūd
Geldi şadr-ı ḥānede etdi ku' ūd
- 1603 Ḥazret-i ḥayrū'n-nisā tācü'l-verā
Zevcetü'l-ferd-i ḥabīb-i kibriyā
- 1604 Ya' nī kim gördü Ḥadīce ol şehi
Oldu sırr-ı vaḥy-i Ḥaḳḳ'ıñ āgehi
- 1605 Dedi ey nūr-ı Ḥudā rūḥ-ı beden
Vech-i pākiñde bu ḥumret yā neden
- 1606 Gül gibi olmuş şükufte ḥaddi al
Ebruvāniñ reşk-i envār-ı hilāl
- 1607 Bir şey'e etdiñ mi eyā infi'āl
Yoḥsa tāb-ı rāh mı verdi melāl

- 1608 Bir   acib h alet göründü sende hem
G lib  vaHy-i Hud  oldu kerem
- 1609 Söyle ey n r-ı Hud -yı M ste   n
Sa na n'oldu sırr-ı H k 'ı kıl bey n
- 1610 Ol zam n etdi hik yet Mu taf 
M -cer -yı vaHy-i H k 'ı m -cer 
- 1611  n Had ce v k f-ı esr r olup
C n u dilden   a ı -ı g ft r olup
- 1612 H k kel mıdır bu vaHyi l -yez l
Buldu c nım ha yet-i emr-i Cel l
- 1613 Dedi sensin rahmeten li'l-   lem n
VaHy ile gelse sez  R hu'l-em n
- 1614 Sende vardır ha let-i peyg m-ber 
Nice açlık-ı la if-i server 
- 1615 H k Te   l  seni ma z n eylemez
K r-ı n -s z ile meft n eylemez
- 59b
- 1616 Sendedir a l-ı a il-i n r-ı   ır 
Sendedir fa l-ı celil-i n r-ı   ır 
- 1617 Sendedir sırr-ı sel met ey ker m
Sendedir feyz-i  af -yı İbrah m

- 1618 Sendedir fevz-i necāt-ı İsmā'îl
Sendedir remz-i 'ināyāt-ı celîl
- 1619 Çāre-resdir hātırınñ bî-çāreye
Meyl-i tab'ınñ var dil-i āvāreye
- 1620 Hāl-i dervīšāna rahmiñ var ezel
Saña vermiş hulq-ı Hāqq-ı 'izz ü cell
- 1621 Zayfa ihsān eylemek dā'im saña
Oldu 'ādet ey kerīm-i zū'l-'atā
- 1622 Mihmān olsa 'aceb mi Cebre'îl
Kılsa ihsānıñ taleb yā Mīka'îl
- 1623 Etse¹⁸⁹ İsrāfîl'e in'āmıñ kerem
Olsa cān-ı 'Azra'îl memnūn hem
- 1624 Kenz-i ihsān-ı Hudāvend-i qadīm
Oldu zātınñ ey emīn-i müstaķīm
- 1625 Hāşılı cezmim budur ey cān-ı cān
Sensin ol peygām-ber-i āhır-zamān
- 1626 İzniñ ederse eger şimdi şudūr
Hātıra bir re'y-i hūb etdi huṭūr
- 1627 'Ammi-zādem Varqa-nām pīr-i cihān
Fehm eder bu rāz-ı hayr-ı bī-gümān

¹⁸⁹ etse: etdi T

- 1628 Varayım ol pîre taqrîr edeyim
Hâl-i mâ fi'l-bâli tezkîr edeyim
- 1629 Ne cevâb eyler ise bî-kem ü kâst
‘Arz edem anı saña ey şâhrâst
- 1630 İzn alıp vardı o pîre pür-sürür
Dedi ey dâna-yı esrâr-ı duhûr
60a
- 1631 Cebre’îl derler o kimdir ey hâkîm
Dedi Varğa oldur esrâra ‘alîm
- 1632 Vaḥy-i Ḥaḳḳ’a vâsıta oldur hemân
Enbiyâ u mürseline bî-gümân
- 1633 Şimdi kim bilir o ḳadr-i emcedi
Bu diyâr oldu şanemler meşhedî
- 1634 Bir zamân oldu cehâletle bu kim
Küfre meyl etdi bütün pîr ü hâkîm
- 1635 Nâm-ı Allâh’ı kim etsin yâd âh
Oldu şad-pâre şanemler seng-i râh
- 1636 Nâm-ı İsâ’yı bilir yoḳ Mekke’de
Şeytanet kârın bilir çoḳ Mekke’de
- 1637 İsm-i Cibrîl’i eyâ nûr-ı cemâl
Kimden işitdiñ nedir ḳaşd-ı su’âl

1638 Dedi ol demde Hādīce ey peder
Zevcim ol nām-āver-i hayrū'l-beşer

1639 Dedi Cibrīl geldi baña vaḥy ile
Āyet-i Qur'ān nāzildir dile

1640 Bu kelāmı işitip Varḫa hemān
Dedi gelsin baña ol nūr-ı cihān

1641 Aña sırr-ı ḫikmeti tebşīr edem
Müjde-i İsā'yı da taḫrīr edem

1642 Var selām eyle baña gelsin meded
Vaḫt-i pīrīde kerem ḫılsın meded

1643 Bu sözü çünkim Hādīce etdi gūş
Nezd-i pāk-i ḫazrete etdi ḫurūş

1644 Vardı zevḫ u şevḫ ile tebşīr ile
Ḥoş kelām-ı Varḫa'yı taḫrīr ile

1645 Dedi ey nūr-ı süveydā-yı başar
Eyle semt-i Varḫa'ya¹⁹⁰ 'azm-i sefer

60b

1646 Var o pīriñ mürşid-i imānı ol
Āḫir-i demde felāḫ-ı cānı ol

1647 Meyl edip tab^c -ı Resūl-i kibriyā
Etdi beyt-i Varḫa'ya^c 'azm-i şafā

¹⁹⁰ semt-i Varḫa'ya: himmet Varḫa'ya ST

- 1648 Vardı ol nūr-ı ‘ināyet bir seher
Şems-i raḥşān gibi etdi ‘arz-ı fer
- 1649 Gördü ol vech-i laṭīfi Varḳa ḥaḳ
Dedi *sūbhāne’lezi esrā*¹⁹¹ sebaḳ
- 1650 Müjde ey nūr-ı sevād-ı çeşm-i cān
‘İsā-i Meryem saña verdi nişān
- 1651 Her ne kim ‘İsā buyurdu bī-gümān
Sende mevcūd işte ol devlet hemān
- 1652 Nām-ı pākiñ oldu İncil içre yād
Ḥilye-i ḥūbuñ aña vefḳ-i murād
- 1653 Sensin ey kān-ı ‘ināyet ḥaḳ nebī
Evvelīn ü āḫirīniñ maṭlabı
- 1654 Cān u dilden eyledim imān saña
Eyle ferdāda beni Ḥaḳ’dan recā
- 1655 ‘Ömrüm ermişdir efendim āḫire
Oldu zīrā çok ‘alāmet zāhire
- 1656 Ben erişmezsem zamān-ı da‘vete
Sen şefā‘ at ḳıl duḫūl-i cennete

¹⁹¹ “...götüren O zâtın şanı ne yücedir! Bütün eksikliklerden uzaktır O!...” İsrâ Sûresi, 17/1
(İktibas yapılan âyetin tamamı: Bir gece, kendisine bazı delillerimizi gösterelim diye kulu Muhammed’i, Mescid-i Haram’dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksa’ya götüren O zâtın şanı ne yücedir! Bütün eksikliklerden uzaktır O! Gerçekten her şeyi işiten, her şeyi gören O’dur.)

- 1657 Vākı'ā çok geçmedi Varğa hemān
Etdi terk-i dār-ı dünyā ol zamān
- 1658 Dedi Faḥrū'l-mürselīn bī-irtiyāb
Cennet içre Varğa giymişdir şiyāb
- 1659 Aḥḍarū'l-levn-i maḥabbet cāmesi
Oldu imānı şefā' at nāmesi
- 1660 Sebḳat etdi cümleden imāna ol
Da'vet-i Ḥaḳḳ olmadan etdi duḥūl
- 61a
- 1661 Ḥāḫır-ı pāk-i Resūl-i kibriyā
Oldu rāzı Varğa'dan bī-intihā
- TETİMME-İ ZİBĀ
- 1662 Ba' de-zīn geçdi nice hengām u rüz
Olmadı vaḫy-i İlāhī cilve-düz
- 1663 Üç sene miḳdārı oldu intizār
Geçdi cān u serden ol 'ālī-tebār
- 1664 İstedi kim kūhdan perrān ola
Tā Ḥudā'ya bezl-i cism ü cān ola
- 1665 Aldı ḫubb-ı Rab zimām-ı şabrı hep
Cezb-i Ḥaḳ'dır vuşlat-ı Ḥaḳḳ'a sebeb

1666 Ol zamān Cibrīl edip ʿarz-ı cemāl
Dedi ey maḥbūb-ı ḥaşş-ı Z̤ü'l-celāl

1667 Vaḳti vardır ḥikmet-i Mevlā'ya baḳ
Saña iḥsān eyledi Rabbü'l-felaḳ

1668 Gösterip envār-ı heybetle cemāl
Etdi izḥār-ı celāl-i Z̤ü'l-celāl

1669 İḥtişām-ı Cebre'îl etdi zuhūr
Dedi emr-i Ḥaḳḳ ile sen cüz'-i Tūr

1670 Gördü ol emr-i ğarībi nūr-ı cān
Oldu lerzān nūr-ı şemsāsā hemān

1671 Oldu pertev-efken-i dārü's-selām
Şehr-i ḥūb-ı Mekke'ye etdi ḥırām

1672 ʿİzz ile geldi Ḥadīce dārına
ʿArz edip esrārını ğam-ḥ'ārına

1673 Dedi ey sırr-ı zamīrim maḥremi
Luṭf-ı Ḥaḳ'la cümle nāsıñ mükremi

61b

1674 Bir döşek ferş ile bî-tāb oldu cān
Bir liḥaf ört üstüme rāḥat-resān

1675 Bir zamān ārām edip bî-ḳayd-ı kār
Tā ola ʿavn-i Ḥudā raḥmet-şi'ār

- 1676 Baña tebşir etdi Cibril-i emîn
Dedi sensin rahmeten li'l-‘ âlemîn
- 1677 Oldu cânım gerçi şādân-ı vişâl
Lîk geldi vahşet-i tâb-ı cemâl
- 1678 İsterim def -i ser-i evhâm edem
Câme-ḥâb içre biraz ârâm edem
- 1679 Ferş edip ol dem Ḥadice bir serîr
Ḥâba vardı ol şeh-i rahmet-maşîr
- 1680 Seyr ederken çeşm-i mâ-zâga'l-başar
‘ Âlem-i ‘ummânda dürr ü güher
- 1681 Bir ‘aceb ‘âlem olup el-ḥaḳ bedîd
Ne bu kevne dâḥil ü ne ḥod ba‘îd
- 1682 Cân u dilâsâ hemîşe tâze dem
Ḳâle gelmez sırr-ı esrâr-ı ḳadem
- 1683 ‘ Âlem-i ins-i ḥaḳîḳatdır o kevn
Anda yoḳdur şûret u ma‘nâ u levn
- 1684 Neş’e-i nûr-ı hüviyyetdir zuhûr
Ne ḳurb sevdâsı var ne ḥavf-ı dūr
- 1685 Ḥâşılı ser-mâye-i her dü-cihân
Ḥâce-i ‘âlem ḥabîb-i Müste‘ân
- 1686 ‘ Irḳ-ı envâr-ı şuhûd-ı ḥaḳ iken
Âşinâ-yı vuşlat-ı muṭlaḳ iken

1687 Geldi vaḥy-i Ḥaḳ'la Cebrā'îl hemān
*Sûre-i Müddeşsir*¹⁹² ı etdi beyān

1688 Ḥaḳ'dan erdi ḥazrete ı izz-i selām
 Ba' de-zîñ olmaḳdadır vaḥy-i kelām

62a

1689 Dedi Cibrîl-i emîn ey nûr-ı Rab
 Müjde olduñ raḥmet-i Ḥaḳḳ'a sebeb

1690 Da'vete me'mûr olup etdiñ zuhûr
 ı Āleme ermekde nûruñdan sürûr

1691 Seyf-i şer' iñ ba' de-zîñ ı uryān gerek
 Emr-i Ḥaḳḳ'ı dā'imā i' lān gerek

1692 Ehl-i imāna ı aḫā eyle sürûr
 Düşmen-i dîniñ ḳo olsun bî-ḥuzûr

1693 Ḥaḳ Te'ālā ḥāḫırıñ şādān eder
 Seni her dü-ı āleme sulṫān eder

¹⁹² Müddeşsir Sûresi, 74.

KAYNAKÇA

AKPINAR, Cemil: ‘Hanif İbrâhim Efendi’, *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, c.16, İstanbul 1997.

AKSU, Cemal: *İbrahim Hanif Dîvânı*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1996.

AKÜN, Ömer Faruk: ‘Dîvân Edebiyatı’, *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, c.9, İstanbul 1994.

APAK, Âdem, “Muhammed Hamidullah’ın Siyer İlmine Katkıları”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c.13, S.1, Bursa 2004.

ATEŞ, Ahmet: “Metin Tenkidi Hakkında”, *Türkiyat Mecmuası*, VII-VIII, 1, Ankara 1942.

AY, Ümran: *Münîrî’nin Manzum Siyer-i Nebî’si Cilt.1 (İnceleme-Metin)*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, İstanbul 2007.

Ârif Hikmet (Şeyhülislâm Ahmed): *Ârif Hikmet Tezkiresi*, Millet Kütüphanesi Ali Emîrî Kitaplığı, Nu:789, 1250.

Bursalı Mehmet Tahir Efendi: *Osmanlı Müellifleri*, Haz. A.Fikri Yavuz-İsmail Özen, Matbaa-i Âmire, c.1, İstanbul 1333.

ÇAĞRICI, Mustafa: ‘Muhammed - Örnek Oluşu’, *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, c.30, İstanbul 2005.

ÇELEBİOĞLU, Âmil: “Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler”, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Şükri Elçin Armağanı*, Ankara 1983.

DEVELLİOĞLU, Ferit: *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2004.

DİLÇİN, Cem: *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2004.

ERCİLASUN, A. Bican: *Başlangıçtan Yirminci Yüzyıla Türk Dili Tarihi*, Akçağ Yayınları, Ankara 2007.

Fatin Dâvûd, *Hâtimetü'l-Eş'âr (Fatin Tezkiresi)*, Haz: Ömer Çiftçi, Erişim: <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/dosya/1-219117/h/metin.pdf>

FAYDA, Mustafa: ‘İbn İshak’, *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, c.20, İstanbul 1999.

FAYDA, Mustafa: ‘Siyer ve Megâzî’, *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, c.37, İstanbul 2009.

G.L. Della Vida: ‘Sîre’, *İslam Ansiklopedisi*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, c.10, İstanbul 1988.

HANÎF, İbrahim: *Dîvânçe*, Ali Emîrî Kütüphanesi, Mnz121.

HANÎF, İbrahim: *Siyer-al Nebî*, Kütahya Vahid Paşa İl Halk Kütüphanesi, Arşiv numarası: 43 Va 813/1, v.1-141.

HANÎF, İbrahim: *Manzum Siyer-i Nebî*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Arşiv numarası: E.H. 1256, v. 1-111.

HANÎF, İbrahim: *Siyer-i Mekkî ve Medenî*, Süleymaniye Kütüphanesi, Arşiv numarası: 297.92, v.1-114.

İPEKTEN, Haluk: *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2008.

İSEN, Mustafa: ‘Hoca Neş’et’, *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, c.18, İstanbul 1998.

KAPLAN, Yıldray: *Erzurumlu Kadî Mustafâ Darîr’in Kitâb-i Siyer-i Nebî’si*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, Ankara 2006.

KAPLAN, Yıldray: “İlk Türkçe Siyer Müellifi Erzurumlu Kadî Mustafâ Darîr”, *Diyanet Dergisi*, S.202, Ankara Ekim 2007.

KOÇ KESKİN, Neslihan, A. MERMER, L. ALICI, M. EFLATUN, Y. BAYRAM: *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş-Eski Türk Edebiyatında Edebî Türler*, Akçağ Yayınları, Ankara 2008.

KÜÇÜK, Sezai: *19. Asırda Mevlevîlik ve Mevlevîler*, (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, İstanbul 2000.

MACÎT, Muhsin: *Dîvân Şirinde Âhenk Unsurları*, Akçağ Yayınları, Ankara 1996.

Mehmed Süreyyâ: *Sicill-i Osmânî*, Haz. Nuri Akpınar, Eski Yazıdan Aktaran: Seyit Ali Kahraman, Tarih Vakfı Yayınları, c.2-4, İstanbul 1996.

ONAT, Güler: *İbrahim Hanîf Kasideleri ve Bazı Şiirleri*, (Yayımlanmamış Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1961.

ÖZ, Şaban: *İlk Siyer Kaynakları ve Müellifleri*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Ana Bilim Dalı, Ankara 2006.

ÖZDEMİR, Mehmet: “Siyer Yazıcılığındaki Değişim Üzerine”, *Kutlu Doğum Sempozyumu 2002: Çağımızda Sosyal Değişme ve İslam*, Ankara 2007.

ÖZDEMİR, Mehmet: “Siyer Yazıcılığı Üzerine”, *Milel ve Nihal Dergisi*, c.4, S.3, 2007.

ÖZTÜRK, Nuran: *Siyer Türü ve Siyer-i Veysî*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri 1997.

SARIÇAM, İbrahim: “Alman Siyer Yazıcılığında Hz. Muhammed İmajı (Annemarie Schimmel Örneği)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi VIII. Kutlu Doğum Sempozyumu (Tebliğler)*, Isparta 2005.

Silâhdârzâde Mehmed Emin: *Silâhdâr Tezkiresi*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Ty. Nu: 2557, İstanbul 1789.

STEİNGASS, F.: *Farsça-İngilizce Sözlük*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2006.

Şefkat Seyyid Abdülfettah: *Şefkat Tezkiresi*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, Ty. Nu: 3916, İstanbul 1229.

Şemseddin Sâmî: *Kâmusu'l-Âlâm*, c.3, Kaşgar Neşriyat, Ankara 1996, s. 1993.

Şemseddin Sâmî: *Kâmus-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2010.

ŞENTÜRK, A. A. ve A. KARTAL: *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Dergâh Yayınları, İstanbul 2004.

TERGİP, Ayhan: “Siyer Yazıcılığı ve Türklerin Siyer İlimine Katkıları”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Klâsik Türk Edebiyatının Kaynakları Özel Sayısı, Prof. Dr. Turgut KARABEY Armağanı, C.3, S.15, İstanbul, 2011.

TUMAN, Nâil: *Tuhfe-i Nâilî Dîvân Şairlerinin Muhtasar Biyografileri (I-II)*, Haz. Cemal Kurnaz, Mustafa Tatçı, Bizim Büro Yayınları, Ankara 2001.

UZUN, Mustafa: ‘Abdülbâkî Ârif Efendi’, *İslam Ansklopedisi*, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, c. 1, İstanbul 1988.

UZUN, Mustafa: ‘Siyer ve Megâzî - Türkçe Siyer Kitapları’, *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, c.37, İstanbul 2009.

ÜNVER, İsmail: “Çeviriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler”, *Türkoloji Dergisi*, c. XI, S.1, Ankara 1993.

YAMAN, Ahmet: ‘Siyer’, *İslam Ansiklopedisi*, Türkiye Diyânet Vakfı Yayınları, c.37, İstanbul 2009.

Yeni Tarama Sözlüğü, Düzenleyen: Cem DİLÇİN, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1983.

YILDIRIM, Suat: *Kur’ân-ı Hakîm ve Açıklamalı Meâli*, Işık Yayınları, İstanbul 2005.

YILMAZ, Mehmet: *Edebiyatımızda İslâmî Kaynaklı Sözler*, Enderun Kitabevi, İstanbul 1992.

KİŞİ VE YER ADLARI DİZİNİ

A

Abbâs, 46, 49, 64, 148, 162, 242
 Abdimenaf, 45
 Abdullah, 7, 9, 42, 46, 47, 49, 50, 60, 68, 87
 Abdullah Âtîf, 9
 Abdullah Zâhidî, 9
 Abdulmesih, 50
 Abdülbâki Ârif Efendi, 8
 Abdülmuttalib, 45, 46, 47, 53, 60, 99, 140, 142, 143, 144, 145, 147, 154, 187, 188, 189, 190, 213, 214, 219, 221
 Abdürrahim b. Hüseyin, 9
 Acem, 50, 51, 173, 178
 Âdem, 4, 17, 34, 42, 43, 44, 45, 56, 60, 65, 76, 87, 88, 89, 91, 94, 102, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 136, 137, 150, 151, 160, 170, 171, 202, 203, 216, 245, 248, 273
 Âdem Apak, 4
 Adnan, 45
 Ahmed, 3, 7, 8, 9, 10, 21, 43, 44, 45, 47, 54, 56, 57, 59, 97, 119, 128, 132, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 149, 152, 158, 162, 164, 174, 183, 189, 190, 193, 195, 199, 201, 204, 213, 218, 219, 220, 265
 Ahmed bin Hanbel, 3
 Ahmed Neylî Mirzazâde, 8
 Alî, 36, 51, 99, 115, 177
 Âl-i Hâşim, 45, 65, 142, 188, 214, 215, 248, 255
 Altıparmak Mehmed Efendi, 7
 Âmine, 42, 47, 49, 52, 53, 59, 60, 85, 87, 90, 99, 154, 166, 169, 182, 187, 190, 208, 209, 217, 218
 Âmir, 45, 138
 Ârif Hikmet Bey, 11, 14, 15, 18, 21
 Âtike, 46, 63, 148, 235, 237, 238

Aydınlı Eyyûb b. Halîl, 7

B

Bahîrâ, 61, 62, 65, 77, 225, 228, 230, 231, 232, 247
 Bâkî, 7, 30
 Baltacılar, 15, 101
 Batha, 60, 68, 214
 Benî Abdüddâr, 67, 259
 Benî Adıyy, 67, 259
 Benî Cumâh, 67, 259
 Benî Sehm, 67, 259
 Berre, 46, 148, 154, 155
 Beyza, 46
 Busrâ, 61, 65, 223, 231, 246, 250

C

Celâlzâde Mustafa Çelebi, 7
 Cerhim, 45, 141

D

Darîr, 7
 Dırar, 46

E

Ebu Amr Amir, 5
 Ebû Bekir, 36, 114, 177
 Ebû Cehîl, 64, 84, 142, 143
 Ebû Fadala Ubeydullah, 5
 Ebû Leheb, 46, 90, 147
 Ebu Ma'şer es-Sindî, 5
 Ebû Muhammed Said, 5
 Ebû Tâlib, 46, 58, 60, 61, 62, 63, 66, 77, 84, 148, 221, 222, 228, 229, 230, 232, 234, 236, 238, 254
 Ebvâ, 60, 218
 Ertuğrul Gazi, 21
 Ervâ, 46, 148
 Eyüp Sabri Paşa, 9

F

Fatin, 12, 22
Fihri, 45, 139

G

Gâlib, 17, 41, 45, 85, 126, 139
Gaydak, 48, 147

H

Haccâc, 68, 94, 140, 263
Hacl, 46, 148
Hakîm er-Rûmî, 9
Halîl, 7, 9, 95, 257, 262
Halîme, 58, 59, 204, 207, 208, 210, 211
Hamza, 46, 64, 66, 148, 242, 254
Hanîf, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 26, 33, 34, 39, 41, 44, 48, 49, 51, 55, 58, 59, 60, 62, 72, 77, 78, 80, 85, 86, 88, 89, 101, 102, 111, 124, 127, 130, 136, 161, 195, 198, 206, 217, 220, 227
Hâris, 45, 46, 58, 90, 119
Hassan bin Sâbit, 54, 78, 194, 195
Hâşim, 45, 65, 95, 119, 140, 142, 175, 188, 214, 215, 248, 255
Hatîce, 55, 63, 65, 66, 70, 71, 235, 238, 239, 251, 252, 253, 254, 255, 271, 275, 278, 279
Havvâ, 43, 44, 60, 91, 129, 133, 134, 135, 137, 160, 216
Hicaz, 12
Hoca Neş'et, 17, 18, 19, 21, 41
Huzeyme, 45, 139
Hüsameddin Çelebi, 21
Hüseyn, 3

İ

İbn Hişam, 6
İbn İshak, 6
İbn Sa'd, 6
İbn Şihab ez-Zührî, 6

İbrahim, 8, 9, 11, 12, 13, 16, 17, 19, 21, 22, 26, 27, 45, 46, 65, 67, 68, 85, 101, 103

İdris, 38, 45, 117, 137

İhsâniye, 16

İlyas, 45

İmam Muhammed, 38

İmam Yusuf, 38

İsmâil, 45, 46, 138, 141, 145, 147, 255

K

Kadı Aduddîn b. Abdurrahman, 8

Kahire, 25, 27

Karaçelebizâde Abdülaziz Efendi, 7,9

Kâzım, 15, 40, 121

Kefer, 61, 221

Kilâb, 45, 139

Kinâne, 45, 139

Kisrâ, 50, 173, 176

Kûfe, 51, 93, 177

Kureyş, 45, 67, 143, 139, 231, 258, 259, 263

Kusayy, 45, 139

Kusem, 46, 90, 147

L

Lâmiî Çelebi, 7

Lutfullah Ahmed, 9

Lüveyy, 45, 139

M

Mâlik, 38, 45, 90, 117, 139

Medine, 5, 58, 60

Mekke, 54, 58, 60, 62, 65, 68, 70, 71, 97, 140, 152, 191, 202, 208, 210, 215, 216, 218, 219, 220, 228, 230, 231, 233, 248, 250, 271, 274, 278

Mevlânâ, 16, 18, 21, 38, 39, 41, 59, 165

Meysere, 64, 65, 240, 248, 249, 250, 251

Mısır, 7, 9, 23, 25, 26, 27, 48, 102

Molla Velî, 8

Mudar, 45, 138

Muhammed Hamidullah, 4

Mukavvim, 46, 148

Musa b. Ukbe, 6
 Mustafâ, 7, 8, 9, 11, 12, 43, 48, 51, 53, 56,
 85, 89, 94, 99
 Müdrike, 45, 138
 Münîrî, 8
 Mürre, 45, 139

N

Nâbig, 47, 60, 157, 218
 Nadr, 45, 139
 Nastûrâ, 65, 247, 248, 251
 Nezâr, 45, 138
 Nuh, 45
 Nûşirevân, 50, 174, 175, 176

O

Osman bin Sâlih, 11
 Osmân Dede, 41, 42, 126
 Osmân Efendi, 15, 16, 40, 121

Ö

Ömer, 21, 24, 25, 27, 34, 51, 84, 115, 177

P

Pertev, 14, 17

R

Rûkiyye, 15, 40, 121

S

Sadreddîn Konevî, 21
 Safiyye, 46, 148
 Safîh, 50, 178
 Schimmel, 5
 Selîm, 17, 39, 51, 101, 120, 178
 Servet, 11, 81
 Seyyid İbrahim Hanîf, 9, 11, 13, 15, 21,
 22, 26, 27, 101, 103

Silâhdâr, 13
 Sultan Veled, 21

Ş

Şam, 47, 50, 54, 58, 61, 62, 63, 64, 65, 77,
 152, 176, 250
 Şefkat, 13
 Şems-i Tebrizî, 21
 Şeybe, 67, 140, 260
 Şeyh Gâlib, 17, 85

U

Urve b. Zübeyr, 5

Ü

Ümeyme, 46, 148
 Ümm-i Hakîme, 46, 147
 Ümmü Eymen, 59, 60, 209, 218
 Üsküdâr, 16, 18, 20, 24, 25, 27, 101

V

Vakıdî, 6
 Varaka, 66, 71, 95, 254, 255, 273, 274,
 275, 276, 277
 Vehb bin Abdimenâf, 47, 153
 Veysî, 8, 47, 157
 Veysîzâde Ahmed İznikî, 8

Y

Yesrib, 47, 54, 60, 157, 194, 218
 Yusuf, 1, 34, 38

Z

Zeyd, 45, 139
 Zübeyr, 5, 46, 68, 148
 Zübeyr bin Avvâm, 68
 Züleyhâ, 1